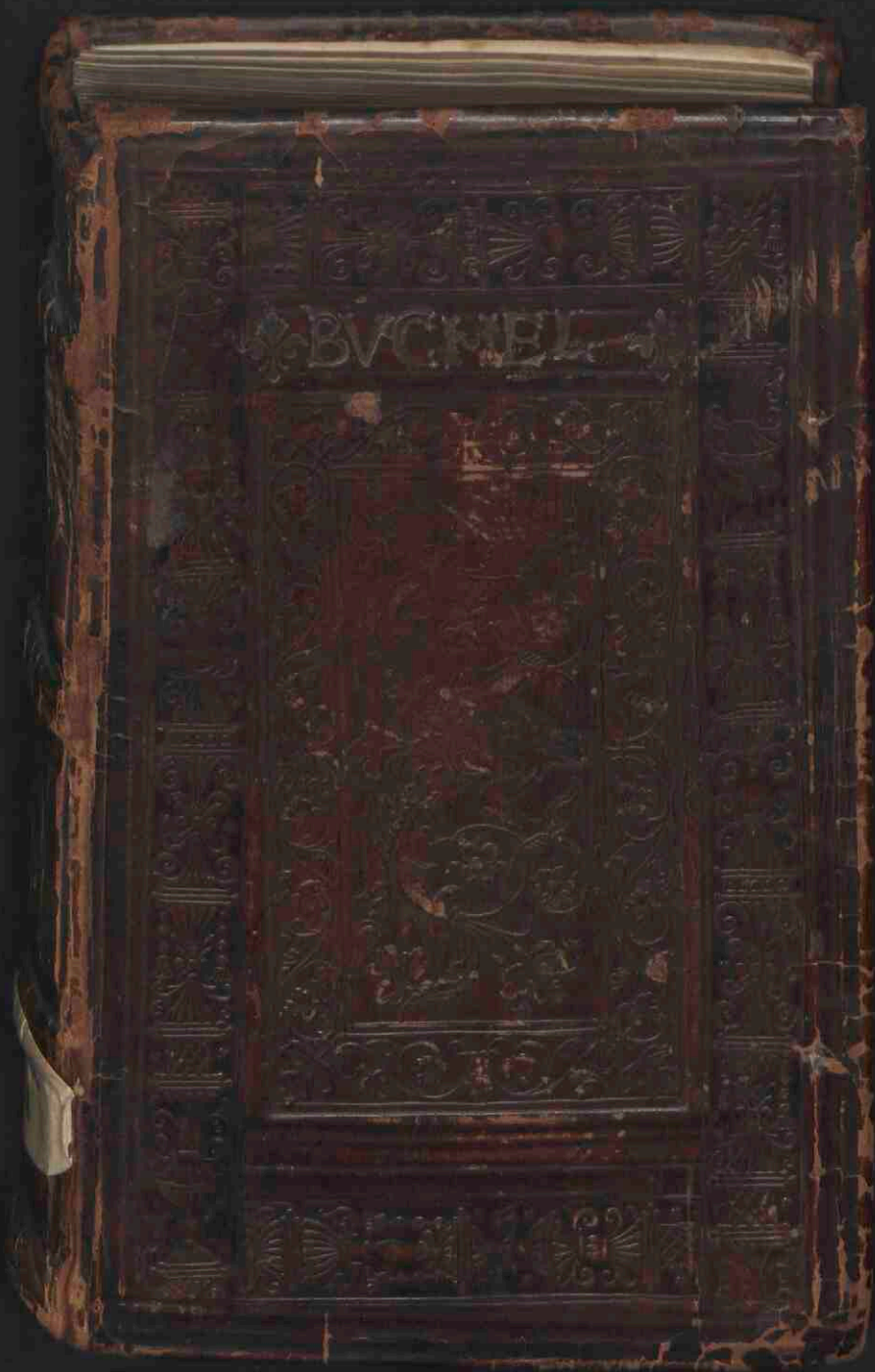

**D. Erasmi Opvs De conscribendis epistolis, ex postrema
authoris recognitione emendatius editum. Cum annotationibus
marginalibus, quæ partim artificium, partim autorum locos
explicant. Et indice locupletiore.**

<https://hdl.handle.net/1874/400643>

BUCHER

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

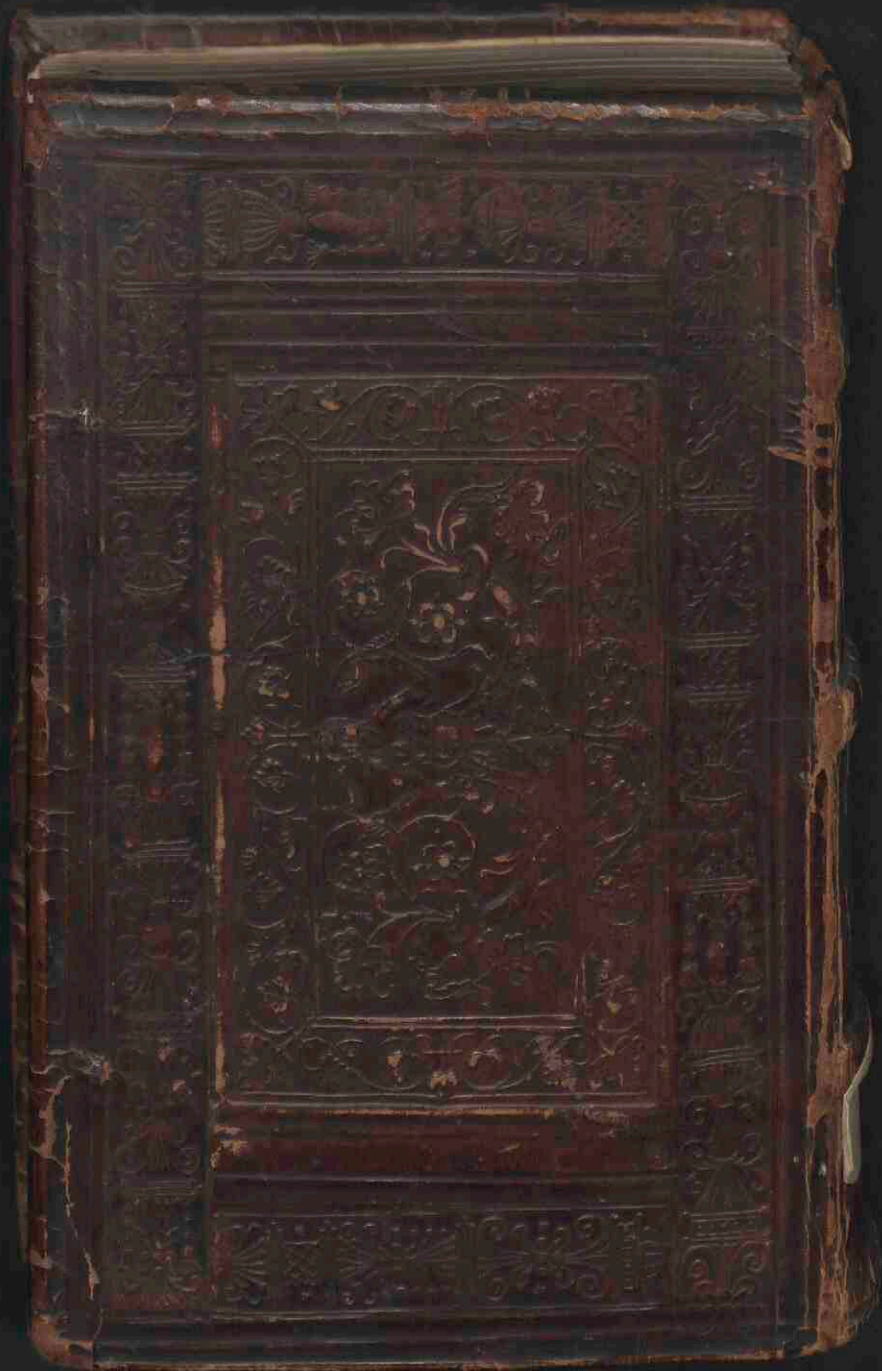
B Oct.

84

B oct.

84

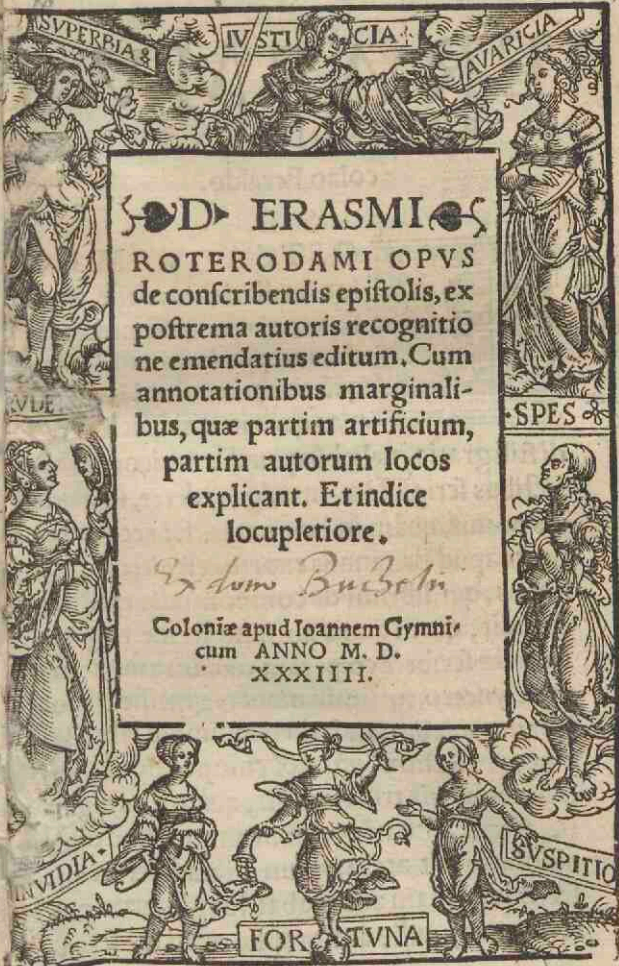

N 103. a

Dee

K

Bo. 84

AD ERASMI

ROTERODAMI OPVS
 de conscribendis epistolis, ex
 postrema autoris recognitio
 ne emendatius editum. Cum
 annotationibus marginali-
 bus, quæ partim artificium,
 partim autorum locos
 explicant. Et indice
 locupletiore.

Ex domo Buzelin

Coloniæ apud Ioannem Gymni-
 cum ANNO M. D.
 XXXIIII.

ERASMVS

ROTERODAMVS NI-

colao Beraldo,

S. D.

Holonius
Leodiensis
typogra-
phus q col
loquia pri-
mus for-
mulis ex-
cudit.

OSTEA QVAM HO-
lonius ille desierat esse apud
superos, eruditissime Beral-
de, non putabam mihi queri
quã alium metuendũ, qui ne-
nias quas iuuenis, uel exercẽ

di stili gratia, uel obsequundãs amicorum af-
fectibus scripsissem, in uulgus ederet, in quid-
uis potius, quã in hoc natus. Et ecce de re-
pente apud Britannos exortus est alter Holo-
lonius, qui librum de componendis epistolis
excudit, quem annis ab hinc ferme triginta
Lutetiã scribere cœperam, cuidam amico pa-
rum sincero, cui simili munere gratificari uo-
lebam, uidelicet ut haberent similes labra la-
ctucas. Lectioni simul & compositioni, non
plus temporis tributum est, quã dies uigin-
ti. Atque adeo nõ erat tum animus hoc opus
absoluere, ut archetypum illi tradiderim au-
ferendum (nam adornabat longinquam pro-
fectionem) nullo antigrapho apud me serua-
to.

ERAS. NICOLAO BERAL.

ro. Aliquanto post, amici quidam, qui, nescio
 quo casu, nacti nugas eas descripserant, preci-
 bus adegerunt me, ut operis rudimentum ab-
 soluerem. Erat enim non solum rude, uerum
 etiam truncum ac mutilum. Receperam in
 manus, sed cū ne retractanti quidem arrideret,
 in totum abieci, nequaquā fore suspicans quen-
 quam tam effrontem, qui me uiuo & reclamā
 te schedas meas euulgaret. Verum (ut uideo)
 nihil iam pudet typographos, posteaquā ex-
 periuntur nihil auidius rapi, quā nugacissi-
 mas quasq; nēnias, neglectis interim priscis ac
 probatis autoribus, perfriēta fronte sequun-
 tur illud e Satyra: *Lucri bonus est odor ex re
 Qualibet.* Proinde nos tametsi sic esse mus af-
 fecti, ut nunquam antehac æque senserimus,
 quomodo fuerit animatus Flaccus, cum scri-
 beret carmen illud: *Vt nox longa quibus, &c.*
 nam agnoscis reliqua: tamen sepositis ope-
 ris sacrationibus, quæ ut magis decent hanc æ-
 ratem, ira magis iuuant hunc animum, dies ali-
 quot in recognoscendis quæ iam exierant, per-
 didimus, nescio quanta iactura studiorū gra-
 uiorum, certe maximo meo tædio. Quod ne
 mihi sæpius accidat, etiam atque etiam te ro-
 go mi Beralde, effice quouis pacto, ut iuuenis
 iste nimium (ut apparet) amans mei, librum
 a a quē

Iuuenalis
 Satyra 14.

Epist. 1.
 lib. 1.

ERAS. NICOLAO BERAL.

quem (uti scribis) à callido uenditore magno
emit, aut aboleat, aut certe tibi tradat ad me
transmittendum, q̄ mihi liberū sit de eo statue
re. Typographis quid imprecer, nisi mentem
meliorem ipsis dari? Cæterum iuuentutem stu
diorum cultricem, libens admonuerim, ut in
hisce nugis quàm minimum operæ perdat.
Video discurtiorq; animo, bellum hoc inter
Germanos & Gallos indies magis ac magis
incrudescere. Quanta totius rei Christianæ ca
lamitas, duos potētissimos orbis monarchas,
sic feralibus dissidijs inter se conflictari? Tole
rabilius esset, si res eorum quorū interest mo
nomachijs finiretur. Sed quid commeruere ci
ues & agricolæ, qui spoliantur fortunis, exi
guntur sedibus, trahuntur captiui, trucidan
tur ac laniantur? O ferreos principum ani
mos, si hæc perpendunt, ac ferunt: o crassos,
si non intelligunt: supinos, si non expendunt.
Erat nonnulla spes in hoc uno pontifice, pri
mum theologo, deinde spectatæ à primis an
nis integritatis. Verum haud scio quo pacto
fit, ut pontificum autoritas longe plus ualeat
ad excitandum inter principes bellum, quàm
ad componendum. Sed hi tumultus non diri
munt Musarnm feedera, nec hæc commercia
nobis interciperere possunt bellorū leges. Non
cōuenit

ERAS. NICOLAO BERAL.

conuenit Cæsarianis & Gallis, sed pulchre cõ-
uenit honestissimorum studiorum sodalibus.

Quare ualebis uir humanissime, simulq; cum
dabitur opportunitas, Budæum, Deloi-
num, Brixium, ac reliquos ami-
cos meo nomine salutabis

diligēter. Basileę VIII.

Calendas Iunias.

AN. M. D.

XXII.

..

2 3

INDEX

INDEX

RERVM SCITV DIGNARVM

quæ in hoc de Conscribendis Epistolis
opere continentur.

A

Abruptum epistolæ initium	112
adoptiua nomina	81
ad præpositio an semper tempus reddat incertum	38
affectatio	17
affectio	177
affectus	112
agrorum descriptio	315
amatoria epistola	pro. & 311
amatoria sylua	313
amatoria themata	21
ammiraldus	73
amplificatio	131
ἀνθύπατος	73
apologi	127
apuleiani	9
assumptio	172
atticismus	7
ἀτυπία	73

B

Barbare loquendi mille formæ	10
benevolentia paranda ratio	107
&	108
&	109
&	109
breuitas epistolæ quomodo constabit	16

C

Caduceator	73
Caroli epistolæ	21
catholicon	21
&	71
causa	

I N D E X.

causa duplex	178
character epistolæ	1
character epistolæ peculiaris	14
ciceronis cum Roscio certamen	52
ciuium magister	73
clementia	160
cognatorum & affinium epitheta	78
cohortatoriæ epistolæ exemplum	137
collectio	163
commendatitia epistola	275
commendatitia ex suasorio & demonstratiuo generibus miscetur	277
commendationis triplex tractatio	277
commendatitiæ exemplum	278
commendatitiæ sylua	281
&	286
complexio	162
complexio falsa	162
compositio	12
comprehensio	181
conciliatoria epistola	378
&	Ibidem
conciliatoriæ exemplum	310
conclusio simplex	164
confutatio argumentorum	187
&	188
consilium	178
consolatio familiaris cum obiurgatione	257
consolatio iocosa & familiaris	258
consolatoria epistola	222
consolatoriæ sylua	249
&	255
&	254
consuetudo	160
consuetudo unum multitudinis numero compellâdi	54
continentia	160
contraria exempla	120
criminatoria epistola	316
criminatoriæ exemplum	317

D

2 4

Decimus

I N D E X.

D ecimus liber epistolarum Plinij	43
de emendando	45
definitio	182
dehortatorium genus	142
dehortatio	148
&	156
delenienda exhortatione	129
dæmones	36
demonstratiui generis epistola	313
deprecatoria epistola	340
deprecatoriæ exemplum	341
&	343
&	Ibidem
deprecatoriæ sylvæ	344
differentia quid	182
disputatoria epistola	390
dissuasorium genus	318
dominus conditionis nomen	83
domini parlamentares	73
domitianus imperator	59
duodecim uersiculorum epistola	4
E	
E legantia	17
energia	130
Engelbertus	21
enthymema	180
enumeratio	163
epenthymema	180
ἐπίστος	105
epistola	5
epistola à Turpilio definita	15
epistola hominum ingenij accommodanda	13
epistolarum genera	97
epistolarum genera apud Græcos quomodo diuisa	100
epitheta & nomina adoptiua	76
epitheta orationem augent	138
epitheta quomodo transfigurantur	80
epithetis ubi & quomodo potissimum utendum	79
exempla quomodo tractanda	119
exemplar à se elaboratum proponet præceptor	25
	exemplū.

I N D E X.

exemplum epistolæ consolatoriae exiliij	227
exemplum aliud consolationis	238
exemplum ultæ contumeliæ de singularis numeri saluta tione	63
exercitatio & imitatio	28
exhortatoria epistola	112
exhortatio	145
&	155
à laude	112
à spe & metu	114
ab amore, odio, miseratione	115
ab æmulatione	116
ab expectatione duplici	118
ab inimicorum expectatione	Ibidē
ab exemplis	119
Exhortatio	
exordium à communi sententia	110
exordium epistolarum	103
exordiorum epistolæ libertas	105
expostulatoria epistola	321
expostulatoriæ exemplum	322
&	323
expostulatoriæ sylua	324
&	326
exprobratoria epistola	334
exprobratoriæ exemplum	335
exprobratoriæ sylua	338
extraordinaria genera epistolarum	345
F	
Fabulosa exempla	126
facile	190
facta, casus, & rationes	177
familiare genus epistolarum	99
fidentia	160
figuræ ad grauitatem pertinentes	136
fluminis aut lacus descriptio	315
formulæ quibus utimur post uale	85
fortitudo	160
fortuna	177

G

2 5 Genus.

INDEX

G enus	132
gratia	159
gratiarum actio	355
gratiarum actio pro libera admonitione	362
gratias agendi exemplum	356
&	357
gratias agendi sylua	358
&	360
gratulatoria epistola	370
gratulatoriæ exemplum	372
gratulatoriæ sylua	373
&	374
grauitas epistolæ	6
M	
H abitus	177
habitus epistolæ	12
hebræi pacem optant salutantes	65
hirdus	73
honestum	159
honoris gratia numero abutentes	56
I	
I laborata epistola	5
impulsio	173
incrementum	133
inductio	163
in epistola quid liceat	11
inæqualitas exemplorum	120
infames materiæ pueris proponendæ	218
insinuatio	105
intelligentia	159
inuetiua epistola	339
inuetiue sylua	340
inuentio confirmationum	179
inuentio expolitionis	Ibidem
iocosa commendatio	277
&	28
iocosa exempla	377
iocose sylua	Ibidem
iocus in consolando fugiendus	226
iucundum	190
	iudicatū

I N D E X.

Iudicatum	160
iudicialis generis epistolæ	316
iustitia	159

L

L Aconisimus	4
lamentatoria epistola	362
lamentationis exemplum	Ibidem
lamentatoriæ sylua	364. & 370
laudabile	167
laudationes principum quo co silio repertæ	288
laudatoriæ sylua	379
lex	160
loci communes	30
&	218
à genere	182
à specie	Ibidem
à differentia	Ibidem
à proprio	Ibidem
à definitione	183
à descriptione	Ibidem
ab etymologia	184
à toto	Ibidem
à causa	Ibidem
à materia	185
à forma	Ibidem
à fine	Ibidem
ab usibus	Ibidem
à generatione	Ibidem
ab adiunctis	Ibidem
à iudicatis	186
à simili	Ibidem
à maiori	187
à minori	Ibidem
à pari	Ibidem
à proportionem	188
à priuatiue oppositis	179
à negatione	Ibidem
à relatiue oppositis	Ibidem
à contrarijs	Ibidem
à disparatis	Ibidem
à transf	Ibidem

Loci topici

I N D E X.
 à transumptione
 à coniugatis
 à casibus
 à diuisione

Ibidem
 190
 Ibidem
 Ibidem

M

M agister noster	84
magistratus cognitus quō circuitione notandus	74
magistratum ciuiliū epitheta	77
magnificētia	160
mammētrectus	21
&	71
mandatoria epistola	352
mandatoriæ exemplum	Ibidem
mandatoriæ sylua	353
&	354
marcio	73
materia	178
memoria	159
mixtæ epistolæ exemplum	92
modestia	160
modus	178
modus repetendę lectiōnis	295
monitoria epistola	288
monitoria epistola de ratione studiū	292
monitoriæ exemplum	291
monitoriæ exemplum de uita aulica	297
monitoriæ exemplum cum admixta obiurgatione	301
monitoriæ sylua	302
&	307
montis descriptio	315
myrothecia	5
N	
N atura	150
&	176
necessarium	190
nihil est in rerum genere quod literis non committat	98
nomen	176
nominibus salutare religiosum antiquitus	65
nominis proprii appellatio blandum quid habet	65
noū salutandi formulæ	74
	nuncia

I N D E X

nunciatoria epistola	243
nunciatoriæ exemplum	346
nunciatoriæ sylua	348
&	351
O	
Obseruantia	159
obtestatio	128
officium	159
officiosa exempla	382
officiosa sylua	383
&	388
oppositio	165
optima epistola	13
optimus maximus	77
ordo epistolaris	89
P	
Pactum	180
palinodis exercendi pueri	53
&	54
par	160
patientia	Ibi dem
perseuerantia	Ibidē
persona	175
perspicuitas epistolæ	7
petitionis obliquæ exemplum	263
petitio rei parum honestæ	264
petitionis honestæ exemplum	265
petitoria epistola	260
petitoria sylua	267
&	273
Philostratus de charactere epistolæ	101
phinantiarij	73
pietas	159
plagosi literatores	49
&	51
principum epitheta	77
propositio	172
propositionis exornatio	175
propositionis excogitatio	33
propositionis inuentio	174
	proprium

I N D E X.

proprium	188
providentia	159
prudencia	158
purgatio	327
purgationis exemplum	Ibidem
purgatorix sylua	329. & 332

Q

Quæ consideranda in unaquaq; propositione	174
quæstor ærarius	73
quæstor paricidius	Ibidem
quibus respondendum exhortatori	156
quid inter commendationem & conciliationem	379
quid inter exhortationem & suasionem	102
quid post uale	87
quis exhortatorio generi character pprie cõueniat	130
quomodo dicendum uale	84
quomõ exercenda iuuentus in epistolicis argumentis	21
quomodo lenienda exhortatio	129
quomõ per alium salutandum aut resalutandum	75
quomodo proponenda materia	28

R

Ratiocinatio	172. & 178
ratio	172
rationales	72
rationum inuentiones à circumstantiis	175
rectum	159
reddita salutatio per alios	76
redituarius	73
religio	159
res	178
responsio ad commendationem	287
responsio ad consolationem	259
responsio ad gratiarum actionem	361
responsio ad gratulationem	376
responsio ad laudem	381
responsio ad monitionem	309
responsio ad petitionem	274
responsio ad purgationem	333
ridendum salutandi genus	70

S

Salutatio

I N D E X.

S alutatio	63
salutationem prodigiosis assentionibus facientes	68
schola	49
scolterus	73
secretarijs quid obseruandum in scribendo	102
senatores seu selecti iudices	73
simplex epistolę tenor non semper probandus	2. & 3
simplicis salutandi formulę	72
socraticę inductiones	128
studium	177
suasoria epistola	158
suasorię exemplum	191
subiectio	164
superstitio epithetorum	82
Σύμα	34

T

T Empus publicum quomodo epistolis additur	37
temperantia	160
thema nudum aliquocies proponendum	52
Thomę Linacro epistola metro scripta	8
transitiunculę unde petendę	90
tres omnium generum fontes	98
tribunus plebis	73
triplex ratio tractandę consolationis	213
tutum	190

V

V aledicendi formulę	34
ualedicendi formulę apud Christianos	86
uaria petendi ratio	262
uarietas phraseos & argumentorum in epistolis habent gratiam	48
ueritas	160
uictus	177
uindicatio	159
uiolatio	167
uirtus	159
uitia quę in adolescentibus displicere non debeant	46
unde translata consuetudo statim in fronte epistolę salu randi	64
unico solacissimo non contenti uosissatores	59
uocabula	

I N D E X.

Vocabula barbara & sono absurda quomō mutanda	67
uolumen	5
uossiffatores	35
urbis & ædificij descriptio	315
urbis præfectus	73
usitata	9
utile	161
ΥΠΑΤΟΣ	73

FINIS.

DES ERASMVS

ROTERODAMVS, DE RA-
TIONE CONSCRIBEN-
DI EPISTOLAS.

QVIS EPISTOLAE CHA-
RACTER.

VI in epistolis unum aliquem cha-
racterem uel requirunt, uel praescribunt, id quod ab eruditioribus
Deus q in unā regu-
lā epistolā cōstringūt

etiam quibusdam uideo factum: ij
mibi nimirum de re tam multipli-
ci, propeq; in infinitum uaria ni-

mis anguste atq; arte uidentur agere. Neque sanè ita
multo minus absurde facere eos existimo, quàm si sutor
omni pedi ad eandem formam crepidam uelit consuere:
aut si pictor quoduis animal iisdem liniamentis, iisdemq;
coloribus conetur effingere: aut sarcinator consimilem
uestem pumilioni ac giganti tribuere studeat. Negāt epī-
stolam ferendam esse, nisi quæ intra exilem dicendi figu-
ram sese contineat: nisi quæ illaborata dissolutaq; fluat,
& omnibus contentionis neruis careat: nisi quæ uulgo
mutuatis uerbis contexta: nisi deniq; quæ breuitate ipsa
epistolæ nomen mereatur, potius quàm uoluminis. Hanc
formam si quis suo quodam instituto sequi maluit: ut se-
penumero pro ingeniorum uarietate, aliud scribendi ge-
neris, alij magis arripet: cum hoc equidem non admodum

A pugnabo

Simplicē
epistolę te
norē non
semper p
bandum.

pugnabo. Sit enim per me suum cuique pulchrum. Ves
rum si eam nobis ita pręscribit, ut uel solam uel opti
mam haberi uelit, cum argumentorum species non mi
nus sint innumerabiles, quā mundi illi Democriticis
& nullum ferē argumenti genus non recipiat epistola:
& nusquam oporteat orationis habitum cum argumen
ti genere dissidere: qui queso potest tam infinite res
rum uarietati, simplex sermonis character accommoda
ri? Quis quidem, ut uel maxime alioqui per se opti
mum deligat, fieri tamen non potest, ut idem ubique o
ptimus esse uideatur. Ego tum unamquamque orationis
figuram optimam existimo, cum maxime in loco adhi
betur: tum pessimam, quoties iuxta priscum Gręco
rum adagionem, τὸ ἐν φωνῇ μίρον, hoc est, in lente
unguentum admiscuerimus. Atque hæc quidem crudi
tis abunde satis in summa dicta fuerint. Ceterum lite
ratoribus istis quibusdam trivialis, ut multo indoctio
ribus, ita non paulo magis importunis, pinguiore (quod
aiunt) Minerua, & per partes satis faciendum est. Qui
bus etiam si (ut solent esse pertinaces) fieri satis non
poterit, tamen eos coargui uel puerorum interest, ne
horum autoritate decepti, ea rudibus annis discant, atq;
imbibant, quę grandes iam dediscere, aut pudeat aut
nolint, & ut maxime uelint non possint. Atqui hoc indo
ctum doctorum genus, & illiterata literatorum turba,
literarijs in ludis hodie præcipue regnat, & tanquam
in sua tyrannide Phalarismum quendam exercet. Illic
mibi blatero quispiam arrepta censoria uirgula, Solonis

leges

leges dictabit, clamabitque delendam esse epistolam, quæ non intra duodecim uersiculos constiterit: hanc enim epistolari modo præfixam esse metam. Obliteremus igitur hoc censore plerasque Platonis, Ciceronis, Plinij, Senecæ, D. Hieronymi epestolas, ὑπὲρ τὰ ἑστὸν καμμῆνα τὸν ὅσων, & contemptis istorum limitibus, in iustum usque uolumen porrectas. Quid si argumentum uarium & amplum obiectum erit, tu nihilo minus me cohibebis, & circulum istum tuum magicum egressi uetabis? Agefilaus haud quaquam probum cerdonem sibi uideri dicebat, qui paruo pedi magnum induceret calceum: at quanto molestior, qui magnum pedem arctiore calceo stringit, torquetq;. Recte Fabius scribit, absurdum fore, si quis Herculis personam, & cothurnos infanti tribuat: uerum multo uidetur absurdius, si infantis fasciolas calceolosq; Herculi coneris accommodare. Neque paulo grauius est tum flagitium, tum etiam periculum, in re copiosa contrahi, quàm in re non ampla copiosiore fieri: propterea, quod superuacua fortasse cū tædio leguntur: certe necessaria non nisi magno utriusq; dispendio prætereuntur. Porro si omnino propositum est, delicatis quorundam ingenijs consulere, quibus omnis epistola longa est, nihil esse scribendum præcipiamus. Neque rursum hæc dixerim, quod eos probem, qui ridicule copiam affectantes, emendicatis uoculis & male conisutis sententiarum cætonibus, epistolam infarciunt: quiq; cum omnino scribere nesciant, tamen scribendi finem inuenire nunquam possunt. Nihil enim infantia loquacius.

Hoc est, ultra septa trāfiliētes

L. 6 ca. 20

De cætone lege, pueri farcire cætones.

Sed ut puerorum causa, eorum stultitiam refellam, quæ suam infantiam Laconismi nomine prætexunt, cum interim nec ipsa breuitatis ac copię uocabula, quid sibi uelint intelligant, cum unius atque eiusdem artificis sit utriusque. Etenim quemadmodum apud Platonem Socrates, cum demum optime uerum dicere posse colligit, qui sit idem artifex mentiendi optimus: ita nemo breuitatis nomine recte laudabitur, qui non idem quàm copiosissime scribere possit. Nam quid tandē est, breuitatem præstare? Nempe maximam rerum uim, quoad fieri potest, in pauca conferre: non pauca scribere, quod alioqui uel indoctissimus quisque, desidiosissimusq; facillime possit. Omnem igitur ad copiose dicendum supellectilem in animo præpararis oportet, si Laconismi, hoc est, breuiloquentię laudem auferre uoles. Ea autem pro argumenti oblato modo, utq; sese dabit ocium uel scribenti uel lecturo, ita utemur: modo rei satis fiat. Neque interrim ulla epistola non breuis uidebitur, in qua præter argumenti dispendium nihil adimere queas: quæ sic est scripta, ut iterum atq; iterum relecta, tamen nõ satiet, cū tua interrim, uel intra duodecim uersiculos consistens, adeo breuis non sit, ut Iliade quoq; uideatur prolixior. Quandoquidem in hac, tametsi longissima, nullus ex tot uersuum milibus redundat, cum ex tuis illis undecim uersiculis, septem possint refecari: atque ita sanè refecari, ut reliqui quoque ob sermonis ineptiam, immensæ prolixitatis nauseam faciant. Quare si quem in scribendis literis impendio delectat hic laconismus, per me quidem licebit,

In Hippia
minore.

Breuitate
dicere.

Prouer-
bium.

CONSCRIBEN. EPIST. 5

tebit, si rei ocijq; modo, non chartarum spatij, ac uer-
 siculorum numero breuitatem metiatur. Nec ita scri-
 bat paucissima, ut ex ijs ipsis supersint quaedam, sed
 ut uelut e diuite rerum aceruo optima quaeque decer-
 pta fuisse appareat. Meminisse tamen debemus, nonnis-
 hil interesse inter uolumen & epistolam, propterea Epistola.
 quod haec ad temporis, rerum, personarumq; presen- Volumen
 tem rationem, quantum licet, est accommodanda. Volu-
 men quoniam omnibus scribitur, ita temperandum est,
 ut optimis atq; doctissimis placeat.

DE ILLABORATA

epistola.

SVNT qui non ferant epistolam nisi inelabora-
 tam, & hac de causa figuratam esse nolint: ne si
 quid in ea phaleratum fuciue appareat, lucernam olere
 dicatur. At ego citius feram epistolam, quae lucernam
 oleat, quam quae temetum, quae myrothecia, quam quae Myrothe-
 hircum. Quis porro tam iniquus censor, qui non eas ue- cia pixis
 terum epistolas optimas iudicet, quae sint omni cura ar- unguera-
 teq; elaboratae? Quid unquam exquisitius accuratiusq; ria, qua
 scripsit Cicero, quam illam prolixam ad Lentulum: rur cero nar-
 sus illam, qua Curioni commendat Milonem, & pleras- thecium.
 que ad M. Varronem: praecipue uero eam, qua Luccio
 persuadere conatur, ut res ab se gestas literis mandet:
 quam ipse uelut accurate feliciterq; scriptam, Atticum
 uti legat hortatur? An lector his anteponat eas, quas
 scripsit ad Terentiam, Ciceronem, Tironem, aut Acili-
 um? An Plinius, dum Ariano suo scribit, quid sit actum

in causa Marij Prisci: dum Gallo Laurentinum suum de scribit: dum Minitiano narrat, quid rerū gesserit in provincia Betica: dum Apollinari Tuscos agros suos despexit, num decem uersibus absoluit epistolam? Atque is testatur eas potissimum à se collectas, quas scripisset accuratius, nimirum ut posteritate digniores. Sed in terim habenda ratio, cui scribas. Sunt qui neglectam & illaboratam epistolam, sui contemptum interpretantur. Sed ut dicam in genere, quemadmodum incidere potest, ut pro personæ cui scribis, proq; argumenti ratione, nullum ornamentorum aut dignitatis genus non deceat epistolam: ita serè congruit simplicitas quædam orationis, sed elegans. Non effragito phaleras, sed idem non fero pannos. Non desidero calamistros, modo adsit mundicies. Pigmenta negas, at sordes ut absint facito. Non requiro curam anxiam ac morosam, sed rursus nolo scopas dissolutas. Postremo, si libet, scribito ex tempore, scribito quicquid in buccam uenerit, sed ita, ut ad Atticum fecit Cicero.

Proverb.

DE GRAVITATE EPI

stole.

NAm istos qui nusquam uolunt assurgere epistolæ phrasim, sed quotidiano sermone proximam esse oportere contendunt, uel una Ciceronis epistola facile reuicerit: nimirum ea, quam scripsit ad Octauium Augustum: quæ adeo non re pit humi, ut non solum attolatur ad orationum procellas, uerum etiam in tragediam exeat. Et arbitror atrocissimam eius epistolæ par

Epistolâ
quandoq;
nō infelici
ter assur-
gere.

tena

tem esse reſectam ab ijs, qui hoc uel Octauij, uel Cicero
 nis intereſſe putabant. Quid enim illa, quid illis interro
 gantibus, quid agat nunc Reſp, reſpondebit aliquis no
 ſtrum, qui proximus in illam æternam domum diſceſſe
 rit: à quo accipient de poſteris ſuis nuncium, ueteres illi
 Africani, Maximi, Pauli, Scipiones, quid de patria ſua
 audierint, quam ſpolijs triumphisq; decorarunt, & ce
 tera que conſequuntur. Num remiſſiora tibi uidentur, Ex Milo
 illa Albanorum tumulorum obteſtatione, qua nihil in ora
 tione uehementius inueniri poſſe putat Fabius? Effer
 ueſcet igitur uel in tragicam uſq; uociſerationem epiſto
 la, ſi quando res ita poſtulabit, ſumetq; ampullas, et ſeſqui
 pedalia uerba. Neq; de bello paceq; ſimili ſtilo loquetur
 eruditis magnatibus, quo de macerandis ſaſamentis, aut
 coquendis holeribus mandaret famulo. Caterum in me
 diocribus argumentis, ſi non incidet quod aliud ſuadet
 at, non diſplicebit Atticiſmus in epiſtola: nec hic requi
 ram fulmina aut tonitrua Periclis, ſi modo ſermo uelut
 è fonticulolymphidis aquis, gratoleniq; murmure pere
 ſtrepentibus ſuat, non uelut mortuus, ſtagni in morcem
 torpeat, omnium expers affectuum.

L. 12. c. 10.

Atticiſmū
 Cicero uo
 cat quicq;
 ſiccæ, et in
 regre, &
 ample, et
 ornate, &
 copioſe,
 poſtremo
 quicquid
 bene dicit
 De pericle
 Plini. Iu.
 L. 1. epiſto
 la. nō lon
 ge à fine.

DE PERSPICUITATE

epiſtole.

ECCE autem maxima pars eorum, qui hoc iuris,
 uel etatis, uel fortuna prerogatiua ſibi uina
 dicant, ut de literis quas non didicerunt, cenſuram
 agant, magnis etiam conuicijs à nobis eſſlagitant per
 ſpicuitatem. Graue ſlagitium eſſe clamitant, ſi uerbum

ullum misceatur epistolæ, quod legentem uel tantisper re-
moretur. Memini quum ipse puer annos natus quatuor-
decim, scripsissem tutori cuidam meo, quem magis et-
tiam puer habueram institutorem, & ex lectione libro-
rum, qui tum suppetebant, admiscuissem nonnihil: re-
scripsit homo, non minus superciliosus, quàm indoctus,
ut si post hac esset animus tales epistolas mittere, ea-
dem opera commentarium adiungerem: sibi semper
hunc fuisse morem, clare, & punctuatim scribere. nam
his flosculis sibi placebat. Non hæc dico, quod negem in
quauis oratione præcipuam esse laudem perspicuitatis,
Quid enim est oratio, quæ non intelligitur? Sed quem-
admodum pro re non solum probanda, uerum etiam ne-
cessaria est perspicuitas, facilitasque sermonis: ueluti,
quoties serium quippiam petitur ab homine semido-
cto, moroso uè, aut etiam uehementer occupato: ita inci-
dit nonnunquam, ut non aliud genus excusatius admit-
teat obscuritatem: uelut cum eruditus cum erudito ueli-
tatur literatis iocis, quos nolit à quouis intelligi. Quem
admodum nos olim lusimus cum eruditissimo uiro Tho-
ma Linacro, cui scripsimus epistolâ metro trochaico tes-
trametro, sed ita temperata compositione, ut aliud agen-
ti non suboleret esse carmen. Admonueram in epistolæ
frontispicio, ut sibi caueret: nam mihi in animo esse,
ipsum hac epistola fallere: & in calce adieci iam me fefel-
lisse, ni fallerer ipse. Non sensit homo fraudem, nisi mo-
nitus à me. Mihi non displicet illud Octauij Cesaris, non
aliter in sermone fugiendum uerbum insolens, quàm
in cura

Vide Gel.
ca. 10 lib. 1

in curia scopulum. Et merito ridentur hoc nostro seculo quidam Apuleiani, & obsoletæ antiquitatis affectatores. Arridet usitatis uerbis contexta oratio, sed ab istis lubens quæsierim, quæ tandem appellent usitata. Num è cõpitis, ac triuijs sumpta? Recte sanè si Gallice, aut Germanice scribendum erit. Verum si Græce aut Latine, quid minus conuenit, quàm eius sermonis mundiciem ab his autoribus petere, apud quos præter meras sordes nihil est? Olim hoc iuris erat cõsuetudini publicæ, ut quasdam uoces antiquaret, alijs gratiã nouitatis adderet. Quamquam ne tum quidem omnia placebant doctis, quæ uulgo in conciliabulis, theatris, aut castris iactarentur: et erant in libris eruditorum, ad quæ resisteret plebeius lector. Nunc uero Latine loquendi consuetudo, non à foris aut conciliabulis idiotarum, sed à probatis autoribus petitur. Itaq; nullum uerbũ inusitatum uideri debet, quod extet in elegantis mundiq; scriptoris literis. Quid Ciceronis oratione candidius, quid apertius? At hic nonnullis uidetur Cimmerijs tenebris obuolutus. Quid Terentiano sermone luculentius? At hunc ne commentarijs quidem adiuti, complures intelligunt. In sordidis autoribus uersatus, si quando inciderit in Quintilianum, clamat omnia sibi uideri Græca, aut Arabica. Danda est opera, ut si mus aperti, sed eruditis. Neq; quenquam commoueat obscuritatis crimẽ, quod sit illi cum Cicerone, aut Tito Liuiò commune. Clamitas tenebricosam esse Flacci dictionem, sed eruditis uel in primis admirabilis est erudita perspicuitas. Proinde colligis, opinor, in te tenebras es

Prouerbi-
um.

Prover-
bium.

se non in autore. Tu in quęcunq; scriptorē incidēris, mo-
do laudatum, noctem istam tecum circumfers. Vocifera-
ris spinosum esse librum, sed tui pedes spina habēt, non
locus: caligas in sole, et lux ipsa tuis oculis noctuinis pro
caligine est. Mutandus est, inquis, stilus: qui quoquo mo-
do accidat, tamen non intelligitur. At quanto iustius est,
& tibi etiam utilius, tuum mutare vitium, q̄ eruditos oēs
suam orationem tuo vitio accommodare. Barbare loquē-
di mille sunt species, ac subinde exoriuntur noua. Itaq;
simplicius est ac facilius, ut unam emendate loquendi ra-
tionē discant omnes, q̄ ut omnes barbare dicendi formas
singuli. An equum censes, ut docti Romanam linguam,
cui tot egregiæ discipline, cui Christiana religio concre-
dita est, sinant intermori, ne quid offendat istorum indo-
ctam arrogātiā? Num par esse iudicas cōmittere ut in-
tereant: non dicā Cicero, Quintilianus, & huius generis
ceteri: sed Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, ut pro-
his legatur, Cat holicō, Holcot, Bricot, et Gorra? An luscī-
nia cōmutabit cum cuculo modulos suos, propterea quod
a fello iudici planius & intelligibilius canit cuculus? Ad
iniquius sit, si docti cogātur rectū sermonē dediscere, nē
cum istis fœde balbutiāt: præsertim cum eis in manu sit,
imò cum eis tot nominibus expediat ea discere, quæ suo
magno malo fastidiūt. Ego uero qui semper discēdi sum
cupidus, nec his succensere soleo, qui prisca uoces & à
Ciceronis etiā consuetudine semotas eruūt. Fortassis &
his usus erat Cicero, si extaret quicquid scripsit. Non in-
dignor obiectum esse, quod non intelligam, sed oblatum

gaudeo quod discā. Tu contra mauiſ alienā eruditionē
 reprehēdere, q̄ tuā ipsius inſcitiam uel agnoſcere mode
 ſte, uel mutare prudenter. Mauis ſolē in crimē uocare, q̄
 lippientes oculos tonſori Licino committere. Ac uide in
 terim, q̄ ſtudioſe in nos iniquus ſis: tu qui tuis in literis
 ſordidiſſimi ſermonis portenta inculcas, quū uere teneſ
 bricoſus ſis, ſanis etiam oculis: dilucidus tamē uideri po
 ſtulas, & alios obſcuritatis accuſas. Paria certe facere
 debueras: & ſi oculis tuis irasci non poteſ, ſaltē noſtras
 falſas diſſimulare tenebras, quū tuas, quæ teterrimæ, ue
 riſſimæq; ſunt, cupias et laudari. Non dignatur tua pru
 dentia Latinam linguam diſcere, quo poſſis D. Hierony
 mum (nam unum hunc plurimorū uice nomino) intelli
 gere, et nos uis ſecemiſtam ſermonis in tua culina nati, per
 diſcere, ut te tuosq; ſodales delirantes, ac miſere balbu
 tientes intelligamus. Non uero hæc, optime lector, in hoc
 tot uerbis diſſerimus, quod eruditam ſermonis ſimplici
 tatem contemnamus: quæ mea ſententia, ſepenumero
 plus habet artis, q̄ operoſa ſtructura: ſed ut ueram per
 ſpicuitatem, à ueris tenebris ſeparemus. Seruendum eſt
 auribus, ſed eruditis: in hiſ duntaxat, quæ cupimus ab
 eruditis legi. Quod huic obſcurum eſt, illi dilucidum
 eſt. Sed hic luſcioſus, ille puris oculis. Eſt tamen aliquid
 ſuapte natura dilucidum, ad cuius ſenſum repurgandi
 ſunt oculi. Cæterum, ut ad inſtitutum ſeſe referat ora
 tio, quanquā obſcuritas quoties officit, ubiq; uitanda eſt
 uel dicenti, uel ſcribenti, tamen haud ſcio, an ullo in gene
 re plus inueniat ueniæ, q̄ in epiſtolis: modo non indocta,
 in quib

Tōſor Au
 guſti Cef.
 fuit Lici
 nus de q̄
 Horatius.

In epiſto
 la quid li
 ceat.

in quibus uel Ciceronis exemplo, licet subinde Græca mē
scere Latinis: obscuris allusionibus uti, amphibologijs, si
gnificationibus, paræmijs, enigmatibus, clausulis de res
pente præcis. Tantum habēda ratio, qua de re, cui scri
bas. Non damnabitur libertas, si non destituat nos consi
lium, cui decet artem ubique cedere.

De cōposi
tione lege
Fab. li. 9
cap. 4.

DE COMPOSITIONE.

PORRÒ qui compositionem in hoc genere damnant,
equidem non adeo demiror, quum uideam fuisse
permultos, qui eam ne in orationibus quidem æquo ani
mo tulerint. Quanquam mihi nunc cum ijs potissimum
res est, qui quid sit in oratione compositio, prorsus igno
rant. Ceterum quum eiusdem sit artificis, orationis nu
merum uel adhibere in tempore, uel negligere, & hanc
partē scriptoris arbitrio relinquo: nisi quod uelim ad o
lescentem, qui tantum exercendi stili gratia scribit, ali
quādiu compositionem etiam elaborare. Ita fiet, ut si res
postulet orationem numerosam, apte moduletur: sin ne
glectam, tamen uitet illud Ciceronis conuicium, scope
dissolutæ.

Habitus i
psa forma
ac facies
dictionis.
L. 12. c. 10.

DE HABITU EPISTOLAE.

MAGNA olim inter eruditos sententiarum uarie
tas fuit, quod dicendi genus maxime probare
tur, Atticum, Rhodiense, an Asiaticum. At Fabius exi
stimat cum optimum dicēdi genus sequi, qui pro re, pro
loco, pro tempore, pro qualitate auditorum quā appo
sitissis

fitissime dicit: ut inepte faciant, qui dictionem ad cer-
 tas leges astringunt. Itidem & ego eam epistolam opti-
 mam iudico, quæ à vulgato hoc & indocto literarum
 genere quàm longissime recedat: quæ sententijs exquisi-
 tissimis, uerbis electissimis, sed aptis constet: quæ argu-
 mēto, loco, tempori, personæ, quæ maxime sit accommodata:
 quæ amplissimis de rebus agens, sit grauiſſima: de meo-
 diocribus, concinna: de humilibus, elegans, & faceta: in
 iocis acumine delectet ac lepore, in encomijs apparatus:
 in exhortando uehemens sit, & animosa: in consolando,
 blanda sit, et amica: in suadendo, grauis sit, & sententio-
 sa: in narrando, lucida, et graphica: in petendo, uerecun-
 da: in commendando, officiosa: in rebus sequendis, gra-
 tulabunda: in afflictis, seria. Denique (ne quæ sunt infini-
 ta persequar) sit uersipellis, ac polypus quemadmodum
 semet ad omnem subiecti soli habitum, ita sese ad quem-
 uis argumenti, reliquarumquæ circumſtantiarum habitum
 attemperet. Neque enim rei solum obsequundabit episto-
 le stilus, uerum ut dignum est egregio quopiam Mercu-
 rio (nam nunciij uice fungitur epistola) temporum perso-
 narumquæ rationem habebit: nec eadem de re quouis tē-
 pore, nec apud quosuis loquetur: alia specie sese offeret
 senibus, alia iuuenibus, alia tetricis ac seueris: alia ijs,
 qui festiuore sunt ingenio: alia aulicis, alia philosophis:
 alia familiaribus, alia ignotis: alia uacuis, alia negocio-
 sis: alia fidis sodalibus, alia fictis amicis, ac parum bene-
 uolentibus. Sed interim & illud spectabit, unde ueniat,
 non solum ad quem ueniat, aut quibus de rebus legata,
 Proinde.

Ingeniis
 hominum
 epistolam
 accommodandam
 esse.

Nam ille
nunc nunc
cū, nunc
mercato-
ris, nunc
furis habi-
tū gerit.

Proinde Mercurium quendam aget, semet pro re pres-
senti in omnem transfigurans habitum: sed ita tamen,
ut in tanta uarietate, unum quendam tenorem obtineat:
uidelicet ut semper munda sit, semper erudita, semper
sana. Ab his si non fuerit recessum, nullum est præterea
delictum in epistola, cui non sit parata uenia. Erit loqua-
cior, scripta dicetur tum auido, tum ocioso. Elaboras-
tior erit, & lucernam olens, scripta est erudito. Habet
bit artificium, talem decebat mittere artifici. Carebit ar-
tificio, scripta putabitur ei, cui placebat simplicitas, aut
imperitiori. Laconismum habebit, occupatus scripsisti
occupato. Fucator erit, ac picturatur, scripta dicetur
curioso: priscis uerbis, antiquario: blandior, amico: li-
centior, familiari: asperior, improbo: adulantior ambi-
tioso putabitur. Denique quicquid sibi non uacasset cri-
mine, hic uel à re, uel à persona scribentis, uel à mori-
bus, fortunæque uel etate eius cui scribitur defensionem
inueniet. Quin & aliàs damanda phraseos, & argu-
mentorū uarietas, & inequalitas, hic uel præcipuam
habet gratiam. In noctibus ac Miscellaneis argumento
subinde nouo datur uenia, stilo subinde diuerso non da-
tur. In epistolis iuuat etiam uidere, quantum oratio iuue-
nilis differat à senili, quidue ætas stilo uel adiecerit, uel
detraxerit. Quare qui unam quampiam formam ac fas-
ciem huic generi tribuere conantur, hi non solū inanem,
uerum etiam ridiculam operam sumunt.

Qualia
Gellio &
Politiano
scripta
sunt.

PECULIARIS EPISTOLAE
character.

Fortas

Fortassis erunt, qui quasdam epistolas semouebunt
 ab hoc ordine: quod genus sunt epistolæ ad exerci-
 tationem, uel ostentationem ingenij confictæ: ueluti Pha-
 laridis, quas eruditi tribuunt Luciano: & amatorie
 Philostrati sanè quàm elegantes, si perinde essent castæ:
 ad hæc heroinarum, autore Nasone, aliæq; consimiles.
 quas si quis malit appellare declamatiunculas, equidem
 non admodum refragabor. Sunt in quas magis libri no-
 men uidetur competere: quales sunt aliquot Platonis,
 Senecæ omnes: pleræq; Hieronymi, Cypriani, & Augu-
 stini: Tertulliani pauca. Sunt quas aliquis malit oratio-
 nes appellare, nimirum quæ ad principes aut magistra-
 tus, arduis ac perplexis de rebus prolixè scribuntur. Tūc
 enim epistola, non cōfabulonis, aut nūcij, sed oratoris uī-
 ce fungitur. Quod si quis non dignatur epistolæ uocabu-
 lo, nisi quæ priuatis de rebus inter amicos obambulet:
 quanq̄ ne hic quidem certa forma præscribi potest: tamē
 si qua peculiaris est huic generi, uideor mihi non maio-
 re compendio quæ sit indicare posse, q̄ si dixerō talem
 oportere esse dictionem epistolæ, quales sunt amicorum
 inter ipsos confabulationes. Est enim (quod scite scriptū
 est à Turpilio comico) epistola absentiu amicorum, quasi
 mutuus sermo, quæ neq; agrestem, aut asperum, neque su-
 catum esse oportet, neq; una de re, neq; ad fastidium usq;
 multum. Eoq; simplicitatem, cādorem, festiuitatem, argu-
 tiā amat hoc epistolarū genus. In his igitur omnia lepō-
 rū generā cōfectabimur, nisi quā res, aut personæ diuer-
 sa postulabunt. Neq; diu sermonem eundem urgebimus:

Sunt qui
 ad Liba-
 niū tanq̄
 ad germa-
 num au-
 torem re-
 ferunt.

Et quod solemus cum amicis confabulantes, miscbimus,
 si uidebitur, non solum multa, uerum etiā uaria. Huic ge-
 neri magis congruet Atticismus, ac stilus humilior, co-
 mœdiæ propior quàm tragœdiæ, aut si quid etiam humi-
 lius phrasi comica, modo docta sit humilitas: meminero
 musq; non inferioris esse facultatis, cum laude humi ser-
 pere, quàm cum Dædalo uolare per aera: Et uicinum lie-
 tus legere contractis uelis, quàm sublatis antennis, me-
 dio ferri pelago. Amica est huic generi breuitas, maxi-
 me si uel de multis, uel de minutulis negotijs agetur: Et
 si aut ipsi qui scribimus, aut ij quibus scribitur occupatio-
 res erunt. Cæterum quibus rationibus præstanda sit bre-
 uitas, indicauimus in opere de Copia. Quod ad hoc insti-
 tutum attinet, breuiloquentiam præstabimus, si quando,
 ita ut fit in comœdijs, statim mediam in rem aggre-
 diemur: si præfationes superuacaneas uitabimus: si uer-
 bis quàm significantissimis utemur: si rerum exitus ita
 proponemus, ut ex his conijciantur ea quæ præcesse-
 runt: si epistolæ, cui respondemus, argumentum recense-
 re supersede debimus, quæ res nonnunquam bonam episto-
 læ partem occupat: sed hoc è nostris diuinandum relin-
 quemus. Quod genus sunt illa: Quid narras? Antonius
 episcopus? Quem lupo quod aiunt. Hec tempestas ma-
 gis desiderabat Aureliū. Ille quid aliud quàm nullus ma-
 gnus malus piscis. Tu uerbo, sed absolutius totum homi-
 nē depinxisti. Occideras de ualetudine fratris: sed opti-
 mo medico quantum debeam, breui re ipsa declarabo.
Fecunditas uxoris mihi incundior esset, si res unā cume
 prole

Breuitas
 epistolæ
 quomodo
 constabit.

prole cresceret. Cum Laurentio homine furiose males dico, satius arbitror nullo pacto contendere. Quid enim aliud quàm iritabis crabronem, aut si quid crabrone pestilentius? Ex his enim uerbo notatis perpendet lector, quid ille scripserit, cui rescribitur. Sunt qui alienam epistolam penè totam recensent, ac propemodum uerbosius, quàm is qui scripsit. Si res postulet, ut repetatur argumentum, id dextra quadam, ac commoda breuitate fieri conueniet. Qua quidem in re Politianus mirus est artifex, qui hoc in plerisque epistolis facere consueuit, nimirum lectori consulens, ne quid desiderare, si forte non extarent epistolæ, quibus responderet: aut si tales essent, ut non liberet legere.

ELEGANTIA.

Iam admonere, ut sermonis uitijs careat epistola: tametsi hoc in arte sua præcipiunt rhetores, tamen mihi uix operæ pretium uidetur. Nec enim tam ad rem attingit admonere, ne fiat, quàm dedocere nostram ætatem, quæ passim id facit. Nihil breuius præcipitur, quàm ut sit elegans epistola: at nihil maiore negotio discitur: nec usquam peccatur, aut turpius, aut frequentius. Hoc uitium intolerabile reddit infelix affectatio. Quid enim tam portentosum, quàm oratio: quæ quum munda non sit, tamen ornata uideri uelit: et quum sana non sit, tamen formosa uideri gestiat, purpurissum hulceribus illinens, ueluti is qui nostra ætate maluit dicere, sagio quid portendas, quàm sentio quid tibi uelis, Multa lectione, multis

Elegans,
mūdices,
& puritas
sermonis
Latini.

Affectatio.

prescriptionibus, accurata scriptorum obseruatione, multo scribendi, dicendiq; usu paratur sermonis munda-
dicias. Erit hic igitur primus ac precipuus labor, si sup-
petet orationis puritas, atq; etiam ingenij sanitas. Ar-
tem in epistola non admodum efflagitabimus: sin deerit,
risum etiam mouebit artis affectatio.

EXERCITATIO ET IMITATIO.

A quibus
non licet
sine peri-
culo discere.

NE illud quidem hominum genus errare sinemus,
quos ipse non parū multos deprehendi, qui tri-
bus præceptiunculis, ceu magicis uerbis recte scribēdi
facultatem dari posse credant, quorū stultitiæ utinam
olim non obtēperassem. Talis enim erat is, in cuius gra-
tiam ante annos uiginti quinque opus hoc deliniarā, non
tam ex animo, quā meā facilitate cupiens obsequun-
dare efflagitāti: quem mox expertus sum, & ingratiū
discipulum, & perfidum amicum. Is in principum aulis
meliorem ac maiore ætatis partē contriuerat, nisi quod
sacerdotijs opimis onustus, iam sero sapere cœpit, et de
literis cogitare, quæ marsupium non cōsequuntur. Sed
huius generis non parum multos cōperi, qui simul atq;
à prophanis negocijs, et à sordidissimis coaceruādæ pe-
cuniæ curis, ad literas sese appulerint, huiusmodi quas-
dam cōpendiarias recte scribēdi leges à nobis flagitare
solent: quas & ita breues esse uolunt, ut tertiā paginā
non totā impleāt: & ita efficaces, ut intra mēsem nō to-
tū, è muta pecude reddāt oratorē eloquentē. Aiunt sibi
opus esse omni cōpendio, propterea quod & sunt ignis
uisio

Illudum
est uulgar-
to Hiero-
nymiano.

nisi, ut quàm minimū operæ sumant in rebus honestis,
 & etatis bonam partem iam alijs in nugis perdiderunt:
 postremo quod ad sordida illa negotia redire festinant,
 literas igitur uelut obiter secum rapere studēt. Hos si re-
 dire libeat, iubebo semel ex musarū fonticulo bibere, atq;
 in Parnasso somniare, quo repente nobis prodeant ex
 asinis lusciniæ. Cæterum de quibus aliqua bona spes af-
 fulgebit, hos admonēdos censeo, ne errent. Neq; enim cō-
 mittam, ut hæ præceptiones, quas studiosorum adolescen-
 tium industriæ promouēda paramus, aliorum stultitiam
 augeant. Augerent autem, si quis tantum his tribueret,
 ut citra uariam eruditionem, citra studium uigilantissi-
 mum, citra multum usum ex his sibi facultatem recte scri-
 bendi polliceretur. Cæterum delicatos istos, & indoci-
 les senes, quibus pluris sunt pecuniæ, quàm literæ: quibus
 uacauit tot annis aras onerare nummis, nec uacauit ani-
 mum onerare honestis disciplinis, in Parnassum, ut dixi,
 mittamus: ut postquā illic unam noctē cum Ennio somnia-
 rint, magno omnium stupore, subito pro Midis redeant
 Ciceroes. Aut certe legemus illos ad talem præceptos In Rhe-
 rem, qualem rhetorices doctorē depinxit Lucianus. Porro
 iuuenes industrios, ac meliore mente præditos, ad uig-
 gilias, & exercitationis assiduitatem hortabimur: quā,
 quum in omni re, tum in hac potissimum tenere primas,
 & à grauioribus autoribus dictum est, quā ut sit dubitan-
 diū: & sepius repetitū est, quā ut hic sit admonendum. Ne-
 que tamen inficiabor, bonā laboris partē, doctoris cōmo-
 ditate posse detrahi: quē ut assiduum et indefatigatum,

ita quàm doctissimum esse uolo: ne quod præcipit, ipse præstare non queat: & iuxta prouerbiū, Sus suem docere incipiat. Quod si ob nostrorum temporū infelicitatē, non temere talis contingit, ut exquisita doctrina præpolleat, serēdus tamen erit: modo ne sit ex horū numero, qui falsa persuasionē doctrinæ turgidi, magna (ut Li. 2. ca. 7. inquit Fabius) cōfidentia, stultitiā suā perdocent: illiteratiores, quā ut alios docere possint: relationes, quā ut ab alijs doceri se patiantur. Cuiusmodi pestes procul ex uribus deportādas curarēt ubiq; magistratus, si quidam aut partes agnoscerent suas, aut ulla omnino Recip. cura tāgerētur. Amplissimis salarijs alūtur tot tibicines ac tubicines: at nemo potius erat amplissimo salario accersendus, quā eruditus ludimagister. Verū hoc salarium nolim esse certum ac perpetuū, ne magnitudo mercedis improbos inuitet, & indoctos, quibus semper minus est frontis, & plus audaciæ, quā eruditio. Conueniet salarium arbitrio doctorum, et spectatæ fidei uirorum, pro merito eius qui asciscitur, præstitui, atq; etiā augeri, minuiue, si is sua doctrina, suaq; industria uinceret expectationē de se, aut contra. Alioqui periculū erit, ne usu ueniat, quod in amplissimis sacerdotijs uidemus accidere: quæ quo sunt magis opima, hoc ab indignioribus occupantur. Extant apud nos, si musis placet, etiā uolumina non exigua de conscribendis epistolis, ad unamquamque formā additis aliquot exēplis: sed o deū immortalē, cuiusmodi. Sed hæc prodigiōsa barbaries illi seculo impunita est, quo prorsus extinctis omnibus bonis literis, impune

pune regnabat inscitia, publice simul ac priuatim: quū
 grauis & copiosus autor esset Mammætrectus, opulen- **Mammæ-**
 tum quoddā copiae cornu Catholicon. Iam apud Italos **trectus.**
 cœperant reuiuiscere bonæ literæ, quū Louanij magno **Catholi-**
 cū applausu legerētur epistolæ Caroli cuiusdā, qui mul- **con.**
 tis annis moderatus est pædagogū Liliense, quas nunc **Epistolæ**
 nemo dignetur sumere in manus. Apud Hollādos, orbis **Caroli.**
 lumen habebatur Engelbertus quidā, qui suis epistolijs **Engelber-**
 nihil aliud docebat pueros, q̄ inepte scribere. At nisi **tus.**
 me fallit animi præsagiū, breui ueniet ætas, quū nec his
 monitis erit opus, nec meis præceptionibus inuētus e-
 gebit. Sed interim ut mediocriter literatos didascalos **Quomo-**
 industria nostra non nihil adiuuemus, postea quā suis **do exer-**
 tradiderit cōpēdio artis rhetoricæ præcepta, studebit **cenda iu-**
 illos breuibus, et epistolaribus argumentis frequēter ex **uentus in
 ercere. In his delectum habebit & curā, ut ea potissimū **epistoli-**
 proponat, quæ ætati illi amoenitate uelut illecebræ blan- **cis argu-**
 diantur. In his enim pueri ut libētius, ita et utilius exer- **mentis.**
 cebuntur. id fiet, si uel noua sint, uel faceta, uel alioqui
 puerorū ingenijs affinia. Ea uel è poëtarum fabulis, uel
 ab historicis erūt petēda, nisi quid nouæ rei, ut ferè sit,
 suggererit uita mortalium. Frequēter enim et nostris tē
 poribus eueniūt, indigna quæ nesciat posteritas. Et pri- **Amato-**
 mi quidē generis sunt amatorie Nasonis, in quibus for- **ria thema**
 tasse tutū non sit, rudē ætatē exerceri. Quāq̄ heroina **ta.**
 rū sunt castiores, neq; quicquā uetat et hoc genus caste
 uerecūdeq; tractari. Veluti si procus blādis literis amo-
 biat nuptias puellæ. Si Helena Paridē ab amore nō pers-**

missio deterreat. Nam Penelopes ad Vlysssem epistola tota pudica est, quemadmodum & Acontij ad Cydippen. Si uxor marito peregre cessanti scribat, uti domum prope ret. Si Nestor uir natu gradis & facundus, hortetur Achille epistola, ut Briseida crepta ab Agamēnone magno animo ferat: ostendens regi etiā improbo parendū esse, tum publicum commo dum priuato dolori anteponendū: postremo uehemēter indignum esse, Achillis uel genere clarissimo, uel animo generoso, uel factis egregijs, ob barbare ancille amorem, uirtutis obliuisci. Vbi simul etiam amœnus sese locus aperit, aduersus uoluptatē inhonestā: rursum alter pro immortalitate gestis eximijs apud posteros parāda. Si Phoenix eidē scribat, ut cum Agamēnone redeat in gratiā & periclitātibus Græcis subueniat. Aut si Antenor Priamo suadeat, ne grauetur raptā Helenā suo Menelao reddere, uel quia per se iustum sit, uel quia stultissimi regis sit, cōmittere, ut ob turpissimū effocinati iuuenis, et uix uiri Paridis amorē, tot fortissimi uiri dimicationē suscipiant: tot populorū fortunæ, simul & uita, in extremū discrimē pertrahantur. Aut si Agamemnon suadeat Menelao fratri, ut negligat potius Helenam, quā ut ob mulierculam uita indignā, tot procerū militia in uite periculum adducat, et eam totius orbis tumultu repetat: quæ etiā si ultro rediret, nō esset recipiēda.

Homerus
Iliad. 1.

Phoenix
Achillis
præceptor
de q̄ Hom.
Iliad. 1.

Linus Her
culem do
cuit.
Lege Xe
nophonem.

Aut si Linus Hercule duabus conspectis deabus, utrā potius sequatur hæsitantem, ad uoluptatis contemptum, et uirtutem amplectendā extimulet. Aut si Menelaus Paridi uolātū hospitium exprobet. Si Amphio fratrem ad

musia

musices studium adhortetur, cōtra ille ad suum inuitet. In hoc genere pleriq; Græci non infelicitè luserunt, sed nemo felicius Luciano. Ex his tamē deligēda cēseo, quæ non omnino sint otiosa, sed habeāt aliquid ad uitam communem conducibile. Ociosa sunt illa Luciani, de Ioue cerebro prægnanti, & implorante securim Vulcani. De Neptuno per Mercurium non admissō, cum recens Iupiter peperisset è cerebro Palladē. Nā huius generis quæ sunt, ut sunt amœna, & ingenij felicitatem arguunt, ita non multū faciunt ad uitam communē. Huc propius cōducunt, quæ è comitorum argumentis ducuntur. Quod genus fuerit: si Phædræ sodalis illi scribat, ut Thaidis amorem penitus excutiat ex animo, ac pristinae suæ seueritatis memor, ineptire desinat: præsertim cū magno fama, rei q; dispēdio sit alenda, quæ nec amet ex animo, nec uni sui copiam faciat. Si quis diuiti illi Plautino suadeat, ut Euclionē pauperem probū, potius quàm diuitē illum procū asciscat generum: aut contra, diuiti potius collocet filiam, quàm pauperi. Si Demea fratrem ad suam uitæ institutum uocet, hoc est, ab urbana uita, ad rusticanam: à cœlibatu, ad matrimonium: ab indulgēti liberorum educatione, ad seueriorem. Si è diuerso Mitio Demeam, ad suam uitæ genus adhortetur. Et hæc quidem pueris gratiora. At illa quæ ab historiographis sumuntur, propius etiā ad uerū accedūt, eo q; plus frugis adferūt, nec ita multo minus iucūditatis. Veluti si Horatius iam capitis damnatus, patris opem imploret, suamq; fortunam tam repente mutatam deploret. Si Cicero Milo

Zethus
 Amphionis frater

In dialogis minoribus.

nem, ut forti animo ferat exilium, hortetur. Si quis **Ca**tonē à literis **Græcis**, quas iam senex appetebat, deterreat. Si quis **Ciceroni** secum deliberanti, an mortem sibi consciscat: an fuga saluti cōsulere properet: an ex **u**stis **Philippicis**, uitā ab Antonio redimat: quodlibet horum trium, uel suadere, uel dissuadere conetur. Si quis **Qu.** **Curtio** gratuletur, tam fortē ac piū animū, qui prius tam salutem posthabuerit suæ ciuitatis incolumitati. Si quis **Delphicis** sacerdotibus suadeat, ut **Phalaridis** taurū recipiant. Si quis **Lucretiā** uī constupratā à uolūtaria morte reuocet. Si **Ionathas Saulis** filius, **Dauid** amicum regis metu latitantē, uagantēq; consoletur, ut promissi diuinitus imperij expectatione mentē in rebus tā afflictis fulciat. Si **Plato** **Dionysiū** regē ad philosophiæ studiū adhortetur. Rursus si alius quispiā dehortetur. Si **Resp.** **Romana** **Camilli** exulis uirtutē, aduersus **Gallos** extrema molientes, imploret. Si **Aristoteles** **Calistheni** ad **Alexandrū Magnū** proficiscenti rationē præscribat, qua debeat regis consuetudine uti, docēs, cum regibus, aut q̄ rarissime loquēdum, aut q̄ iucundissime: quo uel silētio tutior sit, uel sermone gratior. Si **Calisthenes** **Aristoteli** respōdeat, cōsiliū futurū fuisse philosopho dignius, si potius autor fuisset, nō proficiscēdi in eiusmodi principis aulā, in qua philosopho uel seruiliter esset tacendum, uel turpiter adulandū: sibi magis curæ fore, quæ sint honesta, quàm quæ utilia aut tuta. Si **Alcibiades** **Socrati** suadeat, ut uxorē rixosam ac procacem domo exigat. Aut si **Callicratides**, ut omisso philosophiæ perenni

Lege de
clamatio
nem
Luciani.

Hac de re
Laertius
in uita A-
ristotelis.

Lege Gel-
lium li. 1.
cap. 17.

perēni studio, ad mores communes, & Reip. administrationem sese conferat. Si Crito eidem suadeat, ut elapsus ē carcere, uita sue consulat. Huiusmodi copiosissimā uim Valerius Maximus, alijq; scriptores, qui res memorabiles ex historicorum libris decerpserunt, citra uestigandi tedium suggerent. Quin ex una quapiam historia, uelut ē uita Catonis, aut Antonij, aut Iulij Caesaris, plurima themata duci possunt. Quare nos rem, & infinitam, & cuius promptam non persequemur plurimis uerbis. In hoc genere uarie, diligenterq; conuenit exerceri iuuentutem, q; præter stili fructum, uetustas ac memorabiles historias, hac ratione uelut aliud agentes imbibent, ac penitus insigent memoriæ: hominum & locorum nominibus assuescent: ad hæc decori uim, & probitatis naturam, præcipuas orationis uirtutes ita potissimum cognoscent. Quare doctoris erunt partes, prius quàm epistole formam proponat, rem gestam, unde necesse erit repetitam, et quemadmodum conueniet accuratissime pueris exponere, indicatis & temporum momentis, & personarum proprietatibus, reliquisq; circumstantijs: ne aut aberrent à decoro scribentes, aut parum consentanea dicant. Deniq; ut sint parati fontes, unde ducant, uel argumenta, uel argumentorum confirmationes, quam ad rem non uulgariter adiuuat circumstantiarū cognitio. Tum locos aliquot indicabit, ubi ea tractentur apud autores, ut ipsi uerborum ac sententiarum uim inde uel colligāt, uel imitentur, ex alijs similia coniectantes. Iam qualia argumenta suppeditant historiæ, talia licebit & confinge

Li. 12. c. 1.

re: cuiusmodi pleraque sunt declamatoria, ueluti Luciani de medico abdicato: & Auli Gellij de puerpera, cui suadet Fauorinus, ut proprio lacte nutriat infantulum, de quo genere mox non nihil attingemus. Sed est & illud breuius, ac puerorum ingenijs appositius exercitationis genus, uarios locos communes, aut excogitados, aut ab autoribus traditos, arte tractare. Hi ferè sumuntur, uel ab apophthegmatis ueterum celebratis, uel à puerbijs, uel ab apologis, uel à similibus, ac metaphoris. Siquidem ex horum uno quolibet potest argumentum epistolæ compingi. De apophthegmate sit hoc exemplum: Socrates bibiturus cicotam, uxori Xanthippæ uociferanti, quod innocens esset moriturus: Quid ais, inquit, mulier, num me malles nocentem mori? Id ualebit in epistola consolatoria. Si unusquisque sapiam esses de turba uulgi, merito grauius ferres exilium, quod longe aliter pro merito contigit: sed quoniam scio te uirum cordatum, ac philosophiæ quoque præceptis non uulgariter institutum, hoc ipso lenius ferre debes fortunam tuam, quod indigno obtigit. Ea demum grauis & acerba est calamitas, quæ accidit commérito. Nunc ista fortunæ procella, quid aliud, quam integritatem tuam, ac in Remp. merita illustrat? Sub hæc narrabitur apte, quod modo retuli, de Soerate. Prouerbij exemplum esto: Si me audies, desines cum tam multis coniuatis contendere. Nec tu Hercules es, nec res ista uirtute geritur. Et tamen si prouerbio credimus, ne Hercules quidem aduersus duos, & tu cum tot cancris, cum tot hydris congrederis unus. Apologi exemplum erit. Si quem admo-

nebimus

nebibimus, ne periculoso negotio se temere admisceat, nisi
 prius perpenſa ratione, qua cōfici poſſit, quod inſtituit,
 adhibebit apologum de capro, quem ſiti periclitantem
 uulpes pertraxit in puteum, unde poſtea non dabatur
 exitus. Item ſi quis admonebit amicum, ne pendeat ex of
 ſicio quorundam, qui magnifice polliceantur, ſed ipſe co
 rā ſuum agat negotium, eleganter accommodabit ſa
 bulam auicula caſitæ, quam in Noctibus ſuis refert Au
 lus Gellius. Parabolæ uero ſit hoc exemplum. Si quem ad Li. 2. c. 29.
 monēbimus, ne pertendat obſtinate, quod per ſe quidem
 optimum eſſe iudicat, ſed præſentibus rebus ſemet ac
 commodet: ſimilitudinem adhibebimus de prudente nau
 clero, qui non ſemper eò dirigit clauum, quò recto curſu
 cuperet ire, ſed frequenter obſequundat æſtui, frequen
 ter uentis: ac uelis flexis, eum portum petit, non quò cur
 ſum inſtituerat, ſed quem præſens tēpeſtas cōcedit. Hæc
 mihi uidentur aliquanto plus conducere ad parādā or
 rationis facultatem, quā quædam, quæ in ſuis progym
 naſmatis tradit Aphthonius. Cæterum quod de apolo
 gis diximus, idem habebit locum in poëtarum fabulis, ad
 ſeriam rem uel confictis, uel detortis. Veluti ſi quem à ne
 gocio maiore, quā ut ipſius uiribus conueniat, deterre
 re pares, Icarī, aut Phaëtontis caſum accommodes. Si
 quem à ſtudio congerendæ pecuniæ reuocare ſtudeas, in
 tempore adhibetur Tantalī fabula. In huiusmodi thema
 tis præludat ætas illa rudis, ut, quod diligenter admonet
 Fabius, teneræ adhuc mentes ueluti ſub nutricibus mol
 lius alantur, et uberiore quodam incundioris diſcipli
 næ, cibo

ne, cibo lacteque saginentur. Ceterum adultiores iam, ad materias uero proximas paulatim sunt abducendi. Eas præceptor uel aliunde sumptas proponet, uel ipse comminiscetur, ex omni genere causarum uarias, maximeque fecundas. Alioqui fiet, ut pueri nihil aliud discant, quam inepte scribere: si quemadmodum in plerisque ludis fit, literator indoctus pro themate proponet friuolum stulti capitis somnium, in quo neque sit ulla sententia, neque quicquam cohereat, ne sermonis quidem ulla gratia. Porro in castigando tantum notantur insignes solæci smi: ueluti si deprehendant, admonco uobis, pro admono uos, quum alia que dissimulantur, magis etiam ad rem faciant. Nam ista uitia uel usu dediscuntur. Illa neglecta herent in omnem usque uitam.

QVOMODO PROPONENDA

materia.

AT doctor nec absolute pertractatam materiam proponet, ne nihil relinquatur inuentioni puerorum: neque nudam tamen, uerum circumstantijs aliquot circumscripam, ut assuescant uelut ad certum scopum dirigere sagittas, et ex his sententias, argumenta et argumentorum probationes, amplificationes, aliasque figuras comminisci. Veluti si quis suadeat puerperæ, ut suo lacte alat quod peperit: addat, puerperam esse puellam, puerum elegantem, ac patri similitimum. Quanquam uix aliud argumentum reperies, quod alienius sit à circumstantijs. D. Hieronymus in epistola, qua matri recolat filiam: nam ipse propemodum fatetur, hoc argumentum

Argumenta quò inueniuntur.

mentum ab se scholastico lusu confictum: non nude proponit, filiam indecore diuulsam à matre, addidit matrē uiduam, filiam uirginem, cui frater esset monachus: filiam adolescentulam, corpore uegeto, relicta matre, cōtempto fratre, in monachi cuiusdam nulla propinquitate coniuncti, formosuli & adolescentis, domesticum cōtubernium concessisse, cum hoc coniunctissime uiuere: nec aliud incusare, quàm maternorum morum difficultatem: cognatos suspectum conuictum grauiter ferre, fratrem in primis, nec tamen adduci puellam, ut cū matre redeat in gratiam: fratrem contemptum, ordinem omnem Hieronymo denarrasse. qui sic proposuit, nonne eadem opera multā orationis suppellectilem suppediuit? Ad hanc imaginem multa licebit confingere. Quod genus sit: Lucius & Antonius utriq; adolescentes, sed alter mediocri fortuna, alter beatissimis parentibus natus, à primis annis sese non secus ac fratres amarant. In lusbis, in conuiujs, in computationibus, in amoribus, alijsq; uoluptatibus, & uitijs, quibus ea ferē laborat etas, uterq; alterum & consciū habuit, & sodalem. Natu maior Lucius, re male profligata, & infamie iam prouulgata, & amoris infelicis tēdio, clam patria profugit: Lutetiæ, forte fortuna, quendam amicum paternum nactus, ab eoq; excitatus, simul & adiutus, bonas literas non minus ardere coepit, quàm antea scortorum amoribus aestuauerat. Hic Antonio sodali Brugis relicto scribens, & sibi de mutato feliciter animo gratulatur, & ueterem sodalem à perdita uita ad
 litera

literarum studium pertrahere conatur. Sit hæc propositio totius argumenti, non sine circumstantijs. Mox ostendat argumenti genus, quod est suasorium. Deinde demonstratis partibus, quæ solent in hoc genus incidere cõmuniter, quæq; traduntur ab artis rhetoricæ scriptoribus, quæ sint huic themati peculiare, indicabit. Admonebit totius epistolæ caput in hoc esse, ut corruptæ illius uitæ turpitudinem, infamiam, pericula, incõmoda diligenter enumeret, atrociter exaggeret, dilucide subiiciat oculis Lucius. Tum innoxia uitæ, & honestorum studiorum commoda, cum amplificatione recenseat: quantum opere hominem deceant: quàm ad beate uiuendum conducant: quantum item ornamenti, quantum solatiij in utraq; fortuna præstent: quàm solæ nominis immortalitatem, ac nunquam intermoriturum honestæ famæ decus largiatur. Deinde per collationem doceat has ueras & solas esse opes: in his uera esse uitæ oblectamenta: ex his ueros honores proficisci. Et hæc erunt futuræ epistolæ, ceu liniamenta quædam, ueluti carbone denotata. Addet deinde ad unamquamq; partem diuitiæ suppellectilem, rationum, confirmationum, similium, exemplorum, sententiarum. Ostendet qua parte possint commode succurrere loci communes, et quomodo tractari. Siquidem hic locus communis esse potest: Peregrinatione corrigi sæpenumero, quos patriæ deliciae corrumpunt. Alter: Nihil homini felicius accidere posse, quàm fidum & amicum consiliũ. Deinde exordiendi rationes aliquot aperiet: lucundissimi conuictus memoriam, cum uoluptate

Loci communes.

voluptate renouabit. Dicet suam charitatem ob inter-
 missam uitæ cōsuetudinem nequiquā refrixisse erga ue-
 terē sodalē, uerū id optare se uotis ardentissimis, ut ea
 charitas quæ puerilibus auspicijs, & ineptis uoluptati-
 bus alita fuisset, quo uerior ac diuturnior esse possit, a-
 damātinis uinculis astringatur. Id futurū, si quam in stul-
 tis uoluptatibus habuissent societate, & coniunctionē
 animorū, eam in honestis studijs obtinerēt. Et hic statim
 incidit locus cōmunis, de uera falsaq; de firma & infir-
 ma amicitia. Negabit se satis sibi etiam felicem uideri,
 quod ab illa insania resipuerit, quod honestissimis disci-
 plinis pro turpissimis delicijs fruatur, nisi & alteram
 sui partem, è similibus malis exemptā, suæ felicitatis par-
 ticipem uiderit. Nec id difficile futurū: siquidē ille sode-
 lem his auribus audiat, de cōmuni salute differentem, qui
 bus sepe numero audiuit de suis flagitijs pueriliter garo-
 rientem. Rem agi neque leuem, neque summis auribus
 hauriendam, sed in intima pectoris penitus demitten-
 dam. Et huiusmodi quidem exordiendi ratio poterit in-
 dicari. Quod si quid erit causæ, cur malit obliquo ductu
 uti, finget se nihil dubitare, quin ille quoque totus sit im-
 mutatus: atq; illi ueluti ad meliorem frugem immutato
 pro suo in illum amore, gratuletur, prædicans ab eo fie-
 ri, quicquid ab eo fieri uellet. Tum suasionis ingressus
 quidam, ac ueluti transitus ostendetur. Negabit Lucius
 Antonium suū mirari oportere, si quæ nunc scribit, lon-
 gissime à pristina uita dissideant: imò si frequenter in
 falsis bonis, uerisq; malis sodali gratulatus est errans
 erranti

De obliq;
 ductumul
 ta Trape
 zuntius.

erranti: nunc demum iustissimam esse gratulandi causam, qui stultissimas, ac pestiferas uoluptates, cum felicissimo studiorum amore permutarit. Deinde tanquam diuisione proponet, se duo quedam in ea epistola conari, alterum, ut prorsus illi persuadeat, quanta sit ipsi gratulandi causa, id est, quantum effugerit malorum, & quid felicitatis sit assequutus. Alterum utriusque interesse, ut Antonius, abiectis nugamentis, quibus iam nimium etatis datum sit, ad eadem studia totum se conuertat, et ipse saluus, Perithoum suum tanquam ab inferis reuocatum, conspicietur. Id erit uelut argumentationi uestibulum. Sub hæc propositiones indicabit argumentationum, ceu bases totius negocij. Quarum excogitatio, ut longe omnium difficilima est, ita cum primis necessaria: adeo, ut nisi his repertis, reliqua futura sint otiosa. Et non aliud est quod minus arte prescribi possit. Qua de re peculiaria quedam tradidit Fabius Quintilianus, proposita controversia Thebanorum ac Thessalorum: et nos in commentarijs de copia, rem, si non erudite, certe crasse explicamus. Huic igitur argumento huiusmodi propositiones generales constituere licebit. Liberalibus studijs nihil esse pulchrius. Ea sumitur ab honesto. Nihil gloriosius, ea sumitur à laudabili, quod natura quidem ab honesto separatum non est, sed persuadendi causa separatim tractatur. Nihil suauius. Ea sumitur à iucundo. Primæ, quæ generalis est, huiusmodi secundariæ subseruient. Maxime secundum hominis naturam esse scire, eoque nec hominis uocabulum mereri, qui literas nesciant.

Lege Plur
tarchū in
uita The
sci.
Proposi
tionū ex
cogitatio

L. 5.

L. 2 de de
cima dila
tād. rōne.

nesciant. Proinde si literæ nihil adferrent momenti ad
 famam honestam, nihil ad uitæ iucunditatem, nihil ad o-
 pes aut dignitates parandas, tamen propter sese expetē-
 das. Altera fuerit, ad perfectam uirtutē, solas literas esse
 duces, ac ueluti pædagogas. Cuius ut semina profici scū-
 tur à natura, ita à literis petitur absolutio. Ab his præ-
 stari cognitionem rerum expetendarum, ac fugiendarū:
 has mederi morbis animorum, tranquillare mentes mor-
 talium. Ab his compesci sequundis in rebus insolentiam:
 ab iisdem peti lenimē ac robur in rebus afflictis. In prio-
 re propositione confirmanda adhibebitur argumenti uē-
 ce, quod puelli quoq; natura gaudemus, si proposito eni-
 gmate sensum coniecimus, aut si quid nouæ rei discere
 contigit. Contra falli moleste ferimus. A philosophis ceu
 propriam notam tribui, rationalem esse: at hæc non in il-
 lum competit, qui nihil ratiocinatur, sed pecudum mo-
 re sensibus & usu ducitur. Esse uero qui negent hominē
 à reliquis animantibus differre rationis specie, sed gra-
 dibus duntaxat: ita fieri posse, ut paulatim adiectis in-
 scitiæ stulticiæq; incrementis, homo deducatur usque ad
 pecudem. In hoc natura finxit hominem erectum, & in-
 seuit cognoscendi studium, ut in rebus à deo conditis phi-
 losopharetur: simulq; & deum omnium opificem, & se
 ipsum, & reliquam huius mundi machinam contemplare-
 tur. Ad hæc locupletanda poterunt adhiberi, quæ poëtæ,
 Platonici, reliquiq; scriptores de hoīs conditione prodi-
 derunt. De luteo Promethei simulacro, cui igniculus ille Hesiod⁹ in
Theogor
nia.
 ecclestis inditus fingitur: de luto, quod deus summus ille
 C figulus

figulus, afflatu suo animauit: de particula diuinitatis iuxta quosdam corporibus humanis addita. Quidam enim arbitrati sunt animam nihil aliud esse, quam scintillam ex igni, aut radiolum è luce illa diuina. De mentibus è stellis petitis, aut certe è thesauro dei. Huc pertinebit illud Platonis figmentum, de animabus in terrâ delapsis, quibus hic scire nihil est aliud, quam ceu per somnium reminisci eorum, quæ quondam libera corporibus uiderunt apud Iouem. Hæc, aliâq; multa, diuinitatem quandam animi declarant. Declarat & illud, quod unus animus exiguo corpusculo inclusus, tot, tam uarias ac difficiles disciplinas intellectu cõplectitur, memoriæ retinet. Id prodigiosum uidebitur, si quis perpendat, quot hominum ac rerum uocabula tenet, qui unam modo linguam didicit: quanto prodigiosius, quod Mithridates unam & uiginti linguas calluit. Et hæc est minima portiuncula mentis humane. Addendum his quod Plato negauit, corpus ad hominis naturam pertinere: nihil enim aliud esse, quam instrumentũ, domicilium, aut uehiculum animi: animum esse totum hoc, quod hominẽ nominamus. Item illud quod dixit Seneca, ni fallor: Vita sine literis mors est, et uiui hominis sepultura. Quod minus est homo, quàm hominis cadauer? Iam enim corpus, non corpus est, sed sepulchrum: animũ etiã ipsum à natiuo uigore cohibes: & hinc philosophi σῶμα dubitè putant, quasi σῆμα, hoc est, sepulchrũ. Nec aliò spectat, quod Plato scripsit philosophiam nihil aliud esse, quàm mortis meditationem. Nam si abduci à corpore, dicitur

animus

Plini⁹ li.
7. ca. 24.

Σῶμα γὰρ
ἄχμα δὲ
Χ^{ns}.

Plato in
Theæteto.

animæ mori: & philosophia abducit animū à rebus cor-
 poreis et crassis, ad res æternas et intelligibiles: iam in-
 cipit animus uiuere, quum ab hoc sepulchro emicat. Ex
 historia sumi potest, quod Diogenes accensa in meridie
 lucerna, rogatus quid ageret, respōdit se hominem quæ-
 rere. Rursus aduocata concione populi hac uoce: Audi-
 te homines, audite homines: quum iam satis magna mul-
 tudo congregata, rogaret, quid uellet dicere, respon-
 dit sese homines aduocasse, non illos qui nihil haberent
 hominis. Adhiberi poterat & illud Mimi cuiusdam dis-
 citum de homine crasso & indocto: Nullus, magnus, ma-
 lus, piscis. Nullum appellabat nullius precij, nihilq; ma-
 gnum, onustum obeso corpore, atq; abdomine pigrum:
 malum, nulla uirtute præditum: piscem, infantē & elin-
 guē. Huc referri potest, quod uulgo quoq; iactatis pro-
 uerbis stupidis & indoctis adimūt hominis uocabulū.
 Quid enim aliud sibi uult, quod stupidum & indoctū
 appellant statuam, ueluti figuram duntaxat hominis, nō
 hominem. Item Asinum ad lyram, sucum: Sucus Bœoticū,
 asinum Antronium: nihilo dissimilem elephanto: ouem,
 beluam, pecudem, fungum, stipitem, caudicem, plumbum,
 somnium hominis, monstrum hominis. Adhibebitur &
 parabola: Ut auena uitio soli in lolium degenerans: ut
 triticum simili de causa degenerans in siliginem, nomen
 sui generis amittit: ita homo pecus esse incipit, si negle-
 ctis honestis studijs, uentris tantum & inguinis curam
 agere cœperit. Rursum alia: Et sicut materia sculpeda
 simulacro habilis, tamen signum non dicitur, nisi forma
 artificis

Apud La.
 certū in
 uitis.

Prouerbia

Plin. li. 13
 ca. 17.

artificis industria accefferit: ita natiuitas non facit hominem, sed humana natura capacem. Quod nascitur, ceu rudis quaedam materia est: institutio formam inducit. Tertia fuerit: Vt maxime sequendum naturam est surculum insitum, eius arboris referre saporem, unde decerptus est: ita non oportet animum hominis, cuius est origo cœlestis, à suo genere degenerare. Et ut natiuum est igni nostro sursum niri: trahitur enim ui geniuina ad fontem originis: ita hominis ingenium, quanquam est his uaporibus corporeis immersum, tamen principij non potest obliuisci. Rursum alia similitudo: Vt ursus non esset ursus, si mens hominis sub urfi figura lateret: quemadmodum nec Apuleius uere asinus erat, quum incolumi mente formam asini circumferret: ita nec homo diceretur, si mens pecudis humanam animaret figuram. Item si statua figuram hominis per omnia representans, quales ferunt fuisse Dædali, non statim homo dicitur, quod mente uacet: nimirum figura non facit hominem, sed scientia. Hinc est quod Poëta ueteres, nimirum homines prudentissimi, fabulis non ociosis prodiderant: hos, quibus nulla colèdi ingenij cura fuisset sed pecuinis uoluptatibus sese totos dedidissent, in ferarum naturam abiisse. Contra, qui sapientia cæteris præcelluissent, eos ut dijs genitos, in deorum consortium à morte reuerti. Et demones, quos illi deos inferiores existimant, autumant dictos, quasi Δαίμονες, hoc est, doctos, aut scientes. Et Horatius imperitum hominem appellat corpus sine pectore. Huiusmodi suppellectilis uariâ copiam pueris sup

Lege pro-
uerb. Dæ-
dali statua

Vide Ma-
crobiū in
Som. Sci-
pionis.
L. i. epist.
ad Tibul.

ris sup

ris suppeditabit præceptor. Nam mihi interim satis est ratione ijs qui docent indicasse. Et quod nos in una propositione locupletanda tentauimus, id ille faciet in singulis: & in harum unaquaq; parte, si quid erit tractabile: non ut omnes pueri reddant omnia, sed ut ex multis suo quisq; ingenio consentanea rapiat: & ex his quæ tradita sunt, similia consuescat effingere. Sed iam nunc quosdam exaudire uideor, præceptiunculis meis obstrepentes. Hui, inquit, nã tu dura mones, & negocij plenatum autem puerorum animis, atque ingenijs maiora. At ego iam ab initio non asinum, sed præceptorem mihi requirebam, nec ineruditum, nec laboris fugitantem. Nam si indoctus est, qua fronte doctoris nomen, ac locum occupat? Si ignauus, cur negocium tam operosum suscipit? Hæc est literatoris professio: hæc sãbula quam agendam suscepit. Nemo uinctum colendum suscipit, nisi statim animum suum ad inexhausti, & ut inquit Virgilius, in orbem redeuntis laboris circulum præparet. Pueri uero quid possunt audire, uel iucundius, uel utilius? Ab his exercitamentis prodibunt, qui facunde concionentur in templis: qui prudenti eloquentia moderentur senatum: qui cum laude obeant publicis de rebus legationes: deniq; qui quauis in re, & iudicio ualeant, & oratione. At ista, inquit, nondum illis animis sapiunt. Vestro sanè uitio, à quibus bonorum autorum loco, modos significanti, & id genus glossemata, non minus stolidà, quàm proluxa didicerunt. At antiquitus pueri à nutricibus in ludum missi, statim ab optimis

Ecbole p
antipho-
phoram.

In Geor.
Redit la-
bor actus
in orbem.

Fabi^o. li. 3

autoribus, literarum studium auspicabantur, neque destinebantur decem annis in dediscendis n. enijs. Licet quæso, per uos, o molesti, uel adoleſcētibus discere, quod nos pueros docere debueratis: sinite ut prima statim ætate hauriant, quod semper meminisse sit pulchrum. Imbibat testula recens, succum purissimum, quem diu respiciat. Discant ista in promptu habere, & in uarios usus, ut res hortabitur, accommodare. Quid c

Idem li. 2.
cap. 5.

nim docendo agitur, nisi ne semper sint docendi iuuenes? Quibus si quando optima traditurus es, quæ ea non statim tradis? Si nunquam, quid doces? An hoc agitur, ut tu semper doceas, illi semper sint docendi? Ne p̄geat bonum uirum, ac de Repub. uel gratis benemerari cupientem: huius operæ discētibz quidem necessariæ, ceterum nec ipsis qui docent, sterilis & infrugifera. Ergo postea quàm totius operis, ad hūc modum imaginem quandam, ac syluam subministrauerit, affectus denique & epilogum ostenderit: tum indicabit idem ar

Secūda ratio tractandi hoc argumenti.

gumentum alia quoque ratione tractari posse. Quod genus sit, ne à proposito recedamus exemplo: Si docebit omnem literarum commendationem tractari posse per comparationem, itidem & inscitie uituperationē. Huius generis hæc erit propositio: Inter omnes res quas mortales tantopere mirantur, ac per fas nefasq; sequuntur, nihil est quod cum eruditione sit conferendum. Nam honores istos, in quibus ambitio mortalium finem boni constituit, multo periculo peti, maiore possidere, ne honores quidem ueros esse: quippe qui pessimo cui

Sallust. in proœmijs

que se

que sepe numero contingere soleant, nec esse perpetuos, etiam si ueri sint: atque adeo non perennes, ut ne diuturni quidem sint: quippe quos fortunæ temeritas, ut interdum insperantibus obijcit, ita frequenter inopinato tollit. Contra, literas in ocio parari, summa tranquillitate possideri, non nisi sua cuique industria contingere, ueram & immortalem parare gloriam. Et hic primus differendi campus, multis locis communibus undique amœnus est: multa exemplorum, similitudinumque uarietate fecundus. Deinde aperiendus aliter: Bonam mortalium partem, aurum, argentum, gemmas, & alias hoc genus opes, per saxa, per ignes, magno capitis & uitæ periculo persequi, quum ista sint aliena bona: quippe quæ & ociosis obueniant, & à cæca fortuna passim ut dantur indignis, sic etiam dignis adimantur. Proinde extra hominem esse, nec in hominis potestate: quippe quæ infinitis casibus intereant, ueluti naufragio, incendio, bello, furto, carie, sistu: quorum si nihil accidat, certe usu consumi. Quod si non utaris, nihil habere pulchri, quamobrem sint expectanda. Ad hæc ut affatim contingant, tamen non expletæ mentem hominis, sed tantum iritare miseram cupiditatem. Postremo nec animi, nec corporis morbo mederi posse, sed potius utriusque hominis parti malorum omnium seminaria suggerere: & adeo per se non esse honestas, ut à uirtute uel in primis auocent: benignitate exhauriri, parsimonia putrescere: magno sudore cõgeri, maiore cura congestas seruari, maximo dolore

diu seruat as amitti. In literis contra hec omnia. Nam al-
 teram contetionis partem omitto: partim ne sim equo-
 longior, partim ut aliquid aliorum inuentioni reliquum
 faciam. Atq; hic sequundus porrigitur campus, latissi-
 me patens & uarius, nec in amoenus. Tum tertio loca
 proponet: Formae dotem plerisq; magnum quiddam ui-
 dcri, & omnibus uotis expetendum: uerum hanc nemini
 sua cum laude contingere, ut neq; culpa negari. Ab ijs
 enim quae nobis ad sunt à natura, neq; laudem mere-
 mur, neque reprehensionem, neq; etiamnum sciri, si bona con-
 tingat, utrum ab irata natura, an propitia detur: pro-
 pterea quod multis eximia species corporis perniciem
 attulit, & ipsis qui possident, & ijs qui spectant. Nam
 possessori quid adfert formae uenustas, praeter sollicitu-
 dinem, metum, suspicionem, rumorem parum sequundum,
 materiam peccandi, libidinis fomitem, et copiam. Quod
 si hac praeditus, pudicus esse cupiet, hoc ipso miser est
 quod formosus. Multas enim pellicit in perniciem, solici-
 tatur ab innumeris. atq; hinc est quod legimus quosdam
 sibi faciem cicatricibus de saedasse, quod sentirent alios
 sua forma periclitari. Sin impudicus est qui forma pra-
 cellit, quid tandem debet suo bono, nisi ut facilius perda-
 tiusq; pereat. Itaq; sua forma neminem pudicum dele-
 tari: alienam qui amet, libidinosum esse. Tum ut hoc ma-
 gnum sit bonum, tamen corporis esse tantum, fluxum, ca-
 ducum, & adeo non perpetuum, ut uel febricula, uel ma-
 cie, uel alio quouis casu, subito marcescat: certe etatis
 progressu deflorescere, certe morte perire. Diuersa in lite-
 ris.

Aristote-
les.

Antor
Valerius.

Cöcessio.

ris, hoc est, animi bonis omnia. Vides et hic aperiri campum mire fecundum, si quis conetur hanc partem omnibus suis numeris tractare. Quarto loco proponet, non paucos mortalium corporis uoluptates, uti præcipuum quoddam uitæ bonum mire complecti: uerum istas insanias esse, falso iucundas, non uoluptates, nec aliud quam risum, ut aiunt, Sardonium. Quis enim ei uoluptatis bonum tribuas, qui sui sensu caret? Ad hæc obscenas esse beluinas, ac prorsus homine indignas, quæ nos in feras transferant. Tum insynceras, multo plus aloes habere, quam mellis: magno constare & rei, et famæ dispendio, quibus admixtum sit fastidium, comes pœnitudo: malorum omnium escas, laudis ac uirtutis inimicas: infidas his à quibus adamantur, quos tandem deserunt, etiam si non deserantur ipsæ. Exhaurire oculos, offuscare famam, corporis ualitudinem atterere, ebibere succum uitalem, ac celerare senium, morborum omne genus adducere, sui iustissimas ultrices: denique totum hominem in tartara demergere. At longe feliciores oblectationes ex honestis studijs colligi: tanto nimirum meliores, quanto corpori præstat animus, & homo beluis antecellit: tanto honestiores, quanto uirtutis decus turpitudinem superat. Feliciter parari, felicius possideri, quæ nos nobis non eripiant, sed restituant: quæ nos non ex hominibus in feras, sed ex hominibus in deos transforment. Ad hæc synceras esse, nullo sermone uitiatas: quæ omnem animi, si quis resedit, amaritudinem edulcent: quæ regustando fruedoq; dulcescant: quæ liuorem nesciant, hoc suauiores, quo

Quid. de Põto. Ad de quod ingenuas &c.

eum pluribus communes: quæ nos ad extremum usq; ro-
gum non deserant: quæ annis quibus omnia deteruntur
& obsolescunt, efflorescant: nauseam satietatem ac pœ-
nitudinem nesciant: quæ præstant, ut non uni aut alteri,
sed omni sexui, omni ætati, sinus iucundi: quæ præstât,
ut ipsi nobis etiam uoluptati simus: quæ faciunt, ut seno-
ctus etiam molestia careat: quæ nos in omnem regionem,
in omnem fortunam comitantur. Deniq; quæ delectant
eam hominis partem, qua uere sumus homines. Sed pau-
cam hæc longius persequi. Neq; enim hæc sunt omnia,
& innumera sunt, quibus hæc locupletari possent. Neq;
nos aliud in præsentia, quàm uiam indicamus. Poterat
hoc genus & alio colore tractari: uidelicet ut literas
alijs honorũ generibus anteponamus. Præclara res opo-
lencia ad quam mortales infatigabili studio contendunt:
quanto par est acrioribus studijs eniti ad honestas lites-
ras, quibus discessit animus. Et in hunc modum de cæte-
ris partibus quas proposui, aut alijs his similibus: cui-
usmodi sunt, iuuentus, uires, nobilitas, & si quid aliud
fit, in hominum uita uehementer expetitur. Quin &
per fictionem tractari poterant. Eruditionem esse rem
per se præclaram ac magnificam, adeo, ut si nihil etiam
adferat emolumentum in hac uita, tamẽ sua ipsius causa sit
expetenda: quod attigimus in initio. Quis enim non
optet perfectam omnium rerum cognitionem, etiam si
nunquã esset uicturus inter homines? Nunc instrumeta
sunt ad iuuandã Remp. ac priuatim amicos, ut etiam
si citra doctrinam ipsi possemus feliciter diuere, tamen
quonia

Tertia ra-
tio huius
argumenti
tractandi.

Quarta
ratio. Vi-
Fab. in am-
plificatio-
ne. Et
Eras. in
Cop.

quoniam uir bonus non solū sibi nascitur, uel in hoc com
 paranda sit eruditio, ut alijs possimus esse subsidio. Ve
 rum in epistola seria nolim has partes nimium extare. Plato in
epistola
ad Archy
tam.
 id quod etiam in orationibus nonnunquam expedit dissi
 mulare. Sed oportebit alia quoddam epistolari facie obdu
 ci, nonnunq̄ data opera perturbari: sed tamen hic ordo
 profuerit animo, magnam rerum ac uerborum uim con
 gerenti: ex quibus licebit optima seligere, si locus postu
 labit breuitatem. Ita fiet, ut non sit icuina breuitas. In
 hoc argumento poterit et illud admoneri, blandiorem
 oportere fingi epistolam, quā adolefcēs adolefcenti, con
 gerro congerroni, amans scribit amanti. Tum quod qui
 suadet, inde sibi plusculū fidei conciliabit, quo suum erro
 rorem simpliciter agnoscat ac damnet: et ueterum uolu
 ptatum memoriam ita refricabit, ut declaret animū etiā
 à commemoratione abhorrecere. Ab etate sumet occasio
 nem: quæ si grandior est, dicet cōuenire, ut plus sapiat,
 qui uincat annis. Absurdū fore, si qui dux huius instituti
 debuerat esse, nunc recuset esse comes: sin minor, dicet
 nullā etatem magis idoneā disciplinis, propterea quod
 sanguine calēte, magis ingenio uigcat, quodq̄ tenacius
 herēt, quæ primis annis hauriūtur. Hoc magis esse pro
 perandum, ne pars cius optima frustra effluat. A forma
 itē: quæ si præstās est, dicet minime cōuenire, ut in for
 moso corpore, animus inhabitet de formis: sin minus, di
 cet hoc magis excolendū bonis studijs animū, ut cum cor
 poris forma paria fiant. A genere, quod si fingitur illu
 stre, dicet olim nullos magis incubuisse liberalib. studijs.

Quintil.
lib. 1. ca. 1.
quāns

quàm claro genere prognatos. In alijs aut latère, aut negli doctrinam, fortunæq; sordibus obscurari, in benenatis habere suum decus. Tum obscuri hominis, literas fortunæ adminiculis destitutas, per paucis esse præsidio: nobiles, quoniam serè ad ciuiles magistratus aut ecclesiasticas dignitates uocentur, maximam ad ferre perniciem, si ad tractandam Remp. citra doctrinam accedant: si contrà, maximam ad ferre publice simul ac præuatim utilitatem. Sin obscuro genere fuerit, excitandus est, ut sibi suis ipsius præsidij pariat nobilitatem, non paulo ueriores, quàm qua uulgo tument, claris orti natalibus. Ab opibus. Si rem familiarem habebit amplam, demonstrabit illi, tantum magis enitendum ad honesta studia, ne quum fortuna cætera suppeditarit, ipse sibi defuisse uideatur: magnum adiumentum ad consequendas liberales disciplinas esse diuitias: sed has tum demum esse splendidas, ac salutare, si possessor his norit uti, atque hoc præstare doctrinam. Alios plerosque felicibus quidem ingenijs præditos, sed ob rei familiaris angustiam, frustra consecrari liberalia studia: ipsi ob rem amplissimam, nec ocium, nec librorum uim defutura, & optimi cuiusq; præceptoris futuram copiam. Sin erit tenui fortuna, tanto enixius oportet incumbere parandis literis, quæ & rem, & famam pariunt, sed insignes. Nam diuitibus satis est, uel infra mediocritatem esse doctos. Hæc quidem à nobis fusius ac loquacius dicta sunt, uerum in tantum necessaria, ut uerear ne multis hæc etiam tam multa non sufficiant. Fateor, ad docendum

endum sunt per pauca, sed ad rationem ac uiam indicandam, non inerti, nec indocto præceptoris arbitror fore satis. Nam his doctorem magis instruximus, quam pueritiam.

DE EMENDANDO.

Iam uero in emendandis his quæ pueri reddunt, exactissima diligentia est adhibenda. Neque enim sat habet doctor, manifesta sermonis uitia castigare, uerum si quod uerbum parum elegans, si minus ornatum, si sordidum, si durius translatum, si qua contra ueterum consuetudinem orationis figura, si quid absurdius compositum, si quid asperum, si quid hiulcū, id notatum emendabit, mutabitq̃. Tum si quid alio loco dictū, quod alio magis quadrabat: si quid additum, quod non cohereret: si quid præteritum, quod inseri oportebat: si quod argumentū futile, uanum, translatum, aut aliqui uitiosum: si quod decus parum feliciter affectatum: si iocus sit frigidior: si languidius dictum, quod acrius oportebat: si ubi à decore fuerit recessum: si tractationis color parum pudenter sit delectus: si uerbosius tractatum, quod oportebat breuius: aut si breuius perstrictū, quod fusius erat tractandum. Neque simultamen omnia reprehendet præceptor, sed aliàs alia, ne pueri despondeant animum. Quæ ferri non poterunt, ea non statim asperere, & cum conuicio reprehendenda: & his uerbis, conuultu, quasi discipulum oderis. Nam ea res, teneros animos in odium studiorum trahit, sitq̃ ut prius oderint litteras.

Quintil.
lib. 1. ca. 4

Lege Fab.
lib. 1. ca. 2.
& lib. 2.
cap. 2.

terras, quæ norint cuiusmodi sint. Verum quæ tolerari non poterunt, ea blandius quidem, sed tamen diligenter corrigenda: quæ ferri utcumque poterunt, aut dissimulanda interim, aut ingenio collaudato uertenda in melius. Contra, quæ scite excogitata tractataue uidebuntur, ea non minuatim probabit, & quamobrem placeant, exponet. At que interim iubebit & reliquos omnes attentis auribus accipere thema cuiuslibet quod recitatur: ac diligenter obseruare, si quid animaduertant reprehendendum,

Lib. 2 cap. 5 aut etiam imitandum: neque illud inscite monet Quintilianus, pueros ipsos percontationibus excitandos esse & quid illic uideant uitij, & qua ratione mutandum: & quid sequutus sit, qui feliciter affectauit. Hoc satius est, quam si non periclitante illorum iudicio, tantum indicet ipse, quid damnet aut probeat. At huiusmodi percontationibus, uide quantum commoditatum consequemur:

Lib. 2 ca. 5 Primum, audientibus securitas aberit, ut ait Fabius, neque persluent aures quæ dicentur, simulque perducentur ad id, quod ex hac re queritur: nimirum ut aliquando hæc inueniant citra indicem, & intelligant ipsi. Sunt autem quædam uitia, quæ præceptoribus in adolescentulis non debeant displicere, ueluti sublimior spiritus, & orationis luxuries: quod hæc indoles promittat perfectam ma-

Lege Fab. turitatem. Ego in nostris & alia pro tempore ferenda
lib. 2 ca. 4. censeo, puta uoculas, aut etiam clausulas ex autoribus
Cice. lib. 2 subleetas: poetarum uersiculos, aut hemistichia subinde
de Orator intertexta: translationum licentiam: apertio-
re. rem artium affectationem; compositionem curiose numerosam, ac
propè

propè carmen exprimentem. Hæc enim omnia, tametsi Vide Fab:
lib. 9 cap:
ultimo:
in adulto scriptore uitia sunt, in proficientibus tamen
necessaria sunt. Porro siue quid laudes, siue reprehens
das, utrunq; & cum modo, & uarie faciendum. In alijs
inventionis nerui, in alijs argumentandi subtilitas pro
banda, in alijs sanitas, in alijs grauitas: in his lepos, in il
lis uarietas. In nonnullis dispositio, in nonnullis consili
um, ut ad quamq; uirtutē quisq; uidebitur accedere. Hæc
laudis ac reprehensionis dispensatio faciet, ut neq; quis
quam de se desperet, neq; despiciat quenquam: tum emu
latio quedam inter omnes excitata, dum iritatis omni
bus, alterius quisq; laudem affectabit, dictu mirum, quan
tum calcar addet ad studium. Quorundam putidis in
genijs, & rustico pudori, priuatis ac blandis admonitio
nibus erit succurrendum. Profuerit & illud, premio
la quedam puerilia proponere ijs, qui primas tulissent.
Victores collaudare modice: uictos ad conandum hor
tari quasi industria, non ingenio sint præteriti. Hic rur
sus mihi cachinnum tollet grammatista quispiam ex isto
ordine, qui Michaellem Modistam pueris solent præ
legere, neque clamitabit, è ludo theatrum facere. At
qui cum ipse è suo ludo carnificinam faciat, mihi con
cedat, si ueterum consuetudinem renouare studeo, ap
ud quos in scholis huiusmodi concertationibus iuuen
tutem exerceri solitam, uel ipse D. Aurelius Augustinus
testis est. Siquidem is in libris, quibus titulum indidit, Li. 1. Aen.
Ces intinã
ca mihi
& cœt.
confessionum, narrat sibi frequenter acclamatum fuisse,
ubi Iunonis apud Maronem in Troianos stomachantis,

uerba & affectus ceteris feliciter adumbrasset. Agnos-
 fcis theatricum uerbum acclamandi in ludos literarios
 fuisse receptum, & tu putas scholæ nihil conuenire, nisi
 plagas, & eiulatus. Fabius haud uulgaris formâd. apue-
 ritia artifex, non uno in loco præcipit, iuuenum studia
 non asperitate deterrenda, sed blandis applausibus, mo-
 destisq; laudibus alenda, atq; exacuenda: uultq; docto-
 rem in parentis abire affectum: contra discentes, præ-
 ceptorem non horrere ut carnificem, sed obseruare ue-
 luti parentem. Nec obscurum, quid sibi uelit Horo-
 tianum illud:

Lib. 2. ca.
 4. & lib. 1.
 cap. cod.

Lib. 2. de
 officio p-
 ceptoris.

Lib. 1. Ser-
 mo. Sat. 1.

Quondam pueris dant crustula blandi
 Doctores, clementia uelint ut discere prima.

At contra hic Arcadicus quispiam asinus, leonis indutus
 exuiuo, quum & indoctior sit, quàm ut admiratione sui
 pueros habere possit attentos: & insuauior, quàm ut à
 quoquam possit amari, uel amare quenquam, tumultuo-
 sa carnificina menses eximit: puerosq; ingenuos, quos
 neque meliores potest reddere, quippe uir stultus et in-
 probus, neq; literatiores, ipse illiteratissimus, flagris ex
 carnificat miseros: clamoribus & conuicijs obsurdè fas-
 cit, ut optimis illis annis sine fruge contritis, magnam
 crudelitatis suæ mercedem percipiat. Vtinam tibi, o sa-
 crilege: nam barbari leuius ac dilutius est uocabulum: di-
 gnus tuis factis honos aliquando contingat, compella-
 risq; pileum istum, quem ut non promereris, ita nec in-
 telligis, cum cuculla permutare: pro ueste ista laciniosa,
 sagum aut renonem accipere: pro soleis ac sandaleis,
 pero

A uoto.

perones: pro serula ligonem, aut scuticā: istoq; ornatu ē
 scholis, in quibus nihil aliud es, quā canis in balneo, rus
 extrudaris: aut stiuæ, cui natus es, alligandus: aut, quod
 malim, in compedibus fossurus: aut si omnino sine im-
 perio durare non potes, boues & asinos ista tua uoce
 territaturus, Tū ne audes, o clurinum pecus, ut Plauti In Trucu
 uerbis utar, docendi literas occupare munus, quum lento,
 nihil unquam didiceris? tū ne audes stolide carnifex,
 bene natos & ingenuos, atque ingeniosos adolescen-
 tes laniare flagris, quos citius occidere possis, quā do-
 cere? Tun' in eoloco, quem Græci ab ocio scholam, La Ausonius
 tini à uoluptate ludum appellandum censuerunt, plus ad Nepo-
 quā Phalaridis tyrannidem exerces? Tun' hominis tem.
 monstrum ab his etiā mercedem, si superis ita pla-
 cet, exigis, de quibus peius sis meritis, quā scelestus Lege Liui
 ille Faliscorum literator de sua pube? Siquidem ille um lib. 5.
 dolo peccabat, tu palā & confidentissime perdis bo- decad. 1.
 næ spei pueros. Ille clementi hosti tradidit, ueluti pa- Valer. li. 6
 cis obsides, à quo sunt citra fraudem restituti, Tu ho- cap. 5. Plu
 sti crudelissimo, teterrimoq; prodis: uidelicet inscitie: tarchū in
 à quo sermē nullus elabatur, qui semel in illius ius uene- uita Ca.
 rit. Sed cfferri me uideo longius dolore iustissimo qui- milli.
 dem, utinam perinde utili, Regnare iam passim uide-
 as plagosum hoc & indoctum grammatarum genus:
 antra illa in quibus deblaterant, ceu furiarum regnum,
 misero ciulatu undique personare. Et credimus istam
 uerberandi consuetudinem Quintiliano, uiro tum pru- Lib. 1. ca. 4
 denti, tum erudito, adde etiā castissimo, sine causa

tant opere difficuisse. Et quod uir ethnicus ut *seuus*
 ac pernitiosum explosit, nos Christiani libenter reci-
 pinus, *seuientes* non solum in pueros, uerumetiam in
 etatem penè uirilem. Quod si plagoso illi compotatio
 contigerit largior, iam pueris etiam instat uita periculi-
 lum. Rideatur hoc, nisi nostra etate permulta sint ex-
 empla infelicitum, quos doctoris temulenta *seuitia* plagis
 occidit. Et postea diligimus equis nostris idoneum
 curatorem, liberos cuius asino committimus. Sed hanc
 cedendi, *seuienti*q; necessitatem in puerorum ingenia
 transferunt, qui ceu Phrygum filij, nisi plagis concisi,
 non emendantur. At quo tandem ore, dic quæso *belua*, tu
 flagris à pueris officium discipuli requiris, quum tu do-
 ctoris officium non præstes? Effice ut merito te amet grex
 tuus: ut miretur, primum studia, deinde te quoq; studio-
 rum gratia: postremo utrunque alterius causa. Quod si
 nec amari potes, homo stolidus ac *seuus*, nec admiratio-
 nem meretur triuialis ista, ne dicam, culinaria doctrina,
 uel *inscitia* potius, quid etiã in ludo sedes impudens? Sin
 ueterem morè tuo damnas instituto, age profer istos ea-
 gregios artifices, quos tu nouus magister sic institueris,
 ut cū ueterū uel infimo certare possint. Quod si q̄ sunt
 ad literas indociles pueri, præstat eos ablegare rus, ac
 parentibus reddere. Sed interim doctori decrescunt re-
 ditus. Et ideo bonum uirum oportet esse, qui suscipiat
 erudiendam iuuentutem. Sed istis non alia ratio est,
 quàm tyrannis principibus, qui malunt imperio, quàm
 æquitate retinere populum: nō quod illud melius sit, sed
 quod

quod hoc difficilius. Sed iam dudum tempus est, ut ad id quod instituerat, nostra recurrat oratio: iamq; finis sit cum istis Bœoticis subibus rixandi. Ergo præceptor idoneus, et istorum dissimilimus, postea quàm annotarit, quid in scriptis puerorum placeat aut displiceat: tum exemplar aliquod à se studiose elaboratū proponet, aut etiā dictabit: neq; pigebit in marginib. quid ipse sit sequutus annotare. Indicabitur ordinis ratio, transitus cōmodus: si quod schema speciosius: si quod argumentum noue tractatum: ut in eo perinde ac speculo uideant, quid ipsos suffugerit, quid assequi non quiuerint, ubi dormitauerint, aut cæcutierint. Alioqui quod isti faciunt, prauam epistolæ formam proponere, quid aliud est, quàm docere perperam scribere? Dicent, quotumquenq; reperias, cui sit stilus? Calceolariam non docet, nisi calcifex: coquum non instituit, nisi coquus: gubernandi ratios nem nemo tradit, nisi nauclerus, & miraris si literas docere non queas, quas nescis? Quid docet grammaticus, qui loqui nescit? Expediet aliquoties & nudum thema proponere, ac totum inuentionis laborem ipsorum ingenijs relinquere, quo uirium suarum periculum faciant. Magis autem blandiuntur etiā nobis, quæ ipsi quasi perperimus ingenio: uerum id raro fieri uelim. Nos olim quum Senæ Alexandrum archiepiscopum, titulo D. Andreae, Iacobi Scotorū regis filium, rhetorū studijs exerceremus, isq; qui sibi iam uidebatur nonnihil profecisse, rogaret, ut tātum indicatis propositionibus summis, reliquam omnem inuentionem ipsi relinquerem, paruimus

A suo exemplo.

adoleſcenti ingenioſo, miræ que ſpei. Admiſſus eſt ſumma ui, fortasſe ſperans fore, ut tamen ſi ſermonis ubertate uinceretur, tamen ob ingenij uigorem, non multum eſſet à nobis relinquendus. Primum collaudabam hominis induſtriam, et paſſus ſum illum ſibi aliquandiu placere. Mox ubi indicasſem, quàm multa illum fugiſſent, quàm multa nõ ſuo loco dixiſſet, criſtas demisit, et agnouit, quantum adhuc abeſſet à meta. Illud in genere meminerit doctor, ut pro ſui quibuſque ingenij uiribus præeat. Rudibus tota erit epiſtola præformanda: progreſſis ſat erit liniamenta quædam prænotare: adultis ſuffecerit nudum indicare thema: ut & hac in parte parentum curam doctor imitetur, qui primum infantibus cibum præmanſum in os inſerunt: deinde ſat habent in manum dare: mox menſis tantum admovent: poſtremo etiam domo extrudunt, ut ſuaſpte induſtria ipſi ſibi quærere conſueſcant, & quod dici ſolet, nare ſine cortice. Conducet & illud, ſi iam ad mediocritatem progreſſis, proponemus idem argumentum iterum ac tertio, alijs uerbis, aliâq; ſermonis figura tractandum. Quæ res poſtiſſimum conferet ad parandam orationis copiam, ac felicitatem. Id autem commodius fiet in breuioribus thematijs. In hoc genere Ciceronẽ legimus cum Roſcio ſuo certare ſolitam, utrũ ille ſæpius eandem ſententiã, uariatis geſtib, repræſentaret, an ipſe mutatis uerbis efferret. Extant etiamnũ et Maronis in hoc genere progymnaſmata, ueluti de aurora, et anni partibus. ſed hac de re tẽpeſtiniũ ac pluribus dictum eſt in libello de Copia.

Autor
Macrob.
lib. 3. Sa-
tur.

Lib. 1. ca. 2

Cetero

Ceterum ad inuentionis facultatem pertinebit, ut palis
 nodijs exerceatur: ut quod modo suaserint, rursus dis-
 suadeant: quod in cœlū laudibus tuleris, id uituperando
 ad inferos deijcias: ad qd' sis adhortatus, rursus ab eo
 deterreas. Quæ quidē in facultate plurimū ualuisse fer-
 tur Carneades. Hæc erūt propemodū similia locis, quos De Car-
neade mul-
tis in lo-
cis apud
Ciceronē
in dialo-
go de A-
more.
 rhetores cōmunes appellant, ut pro amore, quemadmo-
 dum apud Platonē dicunt, præter Socratē multi: & con-
 tra amorem, quemadmodum apud eūdem Lysias: pro li-
 teris, contra literas: pro diuitijs, cōtra diuitias: pro mo-
 nastica uita, & contra: pro linguis, contra linguas: pro
 matrimonio, cōtra matrimonium: pro monarchia, cōtra
 monarchiā. Eiusdem generis sunt, quæ per collationem Lege Fab-
lib. 2 ca. 4.
 seu contentionē tractantur. Vtra uita præstantior, ciui-
 lis, quā practicā uocant Græci: an contemplatiua, quam
 theoricā illi uocāt. Cœlibatus potior, an coniugium? Ad-
 dicendum utrum ars plus possit, an natura? Vtrum res-
 cens hoc Theologiæ genus præstantius, an priscū illud.
 Vtrum plus ualeat ad parādā famam militiæ, an litera-
 rum studiū. Ad rem parandam, utiliōr ne sit iuris prudē-
 tia, an studiū medicinæ. Idē fit in personis. Vter dux me-
 lior, Hannibal, an Scipio. Vter philosophus excellētior,
 Plato, an Aristoteles. Vter poëta doctior, Vergilius, an
 Hesiodus. Vtrius facundia mirabilior, Demosthenis, an
 Ciceronis. Hæc incident in consultationibus. uerū quum
 deliberabit aliquis, utrū Romæ citius paretur fortuna,
 an in patria: utrum satius sit literarum gratia adire Ita-
 liam, quā Lutetiam, præter ea quæ sunt locorum com-

munium, ex proprijs circumstantijs multa ducet argu-
 menta. Vtrum expediat pueros statim admouere studio
 literarum, an parcere tenerioribus illis annis, donec aetatis
 progressu nonnihil roboris collegerint. Neq; semper
 necesse est, ut præceptor se thematis inueniendi labore
 fatiget. Ex historijs, ut dixi, sumere poterit. Ex episto-
 lis eruditorū, si quas pueri nondū legerūt: ueluti ex epi-
 stolis Ciceronis, Plinij, Cæcilij, Symmachi, Apollonij, An-
 geli Politiani. Quir enim hunc in hoc genere non cum
 quolibet ueterū conferamus? Sed tamen è Symmacho rē
 peti malim, quàm phrasin. Promptissimam huius gene-
 ris uim, epistole diuerse Græcorum suppedi-
 abunt. Ex omnibus degustatis præceptor, optima quæque propo-
 net. Semper enim ab absolutissimis exordicendum. Proinde
 de Plinium illis statim obijci malim, quàm Franciscum
 Nigrum, Marium Philelphum, etiamsi pater in epistolis
 nonnihil habet laudis: Aeneam, Gasparinum, Campa-
 num: multo minus Carolum Virulium Louaniensem: cuius
 scripta cito gratiam exuerunt. Non quod negem in
 his esse, quod aliquis possit imitari, sed quod mediocri-
 bus, aut tolerabilibus tantum anteferri malim eximios.
 Ceterum cui palma debeatur in hoc genere, non est hu-
 ius instituti pluribus uerbis persequi. Si quis omis-
 sis Græcis, patiatur quæquam ullo in genere anteponi, M.
 Tullio, Plinio, & Politiano primas detulerim. Sed hac
 sanè in re fruatur suo quisque iudicio.

DE CONSVETVDINE VNVM

multitudinis numero compellandi.

Symmachus.

Sententia
 Quintil.

IAM uero consuetudinem insulsissimam quidem il-
 lam, sed aliquot iam seculis mire receptam, unum ho-
 minem multitudinis numero compellandi, non tam de-
 docendi sunt iuuenes, quàm animandi, ut ausint conte-
 mnere: certe quoties cum his agitur, unde nihil sit peri-
 culi. Mea certe etate iã hæc ineptia magna ex parte ob-
 soleuit, paulatim subolescētibus bonis literis. Quanquã
 supersunt & hodie nō pauci uosissimatores, qui quod pue-
 ri male didicerunt, non solum ipsi mordicus tenent, ue-
 rumetiam ab alijs exigunt. Inexpiabili contumelia se pu-
 tant affici, si quis unum singulari numero salutet: a epla-
 nē rem putant iniuriarū actione dignam, ac legibus uir-
 dicandam. Tu pro tua prudentia quid sit optimum di-
 spicito. Hic mihi cōtinuo Tragicū uociferans in re nihi-
 li: Quid tu, inqt, me tuissas? tuissa famulos tuos. ego sum
 et te, et tuis omnibus melior. Quid ais hominis mostrū,
 tu sic appellari dedignaberis, quomodo olim reges suos
 appellabant parasiti: quomodo summos orbis monar-
 chas olim affabantur libertini, aut è plebe cerdo quili-
 bet? Deniq; quomodo tu ipse deū Opt. Max. compellas?
 Quur non ut unum alloquar, quum unum uideã, etiamsi
 Polyphemo maior esses? An ideo Athonem montes di-
 cam, non montem, quod ingēs sit? An ideo non est mare
 Oceanus, quod uaste pateat? Adeo qui uix sunt homines,
 ijs nō satis est, si unius hominis loco ducantur. Cesari to-
 tius orbis monarchæ loquimur: Superi bene uertant qđ
 agis Caesar. Et hic indignatur, nisi dixeris: Bene uer-
 tant quod agūt uestræ dominationes: perinde quasi non

Obiectio.

unum hominem, sed Hecaten quampiam triformem, aut
 Hermetem trimegistum, aut Geryonem tricorporeum al-
 loquamur. Hoc fortassis in muliere grauida sit tolerabi-
 lius, aut etiam, si mauis, in seropha. Quir à grammatis-
 cis distincti sunt numeri, singularis, dualis, & plurati-
 uis, nisi ut uteremur? Honoris, inqt, gratia abutimur:
 apte dictum abutimur. Nam istud est planè abuti, per
 inde quasi quis soleam utranque eidem inducat pedi.
 Sed quis istuc iuris uobis donauit? An equum putatis,
 ut honoris uestri gratia, præter ueterum consuetudinè
 barbære loquantur homines? Quod si tyrannidem oc-
 cupatis, ut nouæ etiam linguæ nobis sitis autores, quir
 non saltè constatis uobis? Etenim si numerus mutatus ho-
 norem habet, quir non eadem opera uidetur honorifi-
 cum, plures singulari numero compellare? Quir non
 idem sit in tertijs personis? Honorificum est, si quis Mar-
 colpho dicat, gratulor uobis: qui minus honorificū est,
 saluta eos, cum unum iubeas salutari, sed honorabilem?
 Quir hic honos tātum in pronomiibus situs est? Hono-
 rificum est, saluto uos domine episcope: qui minus saluto
 uos domini episcopi? Honorificum est, uidi uos ambu-
 lantem: quir non uidi uos ambulantes, si uni, sed hono-
 rato loquaris? Nimirū aucta pluralitate, crescit honos.
 Quir in re diuina, edituus non hunc in modū respōdet
 sacrificio: & cum spiritu uestro? Quir is deo loquens,
 audet dicere, præsta quæsumus omnipotens deus. Quir
 nos homunculi non ueremur illi dicere: remitte nobis de-
 bita: & ne nos inducas, si tantū honoris est in abusu na-
 meri?

Alia obie-
 ctio.

Dilutio
 ironica.

meri? Certè primus honos debetur deo. quur hunc tanto fraudamus honore, quur huic præferimus homuncionem? Quid hic respondebunt isti: an nobis obijcient heterosin? Audio, sed hac non utuntur emendate loquentes, nisi in prima persona, uel modestiæ, uel festiuitatis, uel euphoniæ gratia. In sequūda nunquam, nisi quum genus significamus, non personam. Quale est illud Nasonis: *Quæ uestra libido est. Taxat enim uirorum genus,* In primâ epif. A. ma-
ueluti si quis uni meretrici dicat, uos estis perniciēs adole- tori.
lescentum, non unam notans, sed totum ordinem. Huic si
milimum est illud in tertiâ persona: Quū ad uxores uen- Terēt. in
tum est, tum fiunt senes. Vnde quod olim modestiæ erat, Phormio-
aut inuidiosum, nunc repente honorificum esse cœpit? O ne.
imitatores seruū pecus, ut mihi sæpe Risum, sæpe iocum Hora. li. 1
uestri mouere tumultus. Istos sefellit, opinor, quod uete- episto. 20.
rum quispiam magistratu fungens, hunc in modum scri-
pserit: Consideramus, retulimus, statuimus, nimirum mi-
nus publicum cum suis collegis communicans, & potesta-
tis inuidiam declinare uolens, Hoc ni fallor, exemplo re-
ges & episcopi cœperunt et ipsi scribere: Nos Ioannes
episcopus Cameracēsis: Nos Carolus rex Gallorum. Nec
dubium quin & hoc qui primi cœperunt, modestiæ cau-
sa fecerint, uidelicet quo tyrannidis speciem fugerent.
Tyrannicum enim uidebatur, potestatem cū nullo pror-
fus habere communem. Verum is scribendi mos simul at-
que regiū haberi cœpit, à nostris honorificentiae causa
certatim usurpatus est. Ridicule sanè. Nam si modestiæ
laus est, ubi quis pro: ego Ioannes episcopus, scribit, nos

Ioannes: qui uos Ioannes dicit, pro, tu Ioannes, contumeliosus sit oportet. Nam se deijcere, uirtutis est: alterum cōtēnere atq; extenuare, maligni est atq; inuidi, si id fiat in absentem: si in presentē, procacis & contumeliosi. Romanus pontifex in suis diplomatis, admiscet nonnumquam hāc Petri sedem, quā indigni tenemus. Quis seruat, si quis idem dicat illi: Cōfugimus ad istam Petri sedem, quam indignus tenes. Quod si hāc sermonis ineptiam idiotarum stulta ambitio commenta est, qui dedignentur orationem habere cum alijs cōmunem, cur eruditi hanc ineptam ac muliebrem inanitatem assentando alūt? Scio deberi honorem, magistratibus, parentibus, praecceptoribus. Sed hic ridiculus est honos, quē praestat solocismus. Verum largiamur interim, ut tantum ualuerit consuetudo. Neq; enim me fallit in epistolis decimi libri, qui Plinianis per Aldum adiectus est, legi semel atq; iterū sermonem huiusmodi: Vt primum me domine, uestra indulgentia promouit. Quanquam & hic tergiuersari licuit, eas epistolas non esse Plinij: deinde hoc ipsum tam raro fieri illic, ut mendum uideri possit. Postremo cum uestra dicit, uoluit senatus auctoritatem cum Caesaris uoluntate coniungere, quod sciret hoc esse gratum imperatori modestissimo. Sed ut omissa tergiuersatione, largiamur quod isti uolunt, sic sanè ciuilitatis hoc honore blandiri maioribus: sit rustici & inurbani, hoc honoris non reddere: certe nouum insolentiae genus est, non esse contentum, si quis cui decedat de uia: si caput aperiat: si genua flectat, nisi ridicule etiam loquatur honoris gratia.

Scripteris

Occupatio.

Scripserit aliquis Traiano, uestra indulgentia: at idem non offenditur, cum toties repetitur, tua pietas, pro, uestra pietas. Deniq; non sic illi loquitur Plinius, quū consul illius laudes prædicat, quā orationem oportuit quam maxime honorificam esse. Isti tam insolitum honorem etiam conuicijs, atq; adeo flagris exigunt à nobis. Domitianus imperator, uir prodigiose arrogantia, se deū ac dominum scribere solitus est in suis diplomatis, atq; ita se compellari in aliorum instrumentis edixit. At is nemi ni unquam successit, quod singulari numero compellatur. Ferri poterat res, si modo sint unico solæcismo contenti: uix duplicatus istorum ambitioni satis facit.

Nam oro uos, simplex erat solæcismus, quem istorum insolentia iam dudum ut plebeiam, nimisq; popularem fastidit ac renuit. Oro uestram humanitatem, se sequendum erit: nihil adhuc nisi uulgaris honor. Oro reuerendissimas humanitates uestras, bene congemmatum uitium: mediocris honor est, & ferendus. Adde tertium solæcismum, & plenam inieris gratiam: Oro reuerendissimas paternitates uestras, domine præstantissime. Cum mulatissimam uis inire gratiam, quadrigam solæcismorum facito hunc in modum: Oro reuerendissimas paternitates uestras, domine præstantissime, domine præful. Euge euge. Iste demū honorificetissimus est sermo, dignusq; quo solènter adeatur reuerendissimi præfules, ac potētissimi monarchæ. Magis enim ridiculū, quod quidā honoris gratia personam quoq; uertunt, dicētes: Māda uerat mihi reuerentia sua, pro, uestra, sur tua. Huius

Autor
Suetonius
in Domi-
tiano.

sermonis ineptiam si quis non uidet, illiteratissimus si oportet: si quum sentiat, non expuit, patientissimus: si tam absurdam assentationem libentibus etiam auribus haurit, gloriosissimus si oportet. Et hæc sermonis portenta cuiusquam principis aures ferunt? Et huiusmodi non solum ferunt quidam, uerum etiam efflagitant Christianæ modestiæ columina: ac non parentibus homines se uerissimi grauitè succensent: adeo ut quibusdam hæc de causa dicam fuisse scriptam sciam, non de asini umbra, quod dici solet, sed de iniuria non adhibiti solæcismi. Nuper etiam quidam, graui nimirum exemplo, ultus est huiusmodi cõtumeliam, ad hunc quidem modum. Ab amicis magnis studijs agebatur apud episcopũ quendam, ut quidã spectatis moribus, egregia doctrina uir, sacerdotio, quod tum forte demortuus uacuum fecerat, in auctoraretur. Negabat uigilantissimus pastor, temere sacerdotia committi oportere inexploratis. Ipsum qui commẽdabatur, accersi iubet, uidelicet de doctrina, prudentiaq; uiri periculum facturum. Adest ille uir sanè antiqua literatura probe præditus, sed syncerus ac simplex, qui nondum nouum hunc eloquentiæ florem attigerat: postremo qui præsules omnes putaret didicisse literas, Salutat numero singulari. Salue reuerende præsul. Vix totam salutationem dixerat, auertit se præsul atq; abit, indignabundus non aliter, quàm si quis in faciem illius conspuisset. Admirantibus, & causam rogantibus qui salutatorem commendarant, negat se illos conspectu colloquioq; dignari suo, à quibus sic in os contemneret.

Ironia.

Ironia.

tur. Frustra quidam rem purgare nituntur, planeq; sur-
 do canitur fabula. Iratus ille, sacerdotium in alium quen-
 dam disertiolem transtulit, qui quadruplicato solæcis-
 smo humanissimas reuerentias domini domini salutaret:
 & qui unum hominem in multis, rursus in uno multos ui-
 deret. At quanto falsius isti nobis talionem reponerent,
 si ipsi singuli singulariter appellati, nos uicissim binos
 aut ternos singulari uoce conuenirent. Etenim si hono-
 rificum est, uni multitudinis appellationem tribuere, ue-
 luti τοῦ ἁπλοῦ ἄνθρωπος ἅλλω, quàm erit insignis contu-
 melia, plures singularibus uerbis alloqui: Tibi Paule, Idest, mul-
tis præstā
ti alijs. nos abbas dicimus, tanquam plures in unum conflati, uix
 efficiant hominem alicuius precij, sic erat par pari refe-
 rendum. Dices optime lector: Rides tu quidem iamdu- Subiectio
Persiana
imitatio.
 dum, & nimis uncis naribus indulges. Quid aliud sa-
 ciam in re tam ridicula? Nam si planè contendunt ho-
 noris significationem esse in catachresi numeri, cur fre-
 quenter unicam rem, eamq; friuolam, nihiliq; tricas, api-
 nas, quisquiliasq; uocamus, multitudinis numero? Quir
 unicum instrumentum quo uerrimus pauimentum, mul-
 titudinis numero scopas uocamus? Non inuidendus ho-
 nos istorum, quem cum quisquilijs & scopis habent com-
 munem. Hoc etiam interest, quod nisi multitudinis uo-
 cabulo, nemo scopas recte salutauerit, nisi dixerit, salue
 te scope: quum istis interim studiosa barbarie gratifis-
 cemur, omnibus quidem grammaticis, ac grammaticos Irrisio.
 rum filijs iratis. Quid quod interdum non sine pericu-
 lo pluratiue conuiciamur etiam, nimirum assueti. Quid
 enim

enim si strabus quispiam, dubijq; contuitus, uni è multis conuicium dicat, multitudinis numero: nonne quum oculis quem petit non distinguat, periculum erit, ne tanquam commune maledictum in se quisq; rapiat, & pro uno omnes in miserum strabum conuicia regerant? Id uero periculosius etiam fuerit cæco. Proinde genus hoc sermonis, quibus est hoc uitij, magno pere fugiendum censeo, ne forte oculorum morbo, plures pro singulis cernere putentur. Sic enim nuper quispiam istiusmodi saluatorem aperte derisit, & asperere potius, quam urbas: ne nisi forte uidebitur recte, in illo nodo, malus que situs cuncus. Is enim solus cum esset in conclauis, & à strabo quodam multa cum pluralitate adiretur, iterum atque iterum circumspectans, respondit, ceteros abiisse, se solum esse: si quid uellet, oportuniore tempore rediret, dum illi adessent. Ille uero negat se quenquam præter ipsum unum querere. Tum alter hominem percotatur, quot illic lectos uideret. Quum unum duntaxat respondisset, Et que tandem, inquit, intemperie te agitant, aut è qua popina nobis probe potus ades, ut ego tibi non unus uidear, sed multi? Et sunt etiam qui rem tam absurdam tueri conentur rationibus philosophicis, ut aiunt. Siquidè Aristoteles scripsit, regè ut ceteris rebus præcellit populum, ita sermone quoq; differre debere. Ita idem par esse, ut quos conditio, dignitas, opes, cultus, & insignia discernant, discernat & sermo. Nec prorsus alia nota rectius dignosci, à priuato magistratum, quam abusu numeri, propterea quod ille unus sit è multis, hic

non simplicem sustineat personam. Papè, accipio com-
 mentum: quanquam apud Græcos istud fiet commodius,
 quibus tres sunt numerorum differentiæ. Ergo cui gemi-
 nus sit episcopatus, aut cuius episcopatum abbatia que
 piam opima conduplicarit, huic dicemus, $\chi\alpha\iota\epsilon\tau\omega\upsilon$. Id est, sal-
 uete nos
 duo.
 Quod si tres sint episcopatus, aut duobus addita abba-
 tia, ternarium illum sacrum ac mysticum expleat, huic di-
 cemus, $\chi\alpha\iota\epsilon\tau\epsilon$. Hac quidem lege, si $\tau\epsilon\tau\acute{\rho}\alpha\delta\alpha$, aut $\epsilon\theta\epsilon$
 $\delta\omicron\mu\acute{\alpha}\delta\alpha$, numero sacerdotiorum sint prætergressi, &
 qui dent ueniam, si nostram distinctionem sua ambitione
 confuderunt. Nec uideo qui minus liceat ad hunc loqui
 modum: Nos episcopi, nos abbates, cui unius plures sint e-
 piscopæ, aut abbatie. Sed dubitari iam dudum potest, i-
 sti ne stultiores, qui à re tam absurda, tamen abduci non
 queant: an ego qui in nugacissimis nugis tantum opere
 sumpserim, nisi quod ut hoc facerem, plurimæ res me co-
 hortabantur, sed duæ potissimum: tum ut istos apertius
 irrisos, aliquando suæ stulticiæ pudefceret: tū uti eos qui
 plane depudissent, iuuenes partim ueterum exemplis
 animati, partim nostris uerbis moniti, non dubitarent
 cum sua ambitione contemnere. Desinet offendere, post-
 ea quàm deserit esse insolens: & aliquando placebit o-
 mnibus, quod nunc placet cruditis.

Saluete.
 Quaterna-
 rium, Se-
 ptenarium.

Cōclusio.

DE SALVTATIONE.

NVNC ad præceptiones huic argumento peculia-
 res reuertemur: sed si paucis admonuerimus,
 quæ sint in salutatione fugienda, unde solemus epistolam
 auspiciari

Trāsse n-
 præceptio-
 nes.

auspicari, ne pessimi gubernatores uideamur, si statim
in portu, quod aiunt, impegerimus. Est enim hæc ceu pri-
ma frons epistolæ, in qua delinquentem non solum impe-
ritiæ dedecus, uerum etiam religionis neglectæ piaculo-
rum maneat. Nam à ueteribus superstitiose obseruatum
uidemus, ut è primis illis forte congregentiam uerbis,
futuri sermonis uelut omen quoddam arriperent. Eo-
que qui sibi forte fortuna uenirent obuiam, qui uic quas-
piam de re inter sese tractaturi cõgrederentur, quo factus
esset occursum, ac bene ominatus sermo feliciter utri-
que uerteret, mutuam salutem dicebãt. Et sacerdos quo-
ties prodibat ad populum, salutabat, ac resalutabatur.

Vnde trãf
lata cõsue-
tudo ut
statim in
frõte epi-
stolæ salu-
temus.

Ea consuetudo è medijs hominum moribus, in epistolam,
quæ, ut dixi, colloquium est inter absentes, trãslata est.
Eamq; semper ueteres à dicenda salute sunt auspicati.
Idq; tam à Græcis, quàm à Latinis, tertia persona facti-
tatum uidemus: siue quod usus sermonis rex, personam
mutauit: siue quod studio festiuitas quædam, quam ad-
fert personæ hypallage, uidetur affectata: siue quod os-
lim salutatio non aderetur epistolæ, sed in tergo tituli
uice adderetur, uelut ab eo recitanda, qui literas perfer-
ret. M. Tullius Cicero Trebatio imperatori S. D. Græ-

ci sermẽ ad hunc modum, ὡς ἄνω τῶ δ' ἰωνι εἰς ὡς ἄτ
τηρ. Quæ uerba non hoc sonant Græcis, quod quidam
existimant, quasi iubeamus illos, quos ita salutamus be-
ne uiuere, sed quod felicitatem precemur. Nam quibus
res sunt sequundæ, ij Græcis εἰς ὡς ἄτηρ dicuntur. Qui
dam pro εἰς ὡς ἄτηρ dicunt χαίρειν, quod apud nos so-
nat gaudere

nat gaudere. Vtrunq; uno uersu expressit Flaccius:

Celso gaudere, & bene rem gerere Albinouano.

Latini in hunc ferme modum salutant: M. Tullius Cicero, M. Varroni S. D. Plinius suo more addit, suo, opinor q; non scribat nisi amicis: C. Plinius Sabino suo S. D. Hebraei uulgato gentis suae more, pacem optant salutantes, siue quod sentiant bellum ac discordiam esse malorum omnium compendium: siue quod pacem appellant summam rerum prosperitatem, ubi nihil est quod offendet animum. Autor est Plinius auunculus religiosum antiquitus fuisse, nominibus salutare, ne preces, opinor, ambiguae ad alienum auertantur: quemadmodum in deuotionibus nomen addebatur, uelut irrita futura exoratione, nisi urbis aut gentis uerum nomen apponcretur. Ergo ne dirum omen habeat epistola, utriusq; nomen in ipso statim ingressu praefandum est: priore quidem loco illius, unde uenit epistola, posteriore eius, ad quem mittitur: etiam si longe sit honoratior cui scribitur, quam qui scribit. Puerilis mihi uidetur illa nominum honoris gratia transpositio, nisi nobis placebit illa Gnathonis salutatio: Parmenonem suum summum, plurima salute impartit Gnatho. Aut nisi si quis ad hunc modum loquatur: Idem equus portabat Caesarem & Augustam, existimemus hominem lesae maiestatis rem peragendum, quod plus honoris habuimus sit equo, quam Caesari, & eius uxori. Sed extra iocum, mihi probatur ueterum simplicitas, quam utinam per nostrae tempestatis corruptissimos mores ubiq; liceret emulari, ut nos inuicem

Epilogus
huius loci

In Eunuch
cho Terentiana.

nudis nominum titulis salutaremus: C. Plinius Caluo sua
 S. D. Quid enim erat uerius aut purius? Siquidem ubi
 quis nomen audit, omnes pariter uirtutes suas audit cō-
 pendio. Habet præterea nescio quid peculiariter blan-
 dum proprii nominis appellatio, quo audito delectari ui-
 dentur & animantia bruta. Quo magis istos admiror,
 qui uocabulum suum quod inditum est in baptismo, non
 alijs auribus accipiunt, quàm si atrox ingereretur con-
 uicium. Stultius, quod aulici quidam non ferunt, ut libe-
 ri patrem patris, aut matrem matris appellent uocabu-
 lo. dominus ac domina malunt audire, quum illis uocabu-
 lis neq; sit quicquam honorificentius, neq; charius affe-
 ctibus: adeo nihil illis placet cum plebe commune. Porro
 nominum uocabulo, prænomena, agnomina, cognomis
 namq; complectimur. Prænomena ferè à maioribus mu-
 tuamur, Marcus Tullius. Cognomina pleraque genti-
 lia sunt, Bruno Amorbachius. Agnomina solent ex euen-
 tu quopiam accrescere, Scipio Aphricanus, Cato Uti-
 censis. Hodie cognomina aut gentilicia sunt, quemad-
 modum apud Italos, Medicum, Baptistarum, Balbo-
 rum. Aut à loco ducuntur, Angelus Politianus. Nam præ-
 ter ueterum consuetudinem faciunt, qui paternum no-
 men cognominis uice subiiciunt: ut si quis Antonium Dio-
 nysij filium, Antonium Dionysium appellet. Caterum qui
 parentis uocabulum gignendi casu subnectunt, magis
 referunt Hebræorum consuetudinem, quàm Romanor-
 rum: Iacobus Alphaei, Ioannes Zebedæi, Petrus Simonis.
 Iam barbara, nonnunquam & sono absurda uocabula,

Notat eos
 qui propriū
 nomē tāq;
 cōuiciū a-
 spernant.

uel hominum, uel locorum, uel familiarum, aut Latinis
 Græcisue uocibus reddenda sunt, aut in Latinam faciem
 commode deflectenda, ut ab idiotis etiam uulgatum no-
 men agnoscat: ut quum pro barbir, quod uulgo tonsa-
 rem sonat, Barbirium dicimus, pro Busleid, Buslidium,
 aut pro Lang, Langium. Quod idem in Græcis &
 Hebræis sibi permittunt eruditi: ueluti cum pro ele-
 phas, dicunt elephantus, pro Adam Adamus, pro Ab-
 raham Abrahamus. Quibusdam religio est, cognos-
 men gentis immutare. Sed sunt quædam adeo barbara,
 ut stridores sint uerius, quàm uoces: præsertim nonnun-
 quam apud Germanos monosyllaba quicquid conferta cõ-
 sonantibus, quæ ne sonari quidem possint ab eius lin-
 guæ rudibus, quæ si molliri non poterunt, in Græcas aut
 Latinas uoces uertentur. Cognomentis quæ ducuntur à
 loco, uel originis, uel dominij, quidam dure addunt præ-
 positionem, Picus de Mirandula: Latinius est, Picus
 Mirandulanus: tolerabilius putant, Picus à Miran-
 dula. Ac fortasse licebit unum aut alterum exemplum
 apud autores inuenire, ubi addatur, de, sed pueri quod
 optimum est primum assuescant imitari. Non abhor-
 ret à ueterum consuetudine, nonnunquam ijs quæ dixi-
 mus, magistratus, professionis, cognationis, aut etiam
 affinitatis cognomen annectere: idq; contra recentium
 morem, qui honoris gratia proponunt dignitatũ uocæ-
 bula: Beatissimo papæ Alexandro sexto. Veteres cõtra:
 Trebatius M. Tullio Ci. imperatori. Hieronymus Das-
 maso papæ. Budæus Cope medico regio. Erasmus Ioãni

Colecto theologo, M. Cato Bruto consuli. M. Tullius
 Quinto fratri, M. Brutus Portie uxori. Optarim, si
 fieri possit, nihil adulationis admisceri titulis. Erras au-
 tem, si te laudari putas, quum episcopus scriberis, aut
 theologus, professionis ista sunt nomina, non glorie. Is
 demum te laudaret, qui bonum episcopum, aut erudi-
 tum theologum scriberet. Tolerabile fuerit, si uxorem
 charissimam, aut liberos dulcissimos appellemus, aut pa-
 trem optimum. Porro quoties docti plusculum admi-
 scent honorificentie titulis, non suo seruiunt ingenio,
 sed alienis obsequuntur. Istos nemo modestus feret, os
 pinor, qui prodigiosis assentationibus salutationem in-
 farciunt: ac tum existimant salutationem esse miretho-
 ricam, ubi nonnumquam ipso etiam hominis nomine pre-
 termissa, hunc solem dixerint, alium lunam: hunc lucife-
 rum, alium cynosuram, aut lucernam ardentem, specu-
 lum sine macula, turibulum odoriferum, pyxidem un-
 guentariam, candelabrum aurum, uirtutum sacrarium,
 disciplinarum thesaurum, omnis scibilis gazophilacium,
 phoenicem, aquilam, uitam, hortum, flumen, fontem, pelas-
 gus, apicem, culmen, florem, gemmam, iubar, fulmen, pa-
 radisum: denique rerum omnium laudabilium copie
 cornu. Et quid non? Ita nouus hic saluator iuxta Co-
 micum, uenustum dat adueniens principium. Atque es-
 tiam ne parum sint Gnathones, quemadmodum alios im-
 modice efferunt, ita sese pari uenustate deiciunt atque
 extenuant, seruiolos a pedibus, uilissima mancipia eius
 cui scribunt appellantes. Huius salutationis exemplum
 hoc

In Eunu-
 cho sec. 2
 act. 3.

hoc erit, si quis forte requireret animi causa: Perspicacis-
 simo domino, septem artium liberalium candelabro au-
 reo, Radianti theologorum apici, Religionis lucernæ
 Semper fulgenti, Dominicalis ordinis lucifero, Vtriusque
 que testamenti gazophilacio, Hæresiarcharum malleo,
 Omnium uirtutum heroicarum & non heroicarum, spe-
 culo lymphidissimo, Dignissimo domino meo, domino
 præceptori, humilimus dominationis suæ discipulus, &
 uilissimus seruator, oscula pedum pro salute. Rides ex-
 emplum? Sanè merito rides, sed huiusmodi non solum
 utuntur isti, uerum etiam libris æditis præcipiunt ados-
 lescentulis. Hæc noua salutandi Venus præscis incognita Ironia.
 ta, tum demum nata est: ubi profligatis linguis, exactis
 bonis autoribus, quos illi poeticos uocant, in ludis li-
 terarijs pro grammatica tradebatur Michael Modista, Gnatho
 pro rhetorica similes nugæ. Quis unquam Gnatho, aut Terentra.
 Colax, aut Gelasinus, usque adeo fuit impudens, aut in Colax Ge-
 tantum esurijs, ut istiusmodi uerba regi suo ausus sit in lasinus
 os dicere? Qui plagas pati possunt, qui iure perfundi, Plautini.
 qui osse peti, qui commingi sustinent: tamen non sustinēt
 sic salutare, quemadmodum nos Christiani grauibus et-
 tiam uiris adulamur. Quando Plautus ille parasitorum
 licentiosus & immodicus effictor, ausus est talem in-
 ducere in fabula? Si Christianam simplicitatem tueri
 non libet, simus uel ethnicorum exemplo paulo minus
 impudens. Paulus scripsit, inquit, honore inuicem Occupa-
 præuenientes. At Apostolus illic non de salutatione, sed tio.
 de subsidio loquitur: sic enim ille solet honorem appela-

Laudes figuratę, q̄ nō ab aīo p̄ferunt.

lare. Quod si uitari non potest: quin blandius agatur cum eo cui scribitur, est uerecundius quoddam assentādi genus. Sunt figuratę laudes, his epistolam, quanta erit, expleas licebit. Verum in ipsa statim salutatione, tā impudētē Gnathonismum, obsecro quis ferat, nisi aut Mida stolidior, aut Thrasone gloriosior? Aequē uitio dandum est, quod quidam in principū literis factitant, eius cui scribitur, aut qui scribit titulum, trecentorum cognominum longa serie in decimum usq; uersum producere. Iustinianus imperator Cęsar, Flauius, Alemani-
cus, Gotthicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Slauicus, Vuandalicus, Africanus, pius, felix, inclytus, uictor, ac triumphator, semper Augustus. An non fessus lector, epistolam parabit abijcere, prius quā ad epistolam peruenit, nisi coronidem quam recensendis titulis finire non poterant, per & cętera pręcidissent? Ridendum & illud salutandi genus, inepte fucatum, quod Carola Louaniensi quoque cum primis arrisisse uidetur: quo salutis loco, nunc hoc, nunc illud apprecamur: ueluti, Mida diuitias, loco salutis. Aut, humilimam recommendationem uice salutis. Promptam cum debita ueneratione seruitutem, loco salutis. Hęc equidem deliramenta inuētu refero, sed aliter dedoceri non poterāt. Et in primis hęc sunt dediscenda: tum quod salutationem uerbis superuacaneis onerant, puritatemq; ac simplicitatem corrumpunt: tum quod stultissimum uidetur, aliquid salutis uice subijcere, quum ipsa salute nihil sit melius. Eiusdem ineptię sunt illa: Quot habet cęliū stellas, quot ha-

bet mare guttas, tot tibi mitto salutes. Quod si quando pietate commendati uiri, secus atq; nos docemus, salutarunt: præpostere fecerimus, si à quibus uiuendi petenda fuerant exempla, non loquendi, in his quod optimum habuerunt, negligemus: quæ pessima, ea sola nobis proponemus. Neq; si quando D. Hieronymus, D. Augustinus, D. Gregorius suorum temporum consuetudini concesserunt, id nunc oportebit in ludum literarium uocare, præsertim hac tempestate, qua nihil est omnino literis cum uulgo commune. Postremo quid absurdius, quàm ex magni nominis autoribus nihil imitari, nisi quod erat contemplatione cæterarum uirtutũ ferendum? Post expressas reliquas Hieronymi uirtutes, salutationis nouitatem condonabimus. Quod si non potes, noli huius prætextu tueri, quod tempori suo dedit ille, non iudicio. Sed offer

Occupatio alia.

Obiectio.

Confuratio.

demus, inquit, si tuis præceptis parebimus. Quis enim non hanc salutem, Petrus Tartaretus Henrico Bedæ theologo S. D. contumeliam interpretetur potius, quàm salutem? Verum ego non in hoc hæc operam suscepi, quo docerem sermonem stultorum auribus atq; animis accommodare, sed uti recte scribendi rationem traderem. Neq; tamen usq; adeo desperandum existimo nostrum hoc seculum, ut errorem quem corrupti mores hominum, & inscitia potuit inuicere, cum bonorum & eruditorum uirorum autoritas et usus non possit reuellere. Videmus quantum profectum sit paucis annis. Vbi nunc in scholis auditur Michael Modista, ubi glossæ Iacobi, ubi citatur Catholicon, Erachylogus, aut Mammatrechus,

Id est, in-
motum.

quos olim ceu rarum thesaurum, aureis literis descriptos habebant monachorum bibliothecae? Certè semper erit ad optima conandum. Si statim sanctum erit, & ἀκίοντον, quicquid hic aut ille deprauarit in studijs, neque quod deprauatum fuerit, restituere licebit, quò tandem recident literae. Denique si istis crasis licet ueterum e aruditorum exemplum contemnere, nobis uicissim non licebit istorum indocilem inscitiam pro nihilo ducere? Quod si quid à ueterum cōsuetudine libebit innouare, si uidebitur aliquid dandum eius animo cui scribitur, aut publicae consuetudini, tolerabitur quidem: modo ab sit enorme uitium, hoc est, ne salutatio sit uel loquacitate molesta, uel assentatione parasitica, uel affectatione morosa, ne quod diximus, pessimum sit omen toti epistole, si statim à uitio fecerit auspiciū.

SIMPLICIS SALVTATIONIS

aliquot formulæ

Salutationum quæ præter indicium nihil habent formulæ sunt huiusmodi: Pius pontifex Romanus, eius nominis primus, Lodouico Gallorum regi, eius nominis undecimo, S. D. Tiberius Cesar senatui Romano S. D. Senatus P. Q. R. Machabæo duci, & socijs Iudeis S. D. Horatius Trib. Mil. Bruto imperatori S. D. Henricus Angliæ rex Maximiliano Cesari S. D. Demetrius eques Romanus Tito Lucio iudici selecto S. D. In huiusmodi nominibus officiorū plerunq; hæretur à doctis, partim quod incertum quæ ueterum nomina, quibus

bus nunc respondeant: partim quod pleraque iam recepta sunt, peregrinis ac barbaris uocabulis. Siquidem quem olim urbis præfectum uocabant, nunc alicubi uocant Marchionem, alicubi locum tenentem, quem tribuum plebis, nunc ciuium magistrum uocari credunt. Quæ olim quæstorem ærarium, nunc redituarium uocant, siue receptorem. Quos olim rationales, nunc, opinor, phinantiarios dici. Quos olim quæstores paricidij, nunc scultetos. Quos olim caduceatores, nunc hircaldos. Quos olim senatores, seu selectos iudices, hodie uocant dominos parlamentares. Nam Ammiraldus pro litorum curatore, siue maris præfecto, nescio cuius lingue uerbum ^{Ammiral} est. Quod genus sunt et illa: Marisschalcus, Sencschalcus, Baro, quæ uidentur unà cum barbarico imperio inuasisse. Aut igitur his utendum, aut uetus aliquod uocabulum subiiciendum, quod nouo respondeat. Id commodius faciet, qui primum ex antiquis historiographis, è Varrone, è Cicerone de legibus, è iureconsultorum libris, ex libello Fencstella, quem ex professo scripsit, et inscripsit de magistratibus, animaduertit singulorum, et uocabula, et functiones. Item huius temporis officia, quibus uerbis dicantur, et quibus in rebus uersentur. Eandem curam oportebit adhibere, in conferendis Græcis ac Latinis officiorum uocabulis. Nam illi ὑπάτου, hoc est, summum uocant consulem, ἀνθυπάτου proconsulem, ἀυτοκράτορα dictatorem, seu imperatorem, quem eundem interim et βασιλέα uocant. sed hæc res plus habet negocij, quam ut hic sit obiter tradenda. Argumen-

tum hoc proprium uolumen postulat. tantum indicabo, quibus rationibus cognitum magistratum possis circumscriptione notare. Qui præest describendis epistolis, & uulgo secretarius dicitur, uocabitur ab epistolis: qui schedas citatorias scribunt, & notarij uocantur, dicentur à libellis: qui thesauro præfectus est, à thesauris: qui cubi culis, à cubiculis, quem cubiculariũ, siue camerarium uocant: pocillator, à poculis: scriniorum præfectus, à scrinijs. Qui notant ac recitant acta in iudicijs, ab actis dicuntur, siue actuarij. Atq; item de cæteris.

NOVAE SALV TANDI FORMVLAE.

Pliniano demum seculo natum uidetur, ut quos familiarius amarent, eos in salute suos dicerent, blandiore scilicet pronomine, coniunctissimam necessitudinem significantes. Plinius Calphurniæ suæ S. D. Ebutius Hispalæ suæ S. D. Quod si nobis permittimus à consuetudine ueterum recedere, tot poterunt esse in epistolis salutandi formulæ, quot in congressu, Salue pater optime. Salue mater optima. Saluete liberi dulcissimi. Salue mea Terentia charissima. Salue multum. Salue plurimum. Salue etiam atque etiam. Salue quantum merearis. Salue pro tuis meritis. Antonius Licentio suo multam optat salutem: plurimam salutem: perennem salutem. Nam plurimas salutes, aut innumeras salutes, non ausim dicere, nisi sentiam à diuersis allatas. Politianus Marsilio suo multam ex animo precatur salutem. Erasmus Fausto suo multam optat faustitatem. Andreas

Aegidio sodali iucundissimo multam optat felicitatem. Antonius Laurentius Marco fratri charissimo perpetuam optat incolumitatem. Terq; quaterq; salue meum praesidium, Saluere te iubet tuus Lodouicus. Saluere te iubet, qui ipse non saluet. Salutem tibi dico, quam ipse desidero. Salutem tibi mittit, qui ipse perijt. Salutem tibi mittit, quam ipsa nisi tu dederis, non est habitura. Saluus sis optime socer. Aue praceptor optime. Has itaq; atq; huiusmodi formas, quanquam non nihil diuersas a ueterum consuetudine, tamen non uideo quur oporteat in totum damnare, modo in loco adhibeantur. Illud genus non perinde probo: Salua sit tua praestantia, tua reuerentia, tua nobilitas, tua dominatio.

Eiusmodi salutatio- nis formu lae extant nonnullae in epist. Ouidia.

QUOMODO PER ALIUM SALV-
tandum, aut resalutandum.

Crebrum est hoc in epistolis, ut per alios salute-
mus alios. Id apud eruditos serè sit his modis: At-
tico nostro multam ex me salutem dicito. Vxorem tu-
am ac liberos mellitissimos omnes meis uerbis saluere iu-
bebis. Generum mea causa salutabis officiose. Amicis
omnibus communem ex me salutem dicito. Parentem op-
timum meo nomine salutabis diligenter. Fac ut ami-
cis communibus mei uice salutem annuncies. Totam fa-
miliam tuam per te meis uerbis salutatam uolo. Non co-
rat ocium omnibus scribendi, sed omnibus pro me multa
dices salutem. Tu mihi apud amicos omnes uicari-
us esto saluator. Omnibus ex me annunciabis, me illis
omnia leta precari. Gener tuus iussit, uti suis uerbis tibi
multam

Exempla sunt apud Cicerone multa.

multam salutem ascriberem. Socruī tuæ optabis prosperam ualitudinem meo nomine. In salutandis amicis, quoniam in presentia mihi non uacauit scribere, fac Erasmi tui uices gnauiter obeas. Quam blandissime salutas bis Antonium, sed meo titulo. Salutassem abbatem meis literis, sed tu mihi apud illum epistolæ uice fueris. Gratiabo te non magna sarcina, ut meo nomine salutem perferas ad socrum meam. Quæso ut sodalitatē totam mihi salutes accurate.

REDDITA SALVTATIO

per alios.

ATtica, quam illi tuis uerbis dixi salutem, libenter accepit, teq; uicissim per meas literas salutare iussit. Tuam salutem Attica libens accepit, ac suam remittit. Ambrosius salutem quam illi tuis uerbis renunciaui, totidem uerbis renumerat. Amici per me tuo nomine diligenter salutati, dederunt hoc negocij, ut te uicissim suo nomine iuberem saluere. Genero tuis uerbis salutem scripsi, nam aberat, is suo nomine tibi multam salutem iussit rescribi. Socer tuis uerbis per me salutatus, te uicissim meis resalutat. Qui me per te salutant, hos omnes mutua salute meis uerbis imparties.

DE EPITHETIS ET NOMINIBUS

adoptiuis.

Nonnunquam urbanitatis & comitatis est, adde re honoris, aut adoptiua cognomina: quorum posterius exemplum est, ut si senem bene de nobis merentem, appellemus patrem; iuuenem nobis charum, filium:

nouo

nouercam, matrem: sororis maritum, fratrem: quibus ad
 iucientur & epitheta, quae Fabius uertit, apposita. Hæc Lib. 3 ca. 2
 ueteres parcius admiscebant titulis, etiam si recentium
 consuetudo diuersum obtinuit. sed horum maior erit
 usus in media epistola. In his illud in primis erit obser-
 uandum, ut si tribuenda sunt, tribuantur apposita perso-
 nis, & rei, de qua agitur. Ecclesiasticis dignitatibus
 hæc ferè congruunt: Beatissime papa. Pontifex maxi-
 me. Summe pōtifex. Amplissime pater. Sanctissime præ-
 sul. Vigilantissime pastor. Sacratissime pater: uenes-
 rande, suspiciende, obseruande, integerrime, religiosissi-
 me pater.

PRINCIPVM EPITHETA FERRE

sunt huiusmodi.

CAESAR Auguste. Rex inuictissime, Fortissime im-
 perator. Dux illustrissime. Clementissime prin-
 cept. Vir generosissime, præpotens, ornatisissime, clarissi-
 me, splendidissime, Opt. Maxime: quod à Ioue sumptū,
 quidam in Christum transferunt, in quem uerius compe-
 tit, quàm in Iouem. Nonnulli etiam ad summos monar-
 chas traducunt: Diuos, ac deos appellare reges, ethnici
 cuiusdam gnationis est. Dominos appellare barbari-
 cum, etiam si coepit hoc nomen ferre Romana lingua,
 postquam ingenia iugum tyrannicum ferre poterant,
 mox ecclesie proceres, quo differunt à prophanis, pro
 dominis, domni uoluerunt appellari.

MAGISTRATVVM CIVILIVM EPI-
 theta fuerint hæc.

Consul

Consul uigilantissime, Senator splendidissime, Centor grauiissime. Ac dilis magnificentissime. Iudex incorruptissime, Praetor integerrime. Ex his uero qui literas profitentur: Theologos graues, synceros, absolutos, sacros, ac diuinos appellabimus: Rhetores discretissimos, suauiloquentes, facundissimos: Poetas sacros, diuinos, claros, nobiles, inclytos: Iurisperitos, iuris utriusque consultissimos, prudentissimos legum, iuris utriusque iuxta doctos: Dialecticos, acutos, argutos, inuictos: Medicos, peritissimos, fidos, eximios: Mixte doctos, undecunque doctissimos.

COGNATORVM ET AFFINIVM

haec ferè sunt Epitheta.

Pater optime. Mater indulgentissima. Frater charissime. Patruè obseruande. Soror charissima. Uxor suauissima. Nepos mellitissime. Iucundissime gener, affinis, sodalis, commilito. Ex reliquorum genere, qui nulla certa nota sunt insignes, diuites, & autoritate praestantes uiros appellabimus: Optimates uiros, summates, primarios, nobiles, graues, grauiissimos. Ornatos, uirtute aut eruditione praecellentes: Obseruandos, honorandos, colendos, absolutos, eximios, egregios, prudentes, suspiciendos, spectatos, perspicaces, circumspectos. Matronas nobiles, primarias, optimas, integerrimas, probas, pudicas. Puellas lepidas, bellas, amabiles, optime moratas, pudicas, iucundas, mellitas. Adolescentes ingeniosos, probos, modestos, optime spai, eximie indolis, generose indolis, Milites fortissimos, exercitatisi-

mos.

Mos. Opifices industrios, solertes, peritos, exquisitos, ac curatos. Reliqua sibi quisq; ex his quæ recensuimus inueniet. Atq; hic quidem cautio sit oportet, non solum ne quæ alijs congruunt, in alios trāsferamus: ueluti si quis puellam uenerandam, senem iucundissimum, regem pudicissimum, matronam inuictissimā nominet: Verum etiā ne quando manifestò falsa tribuamus, ut theologum male doctum, grauissimum potius appelles, quàm eruditissimum: Præsulem stupidum ac supinum quiduis potius, quàm uigilantem: Regem insignitèr auarum, clementem magis dicas, quàm munificum. Etenim sibi quisque conscius, hæc in contumeliam rapit, non aliter, quàm si deformem senem, formosum puellum appelles, aut pumilionem egregium heroa.

Quid ca-
uendū sit.

VBI ET QVOMODO POTISSIMUM
utendum epithetis.

HAEC, ut dixi, in salutationibus optarim parcius adhiberi. Cæterum in media epistola quum res agitur, erit his aliquando locus. Quamq; nec hic passim quæuis, et sine delectu erunt adhibenda. Nam ut boni ducis est unumquensq; militem, ita boni oratoris est, unamquamq; uocem eo statuere loco, ubi quàm maxime possit usui esse. Veluti principem cui gratias ages pro accepto munere, aut à quo uelis aliquid impetrare largitatis, tempestiuus munificentissimum, aut benignissimum, uo minaris, quàm fortissimum, aut inuictissimum. Adhibebimus autem in loco, si dicimus: Ignosces primo erroris aux mitissime. Patere te exorari clementissime Cæsar.

Tur

Turcarum uim à Christianorum humeris depelle rex inuicte. Succurre periclitanti ecclesie, religiosissime princeps. Restitue per calumniam oppressos, equissime prator. Non est meum tibi consilium impartiri, uir oculatissime. Tuo consilio nobis subueni, uir prudentissime. Si quidem in his orationibus non sunt ociosa epitheta, sed argumenti uim obtinent. Ut enim probes non esse tuum illi dare consilium, assumis argumentum, quod ipse quum sit oculatissimus, domi consilium habeat, nec egeat mutuo.

DE TRANSFIGVRANDIS

epithetis.

TRansfigurantur hæc appositiva nomina nomunus quam haud ineleganter in substantiua, itaq; pronominum uicè gerunt: Obsecro te pater piissime: Obsecro tuam pietatem pater. Gratulor tibi uir fortissime: Gratulor tuæ uirtuti. Condone mihi hunc errorem uir mansuetissime: Condone mihi hunc errorem tuæ mansuetudo. Nostræ stulticiæ præsidio sis, queso, uir sapientissime: Nostræ stulticiæ tuæ sapientia sit præsidio. Compeſce improborum audaciã uir integerrime: Improborum audaciã tuã compeſcat integritas. Publica calamitas implorat te princeps clementissime: Publica calamitas implorat tuam clementiam optime princeps. Succurre religioni Christiane piissime Cæsar: Tua pietas Opt. Max. Cæsar, succurrat religioni Christiane labãti. Non est hominis imperiti, uiro prudentissimo consilium dare: Non est meæ imperitiæ, tuæ prudentiæ consilium dare. Te.

ve, Te, inquam, appello uir impudentissime: Tuam, inq̄,
 appello impudentiam. Nonnunquam uehementiæ causa
 rem duplicamus, sed immutata uoce. Succurrat mihi tua
 benignitas liberalissime Mecœnas. Te omnes execratur
 homo ignauissime: Tuam ignauiam execrantur omnes,
 homo formidolosissime. Demiror te homo uecordissime:
 Vecordiam tuam admiror, ó demens. His igitur, si modi
 ce & in loco utemur, et grauiorem amplificando redde
 mus orationem, & argumento iuuabimus sententiam,
 & sermonē grata uarietate nouabimus. Nam uulgo scri
 ptorum in huiusmodi, neq; modus est ullus, neq; tempe
 stiuuitatis ratio. Sic enim passim: Dominationis tuæ lite
 ras accepimus. Et reuerendissima tua præstantia mihi li
 teris significauit. Et nobilitas tua meo nomine salutabit
 uxorem suam. Et charitati tuæ breuiter respōdeo. Et no
 stra paruitas, dignissime paternitati tuæ gratias agit.
 Stultum est ita uitare personam, quasi fas non sit ea uti.
 Et tamen fateor alicubi gratiam habere, uocabulum qua
 litatis personæ loco submissum. Stulticiæ meæ prudens
 tia tua sit præsidio. Nostram tenuitatem tua foueat libe
 ralitas. Nostram inopiam tua copia sustineat.

DE ADOPTIUIS NOMINIBVS.

VT autem redeamus ad id quod superius attigi
 mus, iisdem locis gratiam habent adoptionis uo
 cabula: quoties, potentes, quorū autoritate subleuamur,
 quorum beneficentia adiuuamur, patronos, parentes, ac
 preceptores nominamus: Fœminas, patronas, ac ma
 tres:

tres: Aequales amicitia iunctos, fratres, ac sorores: Eiusdem studij sodales, aut eiusdem instituti professores, comilitones: adolescentes, filios: discipulos, alumnos.

DE SVPERSTITIONE EPIS
thetorum.

Fugienda est infelicitas eorum, qui se certis uocibus alligant, quas magica, penè dixerim, superstitione uel mutari, uel inuerso proferri ordine, piaculum existimant, perinde quasi Iouem conceptis uerbis euocent, aut noxios demones asciscant. Quos nisi rite, certisq; uerbis compelles, capitis tui periculo feceris. Beatissime pater, audit Romanus pontifex. Si scripseris, pater beatissime, rescinditur diploma. Audit sanctissimus pater. Si quis scribat, pater sanctissime, mutatur scriptum. Audit sanctissimus dominus noster, nisi addas, noster: aut si praepostere dixeris, noster sanctissimus dominus, ingens flagitium commissum putabitur. Simili superstitione receptum est, ut cardinalibus tantum, reuerendissimas dominationes tribuamus. Archiepiscopos reuerendissimos appellamus. Episcopos & Abbates reuerendos. Priores uenerabiles: Decanos spectabiles. Vnum Gallorum regem Christianissimum. Solum Hispaniarum regem catholicum. Angliæ regem serenissimum. Solum Cæsarem semper Augustum. Duces illustrissimos. Alios inferioris nobilitatis tantum illustres: alios clarissimos. Quis hanc titulorum superstitionem inuexit in mundum? Nimirum pharisaicum illud hominum genus, quod alijs quoq; ceremonijs, & false doctrinis, falsisq;

fæq; religionis prestigijs, diu mortalium generi nimis
 um credulo imposuit. Huiusmodi reuerendissimis domi
 nationibus, et catholicis maiestatibus, amplissimis pater
 nitatibus subinde repetitis, bonam epistolæ partem oc
 cupamus, & Latini sermonis gratiam perdimus. Ignos
 sco ijs, qui utuntur inuiti: non ignosco, qui hæc commi
 niscuntur, aut qui exigunt ceu rē seriã. Quid enim si re
 gē pro patriæ salute sese periculis obijcientē, pro catho
 lico, aut Christianissimo dixerō, patrē patriæ: ridebit,
 opinor, me crasso Calphurnius ore? Quid si Romanum Persana
unitatio.
 pontificē, non ambitioni, non questui, non uoluptatibus,
 non tyrannidi inhiātem, sed Christi gloriæ, Christianiq;
 gregis saluti seruientem, dixerō pastorem euangelicū:
 an non appositius loquar, quàm si dicam, beatissime pa
 ter, cum beati cognomē quadret etiam in diuitem? Si ue
 re talis est pontifex, tribui dignum titulum: si nō est, sub
 monui qualis esse deberet. At isti putāt aliud esse, domi Obiectio.
 nus Petrus, & Petrus dominus. Et prophanos honoris
 gratia semel dominos appellandos, ecclesiasticos, domi
 nos dominos. Ceterum abbates aut episcopos, dominos.
 Quod si dominici uocabuli congemminatio facit ad signi Dilutio.
 ficationem dignitatum, quoties eos uocabimus domi
 nos, qui plus q̄ uiginti sacerdotijs onusti sunt? Et de his
 tricis, doctissimi scilicet homines sudātes disputant, cum
 utrunque iuxta sit barbarum. Conditionis nomen do
 minus est, non honoris: tyrannicum, non magnificū, bar
 baricum, non Romanum. Nam et lenonem cui mancipia
 sunt, dominum recte dixeris. Itidem magistrum nostrum

si dicas, theologum intelligunt, præsertim Lutetie, & Louanij, quum calceariorum famuli, suum patronum inter se confabulantes, nostri magistri uerbis significant. Veluti quum aiunt: ubi cessat noster magister? Temulentus est alicubi noster magister. Vtinam nunquã domum redeat noster magister. Quod si capræ loqui possent, pastoris suo dicerent, noster magister. Tantulum interest inter caprarium abiectissimum, & idiotam, & inter sacrosanctum diuine mentis interpretem. Dicent: Quid faciam, si quis honoris gratia me uocat magistrum nostrum? Ride, moue caput, & desinent te sic honorare, si senserint aures tuas non delectari titulis ineptis.

QVOMODO DICENDVM VALE.

Quemadmodum à salutatione auspicamur epistolam, ita dicto uale, claudimus. Nisi quod apud Græcos $\chi\alpha\iota\gamma\epsilon\pi$ utroque loco ponitur, sed in calce rarius. Item apud Latinos salue. Vale non dicitur nisi in digressu, quemadmodum nec apud Græcos $\epsilon\gamma\gamma\omega\tau\omicron$. Hoc interest, quod salutatio nonnunquam sic effertur, quasi recitetur à tabellario. Cicero Trebatio salutem dicit. Vale semper, ad scribentis personam accommodatur. Vale mea Terentia, Nemo sic scribit: Cicero Terentiam suam bene ualere iubet, quemadmodum: Cicero Terentiam saluere iubet.

VALE DICENDI FORMV

le aliquot.

Vale. Vale recte. Bene uale. Cura ut quæ rectissime ualeas. Etiã atque etiam cura ut ualeas. Di operã ut belic

Id est, gaudere & ualere.

ut belle ualeas. Communem ualeitudinem fac cures diligenter. Si tu recte uales, nos iam dudum ualemus. Ualeitudini tuæ, si quidē nos ualere uis, omni sollicitudine fac seruias. Adnitere ut quā optime ualeas. Sit tibi curæ tua ualeitudo mi Tyro: Si quidē nos amas, ualebis mi Cicerone, meq; mutuo diliges. Fac ualeitudinem tuam summo tueare studio. Valeto. Scribam aliās copiosius, interim mihi ualebis. Adero ad calendæ Maias, interea curabis ut ualeas. Da operam ut sis prospera ualeitudine. Age curam ualeitudinis tuæ. Si quid erit quod uelimus, eius cui scribimus animo inherere, solet post uale subijci Vale nosq; quod soles, ama. Vale mi Petre, & hoc unum fac meminere, te inter uenena uiuere. Iam uale. Ualebis autem, si philosophiam amplecteris. Vale, & quicquid acciderit, cogita te mortalem esse. Vale nostri memor. Valeto, & nominis immortalitati totis neruis incumbito. Vale meū decus, & caue ne tibi excidat, quod admonuimus de fratris negocio. Nonnunquam & post dictum uale subijcimus, quod nos fugerit, aut quod ideo fingimus nos fugisse quo tenacius insideat animo. Formula quibus utimur post uale. Vale mi More. Sed heus tu, propemodum præterieram, quod in primis dictum oportuit. Vale. Iam parabam obsignare literas, sed quia præter spem ocij nonnihil obtigit, libet etiā diutius tecum garrere. Vale. Sed iam obsignaturo epistolam, illud percommode uenit in mentem. Ualebis. Sed mane paulisper: nunc demum occurrat animo, quod primo loco dictum oportuit. Vale. Sed ò me obliuiosum, penè sero soceri tui negocium mihi ue-

in mentem. Vale. Iam ceræ admoeram anulum, Papæ,
 quam penè me fugerat, quod omnium maxime scire te
 uolebam. Valebis, sed si illud prius admonuero, ut à sus-
 catis amicis te subducat. Vale. Eia, de libro nunc deo-
 num sese offert memoriæne cui credas, nisi uideris me-
 um chirographum. Vale iterum atque iterum. Equidem
 non possum desinere, adeo mihi dulce est cum amico in-
 cundissimo cōfabulari. Vale iam tertio. Sed prius quàm
 obsignem epistolam, unum illud addam. Vale. Iam epi-
 stolam complicaueram, cum adiret me gener tuus, qui
 te iussit saluere plurimum suis uerbis. Iam obsignaui
 epistolam, quum alteras tuas ad me literas reddidit ue-
 redarius. Itaque resignaui, & eadem opera binis tuis
 respondco. Huiusmodi figuræ non hoc tantū in loco, ue-
 rum aliàs etiam habet gratiam, si quid Fabio credimus,
 Nam & amouent suspicionem fuci, & artificij, & le-
 ctorem dormitabundum, uelut ad rem nouam experge-
 faciunt. Reperiuntur apud Christianos dicendi uale for-
 mule diuerse ab his, non tamen in totum damnandæ, me-
 quidem sententiâ. Incolorem te nobis diu seruet Opt.
 Max. Iesus. Faxit Christus autor omnis salutis, ut nobis
 & quàm diutissime, & quæ rectissime ualeas, Diu te nobis
 ac Reip. sospitem uelit esse dominus Iesus. Huius gene-
 ris formas si quis effingat accommodat, non arbitror re-
 prehendendum. Ceterum alienas illas coronides, dureque
 affectatas, non seram. Vale in eo qui uastū cingit fluctibus
 orbem. Validū te seruet, qui mare & terras, uarijsque
 mundum temperat horis. Quid enim terra mari cincta
 facit

Periphrasis est dei,
 nisi tu Ne-
 ptunū in-
 telligas.

facit ad ualeitudinem tuam? Aut quid annus in quatuor
partes digestus? Mollius erat: Ille qui solus sanat omnē
egritudinem, donet tibi ut quā optime ualeas.

QVID POST VALE.

Post uale continenter locum ac diem ascribunt ue
teres. Locum uarie, his quidem modis. Datum Ro
mæ, datum è Roma, Scriptum Mantuæ, siue è Mantua.
Aut omisso participio: Carthagine, Lutetie, Athenis.
Ex arce nostra. E uilla paterna. Ex nostro Formiano. E Cause due
castris Cesarianis. Ex regia Britannie. Ex nostro Mu- cur nomē
seo. E nauis. Ex pandocheo. Nam hoc quoq; nonnunquam loci fra-
iurat discere, ubi fuerit amicus qui scribit. Et locus ac tim subij-
tempus nonnunquam excusat epistolam neglectius scri- cinus.
ptam. Tempus priuatū his ferme modis ascribitur: Ru Tempus
ri ad multā noctem, Puteolis prima luce. Ex hortis sub priuatū.
urbanis. Inter exorandum, aut mox à cœna. E paternis
ædibus crepusculo. Ex litore marino ad lunam. Ex aula
Cesaris, nocte concubia. Noctu, multa nocte, profunda
nocte, alta nocte, plurima nocte, nocte intempesta. Sub
galliciniū. Ex balneis pomeridianis. Tempus publicum Tempus
his rationibus additur: Anno à Christo nato millesimo publicū.
quingentesimo. Anno à natali Iesu Christi, quingentesi
mo supra millesimum. Anno à uirginis partu, millesimo
trecentesimo nono. Anno ab orbe redempto, post mila
lesimum quingentesimo. Anno à Christo passo, sexas
gesimo sexto. Anno ab hominum genere restituto. Anno Annota-
salutis humane. Quidam auspicantur annum à natali tiuncula.

Christi, quidam à calendis Ianuarijs, quidam à die pas-
schæ, quidam à festo annunciationis. Atque ex hac re sa-
penuero captio nascitur parum attentis: quam uarie-
tatem expediret tolli è rebus mortalium. Veteres ab ora-
be condito supputabant. Græci numerabant Olympias
des, quemadmodum alij indictiones. Romani primum
ab urbe condita numerabant: mox per consules designa-
bant annum, quod is magistratus esset annuus. Asscribi-
tur & mensis, & dies mensis, Romæ calendis Ianuari-
is, siue Ianuarij. Ad calendas Ianuarij, uel Ianuarias. No-
nis Martijs, uel Martij. Idibus Iunijs, uel Iunij. Ad Idus
Iunias. Pridie calendarum Ianuarij, uel pridie calendas
Ianuarij. quod posterius apud autores probos est usita-
tius. Postridie calendas Octobres, uel calendarum Octo-
briū. Tertio calendas Augustas, uel Augusti: uel ad ter-
tiū calendas Augustas. Recentius est aut, quod quidam à
principe mēsis die supputāt: Die mensis Iulij uigesimos
octauo. Errant aut, qui præpositionem ad, additam, exo-
stimant semper tēpus reddere incertū. Etenim quū M.
Tullius frequenter sic asscribit diē: Ad XV. Cal. Febr.
num ita potius erat, ut quo die scriberet ipse nesciret?
Imò hic sermo sumptus est à Græcis, qui τῶν ἡμερῶν τῆς ἑσ-
π̄ dicunt, pro τῆς αἰῶνος. Ceterum si quando de tempo-
re ambigit qui scribit, hoc pacto scribere licebit: Anno
circiter nonagesimo supra millesimum. Anno plus mi-
nus quingentesimo. Ad annos circiter nonaginta. Annos
fermè nonaginta. Dies qui calendarum diem, aut nona-
rum, aut iduū proxime antecedit, nō est aliter designan-
dus,

Idest, ad
quartum.

Quis, quàm per aduerbium pridie. Pridie calendas Ianuarias. Is enim est ultimus dies mēsis Decembris. Qui proxime consequitur, duplici modo notari potest: Postridie nonas Iunias: siue, Octauo Idus Iunias. Nec absurdum est, quod nonnulli nostris festis indicant dies: Natali Christi. Natalicio uirginis matris. Pridiè natalis Ambrosiani. Ferijs paschalibus. Die à natali Ioannis Baptistæ tertio. In scriptis, ubi cum periculo possit errari in tempore, pro fuerit eundem diem, aut annum uarijs notis indicare, ut: Anno à Christo nato M. D. Alexandri Pontificis decimo. Nonis Aprilis, postridie paschæ. Et enim si scriptoris uitio cōtigerit de prauari numerum, unum ex alio poterit restitui.

DE ORDINE EPISTOLARI.

Ordinem in epistolis, uel à natura, uel ab arte licebit petere, sed ab arte infrequentius. Nam si in actionibus forēsibus, oīs ferè dispositio à cōsilio sumitur, nō preceptis: quanto magis id faciendū in literis quæ leguntur, non audiūtur: & leguntur à docto, non à uulgo. Postremo quæ nullum omnino nonnunquam habent ordinem: & si habent maxime, melius dissimulant, quàm ostendunt. Quare superstitiose faciunt, qui libertatem illam epistolarem, certis partibus alligant, atq; eiusmodi seruituti includunt, cuiusmodi ne orationes quidem tenere Fabio placet. In simplicibus argumentis, eum sequamur ordinem, quem consilium nobis dictauerit, non præceptiuncula. In confusancis epistolis, in quibus innume-

L. 6. c. 6 &
li. 7 ca. 10.
& li. 4 de
narratibz

rabilium propè rerum aceruus congeritur: aut ut quis
quid in buccam uenerit, ita effundemus: aut ordinem a-
liquem à tempore, loco, personis, aut rebus imaginabi-
mur, cum crebris transitiuiculis breuiter significamus.

Transitiuiculis
unde
petendæ.

Quas quidem uel à similibus, uel à dissimilibus, paribus,
imparibus, contrarijs, disparatis, relatis fingemus ad
hunc modum. Habes animum monstruosum, nunc corpus
accipe monstruoso animo dignum. Mea in illum officia
tenes, iam quam ille gratiam retulerit, cognosce. Sed
hec adhuc puer, iam quæ adolescens designarit referã.
Verum hec tibi cum multis cõmunia, illud tuæ propriæ
laudis. Sed hoc leue, illud non tolerandum. Sed hec in
suis sordibus esse fatetur, ueniamus ad splendida. Sic e-
piscopatum est assequutus, nunc audi quomodo gesse-
rit. Sic erit magistratum, nunc dicam ut episcopatum
administrauerit. Adhuc uetera diximus, illud nouum et
inauditum. Sed hætenus iocati sumus, ueniamus ad se-
ria. Sed tristia mittamus, reuertamur ad letiora. Habes
Britannici itineris tragediam, nunc Gallicas accipe co-
medias. Vulnus aperui, nunc remedium ostendam. Sed
hoc nihil ad nos, illud uehementer mea refert. Ad pri-
mas tuas habes, nunc reliquis respõdebo. Minuscule tuæ
epistole respondi, uenio ad maiorem. Priori tuæ episto-
le satisfactum, ad alteram accingimur. Quæ hic gerã-
tur audisti, nunc ad literas tuas ordine. Sed hec me ma-
gnopere delectant, illud male habet. Quid doleam, ha-
bes: nunc quid metuam, accipe. Sed hec spes tantum ca-
rat, illud iam tenebamus. Quantam rem suscepseris, estẽ
dit

Ali: nunc qua ratione perficias, discere. Tuis de negocijs habes, nostræ uero res sic habent, Prioribus tuis, opinor, respondimus, nunc ad posteriores accingar. Habes forensia, nunc domesticas res accipe. Rusticanas res habes, nunc urbanas accipe. De tuis habes ad omnia, de meis nunc uicissim accipe. Sed iam satis diu de Rep. ad domestica ueniam. Sed hæc rumore tantum cognouimus, illa uidimus ipsi. Dixi duces, nunc tibi pacis moderatorem describam. Sed hæc corrigi possunt, illud ne leniri quidē ulla arte potest. Turpissima audisti, audi turpiora. Quid ingratius? sed audi etiā ingratiora. Omnibus ferè de rebus habes, illud unum addam. Consilij mei rationem habes, nūc quid te facere uelim, aperiam. Sed iam nimis multa de externis, de nostris pauca mō memorabo. De partu, recte: de diuortio, discretior. De affinitate noua uoluptatem nuncias maximam, sed de Castiano uita defuncto, acerbum profecto nūcium. Huiusmodi transitiunculis cōmode excogitatis, tanquam ansulis quibusdam inter se connecti poterunt, quæ natura non cohærebunt: pariterq; fiet, ne tãquam scopæ dissolutæ, turpiter disfluat epistola, & legetur libentius, & intelletur facilius, & hærebit diutius. Quare connexioni Cōclusio

bus breuibus, & aptis, crebrius uti conuenit: non in hoc solum genere, uerum etiam in simplicioribus argumentis, quibus ea quoq; quæ natura sunt perpetua, intersecemus, quo legentis animus subinde renouetur.

MIXTAE EPISTOLAE EX

emplum.

Mixta

Mixtæ epistolæ exempla, quanquam apud Cicera-
nem plurima suppetunt, maximeq; ex ijs, quas
ad Atticum, & Qu. fratrem scripsit, tamē necubi no-
stram operam studiosi adolēscētes desiderēt, unum
subijciemus.

DOMITIVS LVCIO SVO S. D.

Seculum exisse scribis, quod ne litera quidem à no-
bis adfertur. quanquam impudens ἄπειρος ἄλῆ, nam
seculum istud uixdum etiā trimestre: tamē ut me sine
culpa incusari doleo, ita tuo nostri desiderio maiorem
in modum delector: Nos uix demum post Vlyssæos erro-
res, ad musas rediuius, nōdum satis etiā placatæ. Ex-
postulant adhuc, & queruntur sibi parum obtempera-
tum à nobis fuisse, qui quidem felicissimo literarū ocio
relictō, tantis fluctibus memet iniicerim. Lucubrationes
tuæ nitidissimis formulis excusæ, nuper in uulgus exie-
runt, bonis, ni fallor, auib: nam passim & à distracto-
ribus, & à studiosa iuuentute rapiuntur. Neque desunt
tamen Momi quidam, qui Veneris sandalium calumnien-
tur, ne uihil in absolutissimo opere reprehendant. Stili
nouitatem subaccusant, id est, antiquitatem, quod ego
tamen summam laudem interpretor. Quare tu hæc æ-
quo animo feres, ne tibi Vergilius inuideat, cuius coele-
stis eruditio huiusmodi Momos non potuit effugere.
Nos quoq; dialogum nostrum incudi redditum perpo-
liuimus. is iam dudum in bibliopolarum est officinis, edi-
tionis aleam subiturus. Cæterum modo ab Aristotele, cu-
ius si

Vide Do-
natū in ui-
ta Vergi.

ius signa à pueris sequuti sumus, desciuimus, eiq; Ly-
 ceo, & ambulacris illis, in Platoniam familiam transmi- Alludit ad
 grauimus. Et adeo defectionis non penitet, mi Luci, ut peripatō.
 te quoq; ad meam Academiã sollicitare non prius sin-
 desiturus, quàm persuasero. Verũ de scholis aliãs, nunc
 ad politica. Hic omnia plausu, leticiãq; perstrepuerunt. Me-
 diolanum receptum, dux à uictore in Galliam deporta-
 tus. Galli successu uictoriæ sublatis, maiora moliantur,
 & iam Italiã minantur. Nunc ad domestica ueniam. Cæ-
 tera ut uolumus, nepotulus tuus iam mensẽ febricula
 afficitur, sed medicus bene sperare iubet. A nobis ne-
 que pecuniæ parcitur, neq; ulli rei, quæ ad illius ualetu-
 dinem curandam pertineat. Ambrosium, qui tibi debet,
 iam tuis uerbis sepius appellauimus, sed homo planè faciem
 perfricuit: quare aut nomen condones censeo, aut ob-
 torto collo hominem in ius trahas. Etiam si uereor, ne
 oleum & operam omnem luseris. Elabetur aliqua Pro-
 teus, sed de hoc tute statues. Domestica res sic habent.
 Nunc ad tuam epistolã. De Britãnia aduenda, quid ita mi-
 hi in mentẽ inciderit, demirari te scribis, ita credo, quia
 parum feliciter euenit. Quid facerem? Orabat is, cui ne-
 gare fas uon erat, & per aestiuos menses in Gallia desi-
 dendum erat. Putabam esse aliquid, eadem opera, & a-
 micißimo homini gratificari, & insulam multorum li-
 teris nobilem uisere. Postremo sat. bor enim, non nihil
 etiam nominis atque emolumentis spes sollicitabat. Con-
 silium habes nostrum, nunc euentum accipe. Ad reditum Nunciato-
ria.
 usque sequenda omnia.

Aeneid. 6. Facilis descensus Auerni.

*Sed reuocare gradum, superasq; euadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est:*

*Prius quàm nauim conscenderemus, in litore omnis meae
pecuniola naufragium fecit. Caterum placidissima nau-
uigatione Gessoriacum appulimus. Hic denuo portitor
omnes crumena angulos rimatur, ac Douariensem por-
titorum deuouet, qui sibi praedam praeripuerit. O scele-
stum inquires litus. Imò amicum & salutare. nam nisi
me nudum Britannia remisisset, actum de nobis fuerat.
Siquidem in Gallia in latronum sicas incidi, à quibus so-
la me nuditas seruauit. Nam aduersus hoc hostium ge-
nus, nullis armis melius defendimur quàm inopia. Lute-
tiam deniq; reuersum febris aestuantissima excepit, quae
loculos pariter & corpus exhaustit. Habes non mali cõ-
siliij pessimum exitum. Quod mihi de noui honoris ac-
cessione tam ex animo gratularis, morem tu quidem an-
tiquum tuum obtines, ut amiculi commodis propè uehe-*

*Lamenta-
tio.*

*mentius, quàm tuis ipsius gaudeas. De Cassij morte ne-
tu mihi luctum acerbum annuncias. Quod Vari nebulos-
nis improbissimi impudentiam fregisti, ó quàm factum
bene. Sed quid ais? Petronium ne gladiatorio animo ad
te uiam affectare, & tibi tam odiose negotium faceffe-
re? An hoc quoq; portentum tuae uirtuti fata destinat
runt? Quod Antonius de nobis amantiissime, et loquitur
& sentit, noui nihil nuncias. Quod librum tam impens-
dio carpit Zoilus, incredibile quàm mihi placeam, ut illi
me intelligo magnopere displicere. Fratres, è turpi sica*

Gratiae.

militate;

Multate, te autore in gratiam redisse serio gaudeo. Das
 bis operam ne quando quod sartum est, rescindatur. Monito-
ria.
 Nepotem tuum tam solícite mihi toties abs te commen-
 dari, subiracunde fero. Ignosces, non tibi concedo, ut il- Officiosa.
 le tibi magis curæ sit quam mihi, etiam si eum amas plu-
 rimum. Quod hereditaria pecunia es auctus, neq; me Gratula-
tio.
 wis tibi gratulari, neq; gradulandum puto. Quis enim
 non uel Cræsi diuitijs illiusmodi hominis consuetudinẽ
 anteposuerit? Sororem tuam filiolo auctam, te neporu-
 lo uolupte est. Eam rem spero superi bene fortuna-
 bunt. Generum tibi uoluptati esse gaudeo. Ah in filium
 nimium seuis. Memineris facito, illum & hominem es Deprecato-
ria.
 se, & puerum, teq; idem quod ille est, fuisse. An illũ uis
 repente nasci senem? Age mitte hanc noxam, me pre-
 catore, meoq; periculo. Ad me recipio illum post hac
 emendatiorem fore. Sed o deum immortalem, quantos Iocosa.
 risus tu mihi nuncias? Itane Sabellius bibit, & fugit?
 Multum æris reliquit, sed alieni. Tandẽ fatearis oportet, Monito-
ria.
 me uatem esse optimum. Quanto ante fugam istam
 prospexi, & præcinui? Consilium tuum de nauigando
 neutiquam probò. Terrent me hyberni menses: sinus
 naufragijs infamis: tua ualetudo nondum etiam confir-
 mata. Sed de hoc ipse uideris. me certe autore non fa- Dissuasio-
ria.
 cies. De puero amandando, sanusne es? Certe differ in
 reditũ meũ. Quod de filie nuptijs cogitas, ego tue sen- Domesti-
ca.
 tẽtiæ uehemẽter subscribo. Habes ad oẽm epistolã tuã.
 Sed heus tu, illud unũ me suggerat, fundus tuus si est uti
 describis, supra modũ me delectat: tum edificium, euge
 quã

- quàm scite abs te cogitatum. Iam isthuc gestio reuolare, ut in Academiola nostra, ab omni urbano strepitu se moti pariter philosophemur, certemusq; utrum ego te ad Academicorum partes abducam, an tu me persugā in peripateticorum familiam reuoces. Hæc meditare dū accuro. De ædificio te, quanquam architectum tantū, tamen hoc unum admonebo, ut coenaculum speciosis frequentibusq; luminibus illustre fiat. In hortis platanus sit patulis diffusa ramis, & prope fonticulus aqua frigida subcatens, ut musas quoq; si quando uidebitur, possimus arcessere. Respondimus tuis, nunc quid hic agatur accipe. Nos certe hic in grauisimo æstu, tamen frigemus. Pontifex meus Montes ille quidem aureos promittit, sed promittit tantum, mittit nihil. Cæterum spe Crassi diuitias uincimus. Ut ut res cadent, nos certe utemur foro. Tu mi N. toto pectore, id quod per te facis, in nominis immortalitatem incumbe. Iam orbis propè uniuersus ingenij tui expectatione suspensus, nescio quid cœleste sibi de tua uirtute promittit. Et eum in locum res ad ducta est, ut desistere turpissimum fuerit. Nos hic glorie tue propagandæ magno ardemus studio. Nepotulos meos ideo tibi non commendo, quoniam commendatissimos esse scio. Scripseram hæc multa quidem nocte, postridie daturus, & ecce tibi ante lucem, de repente Lucilius adest: uixq; resalutatum ecquid abs te literarum apportet, rogo. Negabat quicquam esse scriptorum, sed multum omnino rerum nouarum tuis uerbis nūciavit. Primum nauigandi te mutasse consiliū, id quod
- ego

Iocosa.

Trāsitio.

Exhortatio.

Commendatitia.

Trāsitio

ego utriusque nomine uehementer gaudeo. Caminij ^{Gratula} ^{tio.}
 catum beneuolentiam in apertam simultatem tandem ^{Gratulari} ^{actio.}
 rupisse, adeo moleste non fero, ut etiam gratuler tibi.
 Nam personatus amicus damnum dare poterat: apertus
 hostis, quid tandem est quod possit nocere? Quod pro
 nostra existimatione tantam cum inuidentiſſimis homi-
 nibus dimicationem suscepisti, non ego tibi tāquam pro
 nouo officio gratias agam, quum id facere nunquam de
 ſinas. Quod de adiungēda Demetrii affinitate nos con-
 ſulis, quanquā ipse conſilio abundas, tamē in reditum no-
 ſtrum rem proſeras cenſeo. Coram agere preſtabit. Plu-
 ra tecum garrere libebat, quid enim faciam libētius? Sed
 iam dudum accinctus tabellio literas efflagitat. Quare
 ualebis ipse noſtroſq; omnes ualere meis uerbis iubebis.
 Datum Aureliæ Nonis Decemb.

EPISTOLARVM GENERA.

Huiusmodi literarum genere ex uarijs rebus con-
 ſarcinato familiares inuicem perſepe utuntur.
 Nunc ſimplicium genera proponemus. In preſentia ne
 conſilij quidem eſt omnes epistoliarum formas recenſe-
 re, id quod non minus infiniti negocij puto, quā Libya
 cas harenas pernumerare. Nam quod M. Tull. ad Curio
 nem tria epistoliarum genera facit non id agebat ut ſine
 gulas literarum ſpecies diſtingueret, ſed ut propoſitæ
 complexionis ſeruiret. Ea uero diuiſio quæ non ex argu-
 menti uarietate, ſed ex characteris conditione ducitur,
 parum mihi uidetur ad docendum appoſita. Quod ſi
 In eos qui
 tria tantū
 epistoliarum
 genera eſſe
 ſe conten-
 dunt.
 Li. 2. epi. 3

quis ex argumentorum differentia formas committatur, quum illorum infinita sit uarietas, quis erit formarum modus? Quid enim est in rerum genere, quod literis non committatur. In his gaudemus, dolemus, speramus, metuimus, In his stomachamur, ex postulamur, blandimur, querimur, iurgamur, bellum denunciamus, in gratiam redimus, consolamur, consulimus, deterremus, minamur, excitamus, compe scimus, narramus, describimus, laudamus, uituperamus. In his odimus, amamus, miramur, deliberamus, paciscimur, conuiuamur, nugamur, somniamus denique, ecquid tandem non? His tanquam certissimis ministris, omnes animi affectus, his publica, his priuata, his domestica credimus. Quare in re per se infinita eam moderationem adhibebimus, ut neque summa tantum genera ponamus, neque minutissimas quasque partes frustulatim concisas persequamur: ne aut nimia paucitas studiosis non multum adferat adiumenti, aut immodica diligentia id demum, quod ait Fabius, assequamur, ut quum nimis multa, necdum tamen omnia uideamur dixisse.

Li. 5. c. 10.

TRES OMNIUM GENERVM

fontes.

Cic. 2. de
Orat. &
Quintili.
Li. 3. ca. 4.

Rhetorum plerisque tria causarum genera placuerunt, suasorium, encomiasticon & iudiciale. Ad hæc tanquam ad fontes pleræque literarum formæ referuntur, ut suasorio hæc ferè partes subijcias, Conciliationem, reconciliationem: exhortationem, dehortationem, suasionem, dissuasionem: consolationem, petitionem, commentum

Commendationem, monitionem, amatoriam. In demon-
 stratiuo genere uersantur descriptiones personarum,
 regionum, praediorum, arcium, fontium, hortorum, mon-
 tium, monstrorum, tempestatum, itinerum, conuiuiorum,
 edificiorum, pomparum. Ad iudiciale genus, haec fere
 referuntur: Accusatio, querela, defensio, expostulatio,
 expurgatio, exprobratio, comminatio, inuectiua, depre-
 catio. His tribus quartum genus accersere licebit, quod
 si placet, familiare nominemus. Eius eiusmodi ferme spe-
 cies esse possunt: Narratoria, qua rem apud nos ge-
 stam, longe positam exponimus, Nunciatoria, qua noua-
 rum rerum quippiam annunciamus, siue de publicis, si-
 ue priuatis, siue etiam domesticis. Gratulatoria, qua ad-
 micorum felicitatem nobis iucundam esse testamur. Lamentatoria
 qua uel nostra, uel necessariorum incommoda deploramus.
 Mandatoria, qua negocij quippiam ad
 alij nostro nomine gerendum committimus. Est quae gra-
 tiarum habet actionem, qua nobis gratum fuisse bene-
 merentis officium declaramus. Collaudatoria, qua puer-
 rum, aut qui in nostro sit imperio officio functum lauda-
 mus. Officiosa, sic enim uisum est appellare, qua operam
 ac studium ultro pollicemur amico. Iocosa, qua cuiuspiam
 animum festiua urbanitate delectamus. Verum de his pri-
 uatens super se deo, propterea quod ut incantatores cer-
 tas quasdam preculas, ita isti formulas quasdam pre-
 scriptas habent, ut ne apicem quidem sine summo rerum
 humanarum, diuinarumque discrimine putent demutari
 posse. Nos eorum conatus, nostris preceptionibus ad-

Notat for-
 mularios.

iutamus, qui ad optimum scribendi genus adnituntur
 non qui uel arrogantissima superstitione, quod semel
 arripuerunt, id pro optimo defendunt: uel ad sordis-
 simum lucellum toto pectore inhiantes, pro optimis
 pessima sequi malunt. Quid enim ijs precipias, quibus
 ea demum epistola optima est, quæ questuosissima? His
 disputatoriam, sciscitatoriam, doctrinalemq; adijcias
 licebit. In quibus & theologicae, & ethicae contineri
 possunt. Neq; uero me preterit, apud Græcos esse, quæ
 epistolarum genera diuidat huic in modum, ut φιλική
 dicatur, quam amicus scribat amico, συστατική, quæ quæ-
 riam alteri commendamus. μεμψική, quæ desideramus
 in aliquo officium. ὀνείδιστική, quæ cupiam expro-
 baramus ingratitude, παραμυθική, quæ consolamur
 afflictos in rebus aduersis. ἐπιτιμητική, quæ increpamus
 aliquem lapsum. νουθετική, quæ libere admonemus,
 quid sit agendum, quid non. ἀπειλητική, quæ commina-
 mur alicui ac metum iniicimus. ψεκτική, quæ morum im-
 probitatem alicui exprobramus, ἐπαινετική, quæ colas
 laudamus aliquem officio functum. συμβουλευτική, quæ
 consulimus, quid nobis uideatur optimum factu. ἀξιωμα-
 τική, quæ de preccatores intercedimus pro aliquo, quæ
 deliquit. ἐρωτηματική, quæ sciscitamus, aut percontamur
 ab alio quod scire cupimus. ἀποφωλυτική, quæ per-
 contanti respondemus. ἀλλυγοική, quæ testis uerbis si-
 gnificamus cuiquam, quod ab eo solo, cui scribimus uolu-
 mus intelligi. αἰτιολογική, quæ reddimus causas, cur aliquid
 aut factum non est, aut non est futurum, κατηγο-
 ρική,

Hæc ex
 principio
 uolumi-
 nis i. epif.
 Græcarū.

ρικῆ, qua quempiam incusamus. ἀπολογητικῆ, qua nos
 purgamus. εὐχαριστικῆ, qua gratulamur amico suam fe-
 licitatem. ἐρωτικῆ, quum diuersa scribimus, ac sentimus.
 ἀπευχχαριστικῆ, qua gratias agimus pro officio in nos
 collato. Has epistolarum formas tantū recēsent, & ex-
 emplum qualecunq; subiiciunt, nec indicant qua ratione
 genus unumquodq; tractandum sit. Quod si maxime fa-
 cerent, tamen ipsa generum distributio, non uidetur ab
 ulla ratione profecta. Nam quod appellant φιλικόν, nō
 ab argumēto sumptum est, sed à persona. Alioqui quos
 familiariter amamus, hos admonemus, obiurgamus, ex-
 hortamur, cū his iocamur, aut exostulamus. Extat &
 Philostrati præfatio, de charactere epistolæ, admonens
 nos, quod epistolam non oporteat nec Atticam esse plus
 satis, nec omnino carere Atticismo: quod hoc ipso figu-
 rata sit, quod figurata nō est: quod tametsi ciuilis sit, ta-
 men non abhorreat à mollitudine: quod in breuiori-
 bus epistolis liceat circulum absoluerē, in proluxioribus
 non itē, nisi uel in calce, uel in epilogo, uel in epiphone-
 mate: quod perspicuitas præcipue congruat epistolæ.
 Hæc ut sunt ab illo festiuiter Græce scripta, ita non ui-
 deo, quid adiuuent adoleſcentes ad recte scribendum.
 Nos igitur iuuentutis industriæ consulere pro uirili cu-
 pientes, diuersam generum distributionem sequi malui-
 mus. Sed ecce properantem aliò, me uelut è cursu reuo-
 cat, auremq; uellicat secretariorum chorus, qui principi
 bus sunt ab epistolis. Itane nostri, inquit, ὡς περ τῶν
 μεγαρέων οὐδ' εἰς λόγον. Verum his difficile sit ali-
 quid

Id est, ut
 Megaren-
 sium nulla
 ratio.

quid præscribere, quorum calamus liber non est. Sed quemadmodum præcipit Martialis, ut coquus habeat gulam domini, itidem isti coguntur affectui principum seruire: quos illud tantum obiter admonebo, ut ubique doctam sermonis facilitatem, ac perspicuitatem sectentur, ac decori cum primis meminerint. Id metiendum erit, non ab ipsorum animo, sed ab eorum fortuna, moribusque, quorum nomine scribunt. Hactenus igitur epistolarum genera quatuor proposuimus, & suas cuique generis formas subiecimur: nunc ordine de unaquaque specie præcipiemus.

QVID INTER EXHORTATIONEM & SUASIONEM.

Vide an se
ctius doce
re gratia
legi possit

AC primum finitimæ admodum inter se sunt, exhortatio, & suasio, quas nos tamen dicendi gratia separauimus: idque fecimus neque sine exemplo, neque contra iudicium, propterea quod & ueterum nonnulli in arte dicendi, exhortatorium genus à deliberatiuo disiunxissent, & ipsi nonnihil discriminis perspiceremus. Si quidē nec eodem tēdit utrunque, neque uia simili. Nam suadendo id agitur, ut uelis: exhortando, ut audeas. Suasio probationibus docet: exhortatio stimulis excitat. Suasor sententiam mutat: exhortator animum addit. Suademus aut errantibus, aut certe hæsitantibus: exhortamur cessantes, aut etiam iam currentes. Quare si rem ad uicium excutiamus, exhortatio suasorie epistolæ pars erit, nempe epilogus, qui affectibus constat, non argumentis. Neque enim suadentis sit erit, quid sit optimū factū dōcuisse

cuisse, nisi & stimulos subijciat, ne uel difficultate, uel periculo deterriti, uel ignauia retardati, quod optimum esse uiderimus, non sequamur. Sed ut in suasionem ferè semper incidit exhortatio, ita in hac non raro continget uti suasionem. Est autem utrunq; officiosum literarij genus, cuiusq; usus maximis, minimisq; in rebus quam latissime pateat. Atq; hoc maiore cura, diligentiaq; nobis erit pertractandum.

DE EXORDIO EPISTOLARVM.

Sed illud unum prius in genere studiosis adolescentibus præcipimus, ut epistolam scripturi, nõ statim præcepta respiciat: aut ad libros, unde uoculas, sententiolasue aliquot mutuètur, confugiant, sed prius res, de quibus scribere cõstituerint, solertissima cogitatione dispiciant: tum eius, ad quem scribitur, naturam, mores, affectusq; omnes perspectos habeant: quantum etiã ipsi apud eum uel gratia, uel autoritate, uel meritis deniq; ualeant. Eaq; his omnibus diligenter pensculatis, epistole tanquam uiuum exemplar ducant. Quo constituto, tum demum nihil equidem morabor, quo minus locos aliquot ex autoribus petãt, unde tum uerborum optimorum, tum sententiarum copiosam suppellectilem possint mutuari. Eaq; omnia oportebit cõmode demutata, ad rem præsentem accommodare, ne ueluti male assuta, maleq; conferruminata, hoc ipso furtiua deprehendantur, quod pessime coherent. Quin Maronis ingenium potius imitemur in alienis asciscendis, ut non aliunde

Imitatus est Fab. li. 7. ca. ulti.

Vide Macrobius li. 5. Satur. c. 1. 2. & 3.

corrogata, sed domi nostræ nata uideantur.

De exordienda epistola, illud etiam in uniuersum trademus, hoc in genere principij rationem esse minus difficilem, quàm in orationibus. Propterea, quod illic sepe fit, ut orator iudicis animum, & mores penitus per nosse non potuerit: & quoties apud complures cognitores agitur, hoc etiam accedit difficultatis, ut quo alius conciliatur, eo propter diuersum ingenium alienetur alius. At qui unicuiquam epistolam mittit, non difficulter potest exploratum habere, quibus ille rebus soleat commoueri: quod etiam si nulla intercessit familiaritas, id quod serè fit, tamen diligenti percontatione licebit peruestigare. Quare præter ea quæ de colligenda bene uolentia, attentione, docilitate: quæq; de animorum motibus, rhetorum literis præcipiuntur, & proprij cuiusque mores, uel conuictu familiari, uel curiosa diligentia percepti, peculiarem quandam exordiendi materiam ministrabunt. Porro si ad parum notum scribetur, hoc commodior erit oratoris, quàm scriptoris conditio: quod illi obseruatis iudicum uultibus, mutare quedam ex tēpore: et si quid aliorsum quàm expectarat, rapit uiderit corrigere dicendo, aut si præsenserit, declinare liceat: quū epistola semel reddita, neq; fronti legentis possit obsequundare: & is qui leditur scriptura, soleat relegendo dolorem suū exasperare, cui periculo conueniet exactissima cura occurrere. At quum inter se norunt, non est difficilis principij constitucndi uia, maximeq; præterea uaria. Nam in actionibus multis modis delinquit

Vide Fabiū l. 4. c. 1

Lege Fabiū li. 4. c. 1. le. Cic. de inuētiōe uñ hæc sumpta.

Frons in dex animi

De uitio-
sis exor-

delinquitur in exordiendo: si nimium longo, si uulgato, si communi, si translato, si altius petito prooemio quis utatur. At ea literarum est libertas, ut undelibet initium sumere liceat: modo id sit eiusmodi, quod illum ad id quod pares præparet. Vt uti si quis pecuniam mutuam rogaturus, statim in epistolæ initio de quopiam nunciet, quod ille ob amorem nominis eius, singularem similitatem, aut odium amarum cupidissime sit accepturus: uel si quis amico, quem non ignoret accurate scriptis literis impense delectari, fabellam aliquam quam lepidissimis uerbis fucatam recenscat: deinde inter alia quædam ita de mutuando sermone interijciat, ut quouis potius quam huc superiora illa spectasse uideatur: nonne alienissimum initium fecerit, in oratione non ferendum, in epistola scitissimum? Vbi illa etiam simulatio plurimum obtinet gratiæ, quando nos aliò, quam destinauerimus, delabi: aut longius amore rapi fingimus, quàm initio constituissemus. Erit aliquoties à re media, aut omnino præpostere ingrediendum, modo ita simulemus, non etiam obliti nostri fluctuemus, eamque ipsam erroris adumbrationem scito colore, ad rei commoditatem torquebimus. Idque incredibili quadam amoris magnitudine dicemus accidere, qui neque modum nouerit, neque ordinem. Calamum ab affectu duci: nos ibi denuo incipere, ubi desinendum erat: propterea quod dum scribimus, coram cum charissimis hominibus sermonem ferere nobis uideamur. Quare obliquo illo prooemij genere, quod Græci ἐφοσδοπ, Latini insinuationem dixere, in actionibus non nisi

dis. lege
Cic. lib. 1.
de inuentione.

Vide Quilianum
lib 7. cap.
ultimo.

tribus demum temporibus utendum putant: quum aut negotij turpitudine, iudicem à nobis uehementer abalienauit: aut qui ante dixit, admodum persuasit: aut oratione nimis longa, auditoris animum defatigauit. At in epistola, quoties uidebitur, oblique ingredi licebit, & quamlibet longe repetere, & quamlibet alienum assumere principium, dum quacumq; uia tamen ad rem confecerat. Neque hoc, ut in dictionibus, ita & in literis uitiose uidebitur fieri, eo quod illic auditor unum quiddam expectat: ad quod dum festinat, fastidiat necesse est, quicquid aliò ducere uideatur. At in epistola, quia contra fit, id quod per dissimulationem assumitur, non ingressus uitiosus, sed separata quaedam epistolae pars uidebitur. Rectum uero exordium, his omnino rationibus constituitur, quas in iudiciali genere tradiderunt ij, qui de arte conscripserunt. Sed oportebat eadem praecipua, quae illi recte ad forenses causas accommodarunt, ad proprietatem epistolarem deflectere. Alioqui quid tandem erat uel fructus, uel negotij, quae fuissent à ueterum per multis accuratissime, optimeq; perscripta, denuo uel eadem, uel deterius scribere: id quod ab omnibus, qui de hoc genere tractauerunt, factum uideo. Repetunt è Ciccerone, quomodo exordiendum: quot narrationum genera: quomodo partitione constituenda controuersia: quemadmodum narratione apperienda causa: quibus argumentis uel communienda nostra, uel aduersariorum coarguenda: quot epilogorum species: deinde quid in compositione fugiendum, aut sequendum: de sermonis eleganti

De recto
exordio
quo in re-
bus hone-
stis uti-
mur.

*elegãtia, de luminibus. Sed deum immortalem, quid hæc
 proprie ad epistolam? Aut si maxime ista discẽda sunt,
 ita uti sunt, quanto rectius à Cicerone petentur, aut Fa
 bio, eloquentiæ fontibus, quàm è corruptis istorum las
 cunulis? Ut omittam interim quædam etiam illic præcia
 pi, quæ ad epistolam pertinere ne possint quidem: puta
 de persona litigatoris, & oratoris: de circumstantium
 persona: de subiicienda re pro homine: de homine pro
 re submittẽdo: de constituẽda quæstione. Nisi forte quæ
 dam ex his in criminatoriã epistolam incidere uidebur
 tur: sed etiam si incidunt eadem, tamen incidunt aliter.
 Ergo si quando res hortabitur, ut eius ad quẽ scribimus
 beneuolentiã, aut cõciliemus, si dubius sit animus: aut re
 dimamus, si læsus: aut augeamus, si res erit durior: aut
 excitemus, propter diutius intermissam necessitudinis
 consuetudinẽ: à personis his scẽrè modis fauorẽ captabi
 mus, si nostris parentibus cum illius maioribus, arctissi
 mam charitatem, copulatissimam consuetudinem inter
 cessisse dicemus, plurima, utrinque extitisse officia: & si
 eam beneuolentiã nobis tanquam per manus, & hære
 ditaria successione traditã, nunquam neglectui fuisse di
 cemus. Verum amorẽ, quem ueluti cum nutricis lacte im
 bibissemus, unã cum ipsis annis accreuisse, & primũ qui
 dem fatalem potius fuisse, quàm iudicio cõstitutum: nũc
 consuetudine, officijs plurimis sic esse confirmatum, ut
 nullo prorsus casu conuelli possit. Præterea quanta sem
 per patris illius, aut patru, aut matris fuerit in nos cha
 ritas, aut nostrorum in illum, & quæ nos illos inuicem stu
 diose,*

Quomo
 do captan
 da bene
 uolentia
 à perso
 nis.

Alia ra
 tio.

diose, quàm obseruanter coluerimus, aut ille nostros. Quòd si auitam, paternamq; amicitiam, quia nulla fuerit, commemorare non licebit, dicemus eos solere maiorum suorum necessitudines repetere, qui ipsi nullis amicitie uinculis essent coniuncti: quæmadmodum auita facinora narrât, qui nihil ipsi memorabile gesserint. Hanc necessitudinem non tanquam hereditaria sorte temere obuënisse, sed à nobis ipsis & natâ, & educatam: initio quidem, ingeniorum studiorumq; similitudine pueriles animos mira charitate conciliante: deinde conuictu coniunctissimo, mutuis officijs: postremo mutua uirtutum utriusq; admiratione sic coaluisse, adoleuisse, maturuisse, ut iam nihil accedere posse uideatur, uel ad beneficiorum cumulum, uel ad amorum magnitudinem. Tum nominatim, quo in loco, & quemadmodum, quibus communibus studijs pueritiam, aut etiam ephebiã transegerimus, quas uoluptates, quæ incòmoda, quæ pericula communiter tulerimus. Hæc omnia iucunda commemoratione refricabimus. Solemus enim grandes eiusmodi rerum, mutua recordatione mire delectari: & consuevit plerunq; ex his inter pueros inita beneuolentia, in seram usque senectam, multa cum uoluptate perseverare. Porro si qua propinquitas, si qua affinitas intercedet, sic natura coniunctissimos fuisse dicemus, ut longe tamen tua charitate coniunctiores. Sin nulla erit, affirmabimus nulla esse cognationis uincula, quæ nostros animos arctius aut iucundius, aut etiam tenacius alligent, quàm necessitudinis: sine his cognationem aut affinitatem mole

A similitudine studiorum.

stam quoque haberi: ubi hæc ad sunt, illa non magno pe-
 re requiri. Nullum esse præstantius firmissq; necessitu-
 dinis genus, quàm quod à uirtute pulcherrimisq; stu-
 dijs cœperit initium. Affinitatis copulam diuortio diri-
 mi, cognatorum charitatem similitate rescindi: benefi-
 cijs constatam beneuolentiam, alterutrius in gratitudine
 in odium uerti solere: tum contractum amorem temere
 euanescere: eam demum copulam quam uirtutis admira-
 tio coniunxit, quemadmodum uirtutem ipsam immorta-
 lem esse. Proderit & illius in nos merita, cum gratitudi-
 nis significatione uehementer exaggerare: nostra ui-
 cissim in illum, multa cum uerecundia ac figurate signi-
 ficare. Qui nostri de illo sermones, quàm penitus infixæ
 memoria: quanto opere illius literis delectemur: ut illius
 commodis gloriaq; magis etiam ex animo gaudeamus,
 quàm nostræ: quodq; incommoda illius nõ paulo acer-
 bius quàm propria feramus: quantam pro illius dignita-
 te, fortunaq; curâ, studiumq; præstiterimus: q̄ acerbè con-
 tra maleuolentium improbitatem, dimicationem susti-
 neamus. Postremo uel eruditionem, uel uirtutem quam-
 piam in eo laudemus: nostra si qua erunt laude digna, ue-
 recunde commemoremus. A miseratione beneuolentiam
 captabimus, si nostram fortunam aut eorum quos com-
 mēdamus flebiliter exponemus. Ab aduersariorum per-
 sona, fauorem aucupabimur: si quas minas, si qua conui-
 cia: si quam contumeliam illius causa nos pertulisse nar-
 rabimus, abijs qui & ipsum & eius nomine nos quoque
 habent inuisos. Contra quid nos in illos, aut fortiter con-
 tume-

Ab amore
 ex admi-
 ratione uir-
 tutis nato

Ab illius
 meritis.

A nostris
 incommo-
 dis.

Ab officio

Ab erudi-
 tione.

A misera-
 tione.

Ab aduer-
 sario.

Arc.

tumelioſeue dixerimus, aut inimice fecerimus. Sed hæc
 ſuis in locis. A re præparatiores reddemus, ſi nega-
 bimus ulla ex parte ad nos pertinere quo de ſcripturâ
 ſimus, ad illum magnopere: nobis illic neque ſeri, neque
 meti, niſi quod amici chariſſimi commodis haud ſecus at-
 que noſtris commouemur: ſi præterea negocij magnitu-
 dine, periculo, nouitate, antiquitate, utilitate, iucundita-
 te, neceſſitate aut huiusmodi quapiam commendatione
 excitabimus. Si iubebimus animo minime oſcitantile-
 gere, propterea quod longe plus momenti ſit in re, quàm
 præ ſe ferat. Si quantopere cum nobis, tum ijs quos illum
 plurimi facere cognouimus curæ ſit, quantique referat
 aperiemus. Quod ſi res ipſa durior eſſe uidebitur, blan-
 dimentis præleniemus: prudentiam illius obteſtabi-
 mur: ut quæ nos optimo amantiſſimoq; ſtudio dicturi ſi-
 mus, ea pro ſua uetere manſuetudine, in optimam par-
 tem accipiat. Rem eiſmodi negabimus eſſe, cuiusmodi
 primo ſtatim occurſu uideatur: tum ſi maxime dura ſit,
 tamen admonebimus quantulum amaritudinis, ſumma
 utilitate compenſet. Sed hæc quoniam neq; proprie ex-
 ordij ſunt, neq; in genere commode præcipi poſſunt, in
 ſuum quæq; locum transferemus. Neq; omnino eam ex-
 ordiendi formam improbauerim, quam uideo neoteris
 ſcriptoribus nimio plus placuiſſe, ut à perueuſta qua-
 piam ſententia factiue memorabili in epiſtolam ingre-
 diamur. Quod genus ſit: Scio non temere ſcriptum eſſe
 Flacco: Quem cui commendes, etiam, atq; etiam aſpi-
 ce, ne mox Incutiant aliena tibi peccata pudorem. Nec
 ignoſ

Ab illi-
 us pruden-
 tia.

Exordiū
 à commu-
 ni ſenten-
 tia.

Li. i epiſt.
 19.

Ignoro iudicium tuum exactum, cui non temere quilibet probatur. Sed tamen tot modis exploratum habeo huius iuuenis ingenium, ut illum non dubitem tibi uel meo periculo commendare. Item: Hercules olim aduersus hydraem Lernæam & cancrum congressurus, coactus est alienam opem implorare, qui solet opitulari cæteris. Ergo unus cum tot monstris dimicans, ijsq; subinde nouis exorientibus, quid faciam?

A facto memorabili.

ABRVP TVM EPISTOLAE
initium.

Satyrica illa, & ueluti ex abrupto principij species, Sin iocosus & familiaribus mire decet, qualis est illa Ciceronis: At uere præter litigatores istos nemo ad te uenit? & deum immortalem, quid ego audio? Sic est inquam uti scribis. Siccine igitur ueterem amiculum negligis? Ergo mutabimus sententiam, quando tu quidem hoc tantopere censes. Quin ego igitur tibi gratulor? Quin tu igitur huc reuolas, sic isthæc ut scribis res habet. Hui quis te tam esse uirum credidisset? Eho, quid ais obsecro? Ringitur Zoilus? Ne tu mihi album apportas nunciū. Huiusmodi figuris id assequimur, ut non mutam epistolâ epistolæ, sed uiuo sermone, uiuum item sermonem referre uideamur. Et quoniam utrinq; missæ acceptæq; literæ, mutuum alloquium imaginatur, pulcherrimum fuerit, quam rem representant, eam quam appositis adumbrare. Porro solennes illas commendationes, quas iam ex more præsuūt, aut prorsus omittendas, aut in epistolæ calcem censeo traducendas.
ubi

Lib. 12. ad Cornificium.

Vfus.

ubi uis etiã imperite uidetur fieri, ut nos ipsos cuiquam commendemus, sed offerimus magis, ac dedicamus operam nostram. Alios commendamus id est, laudamus ut beneficio digni uideantur.

DE EXHORTATORIA EPISTOLA.

Affectus. **Q**uoniam exhortatorium genus, quod Græci *παραινετικόν* uocant, affectibus serè constat, quos iuxta sapientum multorum sententiam, natura nobis, tanquam stimulos quosdam ad uirtutem perfectam ac pedagogos addidit, animaduersum nobis penitusque perspectũ esse debet, quæ sit humani animi natura: quæ uarietas ingeniorum: quem quæque res affectum pariat: quibus quisque rebus maxime ducatur, à quibus abhorreat. Qua quidem in parte proprie facultas oratoria dominatur. Sed hæc è rhetorum præceptionibus haurienda. Nos tantum breuiter attingemus, quantum ad huius generis epistolam conficiendam satis esse putabimus. Ergo ex his potissimum locis extimulandi animi rationes petemus. A laude, spe, metu, odio, amore, miseratone, emulatione, expectatione, exemplis, obsecratione.

Loci.

A LAUDE.

A laude bifariã exhortabimur, ut tũ rem ipsam laudemus, tum hominem. Re laudanda excitabimur, si piã, si magnificã, si gloriosã, si rarã, si nouã, si arduã, si hæctenus intentatã dicemus. Quanquã hanc partem in suadendo diligentius tractamus. Personæ collaudatio in exhortando plurimum habet usus.

Nam

Nam & honos unice uirtutem excitat, alitq; . Et ita mortalium animos natura finxit, ut uix quisquam adeo demisso sit pectore quin laudibus erigatur. Quare studiose cohortationis monita multa cum laude miscemus, id quod Cicero & factitat, & factum à se refert, ut exhortandi artificium quoddam indicare uoluisse uideatur. Ergo ab hac parte commouebimus, si ab eo bene gesta artificiosa laude dilatabimus: idq; tum à modo, tum à loco, à tempore: tum à persona, à difficultate rei: per collationem, per fictionem, alijsq; amplificandi modis, de quibus suo loco non nihil attingemus: propterea quod quum plerisq; in generibus plurimum ualent, tum ad hoc proprie precipueq; pertinent. Si quæ pul. heri me adhuc perfecit, ab omnibus in cælum tolli dicemus, ut quæ feliciter & strenue cepta, pari aut maiori etiam animi magnitudine pergat hortabimur: nihil illius immortalitati, præter extremam manum deesse: eam imponere non tam esse arduum, & negociosum, quam ad tuendam, quæ iam uirtute parta sit gloriã, necessarium, ut qui eatenus omnes reliquerit in hoc tanq; extremo ætæ bonus artifex se ipsum superet. Si generis claritatẽ, si fortunæ splendorem, si nobilitatẽ, si dignitatem, si imperij præstantiam, si ingenium, si uires, si sapientiam, si uirtutem, si ætatem, si rerũ usum extollemus, ac ne quid his indignum admittat admonebimus. Itaq; rei dilatatæ præstantiam cum eius uirtutis amplitudine commetiemur: dicemusq; illius diuinã uirtutem, huic tam præclaro muneri unã parem inueniri. Ac rei quidem securior

Lege Fab.
lib. 8 ca. 4.

Est amplificatio, personam uero quemadmodum laudes,
nonnihil refert. Sunt enim alij paulo inaniore, qui lauda-
demetiam apertiore facile agnoscunt. Est alius moro-
sioe natura, cui male si palpere, recalcitrat undique tu-
tus. Quare illi plenius, hic laudandus figuratius. Tantum
ad mores attinet. Neq; nihil in etate discriminis. Siqui-
dem iuuentus quoniam & etatis uicio, & rerum impe-
ritia tumet, apertiore laude tanq̄ applausu clariore, cri-
stas attollit: & senectus decrepita ob deficientis etatis
infirmatē, laudationem libe-riter accipit. At matura ita-
la, & uirilis etas, quo magis suis confidit uiribus, quoq̄
longius, uel à puerorum ineptia, uel à senum deliramen-
tis abest, eo tectius rarusq; scenice laudari debebit. Er-
go apud uiros natura seueriores, laudandi inanitatem si-
guris obtexere conueniet: ut aut occupatione laudem
dissimulemus, aut contrario ductu orationis tanq̄ obiu-
gantes, maiore fide laudemus: aut in alteram quampiam
personam laudationem eam transferamus. Quouis de-
mum artificio apertum Gnatonismum effugiamus.

Sic aliquā
do laudat
Turnum
Virgilius
ut crescat
Aeneq̄ uir-
tus.

A SPE, ET METV.

Peracre res utraque calcar habet, tum ad excitand-
dos animos mortalium, tum ad sustinendos, ne rea-
rum magnitudine defatigentur, spes premiorum, et in-
commodorum metus: quorum alterius quidem in ad-
hortando propriae sunt partes, alterius in deterrendo.
Vtrunque in genere deliberatiuo late tractatur: hoc
in genere eatenus adhibetur, ut tanquam susoriorum epi-
logo, commodorum, incommodorumq; summam, breui-
ter &

ter & non sine amplificationibus, tanquam in conspectu
 ponamus, immortalitatem, beatitudinem, decus, gloriam,
 honores, opes, uoluptates, tranquillitatem, aut aliud emolumentum. diuersa ex parte, inferos, aeternos cruciatus,
 turpitudinem, ignominiam, egestatem, dolores, tumultus. Quod si utrisque partibus uno in genere, id quod
 plerunq; fit, utemur, per Antithesim commoda dilatata
 cum incommodis item exaggeratis conferre oportebit.
 Et quibus quenque rebus maxime duci senserimus, eas
 res studiosius ampliatis, frequentius ingeremus: puta
 ambizioso honores, auaro emolumentum, seni uita et tran-
 quillitatem: itemq; de reliquis contra, ut quicque maxi-
 me inuisum esse cognouerimus, ita quàm atrocissime, ac
 creberrime proponendum. Deinde laborem, quo uel tanta
 commoda petuntur, uel incommoda uitantur, per de-
 pressionem oportebit extenuare, ac postea per conten-
 tionem componere.

AB AMORE, ODIO, MISE-
 ratione.

Vehementer commouerimus, si eorum quorum na-
 mine pericula subeuntur, charitatem, comme-
 moratione renouabimus, & artificio alleuabimus: ut in
 patriam, parentes: in liberos à natura insitam pietas-
 tem: in bene meritos amorem: in amicos necessitudinem:
 in præstâtes uirtute uiros obseruantiam. Rursus si odium
 et atrocitatem, in eos contra quos dimicatio suscipitur,
 quàm grauisime exaggerabimus. Neq; enim amanti sa-
 lum, quod antiquitus dictum est, nihil est difficile, uerum

Metapho
ra ab exer
citu sum
pta.

idem & odium præstat. Quare utrunq; calcar admoue
bimus, & hinc amicorum gratiam, hinc inimicorum as
trocitatem cornibus aduersis conferemus: ut pro san
ctissima Christi religione, contra teterrimam Turcas
rum superstitionem: pro coniugibus, pro liberis, contra
nepharios parridas: pro fidelissimis socijs, contra cru
delissimos hostes: pro charissimo, honestissimoq; amico,
contra maledicentissimū sycophantā. Idem et ijsdem ra
tionibus efficiet cōmiseratio. Si amicorum solitudinem,
inopiā, luctum, squalorem: è regione inimicorum poter
tiam, ferociā, audaciam, insolentiā proferemus. Sed hos
affectus, quemadmodum oporteat suscitare, & augere
suscitatos, à Fabio plenissime traditum est, in exordij,
& conclusionis præceptis. Hoc tantum à nobis admo
nèbitur, grauißimos animi motus excitaturum, qui conse
quētis temporis imaginē graphice representabit: quan
tum commodorū sequatur si res bene geratur: sin con
tra, quantum malorū. Et qui per prosopopœiā, rebus ipsis
uocem dabit, uti patriæ, religioni, templis, mœnibus, se
pulchris, manibus è monumento excitis: hisq; affectus,
et sermonē conuenientē, ac decorum accommodauerit.

Lib. 4. ca. 1
Lib. 6. ca. 1
2. 3.

Fab. lib. 6
cap. 1.

AB AEMVLATIONE.

Quid emu
latio Cic.
lib. 4. Tus.

Hic locus ab inuidia sumitur, nō illa ignaui et ex
ecrata, quæ quū ipsa nihil præclari machinetur,
alienis tamen uirtutibus uritur, sed illa generosa, quam
animis nostris inseuit natura prudens, ut emulatione
contra certantium, tanquam acerrimis quibusdam sti
mulis,

mulis, incitaremur ad fortiter agendum: quæ nobis per
 suasit gloriosum esse, & quantisuis periculis redimen-
 dam quàm plurimos præcedere: contra turpissimum,
 & quauis mercede fugiendum, in simili certamine po-
 stiores tulisse. Verum non simplex est ab æmulatione
 exhortandi ratio. Vtrinque enim accrescent animi, si æ-
 mulorum uirtutem, gloriam, studium, conatum, opes, im-
 probitatem, cum amplificatione ante oculos ponemus.
 Sed cauendum obiter, ne contra certantium laudem us-
 que adco exaggeremus, ut eius animum, quem erigere
 conamur in desperationem abijciamus. Vnde commin-
 sci quippiam oportebit, ut æmulos, uel fortunæ uel hu-
 ius lentitudine nonnihil præterisse dicamus, haud uir-
 tute: còque acrius annitendum, ut id dispendij, quod
 fortunæ culpa sit acceptum, studio nostro sarciamus:
 & pudorem, quem negligentia contraximus, uincamus
 industria, siue corundem ignauiam, inscitiam, infirmi-
 tatem, inopiam per eleuationem profereamus: hac qui-
 dem moderatione, ne quem hortamur, ad securitatem,
 & oscitationem trahamus. In superiori modo erectior
 reddetur, ubi intelliget, tanto gloriosiore futuram uir-
 tui, quãto uirtute gloriaque præcellerint illi, quibus
 cum certatum est, quum ab egregijs uiris uel superari
 non indecorum haberi solet. In altero sic facilem esse uir-
 tui ostendemus, ut tamen haud negligendã arbitre-
 mur, incertos esse rerum humanarũ exitus. Et multo ma-
 gis pudendum esse, ab ignaui æmulis superari. Hora-
 tabimurque ut iam non cum illis, quos longo interuallo

118 ERAS. DE RATIONE
post se reliquerit, sed ipsi secum certamen esse putet.
AB EXPECTATIONE
duplici.

Expectatio quidem geminum habet calcar. nam
haud mediocrem iniecerimus sollicitudinem, si quare
ea sit omnium amicorum, & benevolentium publica pro
uataque de illius uirtute expectatio: nominatim quantum
sibi promiserint ij, quorum ille iudicium, et auctoritatem
plurimi facere uidebitur, quorumque causa facturus omnia
putabitur, ostendemus: non illius unius interesse, sed omni
um necessariorum: sed posterorum, in quos ea sit gloria
transfundenda. Expectationem quam maxime probabilem
efficiemus, a generis nobilitate, ab indole palam specta
tata, ab educatione, a loci celebritate, ab ante actis, &
ante dictis, ab omnibus somnijs, & uaticinijs, atque alijs
item id genus circumstantijs.

AB INIMICORVM EXPE
ctatione.

Primum
calcar.

Ediuerso malevolentium & inuidorum expecta
tionem, & studia peruersa atrociter exagger
rabimus, e quibus nominatim referre quosdam fuerit
efficacissimum, quos illi praeter ceteros inuisos atque in
festos nouimus: & quid quisque aut inuide dixerit, aut
inimice fecerit referre. Horum omnium qui nunc praes
enti gloria eius uruntur, si quod ipsi uix ausint sibi pro
mittere, res parum feliciter euenerit, quam insolens sit
futurum gaudium: quanta in bene cupiente insultatio,
qua scommata, qui risus: quanta serocitas descriptione
ante

ante oculos ponemus. Ita eius unius uirtutem, in ad-
tissimo frequentissimoq; theatro omnium oculis exposi-
tam: unde necesse sit, aut cum summa beneuolentium gra-
tulatione & plausu recedere, aut inuidiosissimorum
hominum sibilis cum summo nostro nostrorumq; pudor
re exigi atque explodi.

AB EXEMPLIS.

Iam nulla perinde re ad uirtutem inflammescimus, ut
eorum quos admiramur exemplis, maximeq; illustri-
bus, peruetustis, ac domesticis. Illa enim autoritate, hæc
affectu commendantur, propterea quod priscorum uir-
tutes, quoniam ab inuidia longe absunt, et audit quisq; li-
benter, et miratur impensius: et natura sit, ut quisq; fini-
timis exemplis acrius tangatur, ueluti maiorum nostro-
rum, affinium, præceptorum, & eorum quibus cum nos
bis uel patria, uel ordo, uel professio communis sit.

In omni
genere
scripti
plurimū
ualent ex
empla.

EXEMPLA QVOMODO TRA

ctanda.

In his ergo tractandis, ut summa est utilitas, ita sua
dij cura q; plurimum erit adhibendum. Primo quos
proponemus imitandos, eorum uocabula cum laude sta-
tim aliqua, & honorifica præfatione proferemus, hunc
ad modum: Socrates uir bonus diuino testimonio sa-
piens iudicatus. Perspexit hoc Plato philosophiæ pa-
rens. Egregie Phocion Græcorum longe incorruptissi-
mus. Vidit hoc Alexander ille Macedo, uir gloriæ na-
tus. Dauid de quo dubites, utrum rex gloriosior, an pro-
pheta sanctior. Præstanti uir animo Camillus Imperio

Valer. li. 5.
cap. 4. Plus
tar. in uit.

Et triumphis genitus Scipio. Nunquam satis laudatus Aemilius. Oportebit autem huiusmodi praefatiunculas ad rem esse accommodas: etiam si quaecunque laus exempli auctoritatem adiuvat, tamen alieniorem adhibere infantis est hominis: ut si quis eum unde fortiter dicendi duxerit exemplum, diuitem appellaret aut studiosum.

DE CONTRARIIS EXEMPLIS.

Duersum in contrariis exemplis fieri conuenit, ut quae posteritas Dionysij sacrilegi tyranni non men non execrabitur? Nobilitatus credulitate Nero. Sardanapalus uir muliere corruptior, Cleopatra regina meretrix. Catilina impiissimus patriae proditor. Sibi felix, patriae funestus L. Sylla. Nam huiusmodi exemplorum non in dehortando modo uerum et in exhortando frequens est usus, propterea quod quemadmodum uirtutis imagine allicimur, ita uiciorum simulacris ad honesti amorē accendimur. Neque raro usu uenit, ut eadem opera pariter et adhortemur, et deterreamus. ueluti qui ad capeffendam remp. exhortetur, idem utique ad priuato ocio deterreat.

DE INAEQUALITATE EX-
emplorum.

Vide Fab.
lib. 5 ca. 11

ET quoniam exemplorum multa uarietas est: nam alia ex parte, alia in totum similia, aut dissimilia, alia contraria, alia maiora, minora, paria: ostendit in Topicis Cicero, ad exhortandum efficaciora esse inaequalia.

equalia. Quod ego quidem in hunc accipio sensum, ut semper à maiore ad minus descendat exhortatio. Nam etiam si aut persona, aut res minor esse uideatur, tamē complexus rerum & uerborum facit, ut maius sit, quod assumitur. Exempli causa, si propter matrimonia uiolata urbes euerse sunt, quid fieri adultero par est? Hoc Fabius recte putat à maiore ad minus. Illud huic aduersum existimat, Tibicines quum ab urbe discessissent, publice reuocati sunt, quanto magis principes ciuitatis uiri, & de rep. bene meriti, cum inuidie cesserint, ab exilio reducendi. At hic tametsi tibicinum persona sit principum conditione inferior, tamen hoc ipsum tibicines fuisse publice reuocatos maius est, ob complexum, quam si principes ab exilio reducantur. Quod si hic intellectus non placet qui mea quidem sententia uerissimus est, negationem obseruemus necesse est, id quod à neotericis dialecticis utcumq; precipitur. Sed hæc in equalitas erit per collationem aperienda, quæ serè exemplis subijci consuevit. Infinitum uero traditu, unde ea ducatur. Nam non modo ab una qualibet circumstantiarum sed etiam ab alijs quibuslibet differentijs sumitur. Omnia tamen ad personam, & rem referuntur. A persona ad hunc quidem modum: Formica brutum & minutum insectum & uix animal, hyberno uictui æstate consulit, & homo senectæ non prospiciet in adulescētia? Hoc autem est mulier, quid te uirum oportet? hoc uirguncula intellexit, te anū quid par est sapere? Ille ethnicus, tu Christianus. Ille barbarus, tu Romanus. Ille prophanus tu sa

Li. eodem

Vide Lini
um. l. 9. ab
urbe cōd.Exhorta
tio omnis
ab inæqua
libus.

A psona.

cris initiatus. Ille priuatus, tu magistratus. Ille tributus militum tantum, tu consul. Ille tyrannus, tu philosophus. Ille obscurus, tu patricius, Alienus ille, tu patruus. Ille omnis expers doctrinae, tu à puero philosophiae rationibus optimis institutus. Rudis ille, tu multo rerum usu exercitatus. A re autem hoc pacto: Vitam ille contempsit, tu uoluptatem non contemnes? Ut corpus ualeat, ferrum patieris & ignes, & ut animo ualeas, salutarem obiurgationem non feres? Opes caducae & sordidae, per tanta pericula petuntur, & à sapientia quiduis incommodè deterret? Vnus ille, nos multi non idem faciemus? Ille in ermis, imparatus, uos instrusti. Regnum ille sperabat, tibi immortalitas certa proposita. Toties ille, tu semel. Ille in tanta rerum difficultate, tibi omnia expedita. A persona, & à re pariter: Puella uitam pro nihilo habuit, tu uir & uir eruditus, uoluptatulas nescio quas non quibus contemnere? Erit hoc artis, quae natura paria sunt ea dicendo imparia facere, & artificiosa collatione, altera exaggerare, deprimere altera.

DE VARIETATE ET ORDINE
 exemplorum.

Exemplum
 ad proprie.

Q Vanquam autem appellatione propria id demum exemplum dicimus, quum res gesta aut perinde ut gesta exhortandi causa proponitur, tamen illustrium uirorum grauius dicta, philosophorum paradoxa, poetarum figmenta, autorum nobilium sententiae, praeremie uulgo receptae, allegoriae, parabola: breuiter quicquid similitudinibus est affine, id exempli uim habet.

& à

& à Fabio huic generi subijcitur. Neq; primum illud
 genus, quod retulimus, simplex est. Nam quædam ab inani-
 mis ducuntur, uti: Sol Christo moriente luxit, quid ho-
 minem oportet facere? Saxa mors illius scindere po-
 tuit, humanam mentem non permolliet? Orbes cœlestes
 perpetua uertigine parēt imperatori deo: nec ullum sy-
 dus ē tot stellarum milibus ordinem deserit, aut in offi-
 cio cessat, & mortales quid facere par est? A mutis re-
 bus. Tigris pro catulis præcep̄s seuit in prædonem,
 & pro liberis coniugēq; charissima, uirum fortem quid
 facere oportet? Leo in uictos, & abiectos non seuit, &
 non idem faciet imperator? Apis non solum mutum, ue-
 rum etiam exiguum animal, in commune laborat, & ho-
 mines rempublicam negligunt? Elephante numen agno-
 scit, & negligunt mortales? Quæcunq; autem ab inani-
 mis ducuntur & mutis, imparia ferē sunt. Siquidem ut
 similia, non ut paria proponuntur: sicut & illa, quæ à
 spiritualibus trahuntur, quod genus est: Cæcæ demones
 credunt, & contremiscunt, quo magis oportet hominē
 immortalē numen uereri. Cœlestes illæ mentes, & im-
 mortales, nocturni diurniq; uitæ nostræ custodes, perpe-
 tuo nobiscum obambulant: quanto studio par est, nos ip-
 sos pro nostra salute uigilare. Deus ipse, cui liberū est
 diffingere pro arbitratu quod arbitrio suo finxit, ad ul-
 tiscendos fontes lentissimus, ad ignoscendū promptissi-
 mus est, & regem mortalem cuiusmodi esse conuenit?
 Iam quæ ab hominibus ad homines trāsferuntur, ea tri-
 bus modis imparia fieri ostēdimus, à persona, à negotio,
 ab uirōq;

Exempla
ab inani-
mis.

Plin. li. 2.
cap. 18.

A spiritu-
alibus.

Require
capite præ-
cedenti.

Exempla
inanimorum unde
accumulanda.

Exempla
rationabilium unde
petenda.

ab utroque. Ergo ut primi generis exempla copiose suppetant, omnium rerum, maximeque insignium naturæ, uires, miracula, & ex autorum monumentis, et nostræ observatione, comparata esse debent: fontium, fluminum, marium, montium, gemmarum, arborum, herbarum, florum, atque ex his quàm plurimæ similitudines iam præparatæ, atque repositæ: ut si quando usus fuerit, uelut è proximo depromantur. Secundi uero generis, diuitem suppellectilem accumulauerimas: si quæ ueterum erudita curiositas, de uolatilium, de quadrupedum, de ferarum, de serpentium, insectorum, piscium ingenijs memoriæ prodidit: quæque quotidie mortalium experientia deprehendit, eorum omnium quàm densissimam multitudinem in memoria, tanquam in procinctu paratam habeamus: maxime si quæ sunt, quæ à certis autoribus prodigiose facta referuntur. Quod genus est illud, de Delphino amatore, & puero adamato apud Aulum Gellium: & de dracone, qui nutricium suum, iam à latronibus in sylua iugulandum seruauit: deque leone, qui hospiti ob os exemptum, gratiam ueritatem aggerendo retulit. Et de Arioste ac Delphino, cuiusmodi permulta à Plinio referuntur: quorum & in inanimis nonnullus est usus. Verum hæc quoniam ad fabularum speciem proxime accedunt, autoritas erit grauitate, & multitudine, tum etiam sermonis commoditate fulcienda, denique præfatiunculis etiam munienda. Porro eorum quæ ab humana persona ducuntur, minime frugalem, maximeque uariam copiam constare oportebit: tum ex priscis historijs, atque annali

lus:

L. 7. c. 8 &
Plin. Iun.
li. 9. ad Ca
simum.
Gell. li. 5.
cap. 14.
Gell. li. 17
ca. 19.
Herodot.
li. 1. Plin.
li. 9. ca. 8.

bus: tum ex his, quæ nostra ferè memoria gesta memos-
 rantur: eaq; cum sit expeditior, magisq; ad manum cop-
 pia, de quaq; uirtute de quoq; uitio, de quaq; re illustri
 aliquot exempla sunt ediscenda, aut premeditanda: ne-
 que id ab unico historico, aut unica gente, sed à Græcis,
 Latinis, Hebræisq; scriptoribus omnibus, ex his quæ a-
 pud Aegyptios memorabiliter sunt acta, quæ apud La-
 cedæmonios, quæ apud Thebanos, quæ apud Atticos,
 quæ apud Syros, quæ apud Persas, apud Romanos, a-
 pud Gallos, apud Britânos, apud Iudæos, apud Scythas.
 Nã habet sua quæq; gens miracula, suos ritus, sua quæ-
 dam instituta. Narrant hodieq; nautæ & negociato-
 res, qui per omnes terras ac maria quærendæ studio
 rei circûuolitant, quædam non minus prodigiosa quàm
 prisca uetustas finxisse creditur, Horum omnium dus-
 plex esse ordo poterit, ut ad efficaciora sensim incre-
 scat series: qui quidem non tam est uulgatus, quàm uiti-
 lis aut ut ab antiquissimis, maximeq; externis, per gra-
 dus ad nostratiam, & proxima demum ueniamus, ut ab
 Aegyptijs, Phrygijsq; ad Persica, à Persicis ac Syriacis
 ad Græca, à Græcis ad Hebræa: ab his ad Romana,
 à Romanis ad barbarâ, ab ethnicis ad Christiana, à pe-
 regrinis ad nostratiam: tum à ueteribus ad recentiora,
 ab ijs, ad ea quæ nostra sunt gesta memoria descendamus,
 à quibus ad gentilia, postremo ad domestica
 perueniamus.

Ordo ex-
 plorum.

DE FABVLOSIS EXEMPLIS.

Proxime

Fabularum
usus.

Proxime sunt huic generi ueterum poetarum fabule, & prophetarum allegorie. Sed fabularum hic erit usus, ut aut fabulas esse negemus: fuisse antiquitus permulta, & his incredibilia, que tamen à certissimis autoribus sint literis prodita: aut poetæ laudē præfati, quid sibi eruditissimi, prudentissimiq; homines eius modi figmentis uoluerint probabiliter aperiemus, hoc pacto: Nimirum hoc sentiebat diuina mens Homeri, non pœscos modo, sed omnis etiam philosophiæ parentis, quum & in Iliade Ulysses, plerisque belli negocijs admisceret, & in Odyssea tot casibus alterum decennium fecerit iactari, arduum, perq; durissimos labores esse uirtutis iter. Neq; temere profecto, neq; aniliter erudita finxit antiquitas Herculem, tam multis exantlatis laboribus, consumpto igni corpore, in decorum contubernium fuisse relatum. Id enim erat priscis illis sapientibus institutum, sanctissima philosophiæ mysteria, ne passim euulgarentur, huiusmodi doctis fabellis obtexere. Significauit autem immortalitatem, non contingere nisi his, qui perpetuam ætatem honestis laboribus exegissent, & inexhausto uirtutis ardore, cum omnium uitiorum monstris indefatigati bellum gessissent. Sub hoc genere, & mysticos ueterum sacrorum ritus, superstitionesq; nationum priscarum ceremonias complectimur, in primisq; Hebraicarum literarum mysteria: in quibus quidem interpretandis, utinam tam essemus circumspecti, quàm sumus frequentes, et audaculi. Mirabor enim, si quisquam illa scite interpretabitur, omnis antiquitas

tis

tis ignarus: ita ut ferè sunt isti, qui tantum uersantur in
 plus quàm mutis literis, ac spinosis quæstiunculis. Eodè
 referenda sunt (nam eundem habent usum) quæ à tragi-
 cis comicisq; personis mutuamur, & eorum qui in dia-
 logis, & item historijs, non ad fidem rei gestæ, sed ad imi-
 tationem compositis inducuntur. Huc quoq; pertine-
 re Fabius autumat apologos Aesopicos, et Aniani, quos
 ille λόγος μυθικός, id est, sermones fabulosos appel-
 lat. His enim uehementer duci animos, præcipue simpli-
 ces & imperitos, cum tantum ualuerit ille Menenij A-
 grippæ, de membris humanis aduersus uentrem coniu-
 ratis, sermo, ut grauitè irritatam plebem patribus res-
 conciliari, Quod si quem deterreas, ne cum potentiore
 contèdat, miros habebit stimulos apologus Horatianus,
 de rana sese instante. Neq; leuiter interdum mouent ex-
 cellentium uirorum dicta, itidem ut facta: qualia nonnul-
 la Plutarchus collegit, & ueterum sapientum parado-
 xa. Ut rex est qui metuit nihil. Et poëtarum et illustriū
 scriptorum insignes sententiæ, ut Enniana illa:
 Fortes fortuna adiuuat. Et Vergiliana:
 Nate dea, quò fata trahunt, retrahuntq; sequamur.
 Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.
 Aut uulgo receptæ, quas adagia nominant. Sunt & à
 nobis animosæ quædam, & plene spiritus fingendæ,
 ut: uiri est, aut fortiter interire, aut uincere. Non mori
 tur, quisquis pro patria mortem oppetit. Ut palma con-
 tra impositum onus, ita masculus animus, contra for-
 tune difficultatē debet erigi, ultroq; insurgere. Virtus
 duris

Liuius 2.
Decad. i.

L. 2. sermo.
Saty. 3.

Ci. 2. Tuf.

Virg. 5.
Aeneid.

Cell. li. 2
cap. 6.

duris laboribus pascitur, non frangitur. Viri nihil habet, qui glorioso labori ullam uoluptatem anteponit. Inductiones autem Socraticæ, quas εἰσῳγῶντες uocant, non tam ad excitandum ualent, quàm ad persuadendum, etiam si ad utrunque sunt non inefficaces. Horum omnium miscellaneam quandam agemus, quo uaria magis sit oratio.

DE OBTESTATIONE.

Exhortandi locos ceu fontes ferè omnes aperuimus, quod si quis epilogum etiam paræneticũ quẽdam requiret: is non incommode per obtestationem sumitur, ut eum per inçlytas maiorum imagines, quibus plus lucis attulerit, quàm acceperit: per egregia gentis decora, quæ sua uirtute non mediocriter illustrauerit: per gloriam bene gestis partam: per egregia facinora, quibus quotidie seipsum uincat: per immortale nomen, cuius iam æterna iacta sunt fundamenta: per felicissimam indolem: per ingenium immortalitati & pulcherrimis rebus natum: per incredibilem sapientiam, prudentiam singularem, doctrinam raram, animi magnitudinẽ propè diuinam, uirtutem absolutam, à qua nihil sit tantum arduum, quod aut præstari non queat, aut non ab omnibus expetetur: per maiorum manes, qui se à sua posteritate bene factorum gloria superari gaudeant: per liberorum, & nepotum pietatem, ad quos decus hoc unà cõs patrimonio sit hereditaria traditione transiurum: per amicorum & beneuolentium uota per inuidorum suscipias

dia: per odia execrata malevolentium, quos optime sic demum ulturus sit, si inuidentissimas aures illorum, & oculos, uirtutum splendore, & pulcherrimis rumoribus perstringat, atq; obruat, obtestabimur, atq; obsecrabimus, ut se digna uelit & audeat.

DE LENIENDA EXHORTATIONE.

Verum si quando periculum esse iudicabimus, ne quid offendat uehemens, & importunior exhortatio: nam habet hæc nescio quid monentis, præcipientisq; aut etiã diffidentis: & quorundã ingeniorũ ea est insolentia, & securitas sui, ut ne moneri quidem patiantur. Id igitur ubi metuemus: multis rationibus exhortationis molestiam leniemus: ut aut negemus nos oratione nostra languentem uelle accendere, sed currentem incitare: ac ne incitare quidem, ut ea gerat, quæ iam dudum sua sponte facit, sed nos pro nostro singulari in illũ studio ita gerenti gratulari: orabimusq; ut importunitas nostræ det ueniam, quæ non aliunde profisciscatur, quàm ab immodico quodam gloriæ illius studio. Nihil esse tam magnificum, quod illius uirtus non sit abunde præstatura: sed tamen qui in certaminibus spectant, tametsi nihil opus esse sciunt, tamen non possunt non applaudere, cui ualde fauent: quumq; is qui certat, suæ uirtutis probe conscius, securus sit ab animo: tamen fautor ille securus esse nõ potest, donec certã uictoriã uiderit. Aut longe aliud à nobis institutum fuisse simulabimus, sed præter consilium huc calamum esse delapsum, transuersum

uer sum scilicet agente nos incredibili quodam amore,
ut eum exhortaremur, qui non tam calcariibus eget, ^q
freno. Deniq; uirtuti eius omnia secunda precabimur.

QVIS HVIC GENERI CHARA

Et proprie conueniat.

EX multis stili generibus, graue illud, & acre atq;
ardens, & incitatum exhortationi praecipue con-
uenit. Nam florida, concinna ac festiua, alibi gratiam ha-
bent, hic masculus, & ut ita dicam, robustus debet esse
character, amplus, & neruosus. Grauitas autem est,
quam d'eiocyp Fabius nominat, eamq; inter praecipuas
orationis uirtutes ponit. Sed in his quae ad concitan-
dos affectus potissimum ualent, his ferè rationibus con-
stare uidetur, rebus, uerbis, amplificatione, figuris,
& compositione. Rebus grauitatem consequemur, si
quam optimis sententijs, è sublimibus, grauibus, ac ma-
gni nominis, & peruetustis autoribus petitis: si exem-
plis exquisitissimis, si priscis, si illustribus, si neutiquam
uulgaribus utemur. Verbis rerum grauitatem augebi-
mus, si uoces sonantissimas, si amplas, si quam maxime
grauiter translatas, significantes deligemus. Sonantes,
ut: bellicos tumultus diuina propè uirtute profligasti.
Amplas: Immortalia uirtutum tuarum monumenta, nul-
la unquam seculorum series obliterabit. Significantia,
ut: Fratrem ne desere frater.

Aeneid. 4 Egregiam uero laudem, & spolia ampla refertis,
Vna dolo diuum, si scemina uicta duorum est.

Li. 8. ca. 3. Hanc uirtutem sermonis Fabius energiã appellat, quod

nos actionem, aut efficaciam uertere possumus. Ea præstat, ne quod uerbum tota oratione sit ociosum, quemadmodum in hoc carmine Vergiliano:

Tū ne in triuijs indocte solebas

Ecloga. 3.

Stridenti miserum stipula disperdere carmen.

Nam in posteriore uersiculo, singulæ quæque uoces nouum pondus addunt. Hoc modo, grauitatis laudem affectu sequemur, si sermonem perpetuum, argumentis, amplificationibusq; infarciamus, eaq; singulis uocibus includemus. Augent orationem & epitheta, id est, appositiones Fa. l. 8. c. 6 ta, maximeque translata, ut cruentis manibus sacratissimum deorum &c. Huius tamen modum requirit Fabius, & ociosa sunt uitanda, quibus ad uoluptatem, non ad usum utuntur poëta.

DE AMPLIFICATIONE.

IN affectibus autem promouendis præcipue atq; de Amplificatione unde sumitur & quanta eius uis. Ideo propè sola dominatur amplificatio: cuius quidē sumitur & quanta eius uis. uis omnis, in alluando, deprimēdoq; cōsistit. Ea sumitur à circūstātijs omnibus, à quibus & probationes ducuntur. His autem rationibus licebit amplificare. Primū Mod⁹ amplificationē i eleuādo. quidē commutato rei nomine: ut si, qui cæsus sit, eum dicemus occisum: & qui sit improbus, eum latronem nominemus. Si quod nobis molestum est, id enecare, aut adrestim adigere dicemus. Contraq; si, qui pulsarit hominem, attigisse, qui uulnerarit, lexisse dicitur. Si impudica quæ sit, meretrix: si audaculus, gladiator nominabitur. Alter est modus nihil à superiore diuersus: nisi quod

quod illic sola ponuntur quæ amplificant, hic per collationem effertur etiam illa, quæ recta erant, ut magis emineat atq; increseat amplificatio. Quod genus est

Actio. 2.

Ciceronis in Verrem: Non enim furem, sed raptorem: non adulterum, sed expugnatorem pudicitie: non sacri legum, sed hostem sacrorum, religionumq;: non sicariũ, sed crudelissimum carnificem ciuium, sociorum, in ue-

Incrementum.

strum iudicium adduximus. Tertius amplificandi modus, incrementum uocatur: quum non statim quod est atrocissimum ponimus, sed per gradus plures, aut etiam unum peruenitur, interdum ad summum, interdum ad id quod supra summũ est quodammodo. Sic oratio incre-

In Verre
Act. 5.

uit Ciceroni: Facinus est, uincire ciuem Romanum: scelus uerberare: parricidium, necare: quid dicam, in crucem tollere? Hic ultra summum peruentum est. Ad summum sic: Matrem tuam cecidisti, quid dicam amplius? occidisti. Increscit & citra distinctionem oratio, dum cursu quodam grauius, grauiusq; semper aliquid insequitur: ut, pecuniam, honores, regnum, uitam deniq; patrie charitate contempsit: & de uomitu Antonij: in coetu uero populi Romani, negocium publicum gerens, magister equitum. Est & hoc incrementi genus, quum tanta quam per fictionem, inferiora quæ sunt augemus, ut illa maiora uideantur: ut hanc rem tam æquam, si quilibet ignotus abs te peteret, tamen ignoto recusare non deberas: nunc orat pater, & pater sic meritis. Si tantis officijs nullam gratiam reposuisses, ingratisissimus eras: nunc pro summo beneficio, maleficium summum retulisti. Si li-

In Phil. 2.

berorum

berorum & coniugum salus defendat tantum esset, tas
 men nullum erat periculum non subcundū: nunc pro to
 tius Christiani orbis incolumitate, dignitate, capiuntur
 arma. Confine est huic, quum id quod tanquam exempli
 causa propositum est augemus, eoq; aliud maius etiam
 esse ostendimus: uti, Cicero mulieris facinus, quod medi
 camentis partum abegisset exaggerat: ac merito rei ca
 pitalis damnatam dicit, quæ quidem spem parentis, me
 moriam nominis, subsidium generis, heredem familiæ
 designatum: Reipu. ciuem sustulisset. Deinde Opianici
 culpam, cuius par noxa uidebatur, hunc ad modū exage
 rat per collationem: Quanto est Opianicus in eadem
 iniuria maiore supplicio dignus. Siquidem illa quæ suo
 corpori uim attulisset, seipsam cruciauit. Hic autem is
 dem effecit per alieni corporis uim, atq; cruciatum. Gra
 uius auget illud comparationis genus, quum utrinq; plu
 ra pluribus redduntur. Quod genus est illud M. Tull.
 in Catil. An uero uir amplissimus P. Scipio pōtifex mas
 ximus, Tib. Gracchum mediocriter labefactantem sta
 tum Reip. priuatus interfecit, Catilinam orbem terræ
 cæde atque incendio uastare cupientem, nos consules
 perferemus? Hic & Catilina Graccho, adolescens pers
 ditus uiro ornatissimo, & status Reipub. orbi terra
 rum, & mediocris labefactio cædi, atque incēdijs, uasta
 tioni, & priuatus consulibus comparatur. Per ratio
 cinationem ampliamus, quum alibi fit, alibi ualet ampli
 ficatio, id quod non simpliciter accidit. Amplificantur
 enim & ex antecedentibus consequentia, & ex conse

Pro Clæ
 tio.

Amplifica
 tio per ra
 tiocinati
 onem.

quentibus antecedentia. Prioris exemplum hoc erit: ille
 cauum conuersa cuspide montem Impulit in latus, ac uē
 ti uelut agmine facto, Qua data porta ruunt. Ex his sic
 amplificatis apparet, quanta sit tempestas consequutura.
 Et Christiani iudicij supremi horrorem exaggeramus,
 amplificatis his monstris, quæ feruntur antecessura.
 Posterioris erit illud Cice. in Antonij uomitum, quē
 tantum ait uini in Hippie nuptijs hausisse, ut postridie
 cogeretur in conspectu populi Romani uomere, & fru
 stis esculentis subsellia complere. Mire significauit,
 quanta præcesserit ingurgitatio, quum eo in loco uome
 ret. neque casu, neque uolens, sed necessitate: neque rea
 cens, ut ferè solet, cibus refunderetur, sed qui in postea
 rum usq; diem redundasset. Est alia huius generis spe
 cies, quā aut ea quæ per se grauissima sunt, consulto des
 primimus, quo magis, magisq; attollantur, quæ sequo
 tura sunt: aut diuersa attollimus, ut augeamus ea quæ
 præferuntur. Prioris exemplum erit illud in Verrem:
 Leuia sunt hæc in hoc reo. Metum uirgarū Nauarchus
 nobilissimæ ciuitatis, precio redemit, humanum est. Al
 us ne securi feriretur, pecuniam dedit: usitatum est. Ex
 his quæ grauissima non uideri non possunt, sit eleuatis,
 necesse est atrocissimū quiddam colligi, atq; expectari.
 Sic amplificauit Terentianus Hegio, ubi Demeæ de uir
 gine uitiata questus, facinus hoc ueluti uulgatū iam, &
 humanum contemnit, iubetq; grauius adhuc accipere,
 quum pater nihil hoc grauius, neq; fieri, neq; dici posse
 crederet. Posterioris generis illud est, quum Vergilius

Actio. 7.

In Ad. l.

Aeneae laudes ex amplificata Turni uirtute adauget: Li. 12. Aeneid. O
 aut quum Hannibalis bellicis laudibus crescit uirtus Sci praestās a-
 pionis: aut quum Germanorum, aut Gallorū fortitudo, nimi iuue-
 Cimbrorum immanitas augetur, ut maior sit uictoris nis &c.
 gloria. Sed infinitae propè sunt, ex relatione ad aliquid, L. 10. 3. deo
 amplificandi formae: ueluti si clades à Troianis, Grae cad.
 cisq; acceptas amplifices, quo uideatur Helena specios Ratio am-
 es admirabilior, ob quam non piguerit sapientissimos ui plicandi
 ros, tot mala perpeti. utq; in Platonis symposio, & Alci per conge-
 biadis forma, et toties oblata copia, Socratis continen ricum.
 tia singularis colligitur. Reliquum est ultimum augens Ratio am-
 di genus, quod $\sigma\upsilon\upsilon\alpha\delta\eta\sigma\iota\sigma\mu\delta\upsilon\mu$, id est, congeriem appels plicandi
 lant, qua rem eandem alijs atque alijs modis efferrimus, per conge-
 Nam nisi summa fiat uarietate, uitiosa erit iteratio, ue ricum.
 luti Cic. pro Ligario: Quid enim tuus ille Tubero di Ratio am-
 strictus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus il plicandi
 le mucro petebat? qui sensus erat armorum tuorū, quae per conge-
 tua mens, oculi, manus, ardor animi? quid cupiebas? ricum.
 quid optabas? Sed plus habet grauitatis, quum paulas Ratio am-
 tim series increscit, ut: Aderat iamitor carceris, carnis plicandi
 sex praetoris, mors, terrorq; sociorum, & ciuium Ro per conge-
 manorum licitor Sextius. Iam uero extenuandi eadem ricum.
 sunt rationes, quae amplificandi, neq; diuersus usus. Opti Ratio am-
 ma extenuationis exemplum erit illud comicum: Hae plicandi
 uerba una, me hercle, falsa lachrymula, quam oculos per conge-
 terendo misere uix ui expresserat, restinguet. Sic ui ricum.
 tiosissimum fuerit ad leuiora à grauioribus orationem Ratio am-
 proficisci, ut uitam, sanguinem, pecuniam pro te effun plicandi
per conge-
ricum.

edere non dubitem. Plurimum uero ponderis orationi de-
cedat necesse est, quoties hinc amplificata, hinc eleuata
inter se componuntur.

DE FIGVRIS AD GRAVITA-
tem facientibus.

IN hoc genere potissimum consecretabimur ea sermo-
nis schemata, siue tropos, quæ reddunt acrem & ara-
dentem orationem. Huiusmodi sunt ex his quæ in uerbis si-
ta sunt, membra, articuli, comparia, repetitiones, cõten-
tiones, interrogationes, dubitationes, metaphora, pro-
sopocæia, apostropha, demonstrationes, quæ rem ocu-
lis subiiciunt cum exaggeratione. Eandem uim habent asse-
uerationes, si quis tamem has inter schemata numerat: epi-
phonemata, quas acclamationes recte uerteris. De quo-
rum singulis non est huius instituti prolixius differere:
qui rhetoricem hic non docemus, sed indicamus duntaxat,
quod ad scribendas epistolas attinet. Caterum totius hu-
ius generis suppellectilem, ac uim copiosam colligere li-
rebit, quum ex alijs scriptoribus, tum precipue ex histo-
riographis: apud quos reperire licet crebras orationes,
quibus dux exercitum, aut miles militem, aut magistratus
populum ad fortiter agendum cohortatur. Profuerit &
ea meminisse, quæ philosophi & facundi scriptores, de
fortitudinis natura memoriam prodiderunt. Nos tamen
interim, quo quæ precipimus iuuentuti ceu digito com-
monstremus, unicum subiiciemus exemplum.

EXEMPLVM EPIST. CO-
hortatorie.

Dici non potest, iucundissime nepos, quanta tum
 me, tum tuos omnes uoluptate affecerit pulcher
 rimus rumor, nuper hic de rebus fortiter abs te gestis,
 exortus. Iacta sunt perpulchra immortalitatis tue fun
 damenta. Quid autem hortari incipiam, ut rem diuini-
 tus ceptam, perficias: qui eo animo sis natus, ut nihil un-
 quam humile, aut sordidum cogitaris: ut quæ non tam cal-
 caribus, quam frenis egere te putem? Sed tamen incredi-
 bili quodam erga te studio, compellor currentem (quod
 aiunt) incitare. I, bone, quò uirtus tua te uocat, i, pede
 fausto: perge absolucere, quod summa cum laude ceppi-
 sti, te natalibus tuis, quibus hæc urbs nihil unquam uidit
 illustrius, patre tuo clarissimo, ista tua indole, ista crudi-
 tione, isto animo dignum prestare. Impone summam ma-
 num immortalibus monimentis, à quorum absolute
 non multum abes: quod maximum ac difficillimum est
 prestitisti: quod desideratur, plus habet decoris, quam
 difficultatis. Certasti cum maiorum tuorum imagini-
 bus, quibus tuapte uirtute, plus lucis attulisti, quam acce-
 peris. Vicisti etatem, qua cum propè adhuc impubes ha-
 bearis, nihil tamen non forti uiro dignum uel gessisti,
 uel cogitas. Anteuertisti maioribus tuis uirtutum ma-
 gnitudine: uicisti hætenus, & tui studiosorum expecta-
 tionem, et emulorum inuidentiam. Sed postquam omnia
 superasti, unum etiam certamen reliquum esse putas:
 nempe ut teipsum imiteris, tui similis esse studeas: tu te
 ipsum præire contendas. Nam uinci à te ipso, tam fec-
 dum fuerit, quam pulchrum fuerit reliquos superasse.

Principiū
 à laude.

Exhorta-
 tio cum
 laude mi-
 xta.

Laus à be-
 ne ceptis
 A genere.
 A patre.
 Ab indole
 Aberudi-
 tione.

A spe me-
tuq;

Ita si semper tibi instes, non deerit, qui cum laudibus ceterare possis. Cogita te eum in locum, ipsius fortunæ manibus esse deductum, ut necesse sit, aut summa cum laude peragere fabulam, aut summo cum probro defatigari. Ardua quidē & difficilis est uirtutis uia, sed amplissima tibi præmia propone. Decus, immortalitas, imperium, opes, dignitas, felicitas, in manu sunt, si pertenderis. At si (quod omē dii auertant) defatigeris, non solum pristina gloriæ tenebras offuderis, uerum etiam in posterum omnē dignitatis spem tibi recideris. Labores neque diuturni sunt, neque ita magni: præmia tum æterna, tum amplissima proponuntur. Multa iā pars exhausta, annus duntaxat est tibi perdurandus: in quo facito, ut tanquam in conclusione, & extrema muneris tui parte,

Ab exem-
plo.
Exemplū
poeticum

perfectissimus atque ornatissimus fuisse uidearis. Fac ut ueterū herouū pulcherrima facta tibi ob oculos assidue uersentur. Hercules ille, totius Græciæ facile princeps, quot laboribus sibi iter in cælum aperuit, quod mōstra superauit, qui ad inferos etiā ipsos legitur penetrasse:

Tractatio
fabulæ.

Quæ tibi si ficta de illo uidebūtur, non pugno quidem, sed tamen diuinitus à sapientissimis, doctissimisq; uiris, excogitata sunt, quo nobis heroicæ uirtutis exemplum absolutum proponerent, & ad immortalitatem nomi-

Laus auto-
ris.

nis uiam ostenderent. Nam quoniam alio consilio Homerus, cui magno doctissimorum hominum consensu, diuinitas quædam tribuitur, Vlyssæm quem nobis ut sapientis uiri simulacrum proposuit, tam diuturnis laboribus iactatum scripsit, nisi ut significaret hæc unam esse uiam,

uiam, ad eternum nominis decus parandum apud po-
 steros. Hac Epaminūdas, hac Alcibiades clarissimi Græ-
 ciae imperatores, sibi immortalem apud posteros lau-
 dem pepererunt. Quid aliud Alexandrum Magnum co-
 gitasse credis, cum se tantis periculis obijceret? Quem
 tu laborem Decios illos recusaturos fuisse unquam cre-
 dis: quorum alter ut eternam sibi laudem compararet,
 dijs manibus se deuouit, alter in medios hostes se præci-
 pitem dedit? Quæ non etas Machabæorum nomen cele-
 brabit, quorum unus elephanti uentre perfosso pulcher-
 rimam oppetens mortem, clarissimo facinore immorta-
 lem gloriam est consequutus. Quid hodie uel celebrius,
 uel plausibilius Iudith, Debboræ, & Rachab memo-
 ria? quæ quoniam sexu suo maiores masculum animi
 robur præstiterunt, non inter fœminas, sed inter he-
 roas commemorantur. Sed quid nos externa atq; anti-
 qua repetimus? domi habes, qui te ad huiusmodi uirtu-
 tem debeant incitare, & quidem eo uehementius, quo
 genere coniunctiores. Nam ceteros quidem egregios
 uiros imitari, laudi ducitur: at tuorum sine summo de-
 decore dissimilis esse non potes. Viuit adhuc recens, &
 posteritate ipsa crescit aui tui uiri fortissimi memoria. Exempla
 Quanto ille animo iam inde à teneris annis ad nominis
 immortalitatem contendit? Honestos ille labores, pro lu-
 do habuit: uoluptatem & ocium non secus, ac pestem
 teterrimam fugiebat. Sæpe ipse adolescens ex eo ian-
 natu admodum grandi audiuisse memini, se haud lon-
 giorẽ uitam à superis optare, quàm ut patria sua in-
 dustria

Exemplū
Græcum
ex histo-
ria.

Exemplū
Macedo-
nicum.

Exemplū
Roma-
num.

Exemplū
Hebræum.

Exemplū
fœmine-
um.

Transitus
Exemplū
domesti-
cum.

Exemplū
aui.

dustria posset usui esse, cui se potius quàm sibi ipsi natum dicebat. Ad propiora ueniam, tibi magis, quàm mihi ipsi nota. Pater tuus uir fortissimus, atque optimus, quid unquam durum, aut difficile iudicauit, quod uel ad gloriæ incrementum uel reip. commodum pertinere putasset? Quot ille, quanque difficiles legationes adolefcens, non sine summa laude obiit? Quot hyemes sub pellibus egit? E quantis angustijs sua se uigilantia expediuit? Quem ille magistratum non petijt? Quid autem petiuit, quod non obtinuit? Quid obtinuit, quo non summa cum laude sit perfunctus? Debent pectori tuo paterna illa monita infixata sedere, Sæpe enim te adolescentulum, ut memini, Vergiliano illo carmine consuevit exosculans hortari: Disce puer uirtutem ex me, uerumq; laborem, Fortunam ex alijs. Nec raro me audiente, hunc usurpare sermonem solebat, sibi prorsus uideri nihil interesse inter eos, qui nunquam nati essent, et eos qui nulla re memorabili gesta, obscuri ex hac uita migrassent.

Quare quum ab his sis maioribus ortus, huiusmodi preceptis foris, domiq; institutus, obscurum tibi esse non debet, quid tui, uel patria potius ipsa abs te expectet: præsertim cum isti generi, isti indoli, egregiam quoque doctrinam adiunxeris: quum iam istiusmodi rudimenta edideris. Cogita tuorum omnium, non amicorum modo, sed ciuium etiam quotquot sunt oculos in te unum coniectos, omnium in te suspensos animos: quorum iam expectationi uix satisfacturus uideris, si tantum à natalium tuorum uirtute nihil degeneraueris. Nescio quid maius

Exemplū
patris.

Repetitio
nes.

Dicta fa-
miliaria
patris.

Ab expe-
ctatione.

maius sibi de te pollicentur. quorum si uotis tua uirtus
 responderit, quid si etiam uicerit, quantus erit tuorum
 omnium triumphus, quanta patriæ gratulatio? Quan-
 tum autem Trebonij uiri, ut scis, tui amantiissimi, & ius-
 dicio de te, & amori in te accesserit? Sin rem indiligen-
 ter gesseris (quod omen decus auertat) maleuolentissimi
 homines, qui tue hæcenus inuiderunt uirtuti, quosq; re-
 rum tuarum splendor excruciat, continuo uerticem tol-
 lent, erimusq; & tu, & tui omnes ludibrio, & risui ne-
 bulonibus inuidentissimis. Amici obmutescunt, inimici
 insultabunt, beneuoli frigidi, maleuoli feroces. An hæc
 feret ista tui pectoris celsitudo? Zoili in te odium no-
 sti. Nullo commodiore modo pestem illam ulcisci potes,
 quam ut gloriæ tuæ inuidia contabescat. Varum au-
 tem uirulentissimum hominem plane ad suspendium ad-
 egeris, si nobis uictor redieris. Codrus iam nunc suspen-
 dio trabem delegit. Si nihil te, neq; tua gloria, neque no-
 stra expectatio mouerit, hoc certe tanti fuerit, ut hæc
 monstra conficias. Quare te Charissime nepos, unica
 spes, & idem decus tuæ gentis, per luculentissimas maio-
 rum tuorum imagines, per egregiam indolem, per sapi-
 entia laudem cui semper studuisti, per nostram, patriæq;
 expectationem: per bene auspicata laudum tuarum in-
 itia, obsecro, atque obtestor, ne committas, ut quum hæ-
 cenus ceteros uiceris, à teipso superatus uideris. Di-
 tua cœpta secundent, & felicibus utere fatis. Vale de-
 cus nostrum. Est & inter Hieronymianas epistolas, ex-
 hortatoria ad Heliodorum, quæ uniuersum eius ge-
 neris

Ab expe-
 ctatione
 maleuo-
 lorum.

Contem-
 ptiones.
 A certa
 persona.

Epilogus
 per obie-
 crationem.

DE GENERE DEHORTATORIO.

Operæ precium non putavi, dehortationis exempla
plum subijcere, quod eadem sit utriusq; generis
ratio, quum uix unquam exhortemur, quin eadem ope-
ra dehortemur. Exempla eorum quibus ea res infelici-
ter cesserit accumulabimus. Deinde rei turpitudinem,
probrum, conuicia, damnum, incommoda diligenter col-
ligemus, quæ per exornationem, quam rhetores descri-
ptionem appellant, ante oculos ponemus. Sed hæc aliq;
studioforum industriæ relinquenda putauimus. Nunc
ad singulas cuiusq; generis partes, non quidem ex omni-
bus, sed optimis autoribus sylvam quandam uerborum,
ac sententiarum subministrabimus: quibus ex nostris
nonnihil adiiciemus, quo scripturi, hæc semper tanquam
penum ad manum habeant, & imitandi studio, similia
discant effingere.

EXEMPLVM DE PROMPTVM EX
prima Ciceronis ad Q. fratrem epistola.

Ab expe-
ctatione
honorū.

Quare, quoniam in istis urbibus cum summo im-
perio & potestate uersaris, quibus uirtutes tu-
as consecratas, & in deorum numero collocatas uides,
in omnibus rebus, quas statues, quas decernes, quas ages:
quid tantis hominū opinionibus, tantis de te iudicijs, tan-
tis honoribus debeas, cogitabis. Quod si in mediocri lat-
de sermonis, ac prædicationis, res nostræ essent, nihil à
te eximū, nihil præter aliorum consuetudinem postula-
rem.

A metu.

rem. Nunc uero propter earum rerum, in quibus uersa
 ti sumus, splendorē, et magnitudinē, nisi summā laudem
 ex ista prouincia assequimur, uix uidemur summam uitu
 perationē posse uitare. Ea nostra ratio est, ut omnes bo
 ni tum faucant, tum etiam à nobis omnem diligentiam,
 uirtutemq; postulent & expectent: omnes autem impro Ab expe
 ctatione
 malorum
 bi, quod cum his bellum suscipimus sempiternum, uel ni
 nima re ad reprehendendam contenti esse uideantur.
 Quare cum eiusmodi theatrum est totius Asiæ celebri
 tate refertissimum, magnitudine amplissimum, iudicio
 eruditissimum, natura autem ita resonans, ut Romam
 usque significationes uocesq; referantur, contende qua
 so, atq; elabora, non modo ut his rebus dignus fuisse, sed
 etiam, ut omnia illa tuis artibus superasse uidearis.

Simul & illud cogita, nos non de reliqua & sperata
 gloria iam laborare, sed de parta dimicare, quæ qui
 dem non tam expetenda fuit, quàm tuenda nobis est.
 quod reliquum est, id non tam difficile, q̄ præclarum.

Exhortationem mitigat hoc modo: Atq; hæc non eo Mitigatio
 exhorta
 tionis.
 dicuntur, ut te dormientem oratio mea excitasse, sed
 potius ut currentē incitasse uideatur. facies enim per
 petuo, quæ fecisti & cæ. Tu quanquam consilio non
 eges, uel abundas potius, tamen hoc animo esse debes,
 ut nihil cures, quàm ut ante factum aliquod egregium
 audiamus quàm futurum putaremus. Te uero admoneo A laude.
 tum beneficijs tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem
 gloriam ad quam à puero inflammatus fuisti, omni cura
 atq; industria consequare, magnitudinemq; animi, quam
 ego

Obsecra-
tio.

Plinius.

ego semper admiratus sum, semperq; amaui, constanter obtineas, nec unquam inflectas cuiusquam iniuria. Illud te ad extremum & oro & hortor, ut tanquam poëta boni, & actores industrij solent, sic tu in extrema parte, & conclusione muneris, ac negocij tui diligentissimus sis. Quamobrem si me amas, quantum profecto amas: si dormis expergiscere, si stas ingredi: si ingredis, curre: si curris, aduola. Hoc sit negocium tuum, hoc ocium, hic labor, hæc quies: in his uigilia, in his etiam somnus reponatur Effingo aliquid, et excude quod sit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum tuarum post te, alium atque alium dominum sortientur, hoc nunquam tuum desinet esse, si semel cœperit. Scio quem animum, quod horter ingenium. Tu modo enitere, ut tibi ipse sis tanti, quanti uideberis alijs si tibi fueris. Quod te quoq; ut facias, & hortor & moneo. memento quibus imaginibus oneraris, quæ nomina, & quanta sustineas. Proinde dum suppetit uita emitamur, ut mors quàm paucissima quæ abolere possit, inueniat. Lusus uocantur, sed hilius non minorem interdum gloriam quàm seria consequuntur. Cōfugit in sinum tuum respublica. Ac mihi intuenti sapientiam tuam, minus mirū uidetur, quod mortales istos caducosq; titulos, aut deprecereis aut temperes. Scis enim ubi uera principis, ubi sempiterna sit gloria: ubi sint honores, in quos nihil flammis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat. Arces enim & statuas templaq; demolitur, & obscurat obliuio, negligit carpitq; posteritas. Contra contemptor ambitionis, & potestatis doo

is domitor, ac frenator animus, ipsa uetustate florescit,
nec ab ullis magis laudatur, quam quibus minime nes-
cesse est. Quod ego titulis omnibus speciosus reor, quā-
do non trahibus aut saxis nomen tuum, sed monumen-
tis aeternae laudis inciditur. Ibit in secula fuisse princis-
pem, cui florenti & incolumi nunquam nisi modici hos-
nores, saepius nulli decernerentur.

EXHORTATIO.

Sed praesta te cum, qui mihi à teneris (ut Græci dicunt) Cicero.
Scunt) unguiculis es cognitus. Magna est hominum
opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna
memoria consulatus tui. Hæc profecto uides quanto ex-
pressiora, quantoq; illustriora futura sunt, cum aliquan-
tū ex prouincia, atq; ex imperio laudis accesserit. Quā-
quam te ita gerere uolo, quæ per exercitum atq; impe-
rium gerenda sunt, ut hæc multo ante meditare, huc te
pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas, sentiāsque id,
quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus in-
telligas, te facillime posse obtinere summum atq; altissi-
mum gradum ciuitatis: quæ quidem mea cohortatio ne
tibi inanis aut sine causa suscepta uideatur &c. Teq;
ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gra-
uis aduersaria constituta, & parata incredibilis quæ-
dam expectatio, quam tu una re facillime uinces, si hoc
statueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus ar-
tibus eæ laudes comparantur, in ijs esse laborādum. Lib.
IX. epistola, Duabus tuis, locos habet hortatorios, &

item gratulatorios, circa medium & finem. Quam in dicitur
 care malui, partim ne uolumen oneretur, partim quod
 gratiora sunt quae nobis ipsi decerpimus. Epistola li. X.
 Quam ipsum Furnium, aliquot habet locos exhortatorios.

Cicero ad
 Atticum.
 Dehorta-
 tio. id est,
 uniuersae
 uirtutis
 memeto.

Adhorta-
 tio ex ob-
 liquo.

Itē τῶν τοῖν τε ἀρετῶν μὴ μὴν ἴσθαι. curaq; et effice, ut ab
 omnibus et laudemur, et amemur. Per fortunas tuas Ci-
 cero, per liberos te oro & obsecro ne quid grauius de
 salute, et incolumitate tua cōsulas. Nam deos hominesq;
 amicitiamq; nostram testificor, me tibi praedixisse, neq;
 temere monuisse. Quare si tibi tu, si filius unicus, si do-
 mus, si spes tuae reliquae tibi charae sunt, si aliquid apud
 te nos, si uir optimus gener tuus, ualemus, eorum for-
 tunam non debes uelle conturbare, ut eam causam, in cuius
 uictoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogi-
 mur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habe-
 amus. Etiam atq; etiā Cicero cogita, ne te, tuosq; omnes
 funditus euertas: nec te sciens, prudensq; eō demittas,
 unde exitū nullū uides esse. Quare quid est quod ego te
 hortor, ut dignitati & gloriae seruias? Proponam tibi
 claros uiros, quod facere solēt qui hortantur: neminem
 habeo clariorem, quā te ipsum. Te imitere oportet: te
 cum ipse certes, ne licet quidem tibi iam tantis rebus ge-
 stis, non tui similem esse. Quod cum ita sit, hortatio non
 est necessaria, gratulatione magis utendum est. Conti-
 git enim tibi, quod haud scio, an nemini, ut summa scue-
 ritas animaduersionis, non modo non inuidiosa, sed etiā
 popularis esset: et cū bonis omnibus, tū infimo cuiq; gra-
 tissima. Hoc si tibi fortuna quadā contigisset, gratulas
 rer fec

rer felicitati tuae, sed contigit magnitudine tui animi,
 tum etiam ingenij, atque consilij. Quo facto, intelligere dea
 bes, in te positam esse Rempublicam, tibique non modo tuendos, sed
 etiam ornandos illos viros, a quibus initium libertatis pra
 fectum est. Tu quoniam Rempublicam nosque conseruas, fac ut
 diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias. Nunc mi
 Attice, tota mente incumbere in hanc curam, magna enim
 res est. Quam ob rem aduola obsecro, atque eam Rempublicam
 quam uirtute atque animi magnitudine, magis quam eue
 ris rerum liberaasti, exitu libera: omnis omnium concursus ad
 te futurus est. Fortem et liberum animum, quo et consul
 et nunc consularis Rempublicam uendicasti, sine constantia,
 et aequabilitate nullum esse putaris. Nihil enim per se
 amplum est, nisi in quo iudicij ratio extat: quia nemi
 nem magis decet, quam te Rempublicam amare, libertatisque defen
 sorem esse, uel ingenio, uel rebus gestis, uel studio, atque effla
 gitatione omnium: Tute exuscita, ut eam ciuitatem, in
 qua maxima gessisti, liberam atque honestam fore putes, si
 modo sint populo duces, ad resistendum improborum con
 silijs. Quare magnum fac animum habeas, et spem bonam
 nam. Cessator esse noli, et illud, *ἡρώδι σέαυτοῦ* noli pu
 tare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, uerum
 etiam ut bona nostra norimus. Præterea memineris Plinius,
 mus, quanto maiori animo honestatis fructus in conscientia,
 quam in fama reponatur. Sequi enim gloria, non ap
 peti debet: nec si casu aliquo non sequatur, idcirco quod
 gloriam promeruit, minus pulchrum est. Si uero qui bene
 facta sua uerbis adornat, non ideo prædicare, quia fecerint,

runt, sed ut prædicarent, fecisse creduntur. Sic quod magnificum referente alio fuisset, ipso qui gesserat recensente uanescit. Homines enim quum rem destruere non possunt, iactationem eius incessunt. Ita si silenda feceris, factum ipsum: si laudanda, quod non silcas, ipse culparis. Multo deformius amittere, quàm non assequi laudem. Item lib. II, tota epistola, cuius initium: *Hominem te patientem. Huiusmodi sententijs extimulamus animum laudis cupidum.*

Ἐἰς ὁπῶνός ἐστις ἄριστος ἀμάρτυς περὶ πατρίδος. Id est,

Vnum augurium optimum pugnare pro patria.

Ἄλκυμος ἐστὶν ἄνα τις σε καὶ ὁ φιγόνων εὐ εἶπη

Strenuus esto, ut aliquis te etiam posterorum prædicet.

Ἄνέρες ἐσὲ φίλοι, μνήσασθε δὲ Διὸς ἰσχυρῆς ἀλκῆς.

Viri estis chari, recordemini autem Martis laboris.

Aeneid. 5. I, bone quò uirtus tua te uocat, i, pede fausto.

Aeneid. 6. Nate dea, quò fata trahunt, retrahuntq; sequamur.

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito

Quàm tua te fortuna sinat.

Plinius. Fac aliquid dignum promissis. Difficilia quæ pulchra.

In magnis et uoluisse sat est. Macte hac gratiæ
tatis gloria Cæsar.

DEHORTATIO.

Cicero
epist. fam. **S**ed ego te ut ad certam laudem adhortor, sic à diuinatione deterreo: redeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium, non tam ex consilio tuo, quàm ex euentu homines esse facturos.

COMMENTICIA MEA.

Non est affectanda gloria sorti uiro, suapte uirtute cōtento: sed hæc benefacta non aliter quã umbra corpus consequitur. Non appetit laudem, sibi bene conscia uirtus eximia, sed hoc cōtingit illustrior ac uerior. Splendidus titulus, pater patriæ: sed hunc promeruisse pulchrius est, quã possedisse. Inter omnia tua, gentis quã tuæ decora, si mihi credis, erit hoc præcipue gloriosum. Tot egregijs facinoribus summa cum laude gestis, fac istum teu colophonem addas. Arduum facinus ad quod te hortor, sed tuo genere, tuoquã animo dignum. Ab ista familia, ab ista indole, ab istis factis, nihil expectatur plebeium, aut mediocre. Omnia summa præstes oportet, si uelis maioruu tuorũ ornamentis, si tuæ pristinae gloriæ, si omnium de te expectationi respondere. Cogita te uersari in theatro longe frequentissimo, omnium oculos in te coniectos: quibus nunquam satisfacies, nisi summa cum laude peregeris cœptam istius pulcherrimi facinoris fabulam. Ipsa uirtus abunde magnum sui præmium est. Non uiuit, qui uiuit inglorius. Non perit, qui moriens, honestam sui memoriam relinquit posteris. Ut omnia mors tollat, certe nominis honesti decus à rogo reddiditur illustrius. Erexeris, mihi crede, tibi monumentũ ære perenni, quod non liuor edax, non aquilo impotēs, possit diruere, aut innumerabilis annorum series, aut fuga temporum. Onerant te tuorum imagines, non illustrent, nisi quibus factis illi sibi nobilitatẽ pepererūt, ijs tu tuararis & alas. Huc te uocat generis tui claritas, huc pa-

Dehortatio à gloria petita

Horat. li. 3
oda ult.

tria pietas, huc ciuium tuorum nunc in tua uirtute sita
 salus: tantum exeras istū uere magnum animum tuū, ad-
 erunt fortibus ausis superi fauentes. Audaces adiuvat
 ipse deus. In re honesta, suus cuiq; animus deus est. Nunc
 delibera, utrum malis maiorum tuorū ornamentis, tuisq;
 laudatissimis factis hoc decus ac ueluti summam manum
 addere, an generi tuo tenebras offundere: & quicquid
 haecenus tot egregijs laboribus partū est gloriae, semel
 amittere. Nulla possessio difficilius aut tardius para-
 tur, q̄ honesta fama, nulla citius amittitur. Sicut nulla
 mouet tatarum gloria rerū, certe liberis tuis nullā pos-
 sessionem relinquere potes, uel speciosiorē, uel preciosio-
 rem, q̄ huius facti nunq̄ intermorituram gloriam. Ut
 leones et aquilae, non cum quibuslibet feris belligerātur,
 sed quasdam praedas, ut suis unguibus indignas conte-
 mmūt: ita tuū est, hoc facinus, quo maius est, ac difficilius,
 hoc maiore cum animo suscipere, uelut eximiam gloriae
 materiam, eximiae uirtuti seruatam. Scio difficilimum
 esse ad quod hortor: nec ignoro uerum esse quod dici so-
 let, οὐ τῶν τοῦ ἀνδρός: aliquando grauiora praestitisti,
 nec alius animus par tanto negotio. Si palma dedigne-
 tur cedere ponderi imposito, sed magis aduersus im-
 positum nititur, sursum erigēs sese, quanto magis oportet
 fortissimi uiri animum, ex ipsa negotij difficultate cre-
 scere. Non haec scribo, quo te cessantem extimulem,
 sed quo sponte currenti calcas (quod aiunt) addam.

Non tam hortor ut ista facias, quā gratulor ultro
 properanti, quō nostra uota tuam uirtutem uolebāt in-
 uitare.

Aeneid. 1.

Id est, Nō
 cuiusuis
 uiri, pro-
 uerb.

Mitiga-
 tio.

nitare. Primum cogita, quid deceat Germanum, deinde quid Saxonem, deinde quid Alberti nepotem, postremo quid Philippum. Duplicem sustines expectationem, nimirum ut laudatissimo patri Philippo Philippus, & eximio fratri, cui succedis, respondeas. Nobilitas uera, non aliunde quàm ex egregijs factis nascitur. Hanc ipse tibi præstare potes. Quid suspicis uesti stemmata? Quin ipse tibi paras imagines? pulchrius erit decus, cuius autor fueris, quàm cuius hæres.

Quanto pulchrius est, te tuis maioribus, tua uirtute præluccere, quàm in aliene laudis hereditatem uenisse?

Probrum ignauia quorundam nuper acceptum, tua uirtus tuæque uigilantia sarciat oportet. Proximæ acceptam cladem omnes fortunæ imputabunt, si nunc declararis, quantum in bello ualeat fortis & infractus ducis animus cum eximia prudentia coniunctus.

Nihil magis nostrum est, quàm quod nobis nostra paratur industria. Hoc tibi præstat ista pectoris uirtus, ut audeas: hoc patriæ pietas, ut uelis: quod reliquum est dabunt superi, & pietatis fautores, & honestæ uirtutis prouectores. Maeste istius animi esto. Istiusmodi studijs ad nominis æternitatem grassare. Eia, maeste uirtute. Sic sic itur in colum. Age fortissime iuuenis, ne defatigare, ne conuiesce, donec pulcherrimis gestis honestissimum finem imposueris. Maxima stadij pars tibi iam decursa est: hoc alacrius ad metam propera, quo propior es. Nihil est tam arduum in rebus humanis, quod non efficiat, si sibi imperarit animus, ut magno

Vergil. 6.
Aeneid.
Maeste puer.

Epiphora
nema.

peruclit. *Quæ res primum deos, ac diuos fecit? nõne præclara in Rempub. merita? Quid enim deo similis, quàm excelsus animus, uel gratis de uniuerso mortalium genere bene mereri studens? Magnificentius est, amplissimos honores promeruisse, quàm obtinuisse. In magnis & uoluisse magnum est. In rebus præclaris etiam conatus in magna laude ponitur.*

Quum hætenus in campo gloriæ præcucurreris omnes, hic tui similis sis oportet. Si quid in te generosa mentis, si quid paternæ indolis, si quæ scintilla pietatis in patriam, si quid consilij, si quid constantis animi, si quid masculi roboris, si quid heroicæ uirtutis, id totum nunc expromas oportet. Nõ poteris in hoc laudis cursu defatigari, si spectes quæ præmia tibi sunt proposita. Perge infracto animo, quæ cœpisti, nomēq; tuum immortalitati commenda. Verum decus non in opibus, sed in uirtute positum est. Bene collocauit, qui patriæ uitā impendit. Te unum spectant oculi ciuium tuorum. Tuis humeris innixa est patria. Illi despondebunt animum, nisi cum præstiteris, quem semper esse iudicarunt. Hæc ruitura est, si te subduxeris. Cogita laborem esse breuem, felicitatem ad quam properas esse perennem. Ardua est, iuxta Hesiodum, uia, sed in uertice manet inestimabile præmium. An aliquid durum uideri debet, quo paratur æterna felicitas? Ne spectata, quid hic aut ille interim de te loquatur, sed quid tota posteritas semper sit loquutura. Vere regiū, magniq; animi est, male audire, quū bene feceris. Inuidiam maleuolorum, gloria bene factos

factorum obrue. Pulcherrimum uindictæ genus est, inimicum benefactis ad suspendium adigere. Inuidorum latratus, uelut ignauorum canum negligere. Illud uide, quò te bonorum cõsensus prouocat. Malis placuisse tam turpe est, quàm ob turpia. Enitere ut his placeas, qui bonis placent omnibus. Asina per medios ignes succurrit suo foetui, & uir fortis destituet patriam periclitantẽ cuius pars sunt & liberi? Parua & exilia sydera, ualidiorum exortu obscurantur, sed tu non potes magis illustrare progenitorum tuorum gloriam, quàm si ad istum modum samum illorum obscures. Eò perge, non quò te reuocat mundus, sed quò te uocat Christus. An te remoratur difficultas, ubi coelum promittitur? An diffidis, ubi fautor & adiutor est Christus? An dubitas de premio, ubi promissor est deus? Non agnoscet beneficium tuum ætas tua. Atqui istud demum est animo excelso dignum. Nullum beneficij genus heroicis animis dignius, quàm quod erogatur in posteros. Sudoribus emuntur literæ, sed pariunt immortalitatem. Vigilijs parantur, sed semel parte nunquam amittuntur. Seruus contingunt, sed ubi contigerint tutissima simul & perennis est possessio. In alijs egregie gestis, magna laudis portio fortuna deciditur, nonnullam & hi sibi uendicant, quorũ opera res peracta est, huius facti gloria in solidum tua erit. Summam de te spem concitasti, non est tibi committendum ut hanc sefellisse uidearis. Genus, indoles, prudentia, animi sublimitas, pristina decora, miram quantam de te concitarunt apud omnes expectationem:

Simile.

Adhortatio ad literas.

hanc fallere turpissimum fuerit, equare necessarium, uin-
tere pulcherrimum. Si uoles cogitare, quid te dignum sit,
sic te geras in ista prouincia, ut qui in eadem ante te, non
mediocri cum laude uersati sunt, tui comparatione ma-
gnam laudis partem amittant: neque quisquam exoria-
tur, qui tibi ausit succedere. Fac ita te geras in isto ma-
gistratu ut et autoritate tua successori tradas augustio-
rem, et integritate uigilantiisque difficiliorem. Cogitatio
tecum, quicquid est istud laboris, quod percipiendae iu-
ris prudentiae datur tribus, aut ad summum quatuor an-
nis absolui: ceterum honorem in omnem usque uitam te co-
mitaturum. Labor abit, honestas manet: Labor breuis,
gloria immortalis. Alij tot annos desudant, per terras,
mariaque uolunt, ut rem familiarē augeant, te pigebit ad
paucos annos honestissimis studijs incumbere, quo tibi si-
mul et rem, et dignitatem pares. Honos alit artes, ut
scripsit Cicero: et hoc tibi calcar non mediocre debet
addere, quod is princeps nobis contigit, sub quo nemo
gratis uirtutē colit. Quidam ita propagant nominis tui
memoriam, at nullum monumentum fidelius custodit homi-
nis famam, quam si benefactis nomen tuum insculpas animis
hominum, hoc est, si ingenij monumentis, non solum de
tua patria, uerum etiam de cunctis nationibus: non solum
de tuae aetatis hominibus, uerum etiam de posteris bene-
mereris. Vide etiam atque etiam necubi dormites in hoc
opere. Magni refert, unde famam auspiceris. Expedi-
t omni cura perpolitum esse, per quod primum innotesce-
re uis populo. Postea quam semel bonarum literarum pa-
troci-

Adhorta-
tio ad iu-
ris studiū.

CeII. II. 16
cap. 1.

trocinium suscepisti, non oportet de gradu cadere, Vi-
des cum cuiusmodi mōstris res est, prorsus Hercule quo-
piam est opus. Eum nemo melius prestabit uno te. Obte-
stor te per nostram amicitiam, per utriusq; salutem: nā Dehorta-
tio.
mea, nisi te incolumi nō cōsiterit, ne te periculoso nego-
cio admisceas. Vel hircus Aesopicus te doceat, ne te co-
nicias temere in negocium, unde quum uoles, non possis
temetipsum extricare. Facilis descensus Auerni, sed re-
uocare gradum, perdifficile est. Si tibi uilis est tua uita,
uxoris ac liberorum te moueat calamitas, sine his tu pe-
rire non potes, quum ex te uno pendeant omnes. In te
omnis domus inclinata recumbit. Hanc tua prudentia,
tua uigilantia, tua fortitudine fulcias oportet, alioqui
Aeneid. 6.
collapsuram. Tu inuicto animo, quod honestissimum iu-
dicabis sequere. Optimæ causæ fauebunt & numina.

EXHORTATIO MEA.

Cogita quanta factum istud laus & gratulatio sit
cōsequutura. Quid multis? sic te nūeris omnibus
uirtutū absolutū presta, ut inimici uituperare te nō pos-
sint, nisi simul laudēt. Illud noctes diesq; tccū cogita, quo
te quoq; possis Tollere humo, uictorq; uirum uolitare Georg. 7.
per ora. Quis nō exosculetur istam eximiam indolem? Tentanda
uia &c.
Quare te etiam atq; etiā hortor, ut quod tibi maiores
prætulerunt, tu posteris præferas. Tu uel unus efficere
potes, ne prorsus uerū sit, quod uulgo iactatur, nobiles
nostros, nihil habere in domibus suis pulchrū, nisi ima-
gines, Hortantur te uno ore amici omnes, ut magno sis
animo,

animo, utq; omnia summa speres. Hoc utilissimum iudicato, quod est cum honestate coniunctum,

DEHORTATIO MEA.

Sic habeto rationem dignitatis, ut memineris salu-
tis. Fama egre quidem restituitur sed restituitur to-
men. Vita semel amissa nunquam recuperatur. Stultum
est cum eo contendere, cui par esse non possis. Qui cer-
tat cum eo, quem non potest uincere, quæso quid aliud
quàm irritat crabrones? Frustra nitendo, nihil aliud
quàm odium quærere, an non extremæ dementiæ est? Si
aduersus naturam tuam niteris nihil aliud quàm cū dijs
pugnaueris. & scis quomodo res ea successerit gigan-
tibus. Quanto cum periculo tentantur ea quæ uires no-
stras superant, Phaetontis, Icaris, & gigantum fabu-
la te docere poterit. Quàm non tutum sit audacem esse
se erga potentes & armatos, Adonidis interitus doceo
re nos debet.

De Phae-
tonte Oui.
li. 1. meta.
De Icar. 8.
De Ado-
nid. 10.

QVIBVS RESPONDENDVM
exhortatori.

Cum ego idipsum destinaßem, addidisti calcæ spõ-
te currenti. Video quàm faucas gloriæ meæ. Ita-
que dabo operam, ut non solum iudicio de me tuo, uerũ
etiam studio satisfaciam. Quanquam ipsa res iam dudũ
inflammabat animum meum, tamen non mediocre cal-
cæ addidit tua tam amica exhortatio. Utinam fortu-
na, & meo animo, & tuo studio respondeat. Non alia ra-
tione poteris me magis deterre, quàm qua me cona-
tus

tus es incitare. Ais quicquid prescripsero, omnes habituros oraculi uice. Absit ut in negotio tam periculoso, meam auctoritatem quisquam sequatur. Strenue tu quidem suffundis aquam, quod aiunt, sed mihi magis opitatore opus est, quàm hortatore. Quin ipse cape sis ad quod me instigas? Si uideres uires meas esse pares negotio, nihil esset opus, qui adderet animū. Animi satis est, si tantundem esset uirium. Næ tu equum, quod aiunt, in campum prouocas. Te quidem autore nihil non audebo. Iste tuus animus tam feliciter ominans, mihi fuerit auspicij uice. Nutantem animum, tua exhortatio totum impulit in curam huius negocij. Omnis iacta sit alea. Prouerb.

Nos tuis auspicijs, rem fortiter aggrediemur. De exitu uiderint superi. Nos quod in nobis est, fortem & erectum animum prestabimus. Age, nos uela uentis pandemus. Tantum ut fortibus ausis aspirent superi. Utinam, quemadmodum addis animum, ita possis & successum rei dare. Tanti est apud me tua auctoritas, ut te autore non dubitem uel in medio saltare foro. Homer. Iliad. 2. Adagium Tharsi. facies. Quis tam est Thersites, quem ista tua tam ardens oratio non faciat uirum? Acres stimulos addidit tua exhortatio, sed iam currenti, ut aiunt. Quod mea sponte faciebam, id tuo hortatu multo faciam alacrius. Ut forti militi tubæ sonitus ad prælium addit animos, ita tua exhortatio me satis iam animatum, reddidit alacriorem. Ut qui mox quasi adiuuat, quemadmodū ait Plautus, ita qui hortatur, qui acclamat, qui applaudit.

DE EPISTOLA SVASORIA.

Iam ad suasorium genus ueniamus, quod quidem ab illo superiori non admodum abhorret. Nam ut illic, ita hic quoque laudem, spem, expectationem, cohortationem nonnunquam admiscemus. Complectitur autem hoc genus uarias epistolarum species, quas separatim tractabimus. Nam & qui petit suadet, & qui commendat, & qui consulit, & qui monet, & qui consolatur. Suasoria igitur epistolam hoc pacto licebit instituire. Si res postulabit captanda paucis est beneuolentia. Id quæ admodum fieri conueniat, à rhetoribus diligenter monstratum est. Deinde narrationem subiiciemus, in qua omnia ad suadendum accommodabimus, & tanquam argumentorum semina iaciemus. Deinde si res ipsa partes in se continebit, eas cum diuisione proponemus. Quod si simplex erit, ipsi nostro ingenio diuisionem faciemus, & rationum capita, à quibus potissimum sumus suasuri, sub distributione, ut diximus, enumerabimus. Deinde singulas rationes uarie, copioseque tractabimus.

Si quid uehementer nostræ rationi uidebitur officere, id statim in principio destruemus: aut ut quicque incidit, ita confutandum erit. Sed de rationum inuentione prius, postea de earum tractatione præcipientur. Sumuntur autem rationes ab his potissimum partibus, honesto, utili, tuto, iucundo, facili, necessario. Honestum autem diuiditur in rectum & laudabile. Rectum in uirtutem & officium. Virtus in prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Prudentia, in intelligentiam, memoriam, prouidentiam. Iustitia in naturam, consuetudinem

Quibus partibus constat suasoria epistola.

Exordium.

Narratio;

Diuisio

Confutatio

Enumeratio partium à quibus constat. Partes à quibus suasoria dicitur.

Suetudinem & legem, Natura in re legionem, pietatem,
 gratiam, vindicationem, obseruantiam, ueritatem, pas-
 sionem, par, iudicatum. Fortitudo, patientiam, magni-
 ficentiam, fidenciam, perseverantiam. Temperantia, in-
 continentiam, clementiam, modestiam. Honestum est, Honestā.
 quod propter se est expetendum. Rectū, quod cum uir-
 tute sit & officio. Virtus est animi habitus, & rationi cō-
 sentaneus. Officium est uirtutis, ad unamquamque perso-
 nam accommodatio. Id sumitur ab etate, scientia, digni-
 tate, professione, alijsq; circumstantijs, ut aliud est offi-
 cium militis, preceptoris, discipuli, consulis, praetoris,
 nobilis, plebei, obscuri, senis, iuuenis, docti, indocti, ui-
 ri, foeminae, coniugati, caelibis. Quae quidem officia pro
 loco, tempore, & rerum conditione uariantur. Pru-
 dentia est rerum multarum memoria, & usus complu-
 rium negociorum. Memoria est, per quam animus praes-
 terita repetit. Intelligentia est, per quam ea quae sunt,
 perspicimus. Prouidentia est, per quam futurum aliquid
 uidetur, ante quam fiat. Iustitia est aequitas, ius unicui-
 que tribuens, pro dignitate cuiusq;. Natura ius est, quod
 nobis non opinio, sed quaedam uis innata in seuit. Re-
 ligio est uis insita quae deorum metu, & ceremonijs ho-
 minem ducit. Pietas est in parentes, aut patriam aut
 alios sanguine iunctos officium. Gratia est officiorum,
 honorum & amicitiarum memoria, & remuneratio.
 Vindicatio est quae uim, & contumeliam defendendo
 aut ulciscendo propulsat, per quam peccata punimus.
 Obseruantia est, per quam etate aut sapientia, aut di-
 gnitate

Diffinitio-
nes singu-
lorum,

Honestā.

Memoria
Intelligē-
tia
Prouiden-
tia
Iustitia
Natura
Religio

Pietas
Gratia

Vindica-
tio

Obserua-
tia.

- Veritas *gnitate aliqua antecedentes ueneramur. Veritas est, quæ nos mouet ut rem sicuti est & sicuti scimus dicamus.*
- Consuetudo. *Consuetudo ius est, quod sine lege propter uetustatem, æque ac si legitimum sit, usitatum est. Pactum est, quod inter aliquos cõuenit. Par est, quod inter aliquos commune & æquale est. Iudicatum est, de quo alicuius uel aliquorum sententia iam constitutum est. Lex ius est, quod aut populi, aut imperatorum iussu constitutum est. Fortitudo est rerũ magnarum appetitio, & rerum humilium contẽptio, & laborum cum utilitatis ratione perpeßio. Magnificencia est rerum magnarum, cum ampla animi cogitatione administratio. Fidentia est per quam animus in magnis & honestis rebus multum in se fiducia certa cum spe collocauit. Patientia est rerum arduarum, ac difficilium honestatis, ac utilitatis causa, uoluntaria, & diuturna perpeßio. Perseuerantia est in ratione bene considerata, stabilis & perpetua permansio. Temperantia est rationis in libidinem, atq; alios non rectos impetus animi, firma, ac moderatã dominatio. Continentia est, per quam cupiditas, consilij gubernatione regitur. Clementia est, qua animi temere in odium concitati, comitate retinentur. Modestia est, per quam pudor honestus, claram & stabilem comparat auctoritatem. Hæc sunt quæ honesta appellantur, propter se expetenda. Quæ his autem contraria sunt, turpia nominantur, & propter se sunt fugiẽda. Et quam uirtutibus uitia sunt finitima, non difficile erit, quamuis rem uel ad laudem, uel ad reprehensionem retrahere*

trahere: idq; uel à nominis deprauatione, uel ab aliqua
 circumstantiarum. Sed hæc rhetorum sunt, & ex eorū
 præceptis mutuanda. Laudabile est, quod conficit hone **Laudabi-**
 stam & præsentem, & sequentem cōmemorationem. Id **le.**
 ex officio & uirtute nascitur, neq; unquam ab hone-
 sto separatur. Vtilitas in conseruatione præsentium, & **Vtile**
 comparatione sequentium commodorum, & in eorum
 que his sunt contraria, euitatione consistit. **Commodo-**
 rum uero, que & bona appellantur, quedam sunt cor- **Bona tri-**
 poris, ut forma, uires, facultas, & eiusmodi: quedam **plicia.**
 nimi, ut docilitas, celeritas ingenij, memoria felix, boni-
 tas nature & indolis. Ad hæc que nostra paramus indu-
 stria, eruditio, magnanimitas, temperãtia, ac ceteræ uir-
 tutes: quedam fortunæ, ut honores, magistratus, opes,
 amici, & eiusmodi. Horum, ut quicq; tractandum sit ne-
 sim prolixior, à rhetoribus peti iubebo. Tantum argu-
 mentandi formas annotabo, que rhetori conueniant:
 nam eas quas in tres figuras digessit Aristoteles, ma-
 gna ex parte frigent, etiam in philosophorum scholis.
 Quanquam hanc partem non reperi in exemplari, quod
 apud me fuit manu descriptum. Atq; inter cognoscen-
 dum planè comperi, hoc ab alio quopiam assutum fuisse,
 qui nactus sit hæc in schedis meis, ex rhetorum præcep-
 tionibus, in alium quempiam usum decerpta. Non rese-
 cuimus tamen, quod in his magis desideraremus aptam
 tractationem, quàm utilitatem.

DE COMPLEXIONE, ET CAETERIS

argumentationum oratoriarum generibus.

L Complexio

Dilema.
Exempla.

Complexio est, in qua utrumuis concesseris, reprehenditur. Vnde, si tibi bonus preceptor fui, quid insectaris bene meritum? sin malus, cur reuocas? Poetas desine calumniari, quos si ipse didicisti, cur in alijs reprehendis, quod ipse feceris? sin, quod magis credo, non didicisti, cur quod ignoras calumniaris? Pater si maritum improbum noueras, cur me illi collocaisti? si probum, cur distrahis? Gabinium admonendum non censeo: nam si probus est, non est reprehendus: sin improbus, admonitionem tuam contemnet. Miserum est habere uxorem: nam si formosa sit, metu angeris: sin deformis, hoc ipse miser eris, quod deformen habes. Si meministi, obtundam: sin obliuisti, quum re nihil egerim, quid uerbis efficere possim? Stultum est, cuiquam absenti obrectare: nam si amicus est, cur presentem potius non admones? sin inimicus, cur odium eius irritas, & illi nihil noces? De futuris euentis angi metu non debemus: etenim si bona sint, frustra metuimus: sin aduersa, infelicitatem duplicamus. Deprauata autem complexio dicitur, quum aut utraque pars, aut altera conuerti potest, & in aduersarium retorqueri: ut illud apud Aul. Gellium: Interdo tibi litem: si persuasero me nihil debere, non reddo mercedem, quia persuasi: sin minus persuasero, nihil debeo. neque enim didici artem. Sic utraque pars conuertitur: Si persuaseris te nihil debere, dabis, quia didicisti artem: sin minus persuaseris, rursus accipiam, quia non persuasisti. Accusandus omnino non est: nam si ueretur, quid eum accusas, qui probus est? si non ueretur, quid

Aliud exemplum.

cum

cum accusas, qui id parui aestimet? Inuerte partem priorum rem: Imò si ueretur, maxime est accusandus, ut corrigatur. Inuerte posteriorem sic: Imò si non ueretur, hoc ipso est accusandus, quia improbus. Complexio, quæ ex oppositis partibus constabit, refelli non poterit, ut hæc: Non sum accusandus, si aliter euenit quàm putas ui. Nam si sciebas id non profuturum, tu potius es accusandus, qui quod Reipublicæ utile uidebas, præsens conticuisisti: sin nesciebas, nec hic sum accusandus, cum ex tu eiusdem futurorum inscitia reus sis. Enumeratio est, in qua pluribus rebus expositis, ac cæteris infirmitatis, una reliqua necessario confirmatur, hoc modo: Sè illum ab hoc dicis occisum, quum sine causa nunquam suscipiatur maleficium, necesse est, aut metu, aut odio, aut spe alicuius commodi, aut amici alicuius gratia ab hoc esse occisum: sed neque odium, neque metum, neque spem intercessisse, neque ad amicum aliquem mortem eius pertinere, probare poteris. Relinquitur ergo ab hoc non esse occisum.

De enumeratione

ALTERVM EXEMPLVM.

Quoniam hunc fundum constat meum fuisse, quem tu nunc possides, necesse est aut hereditate tibi obuuisse, aut te uacuum occupasse, aut hunc emisse, aut usu tuum fecisse, aut certe me inde ui deiecisse. Me uiuo, mea res hereditate tibi obuenire non potuit. Emptio nulla profertur. Vacuum, quod meum fuisse constat, possidere non potes: usu tuum non fecisti. Relinquitur igitur, ut ui me à mea possessione deieceris: Hæc argumentatio

L 2 confutatur

Confutatio
rationis.

De simpli
ci conclu
sione.

confutatur, si aut unum aliquod membrum, quod ab aduersario præteritum erat, proferatur: aut si unum quipiam ex his quæ prolata sunt, falsum ostenditur. Ut si dicat eum agrum sibi datum esse, quod ille in enumeratione præterierat: aut si emptionem proferat, quod aliter in enumeratione negarat. Simplex conclusio, est argumentatio, in qua ex eo quod antecedit, aliquid consequi necesse est, hoc modo: Si hunc hominem in provincia constat fuisse occisum, ab hoc qui tum Romæ fuit, occidi non potuit. Item: Spirat, igitur non est mortuus. Perit, igitur cum uiro concubuit. Cum uiro concubuit, igitur uirgo non est. Homo est, igitur animal est. Poëta nouit, igitur didicit. Hæc argumentatio confutatur, si non coherere consequens ostenditur: ut, Si mater est, diligit filium. At Medea (dicet aduersarius) filium interfecit. Poëta est, igitur lasciuus. At Prudentissimus continentissime uitæ fuit. Sunt enim quædam, quæ probabiliter quidem, ac iuxta sensum communem, sed neque necessario, neque perpetuo consequuntur. Ferè fit, ut iuuenes illaqueentur amoribus, sed reperiatis castissimis moribus præditos. Aut si quod antecedit negabitur: ut si in primo exemplo dicat aduersarius, eum non Romæ, sed in provincia fuisse. Subiectio est argumentatio, in qua quærimus, quid pro aduersario, aut contra nos dici possit. Deinde per singulas interrogationes, propere subiicimus rationes, quibus id quod dictum est, non ita esse ostendimus, hoc modo: Quæro igitur, unde iste ex tenui, tam pecuniosus sit factus? patrimonium

De subiectione.

nium

nium amplum relictum est? At patris bona uenierunt.
 Hereditas aliqua obuenit? At à suis exheredatus est?
 Ex mercatura quam agere constituit, quæstum maxi-
 mum consequutus est? At ex ea re, quæ habere uideba-
 tur, omnino amisit. Quare si his rationibus locupleta-
 tus non est, aut illi aurum domi nascitur, aut unde non
 oportuit, surripuit. Numeratur hæc argumentatio &
 inter exornationes. Nam quatenus aliquid colligimus,
 argumentatio est: quatenus ornatam conficit oratio-
 nem, exornatio putatur. Neque tantum ad concludens
 dum adhibetur, quum non minus habeat dignitatis, hoc
 modo: Quid faciam miser: taceam? instigem? purgem
 me? laterem lauem. Reprehenditur hæc argumentatio,
 ut enumeratio: à qua non multum differt, si aut aliquid
 prætermisum ostenditur, aut infirmatur aliquid ex eo
 numeratis. De opposi-
tione. Oppositio est argumentatio, in qua ex op-
 posito propositionis, ad ipsam propositionem reuertimur,
 hoc modo: Si eo tempore, quo hunc hominem in
 prouincia occisum dicitis, Romæ fui, relinquatur à me occi-
 sum non fuisse. Hæc propositio est, cuius oppositum
 sequitur. Nam si eo tempore, quo hunc hominem in pro-
 uincia occisum dicitis, in prouincia fuissem, à me occi-
 sum suspicari poteratis: nunc autem, quum eo tempore
 in prouincia non fuerim, nihil est, quod hominem à me
 occisum suspicemini.

ALIVD EXEMPLVM.

Oportet nouo exemplo contra Cimbroſ Caium Mæ-
 rium imperium continuare. Nam si pax esset, & nullus

Redit ad
primā p.
positionē

nos ad nouas cogitationes cogeret, liceret autem facere
quæ uolumus, nunquā nobis Quirites nouandū aliquid
dicerem contra exempla atq; instituta maiorū. Contens
tus enim essem moribus his, legibus, eaq; consuetudine,
quæ nobis à patribus tradita est. Nunc autem cum bellū
accerrimum sit, & hostes Italiam deuastent, quotidieq;
propius ueniant, ac iam urbi imminere uideantur, is quē
omnibus imperatoribus antecellit Caius Marius, uel con
tra instituta ciuitatis (silent enim leges inter arma) ut
nos liberet, nouo quodam exemplo, hoc etiam anno con
sulatum ac imperium contra Cimbro accipiet. Etenim
quæ non faceremus, si pax esset, hæc nobis cum bellū
sit, necessario suscipienda uidentur.

ALIVD EXEMPLVM.

Hæc pro
positio est
oppositū.

Non ab insignibus modo, uerum etiam à leuissimis
uitijs nobis temperandum est. Nam si nulli nobis essent
inimici, facile istis uitijs ignoscerē, quæ et humana sunt,
& ipsa ætate penè excusantur. Nunc autem quum in dē
gnitate uite constitutus, à pluribus inuidis & maleuo
lis obserueris, dandam tibi operam censeo, ne uel in mi
nima culpa deprehendi queas.

ALIVD EXEMPLVM.

Grauisime omnino istam iniuriā feram necesse est,
quæ si mihi ab alieno quopiam, de quo nihil essem bene
meritus, obiecta esset, equiore animo ferrem, liceret es
nim inimicum ulcisci, & simplex uulnus esset. Nunc au
tem quum ab eo hanc contumeliā acceperim, qui cū sum
ma mihi familiaritas fuit, & in quem tantum officiorū
contuli,

contuli, quantum in alium neminem, nō molestissime ferre non possum. Duplicatur enim uulnus, quum iniuria ingratitude summa additur, & cum, quo amico sum usus, sine summa turpitudine non licet ulcisci.

ALIVD EXEMPLVM.

Haud æquum est, ut tibi meā operā sine fructu commodem. Nam si referendi facultas tibi deesset, uoluntas prompta adesset, uoluntate contentus essem. Nunc autē quum sis opulentissimus, & id tibi supersit, quod mihi deest, haut par est, te gratis meum officium postulare.

Violatio, quam Græci *Βίωσις* appellant, est argumē^{Violatio.} tatio, in qua ex aduersariorum ratione, nō id quod ipsi uolunt, sed quod nobis utile est, sequi demonstramus. Hec in consutatione solum adhibetur.

EXEMPLVM.

Non est ducenda uxor, Ratio, eo quod ex connubio, in orbitatem & luctum incidamus. Imò eo maxime est uxor ducenda, quæ filijs alijs procreatis, luctum orbitatis à nobis expellit.

ALIVD EXEMPLVM.

Non sunt legendi poëtae, demulcent enim legentis animum, & alliciunt. Imò ob id ipsum sunt legendi, quia demulcent animum.

ALIVD EXEMPLVM.

Nihil est magni tentandum cuiquam, eo quod breuis sit hominis uita. Imò tanto magis aliquid egregij tentandum erit, ut quum diu uiuere non possimus, aliquid relinquamus, quo nos uixisse testemur. Et iterum:

Damnandus est, occidit hominem: imò premio donatus, quia tyrannum hominem occidit.

De indu-
ctione.

Inductio est argumentatio, quæ rebus non dubijs cõcessis, propter similitudinem, rem quæ dubia erat, comprobat. Dic mihi prætor, uarijs sententijs pugnandum, nec ne, si illo die inter nos dissensissemus, utrius sententiæ staretur? Nõ est dubiũ, inquis, quin consulis. Quod si diuersa fuissent auspicia, & mea quidem pugnandiẽ eo die significassent: tua, quiescendum: meisne auspicijs pugnandum fuisset, an tuis quiescendum? Meis scilicet, quia consul fui, parendum dices. Age uero, si meis auspicijs, mea sententia, pugnatum prospere est, æquũ ne tibi uideatur, cum honorem ex ea re assequi, cuius nec sententia, nec auspicijs quicquam actum est?

ALTERVM EXEMPLVM.

Dic mihi senex ingratißime, si nihil in te beneficij collocassem, num tu me iniurium uocasses? Non, inquis. Neque enim iniuria uideri potest, si nihil de eo bene merearis, cui nihil debes. Nunc igitur quum ultro plurimum in te officij contulerim, non æquum est te mihi succensere, quod bene facere desierim, qui succensere non poteras, etiam si nunquam bene facere cõpisssem.

De colle-
ctione.

Collectio est argumentatio, quæ rationibus & expolitione absoluitur. Hæc in quinque partes distributa est: propositionem, rationẽ, rationis confirmationẽ, expolitionem, & conclusionem. Propositio est, per quam summatim ostendimus, quid sit, quod probare uoluimus. Ratio est, quæ demonstrat uerum id esse, quod pro-
posuimus

posuimus uno aut pluribus argumentis. Rationis confirmatio, quæ rationem expositam coroborat. Expolitio est, quæ rei locupletandæ & honestandæ causa sumitur. Conclusio est, quæ postremo diffusius dictas breuiter colligit partes argumentationis.

EXEMPLVM.

Quoniam breuiter docui, iudices, quæ de causa semper Ulysses Aiacem extinctum uoluerit, nunc quid uobis impedimento sit, quin cum ab hoc interfectum uel hac luce clarius uideatis: potuisse quoq; quod uoluerit facile perficere, quàm breuissime ostendã. Nam is quum sine socijs acerrimum uirum uideret, tum demum cogitauit posse eum incautum opprimi. Etenim quum arborum frequentiam prospectum omnem eripere uideret, tum eum securum, alijs cogitationibus occupatum, nõ ante quicquam aduersi suspicaturum arbitrabatur, quàm ei gladium occultus infingeret. Itaq; solitudo loci, obscuritas, insidiæ præparatæ ac dolus, acerrimi, & capitalis inimici nihil metuentis, solitudo & securitas, potestatem interimendi fortissimum uirum, deterrimum omnium atq; perfidissimo præbuerunt. Non credat hoc quisquam nisi constet nihil esse Ulyssis animo sceleratisus, atque improbius. Cuius rei indigna mors Palamedis præclarum testimonium est, quum singularis prudentiæ uirum dolo atque insidijs confusus, uel publico iudicio sperare posse sperauerit. Quod si non in syluis, neq; in solitudine, sed celeberrimo loco, cunctis spectantibus, pu-

Cōclusio. blico iudicio, sapientissimum hominem superare posse credidit, quanto magis solum, atq; incautum, idq; in latebris interimere posse sperauit? præsertim quum Palamedis iniusta nex animum ad maius facinus audendum accenderit. Quare si sylum, si soliutdinem, si illum incertum, incautum, hunc præmeditatum hæc omnia, paratumq; fuisse intellexistis, nolite amplius dubitare, iudices, Aiacem ab Vlysse occidi potuisse.

ALIVD EXEMPLVM

Propositio. Nihil dementius est, quàm de improbo homine bene mereri. Quisquis enim id facit, suo officio, suoq; sumptu hostem sibi facit eum, quem neque amicum, neque inimicum habere licuit. Nam si eum suis officijs nullis deuinxisset, nihil cum improbo commercij fuisset. Nunc quum is ei se deuinctum sentiat, cui gratias referre nolit, cui debitorem uideri pudeat, necesse est, ut eiusmodi hominem extinctum uelit, ne sit, cui debere superbißimus simul, & ingratißimus homo uideatur. Id

Confirmatio. si cui obscurum uidetur: Trebonij hominis innocentissimi casu, liquido poterit intelligere, qui quum Varum senem, omniam quos terra sustinet, ingratißimum, amicum etiam habere potuisset, si nihil de eo meritus esset, eum suis summis beneficijs, accerrimum effecit inimicum. Itaque quanto se deuinctiorem illi intelligit, cui homo superbißimus minime uelit, tanto diligentius in eius perniciem incumbit. Quis eum hominem sana mentis iudicaret, qui latroni gladium quo ipsum iugularet, ulro ministraret? Nihil plus sapit is, qui improbum &

bum & ingratum demerens, causam illi præbet, cur se perditum uelit. Quare cum nostro beneficio summū malum nobis parari intelligamus: & quemadmodum amico nostro cesserit, uideamus, ipso Oreste uidebimur insanos, si post hac improbum hominem nostris beneficijs demereri uelimus. Cōclusio.

ALIVD EXEMPLVM.

Sapientis est fame suæ longe diligentius, quàm opibus suis, non minus uero diligenter quàm uitæ consulere. Minus siquidem damni, & incommodi accipit, qui pecuniã, aut etiam uitam amittit, quàm qui famam. Propositio.
Ratio.

Pecunia enim amissa sarciri potest, fama semel amissa, in integrum restituitur nunquã. Et uita quidem corporis, quum certos à natura terminos acceperit, in longum tempus extendi nequit. Fama uero hominis quæ est altera, & potior uita nostra, etiam post cineres & rogum superest. Vitam igitur quisquis eripit, rem adimit, quæ nullo etiam auferente, diu frui non poteramus. Confirmatio.

At famam qui eripit, re immortalis, & pulcherrima nos spoliat. Quod ueteres recte intellexisse mihi uideatur, qui non pecuniã modo, uerũ etiam uitam ipsam effundere non dubitabant, quo nomen suum quàm maximè prorogarent. Multos fuisse eo animo legimus, ut postquam se fama spoliatos uiderent, ne causam quidem esse putarent, cur diutius in uita manerent. Adeo grauius fame, quàm uitæ dispendium iudicabant. Quod si homines ijs rebus maxime timere uidemus, quæ cum sint preciosissimæ, facillime tamen perduntur, ac difficillime Expolitio.
Cōclusio.

facillime restituantur: sapiens existimandus non est, qui fame, quæ neque restitui potest semel amissa, et quæ nihil habet homo preciosius, non multo diligentius consulendum putat quàm pecuniæ, aut etiam uitæ. Potest etiam tribus duntaxat, aut quatuor partibus confici collectio: si uel confirmatio, uel expolitio, uel utraque omittitur. Raciocinatio est, argumentatio perfectissima, quæ accommodatione assumptionis, ad id quod propositum est, elicit conclusionem. Hæc quoque sicut collectio paucioribus partibus constare potest, tamen ea quæ perfectissima putatur, quinque partibus confusumitur: Propositione, ratione, propositionis assumptione, assumptionis ratione, et completionem. Propositio est per quam breuiter is locus proponitur, ex quo omnis emanat uis argumentationis. Ratio est, quæ demonstrat uerum esse, quod proposuimus uno, pluribusue argumentis. Assumptio est oratio per quam id, quod ex propositione ad ostendendum pertinet, assumitur.

Assumptionis ratio est, per quam id quod assumptum est, confirmatur. Cõplexio est, per quam id quod ex tota argumentatione conficitur, exponimus hoc modo.

Omnes qui causam habent, ad suscipiendum facinus, si uita eorum à maleficio non abhorret, libenter maleficium suscipere solent. At Vlysses interficiendi Aiacis summam causam habuit: nec est homicidium ab eius uita alienum. Vlysses igitur interficiendi Aiacis maleficium suscepit. Hæc est ratiocinatio tripartita, omisit rationibus. Hanc quinque partibus hoc pacto tractabimus.

Omnes

De ratiocinatione

Propositio.

Assumptio.

Omnes homines, iudices, quorum uita per consuetudinem à scelere non abhorret odio sic mouentur, ut uehementer exoptent suas inimicitias, quouis explere facinore. Nam eiusmodi homines, qui manus semper iniusto sanguine cruentas habere consueti sunt, quum non possunt à uicio animi recedere: non solum, quum aut ita accidit, ut commodum consequantur, aut incommodum maleficio uitent, mouentur ad facinus: uerum etiam ipsi causas querunt, quibus socio iniurias manus adferant. Etenim si boni uiri cauendum putant, ut ne causam quidem habeant, qua prætermittere officium compellantur, hos erudeles uiros, hos iniquos, qui semper sanguine gaudent, non mirum est interficiendi hominis causam querere. Præterea, si boni nonnunquam metu, aut inimicitijs à recta uia qua semper uixerunt depulsi sunt, quis non credat homines prauos commodo suo moueri, ut conseruare consuetudinem suam uelint?

Propositio.

Ratio.

Illi uirtutem sibi solitam utilitate decepti omittunt: hi officium quod nunquam obseruauerunt, quum utilitatem scelere adipisci se posse intelligunt, obseruabunt? Videlicet ignoratis, iudices, quanta uis sit iræ? quid inimicitie possint, quid odium pariat? Non dico hic belluas ira et odio moueri, ut alteri noceant. Non dico multos sapientissimos uiros, odio atque ira permotos, temperare sibi non potuisse. Præterire melius est, quot urbes, quot regna, quot gentes infectæ odio iacent. Quare iudices, si etiã bonos inimicitijs corrupti uidetis, huiusmodi homines qui per consuetudinẽ à maleficio abesse non possunt

possunt, odio motos, obtruncare inimicum uoluisse dubitatis? At Vlysses acerrimus inimicus, capitalique odio ab Aiace dissidebat. Scitis enim omnes, scitis: nec opus est, ut altius rem uobis aperiam, quem in illum animum gessit, post iniquissimam illam contentionem armorum. Scitis timidum hunc hominem, qui nihil unquam uirtute animi, omnia fraude egerat, fortissimum hominem, acerrimum hostem, inimicorum persecutorem, iniuria lacepsitum uehementer extimuisse. Intelligebat enim nisi uitam illi eriperet, se incolumem esse non posse. Consueuerat, si manifeste non poterat, quouis modo aduersarios aggredi. cui rei Palamedis indigna mors testimonio est, quem quum prudentia omnes superare uidebat, non ignoratis qua proditione, quibus insidijs, qua inuidia motus, occiderit. Atque ex illo nullum periculum metuebat, Aiakis metu conficiebatur. Hac in re inuidia, odium, ira, et metus, simul concurrunt. In Palamedem inuidia solum mouebatur. Quare iudices, huiusmodi homines, uel parua de causa maleficia suscipere solent. Hic autem odio acerbo Aiakis, ac metu percussus erat. Non est audiendus, si neget se Aiacem interficere uoluisse. Propositiones autem, à principalibus causarum locis inueniuntur, ut in coniecturali statu, à petitione testium, hoc modo: Sine testibus non est audiendus aduersarius. In negociali constitutione, à lege hoc pacto. Non oportet aliquid innouari contra leges. His contraria, ut non sunt omnis rei petendi testes. plurima enim flagitia occulte committuntur. Et hoc tempore contra leges

Assumptio.

Cöplexio

De propositionis in uentione.

leges aliquid innouare oportet. Si uero id quod ab aduersarijs propositum est, aut proponi poterat, resellere uoluerimus, tum utendum erit propositione, sublatione, opposita propositione, solutione. Propositio est, sublationis pollicitatio. Exemplum, Nec me clam est, quid calidissimus senex calumniatur. Sublatio est aduersarij. Exemplum, Non debuisse me contra pactiōem discedere. Opposita propositio est, solutionis pollicitatio. Vt, Verum id quàm friuolum sit, non est difficile ostendere. Solutionem secundarijs locis cōfirmabimus, hoc modo: Ridicule enim mihi pactiōem allegat, quam ipse prior soluit. Conuenerat, ut biennium abs me doceretur, fateor: uerū ea lege, ut ille mores in melius mutaret. Nunc quū ex malo factus sit pessimus, ab utro nostrum est pactio uiolata? nempe ab isto.

De exor-
nāda pro-
positione.

ALIVD EXEMPLVM.

Nec audiendos theologos puto, qui poētas legendos negent, quod uerborum nitore legentis animum uehementer alliciant. Quid enim magis pro poētis dici potest? Nam si, ut fatētur, poētæ mira quadam dicendi politie, uenustateq; delectant: quum ea uoluptas non modo à turpitudine absit, uerum etiam summam adferat utilitatem, causa est ostensa, cur maxime poētas legere debeamus. Rationes porrò, quibus propositiones confirmantur, inueniuntur à circumstantijs quæ sex numeri solent, persona, res, causa, locus, tempus, modus. quibus additur à nonnullis septima, materia. Persona est, quæ ad aliquam rem confirmandam, uel infirmandam

De ratio-
num inue-
stione.

Persona.
Quæ consi-
deranda
causis

in unaqua
que per-
sona.

Nomen.

Natura.

capitur, hominis conditio. Persona est duplex. Vna ex-
tra causam, ut maiorum aliorum iudicum, auditorum.
Alia in causa, ut accusatoris, rei, iudicis, testium. Perso-
na in decem partes distribuitur, Nomen, naturam, ui-
ctum, fortunam, habitum, adfectionem, studia, facta, cas-
sus, orationes. Additur et consilium, Nomen proprium,
ut Cato Sapiens, Aristides Iustus, Metellus Numidicus
Pius, Pomponius Atticus, Melaius Polynices, Petrus
Candidus, Nomen comune ciuitatis, aut gentis, aut pro-
uincie, ut Poenus perfidus, Græcus leuis, Athenienses
studiosi, Romani bellaces. Ab his sæpe rationem duci-
mus, maxime in genere demonstratiuo, nomen fortuito
impositum in calumniam trahentes. Vt, Hic uero nomi-
ne Niger, nomen ex re habet. Credo hoc nomen non for-
tuito, sed præfagio quodam & omine contigisse. Aut
inuertimus nomen: ut, falso nomine Innocentius, quum
nihil sit conocentius. Candidus quum præter nomen ni-
hil habeat candidi. Aut per antiphrasin, ut Vigilantius
dictus, quum Dormitãtius merito debeat appellari. Fin-
gimus & ipsi nomina, de quo suo loco dicemus. Nihil
enim ad rationum inuentiones ea res attinet. Natura aut
diuina, aut humana, & mortalis est. Diuina sumitur
ex augurijs, extis, ominibus, prodigijs, oraculis, diuis-
ritus dictis. Mortalis natura diuiditur in sexum, ut uir,
mulier, Nationem, ut Græcus, Barbarus. Patriam, ut Ro-
manus, Atheniensis: Cognationem, ut nobilis, ignobilis.
Aetatem, ut puer, iuuenis, senex: Dignitatem, quæ in
commoda animi & corporis distribuitur, siue etiam in
commo

commoda. Animi autem commoda, & incommoda sunt,
 ut acutus, hebes, memor, obliuiosus, prudens, stultus, timi-
 dus, audax: dum hæc insunt à natura, non industria com-
 parata. Corporis autem sunt, ualetudo, imbecillitas, lon-
 gitudò, breuitas, formositas, uelocitas, tarditas, candor,
 fuscedo. item & nasutus, hirsutus, glaucus, & huiusmo-
 di. **Victus.** Victus distribuitur in educationem, apud quos,
 quo modo, & cætera. In usum, ut quo in negotio, quo
 questu sit occupatus, & cætera. In mores, ut libidino-
 sus, an frugi, auarus, an liberalis, & eiusmodi. In For-
 tuna considerandum est, seruus ne sit, an liber, pecunio-
 sus, an tenuis: exul, abdicatus an secus: priuatus, an cum
 potestate: fortunatus, an infortunatus. **Adfectio.** Adfectio est
 animi, & corporis ex tempore aliqua mutatio, ut uul-
 tus letus, tristis, cupiditas, metus, titubatio, pallor, rus-
 bor, tremor, oculorum suffusio, gestus insolitus, incessus
 modo citus, modo tardus, quæ inter signa coniecturalia
 numerantur. **Habitus.** Habitus uirtutes, & uitia corporis et ani-
 mi complectitur, quæ non insunt à natura, sed industria
 sunt comparata, ut uelocitas, robur, ingenium, memoria,
 probitas, eruditio, facundia & huiusmodi. **Studium.** Studium est
 uehemens animi ad rem quampiam applicatio, ut medi-
 cus, orator, poëta, theologus, miles, uel equorum studio-
 sus, & eiusmodi. **Facta.** Facta, casus, & rationes, ex tribus tem-
 poribus considerantur. Ex præterito quid fecerit, quid **Casus & rationes.**
 illi acciderit, quid dixerit. Ex præsentis, quid faciat, eue-
 niat, quid dicat. Ex futuro quid facturus sit, quod illi eue-
 turum sit, quæ dicturus sit, aut ipse aut eius socij, ciues,

- Consilii.** maiores, amici, inimici. Consilium est faciendi excogitata ratio. Res est totius negocij certis signis conflata complexio, quæ potissimum in epilogis adhiberi solet.
- Res.**
- Causa.** Causa diuiditur in impulsione, ratiocinationem. Impulsio est temerarius impetus animi ad aliquid faciendum, aut non faciendum, ut ira, cupiditas, uolentia, timor, furor, & omnis animi perturbatio. Ratiocinatio est, quæ commodorum comparatione, aut incommodorum uitiatione ad rem hortatur. Ea consistit in commodorum ademptione, retentione, augmento, aut incommodorum euitatione, reiectione, diminutione. Est autem duplex causa, principalis, & accessoria. Principalis, ut occidit hominem ex quo pecuniæ maximam summam sperabat. Accessoria, præterea non ignorans se Clodio, huius inimico accerrimo rem gratam facturum. Locus opportunus, an importunus, angustus, amplus, nemorosus, montuosus, longinquus, an propinquus, celebris an desertus, sacer an prophanus, publicus an priuatus. Modus clam an ui, palam an occulte: per suasionem an sponte: audacter an captiose: insciens an prudens: amore an odio.
- Locus.**
- Modus.**
- Materia.** Materia, suste an gladio, arcu, ueneno, incantationibus. Nunc quomodo rationes à circumstantijs inueniantur, exempla subijciamus. Proditor es patriæ Catilina, nisi huius rei testes Cicero produxerit, non est audiendus. Ea enim nobilitate, his maioribus natus sum, ut sine testibus, id de me suspicari non debeat. Atque ideo magis expellendus est Cicero, quum hæc sine testibus dicat, quod mihi semper inimicus fuerit, & nobilitati

tati (utpote nouus homo) infestus, Nam uestræ prudentiæ, iudices est eam potestatem, talibus uiris non concedere, ne fictis argumentis nobiles homines circumueniant. Non enim tanti sceleris suspicionem sine testibus ap probare debetis. Præsertim in hac republica, in qua leges sanctissime semper sunt conseruatae. Atque ideo magis expellendus, ne si fictis argumentis locus dabitur, multos nostrum, hi noui homines inuadere conentur. His præsertim temporibus, quibus ignobilium animi, in nobilitatem sunt accensi: & ea licentia uiuitur, ut nemo falsa crimina non excogitet. De circumstantiis hactenus, unde rationes propositionum inueniuntur, Nunc de confirmationum inuentione. Profluit autem omnis confirmatio ab ijs locis. Ab exemplo, minori, maiori, & quali, & contrario.

na aduersarij.

A persona iudicij.

A re.

A loco.

A causa.

A tempore.

De inuentione confirmatione numero.

EXEMPLVM.

Oportet tempore belli ob ciuitatis emolumentum aliquid innouare. Et maxime nobis Romanis id licet, qui semper ad utilitatem reip. aliquid noui solemus excogitare. Maiores enim nostri ex commodo reip. reges expulerunt, & decemuiros continuare imperium passi sunt: & tribunos plebis sacrosanctos constituerunt. Scipionem ante tempus consulem creauerunt. Si paterfamilias multa è re sua, innouare non ueretur, senatus ob reip. commodum quippiam innouare nõ audebit. Si tempore pacis innouare quicquam solemus, tempore belli, quum res postulat, est innouandum. Profluit ex politione & circumstantiis, unde & rationes. Est autem ex politio,

Propositio.

Ratio à

persona.

Ab exemplo.

plo.

A minori.

Confirmatio à contrario.

De inuentione ex politionis.

quiddam ex ratione, confirmationeque conflatum, hoc modo. Continuare Scipioni imperium, uel contra leges oportet. Nam & maiores nostri ex utilitate reip. decemuiros

Confirmatio. ros facile continuare imperium passi sunt. Atque illi tunc in pace, nos coacti bello quid faciemus? Et illi ad Expolitio ornandam remp. nos ad defendendam libertatem facie ex tēpore mus, Et illi decemuiros continuare imperium simul passus A causa. si sunt, nos unum solummodo non patiemur? Et illi Apersona. pium Claudium hominem, ut res docuit, libidine perditum, atque tyrannicum, nos Scipionem, qui ea continentiae exempla dedit Numantiae, ut omnium probatissimus uideretur. In exornationibus uero longe aliter de expolitioe praecipitur. Hoc monendus est studiosus, sicut ad unam propositionem confirmandam, plures rationes adferri posse, ita unam quaque rationem pluribus confirmationibus posse muniri: & item ad confirmandas singulas, plures expolitioes posse adhiberi. Verū quemadmodū rationes propositionibus breuitatis causa nonnunquam admiscuntur, ita confirmatio rationi, confirmationi expolitio intexitur. Est igitur hoc loco expositio, siue Enthymema, oratio quae à circumstantiis ad confirmationem non sine collatione fertur. Epenthymema est quaedam addita enthymemati acuta excogitatio. Exempli causa, Coriolani factum plusquam hostile nobis uideri debet. tyrannicum enim est patriam expugnare.

De Enthymemate, & Epenthymemate. Hostes enim oppugnandi non sunt, quibus hic maiori oratio est prosequendus, quod illi alienam, hic suam patriam oppugnat. Et cui plurimum debet, hanc cuertere conatur,

Propositio. Ratio à re. Confirmatio

natur, Fluit quidem comprehensio à circumstantijs, sed approbatur à quadam, aut totius in minora, uel pauciora, incisione, aut similibus enumeratione, aut fictoria ratione, quæ oppositum rei confingat.

tio à contrario.
De comprehensio-
ne.

EXEMPLVM.

Simulat, non amat puella. quæ si uirum quempiã amaret, non ego te ueneficij accusarem. Si te ipsum arderet, artes tuæ mihi suspectæ non essent, Si alium quendam furorem fureret: si alia ægritudine laboraret, non te accusarem. Pater tres semel interfecit filios, si duos interfecisset, si unum solum, si non filiũ, tamen moleste ferretis. Misit centum talenta Philippus Atheniensibus, quibus Demosthenes sibi traderetur. Non si mille daret, non si decem milia, non si ciuitates, gentes, prouincias, regna si mul omnia conferret, Demosthenem qui Græciæ libertatem, tum prudentia sua, tum eloquentia tutatus est, tradituros putarem. His ego talẽtis, non dico Hyperidem, aut Aeschinem, sed ne plebeium quidem quempiam, aut opificem, aut omnino ciuem infimum traderem.

A fictoria ratione.

A similibus enumeratione.

Ab incisione totius in pauciora.

Ab incisione in plura.

Ab incisione in minorã.

ALTERVM EXEMPLVM.

Ego si tuos filios (si modo tui dicendi sunt, quos crudelissime trucidasti) aut uerberibus affecisses, aut exilio, & abdicatione notasses, moleste tamen etiã ferrem, tot pulcherrimos iuuenes uel clarissimo patriæ solo priuari, uel indigne uerberibus cædi. Nunc uero quum non abdicatione, non exilio, non uerberibus, sed morte tres simul abstuleris non exposulem? nõ accusem? non grauiter feram? Et qui si unum interfecisses, exclamarem, nunc tri-

Ab incisione totius

in paucio
ra.

bus necatis, silebo: inueniuntur itē argumenta, et ratio-
nes à locis topicis, nēpe à genere, specie differentia, pro-
prio, definitiōe, toto, partibus, causis, effectis, usibus, ius-
tis, iudicato, simili, maiori, minori, pari, proportione,

A genere.

oppositis, transsumptione, casu, cōiugatis, diuisione. Ge-
nus est, quod continet speciem. Ad generis negationem,
consequitur & speciei remotio, non contra, ut: uirtus
non est, igitur nec iustitia. Animal non est, igitur nec

A specie.

homo. Remota specie, non consequitur remotio generis,
sed affirmata specie, sequitur affirmatio generis. Iusti-
cia non est, igitur uirtus non est, non consequitur: iusti-
cia est, igitur uirtus est, consequitur. Ad remotionem ta-
men totius generis, consequitur remotio cuiuslibet spe-
cici. Rursus ad affirmationem totius generis, consequi-
tur affirmatio uniuscuiusq; speciei, ut, omne argentum
legauit, igitur & celatum legauit. Omnibus scientijs
operam dare iubemur, igitur & poëtica. Nulla uirtus
est principi negligenda, igitur nec clementia. Remoue-
tur tamen necessario genus, si quis formas eius omnes
per enumerationē negauerit, hoc modo: Nam quod nec
ratione utitur, nec brutum est, id ne animal quidem est.

A differē-
tia.

Differentia est, qua genus diducitur in speciem. A differē-
rentia aequaliter infertur, & remouetur species, quam
constituit. Genus autem comprobatur, non improba-
tur, ut supra dictum est de specie: ut, si sentit, est ani-
mal, si ratione caret, homo non est. Ratione non caret
igitur & animal est. Nam si ratione caret, non statim

A proprio.

animal non erit. Proprium est, quod soli speciei accidit,
ut hos

ut homini risus. Id, quemadmodum differentia, id cuius est proprium positum, infert, remotum aufert. Vt, quod risibile est, id hominem esse necesse est. Quod risibile non est, id ne homo quidem dici potest. Si tyrannicidæ proprium est tyrannum occidere, hic tyrannum occidit, igitur præmio donandus. Hoc quoniam proprium non est, sic confutabimus, Si tyrannum occidere, tyrannicidæ proprium est, carnifices, quibus tyrannos occidendos tradimus, tyrannum occidunt: carnifices igitur præmium accipiant. Definitio est cuiusq; rei breuiter, & absolute potestatem complectens oratio. Hæc cum re definita conuertatur, necesse est: ut, Si animal rationale est, igitur & homo: Quod nec animale est nec rationale, id homo non erit. Si homo est, ergo & animal rationale. Si homo non est, igitur ne animal quidem rationale. Definitio confutatur, si aut uerum proprium, aut differentia uera, aut genus uerum positum non est: si quid in altero continetur, aut excluditur, quod non idem in altero contineatur, aut excludatur hoc modo: Monctam omnem uxori legauit, cœlatum autem argentum moneta est: argentum igitur cœlatum omne legauit. Neque enim omne cœlatum argentum moneta dicitur. Nam patera, & huiusmodi cœlatum argentum est, nec tamen ista monetam uocant. Constituantur & definitiones ex accidentibus, quæ si huiusmodi sint, ut cum re definita conuertantur, ualet consequutio: ut homo est animal bipes, erectum, sine pennis. Psitacus auis est uiridis, rostro adunco, collo rubro, torque insigni in se-

A definitio.
tione.

A descriptio.
tione.

Alterum
genus de
scriptio-
nis.

necta, quæ altero pede cibum tenens uestitur. Constituntur & definitiones ex enumeratis absolute partibus, speciebus, siue formis. ut respublica est, quæ unius, aut paucorum, aut populi potestate regitur. Hoc genus facile confutatur, si qua species in enumeratione præterita additur. Exemplum. Iniuriæ sunt, quæ aut pulsatione corpus, aut conuicio aures afficiunt. Confutatur.

Ab etymo-
logia.

Quid si quis filiam tuam rapiat, iniuria non erit? Etymologia est nominis interpretatio, siue notatio: ut, Hic Chrysochorus est appellatus, quod aurum undecumq; pariat. Nam χρυσός Græce aurum, γόνος & foetum significat. Fingit, igitur poëta. De deo disputat, igitur theologus. Medetur, ergo medicus. A toto inferuntur partes, non remouentur, hoc modo: Si tota Resp. consilio gubernanda est, ergo et domus, et unusquisq; ciuium. Non tamen quoniam tota Resp. fortunæ committenda non est, idcirco nec tu te casui committes. Neq; enim quia tota domus redintegrandam non est, igitur nec paries unus. Verum partes si uniuersa colligantur, totum inferunt: si uniuersa remoueantur, totum auferunt. Considerantur autem partes, à tempore, à quantitate, à loco: ut, Si neq; in cælo, neque in terra inuenitur, nusquam igitur inueniri poterit. Causa & effectus conuertuntur, si modo eiusmodi sit causa, ut ab ea una fluat effectus, & ea sola sit idonea ad producendum effectum. Ea quadrifariam diuiditur, in efficientem, materialem, formalem, & finalem.

A toto.

Ab efficiente.

A causa.

Ab efficiente causa: ut, Non potest non esse dies, exorto sole. Nec uirgo est, si cum uiro concubuit. Si sapientia uirum

Ab effici-
ente.

uirum

uirum bonum facit, & ipsa bona est. Corpus in lumine est, ergo facit umbram. Voluptas infamiam gignit, igitur fugienda. Virtus honorem adfert, igitur appetenda. Coloratus est, igitur fuit in sole. Puluerulentus est, igitur in itinere fuit, non est consequens: harum enim rerum plures possunt esse cause. Sublata materia, & effectus necessario aufertur: ut, Lignum nullum habuit, nec naues igitur potuit fabricare. Ferrum cum desit, qui possunt gladios cudere? A forma: ut, Aperte mentiantur poëta uolasse Dædalum. nam quod natura negat, nemo potest facere. A fine ducuntur argumenta: ut, Felicitas est expetenda, igitur & uirtus. Non malum est uiuere, igitur nec comedere. Bona est medicina, nam & salus bona est. Bona est pax, igitur & bellum utile. Hæc argumentatio in coniecturali statu potissimum adhibetur. Ab usibus: ut, Equitare oportet, igitur & equi habendi. Nauigare conuenit, igitur & naues parare conuenit. Tueri uitam licet, igitur & gladium ferre licet. Veterem theologiam scire pulchrum, ergo & poëtas didicisse pulchrum erit. A generatione ad corruptionem: ut, Malum est extinguere Rempublicam. igitur bona est Respublica. Concordia ciuium optima, cur non igitur & ciuitas? Ab adiunctis: ut, Cæsarem sapientissimum fuisse constat, quem nullius unquam rei poenituerit. Stultus Antonius, qui nihil unquam gessit, cuius non postea poenituerit. Pallet, cogit abundus sedet, subinde animum mutat, igitur amat, Expalluit, titubauit, trepidauit, igitur conscius sibi fuit. Si tibi sanam meam contaminare

A materia

A forma.

A fine

Ab usibus

A generatione.

Ab adiunctis

licuit, mihi expurgare non licebit? Quem quis amat, nō
 ledit: quem heredem facit, charum habuit. Orbæ inser-
 uit, igitur hereditatem captat. Si poëta est, igitur las-
 sciuius. Si dialecticus, igitur contentiosus. Si theologus,
 morosus. Si medicus, auarus. Quæ tamen facile confuta-
 ri possunt, præsertim si eiusmodi sint, ut sæpenumero
 non consequantur. Ab iudicio, uel autoritate: ut, Opti-
 ma statim discenda sunt. Sic enim Quintilianus instituit

A iudica-
 tis.

A simili.

tor optimus faciendum existimauit. A simili sic: Ut in
 tempestate, quum maximum periculum, mare, uentique
 minantur, tum peritus nauclerus minime à clauo deces-
 dit, oculos & manus ad omnia intentas habet. Ita uir
 sapiens, quum maxime seuit fortuna, & quum res sunt
 maxime dubie, tum maxime consilio uti, & uigilare
 ad omnia debet. Locus autem à simili confutatur, si aut
 dissimile esse docebimus, quod alter simile dixit, aut
 aliam commodiorem similitudinem adducemus, hoc
 modo: Ut picem nemo tractat, nisi contaminetur, ita
 poëtas nemo potest legere, quin ad libidinem incite-
 tur. Negabimus simile quippiam poesim diuinam scis-
 entiam cum pice habere, aut commodiorem similitu-
 dinem dabimus, hoc modo. Imò quod apes facere uideo-
 mus, ut ex unoquoq; flosculo, quicquid est optimum, id
 excerpant, si quid ueneni, id araneæ exugendum re-
 linquant, ita nos in poetis, quod est eruditionis, & bo-
 næ doctrinæ, id nobis rapiemus, si quid obscœnitatis oc-
 currerit, id relinquemus. Ut, Neque equus indomitus
 quamuis natura bonus, ad eas utilitates, quæ ab eo de-
 siderantur

Simile per
 negationē

siderantur, idoneus est: Ita nec homo indoctus, quamuis
 ingeniosus, is est à quo uirtutis fructum possis elicere.
 Non enim, ut qui currenti ad cursum succedit, ueloci-
 or est: sic qui imperatori, ad regendum exercitum me-
 lior. Nec ut nauis, ita amicitia noua fidelior. A maio- A maiori
 ri, hoc modo: Parenti non obtemperat, & audiet alie-
 num? Huius mortem tam fert familiariter, quid mihi
 hic faciet patri? Si adulterum occidere licet, ergo &
 foris cadere. A minori uero sic: Si furem cadere licet, A minori
 licet & latronem. Si puer ista potuisti, uir non poteris?
 A pari: Si lex parricidam damnat, & matricidam. Si A pari
 patri in filium ius est, igitur & in filiam. Si fratrem do-
 mi alis, cur me eiicias? Porro exemplum, aut simile est, Ab exem-
plo
 aut contrarium, aut maius, aut minus. Simile exemplum:
 ut, Iure occisus Saturninus, quoniam & Gracchus. Con-
 trarium: ut, Brutus filios prodicionem mollientes, occi-
 dit. Manlius uirtutem filij morte multauit. Marcellus
 ornamenta Syracusanis hostibus restituit. Verres e-
 dem socijs abstulit. Maius: ut, Si propter matrimo-
 nium uiolatū Troia funditus excisa est, quid fieri adul-
 tero par est? Minus: ut, Tibicines, quum ex urbe recess-
 sissent, publice sunt reuocati, ciuitatis principes, qui be-
 ne de Rep. meriti sunt, quum inuidie cessissent, ab exilio
 non sunt reuocandi? Simile ostenditur, à genere, natu- De cōfuta-
tione ar-
gumētoꝝ
ab exēplo
A genere
 ra, ui, magnitudine, multitudine, tempore, loco, causa,
 persona, opinione, modo. A genere sic: Extinguitur
 intellectus, quoniam & uisus. Consutatur, sed uisus ma-
 terialis non item intellectus. A ui: Infit iuuentuti seu A ui.
ritas

- A magnitudine.** *ritas quedam, quoniam & senibus. Confutatur, sed incunditas iuuentutis propria. A magnitudine: Si sorte non electione fit gubernator nauis, nec imperator clas-
sis. Confutatur, at maiori maius ratione gerendum est.*
- A multitudine.** *A multitudine: Nostra ne, an hostium hæc ciuitates sint, dijudicemus. sic enim & maiores de duabus fecerunt. Confutatur, sed in pluribus maius periculum. A tempo-
re: Continuet Pompeius imperium, quoniam & Marius. Confutatur, sed ille atrocissima Reip. tempestate, quum
nunc urgeat nemo. A loco & causa. Quum in Italia bel-
lum sit, non traiciatur in Africam copia, ne simile quiddam cum Atheniensibus patiantur. Confutatur, sed longius
illi: & ignota in loca, propius nos, & in cognita, & ea
ex re alios quoq; hostes illi attraxerunt nos hostem Hannibalem ab Italia expellemus. A persona: Continuet Ma-
rius imperium, quoniam & Scipio. Confutatur, at san-
ctus ille uir, hic non æque. Ab opinione: Qui Cereris sa-
cra stuprauit obeuntem, ea pœna plectatur, qua qui
Vestæ obeuntem corrumpit. Confutatur: sed quæ mas-
iori conatu suscipiuntur peccata, atrocius puniendæ
sunt. Possunt autem multa horum ad eiusdem euerسیونē
concurrere. Locus à proportionē, hoc differt à simili,
quod ibi à simili simile ducitur, hic similitudinis, ac pro-
portionis fit collatio. Per simile sic effertur argumen-
tum. Nam ut nauis gubernator non sorte, sed iudicio
eligitur, ita in Rep. magistratus sunt eligendi. Per pro-
portionem sic: Ita se habet ad nauim gubernator, ut ad
Remp. magistratus. At iudicio, non sorte gubernator
eligitur*

elegitur. Oportet ergo & magistratus, iudicio, non sorte eligere. *Locus à proportionem eodem modo reprehenditur, quo locus à simili. Locus ab oppositis quinque partibus diuiditur. A priuatiue oppositis sic: Cæcus est, igitur nunquam uidebit. Item: Non est solus cæcus, qui caret oculis, nam multos tametsi oculos habent, tamen cæcos adpellare non dubitamus. A negatione: Pacem consensere Carthaginenses, In Hispania enim nostros socios sollicitant. A relatiue oppositis: Carthaginenses Romanis subiectos esse conceditis? Constat igitur Romanos Carthagini imperasse. Si tu me præceptorem appellas, cur ego te non appellem discipulum? Si fateris à me tibi creditam pecuniam, tu mihi debes. Si me pro filio non habes, ne tu mihi pro patre habebis. Si nos pro tuo exercitu non habes, ne te pro imperatore ducemus. A contrarie oppositis: Si sanus non es, ægrotare constat. Si amandus, qui bene meretur, odio prosequendus, qui male. Si præmio dignus, qui tyrannum occidit: supplicio afficiendus, qui tyrannum iuuat. In contrarijs, quæ mediata uocantur, non consequitur necessario: ut, Si niger non est, igitur albus est, nam uiridis, aut ruber esse potest. A disparatis: Disparata genere sunt, quæ sub eodem genere posita, diuersis differentijs, uel proprijs separantur. Quæquam etiam quæ genere distant, disparata possint uocari: ut, Si homo est, igitur nec asinus, nec deus & cætera. Tu quum decem pondo argenti deposueris, qua fronte auri tantundem repetis? Marmoream domum diruisti, & reponis latericiam? A transumptione:*

Ab oppositis

A priuatiue oppositis

A negatione

A relatiue oppositis.

A contrarijs

A disparatis

A transumptione.

Philoso

Philosophus non inuidet, quoniam nec sapiens. Distin-
 guitur hic locus ab interpretatione, quoniam hic nihil
 exponitur, sed à uerbo notiori, minus notum infertur,
 illic nominis ratio affertur, hoc modo: Sapiens non inui-
 det, philosophus amator est sapientiæ igitur non inui-
 det. A coniugatis: Si rhetorice uirtus est, rhetorem stu-
 diosum esse necesse est. A casibus: Si ingratitude tur-
 pis est, turpiter igitur facis, qui bene merito gratiam
 non referas. A diuisione: Diuisio fit, aut per negationē,
 aut partitionem. Per negationem hoc modo: Aut utile
 est bellum indicere, aut non: sed non est utile bellum in-
 ferre, igitur quiescere utile est. Partitio autē aut est ge-
 neris in species: ut, Animalium quædam ratione parti-
 cipant, quædā sunt rationis expertia, aut totius in par-
 tes, aut uocis in significata, aut subiecti in accidētia, aut
 accidētis in subiecta, aut accidētis in accidentia. Sed de
 his hætenus satis, iam ad partes suasorio generi pro-
 prias redeamus. Tutum, quod ad incolumitatem perti-
 net. Iucundum, quod uoluptatē aut animi, aut corporis,
 aut utriusq; adfert. Facile, quod sine periculo, aut nego-
 cio fieri possit. Necessariū, quod aliter fieri nequit. Cæ-
 tera à rhetorum præceptis petantur. Nemo putet omni-
 bus his partibus semper in suadendo utēdum esse, quod
 per longum foret, præsertim in epistola. Sed quot inci-
 dent, & quanta ex parte, catenus attingere sat fuerit.
 Conciliato igitur eius animo, cui scribimus: deinde si in-
 ciderit, subiecta narratione: tertio loco id quod suade-
 re, aut dissuadere uolumus, cum amplificatione qua-
 dam

A coniu-
 gatis
 A casibus.

A diuifio-
 ne.

Tutum
 Iucundū
 Facile

Necessa-
 rium.

dam est proponendū. Deinde post diuisionem, aut etiā
 omiſſa diuisione: ratio, aut multe rationes sunt subden-
 d.e: rationibus confirmationes subiungēdo. Cōfirmatio
 ni ipsi nōnunquā altera confirmatio firmamētī causa ap-
 ponitur. Deinde rem locupletabimus, exēplo, autorita-
 te, prouerbio, sententiā, simili, dissimili, contrario. Que
 ita inter se miscbimus, ut nunc à ratione ad simile, à si-
 mili ad exemplū, ab exemplo rursus ad rationē, uel eam-
 dem alijs uerbis uestitam, uel aliā ueniamus. Nam ab exē-
 plis rationes nonnunquā nascuntur, item autoritati, scien-
 tientiēq; rationem conuenit subijcere. De exemplorum
 uarietate iam diximus. Similia ex omni rerū genere pe-
 tuntur, quare plurimorum animantium, herbarum, alia-
 rūq; rerū species, & naturas cognitas, et perspectas ha-
 bere conducet: autoritates quoq; alias philosophorum,
 alias oratorū, theologorum, historicorum. Que si scite
 intermiscbimus, nunquā decrit quod dicamus, & satie-
 tatem uarietate facile uitabimus. In hac uarietate, expo-
 sitione, & collectione rhetorica diligenter utemur. Hu-
 ius præceptiuncule hoc crit exemplum.

EXEMPLVM EPIST. SVAS

sorie.

Quanquam pro tua singulari sapientia, ipse abū-
 de per te sapias affinis iucundissime, nec alienis
 eges cōsilijs, tamen hoc uel ueteri nostræ amicitie, que
 ab ipsis ppē cunabulis unā cū etate nobis accreuit, uel
 tuis summis in me officijs, uel arctissime deniq; affinita-
 ti debere me putauī, si is esse uellē, quē tu me semp existi-
 masti,

Beneuolē
tiā captat

- Attentio.** *maſti uirum & amicum, & gratum, ut id quod ad tuam tuorumq; ſalutem ac dignitatem plurimum intereſſe iucaſſem, te libenter ac libere admonerem. Aliena nonnumquam rectius quam noſtra perſpicimus. Tuum conſiliū meis in rebus perſepe ſum ſecutus, neque minus felix mihi comperi, quam erat amicum. Nunc ſi uiciſſim in tuis meum ſequi uoles, futurum arbitror, ut neque me ſuaſiſſe, neque te poeniteat paruiſſe. Coenauit apud me ſexto Idus Apriles, cum in uilla Montana eſſem, Antonius Baldus homo, ut ſcis, tuarum rerum ſtudioſiſſimus, generiq; tuo iam inde ab initio coniunctiſſimus. Triste plenumq; lachrymarum conuiuium. Nunciabat mihi magno utriuſq; dolore, matrem tuam ſceminam integerrimam, è uiuis conceſſiſſe: ſororem tuam luctu ac deſiderio uictam, ſterili dicatarum uirginum choro aſſcriptā eſſe: ad te unum ſpem ſtirpis tuæ rediſſe: amicos ſummo conſenſu tibi puellam ſummo genere natam, forma præſtanti, optime moratam, poſtremo tui amātiſſimam, ſumma cum dote obtuliſſe. Te uero neſcio qua ſeu doloris impotentia, ſeu religione, ita cœlibatum decreuiſſe, ut nec generis ſtudio, nec ſobolis amore, nec amicorum ualidis, aut monitis, aut precibus, aut lachrymis abduci poſſiſ à ſententia.*
- Propoſitio.** *Tu tamen uel me autore, mentem iſtam mutabis, & cœlibature relicto, ſterili ac paruum humano uitæ inſtituto, ſantiſſimo coniugio indulgebis.*
- Diuiſio,**
hoc eſt, li-
mē argu-
mētation *Qua in re neq; tuorum charitatem, quæ tamen alioquin animum tuum uincere debebat: neque meam auoſritatem*

ritatem quicquam mihi prodesse cupio, nisi clarissimis rationibus ostendero: id fore tibi longe tum honestius, tum utilius, tum iucundius. Quid quod etiam hoc tempore necessarium.

Nam primum hac in re, si te honesti ratio mouet, quæ apud probos uiros plurimum ualere debet, quid matrimonio honestius, quod ipse Christus honestauit, qui nuptiis unâ cum matre, non solum interesse dignatus est, uerum etiam nuptiale conuiuium miraculorum suorum primitiis consecrauit? Quid sanctius, quod ipse rerû parens instituit, adiunxit, sanctificauit: quod ipsa sanxit natura? Quid eo laudabilius, quod qui reprehendit hæreseos damnetur? Tam est honorificum matrimonium, quàm est infame uocabulum hæretici. Quid æquius, quàm id reddere posteris, quod ipsi à maioribus accepimus? Quid inconsideratius, quàm id sanctimonie studio, perinde ut prophanum sugere, quod deus ipse totius sanctimonie fons ac parens sanctissimû haberi uoluit? Quid inhumanius, quàm hominem ab humane conditionis legibus abhorrere? Quid ingratius, quàm id negare minoribus, quod ipse nisi à maioribus accepisses ne esses quidem qui negare posses? Quod si matrimonij querimus autorem, non à Lycurgo, non à Mose, non à Solone, sed ab ipso summo rerum omnium opifice conditum & institutum est ab eodem & laudatum, ab eodem honestatum consecratumq; . Siquidem initio cum hominem è limo finxisset, miseram prorsus & inamœnam ceius u t i fore intellexit, nisi sociam Euam adiungeret.

Ab honesto primû ratiocinat

A laudabili li.

Ab æquo Rationes p cõtrariû

Cõfirmationes cû laude ab origie rei

Homo pri-
mū condi-
tus mox
uxori iun-
ctus.
Post dilu-
uū reno-
uata ma-
trimoni
lex.
Quod na-
turæ lege
fuerit pro-
ditū, euā-
gelica cō-
probauit
autoritas

Quare uxorem non è luto illo quo uirum, sed ex Adæ
cratibus eduxit, quo prorsus intelligeremus nihil nobis
uxore carius esse debere, nihil coniunctius, nihil tenacia-
us adglutinatum. Idem ille post diluuium mortalium ge-
neri reconciliatus hanc primam legem prouulgasse le-
gitur, non uti cœlibatum amplecterentur, sed ut cresce-
rent, ut multiplicarentur, ut terram implerent. At quo
pacto, nisi coniugio darèt operam? Et ne hic uel Mosai-
cæ legis libertatem, uel tempestatis illius necessitatē cau-
semur, quid aliud sibi uult illud in Euangelicis quoq; li-
teris repetitum comprobatumq; Christi suffragiū? pro-
pter hoc, inquit, relinquet homo patrem & matrem, &
adheret uxori suæ. Quid parentum pietate sanctius?
At huic tamen coniugalis præfertur fides. Quo auto-
re? nempe deo. Quo tempore? non Iudaismi tantum, sed
Christianismi quoq;. Deseritur pater, deseritur mater,
& adheretur uxori. Filius emancipatus incipit sui iu-
ris esse. Filius abdicatus desinit esse filius. At sola mors
dirimit coniugium, si tamen illa dirimit. In his modo di-
rimitur, qui coniugium repetunt. Quàm diu perseues-
rat coniugalis affectus, non uidetur diremptum matri-
monium. Iam si cætera sacramenta, quibus ecclesia Chri-
sti potissimum nititur, religiosa quadam ueneratione co-
euntur, quis non uidet huic plurimum religionis deberi,
quod & à deo, & primum omnium est institutū? Et cate-
ra quidē in terris, hoc in paradiso: cætera ad remediū,
hoc ad consortium felicitatis: cætera naturæ collapsæ
Abipari sunt adhibita, unum illud conditæ datum est. Si leges à
mortalis

mortalibus institutas sanctas habemus, non erit coniugij
 lex sanctissima, quam ab eodem accepimus, à quo & ui-
 tam, quæ una propè cum ipso hominū genere nata est:
 Deniq; ut legem exemplo confirmaret, adolescens, ut di-
 ctum est, ad nuptiale conuiuium uocatus, unà cum ma-
 tre libens adfuit: nec adfuit modo, uerum etiam prodigioso munere honestauit, haud alibi miraculorum suorū
 initium auspicatus. Cur igitur inquires, Christus ipse à
 coniugio abstinuit? Quasi uero nō plurima sint in Chri-
 sto, quæ mirari potius quàm imitari debeamus, sine pa-
 tre natus, sine parentis dolore processit, clauso monu-
 mento prodijt. Quid in eo non supra naturam? Sint hæc
 illi propria. Nos intra naturæ legem uiuentes, suspicia-
 mus illa quæ supra naturam sunt: quæ pro modulo nos-
 tro sunt amulemur. Sed è uirgine nasci uoluit. E uirgi-
 ne quidem, sed coniugata. Virgo mater, deum decebat:
 coniugata, nobis quid esset agendum significauit. Vir-
 ginitas eam decebat, quæ coelestis afflatu numinis illiba-
 ta pareret illibatum. Sed Ioseph sponsus, nobis casti con-
 iugij leges commendat. Qui magis coniugalem societa-
 tem potuit commendare, quàm quod arcanam illam,
 & angelicis quoque mentibus stupendam, diuinæ na-
 turæ cum humano corpore animaque coniunctionem:
 quod ineffabilem illum & æternum in ecclesiam suam
 amorem declarare uolens, se sponsum illius, illam spon-
 sam suam appellat? Magnum, inquit Paulus matrimo-
 nij sacramentum est, in Christo, & in ecclesia. Si qua
 fuisset in rerum natura sanctior copula: si quod fœdus

Confutatio

Altera confutatio.

Ephc. 5

religiosius, quam coniugium, profecto ab eo sumpta fuisse
 esset imago. Quid simile usquam de coelibatu legis in
 arcanis literis? Honorandum connubium, et thorus
 immaculatus prædicatur apud apostolum Paulum, coe-
 libatus hic ne nominatur quidem. Nec excusatur quis-
 dem nisi compensatione maioris boni. Alioqui si quis
 naturæ legem sequutus, det operam liberis, præferens
 est illi, qui perscuerat in coelibatu, non ob aliud,
 nisi ut sibi liberius uiuat. Vere continentis, ac uirgines
 laudatas legimus, coelibatus ex se nullam habet laudem.

Deute. 7

Iam uero Mosaica lex sterile coniugium execratur, atque
 que ob id à communibus aris quosdam submotos legis-
 mus. Quamobrem tandem? nempe ideo, quod tanquam
 inutiles, et sibi duntaxat uiuentes, populum nulla sors
 bole augerent. In Deuteronomio præcipuum benedictio-
 nis argumentum proponitur Israelitis, quod nullus
 esset inter illos futurus sterilis, nec mas nec scemina. Et
 Lya dicitur despecta à domino, quod non pareret.

Ab impa-
ri.

Quin et in Psalmis inter præcipuas beatitudinis par-
 tes refertur, uxoris fecunditas. Vxor inquit tua sicut
 uitis abundans, filij tui sicut nouelle oliuarum in cir-
 cuitu mensæ tuæ. Quod si lex damnat ac notat sterile
 matrimonium, coelibes multo amplius damnauit. Si na-
 tura poenam non effugit, ne uoluntas quidem effugiet.
 Si damnantur quorum uoluntati natura desuit, quid
 commerentur ij, qui ne operam quidem dederunt, ne
 steriles essent? Hebræorum leges hoc honoris habe-
 bant matrimonio, ut qui sponsam duxisset, eodem an-
 no non

Laus cõiu-
gii à præ-
mijis.

no non

non cogere in bellum exire. Periclitatur ciuitas
 nisi sint qui eam armis tueantur. At certum exitum est, A necessario
 nisi sint qui coniugij beneficio iuuentutem, semper mor-
 talitate deficientem sufficiant. Quin & Romanae leges Plutar. in uita Cato- nis.
 eos qui coelibes essent, damno etiam multabant, à Reip.
 muneribus secludebant. At qui liberis Remp. auxissent,
 eis tanquam bene meritis premium è publico statuebāt.
 † Priscæ leges pœnas constituerant aduersus coelibes,
 quæ tametsi per Constantinum Cæsarem temperatæ
 sunt in fauorem Christianæ religionis, tamen arguunt
 quàm non sit è Rep. uel minui ciuitatem amore coe-
 libatus, uel spurij impleri. Quin Cæs. Augustus Cen-
 sor, inquisiuit in militem quod in ducenda uxore non
 paruisset legibus, & periclitabatur ni docuisset se tri-
 um liberorum parentem. Declarant & in hoc Cæsar Hæc omnia in priorū editionū exemplaribus defiderantur.
 rum leges fauorem erga coniugium, quod indictas ui-
 ditates à Miscella inductas sustulerunt, ac sublatis pœ-
 nis huiusmodi pacta, tanquam præter æquum & bo-
 num inita pro irritis haberi uoluerunt. Adde quod Vlpianus
 declarat dotis causam semper & ubique præcipuam,
 quod haud quaquam fuisse, nisi præcipua quædam
 utilitas ex matrimonio proficisceretur. Habitus
 est honos coniugio, sed maior fecunditati. Simul atque
 contigisset nomē patris, hæreditatis & omnis legati at-
 que etiam caduci capax reddebatur. id liquet etiam ex
 poëta Satyrico: per me scriberis hæres, Legatum omne
 capis, nec non & dulce caducum. Plus etiam commodos-
 rum adferebat ius trium liberorum, in his est immuni-

tas à publicis legationibus. Quinq; porrò liberi uacatio-
nem impetrant à personalibus quoq; muneribus, quod
genus est tutela. Ei cui tredecim liberi contigissent Iu-
lianus imperator non modo uacationem indulgit à decu-
rionatu, sed simpliciter ab omnibus muneribus. Nec si-
lent huius tanti fauoris causam sapientissimi legū condi-
tores. Quid immortalitate felicius? Hæc natura negat
matrimonium arte quatenus licet largitur Reip. Cui non
optabilis est apud posteros memoria? Hæc nullis forni-
cibus, nullis pyramidibus, titulisue certius propagatur,
quàm liberorum procuratione. Apud Adrianum impe-
ratorem causam uicit Albinus, nò alia cõmendatione, q̃
quod Reip. dedisset numerosam sobolem. Proinde dispẽ-
dio fisci, passus est liberos in paterna bona in solidum suc-
cedere, quod intelligeret imperium magis fulciri propa-
gatione iuuentutis, quàm pecuniarum accessione. Postre-
mo ceteræ leges nec omnibus regionibus, nec quibuslibet
temporibus congruunt, sola cõiugij lex ad omnes orbis
nationes, ad omne tẽpus pertinet. † Lycurgus leges tulo-
lit, ut qui uxores non ducerent, hi & æstate arcerentur
à ludis ac spectaculis, hyeme uero nudi forū circuirent,
ac semetipsos execrati, iusta pati dicerent, quod legibus
non paruissent. In summa, uis scire quantum matrimo-
nio tribuerit antiquitas, uiolati matrimonij poenam per-
pende. Græci quondam uiolatum matrimonij ius, decenni
bello uindicandum censuerunt. Ad hæc non Romanis
modo, uerum etiam & Hebræis, & Barbaricis legis
bus adulteris poena capitalis statuebatur, Eurem quæ
drupli

Plutar. in
uita Ly-
cur.

A poenis

Lex Iulia

dupli pœna absoluebat, adulterij scelus securis expia-
 bat. Apud Hebræos autem populi manibus lapidaba-
 tur, qui id uiolasset, sine quo populus non esset. Nec hoc
 contenta legum seueritas, illud etiam permisit, depre-
 hensum adulterum sine iudicio, sine legibus confodere: Ab ipari
 nimirum id donans dolori maritali, quod grauate con-
 cedit uim à capite propellenti: quasi ledat atrocius,
 qui coniugē adimat, quàm qui uitam. Profecto sanctissi-
 mam quandam rem coniugium uideri necesse est, quod
 uiolatum humano sanguine sit expiandum: cuius ultio,
 nec leges, nec iudicem expectare cogitur, quod ius nec
 in parricidio est.

Sed quid de scriptis legibus agimus? Naturæ hæc
 lex est, non in tabulis æreis exarata, sed animis nostris
 penitus insita: cui qui non paret, ne homo quidem sit
 existimandus, nedum bonus ciuis. Nam si, ut Stoici ho-
 mines acutissimi disputant, recte uiuere, est naturæ
 ductum sequi, quid tam naturæ consentaneum, quàm
 matrimonium? Nihil enim tam à natura, non homini-
 bus modo, uerumetiam reliquo animantium generi insi-
 tum est, quàm ut suam quodque speciem ab interitu
 uindicet, & propagatione posteritatis, tanquam im-
 mortalem efficiat. Quod sine coniugali coniunctione
 fieri non posse quis ignoret? Turpissimum autem uide-
 tur muta pecora naturæ parère legibus, homines Gi-
 gantum more naturæ bellum indicere. Cuius opus, si ocu-
 lis haud cæcutientibus inspiciamus, intelligemus in om-
 ni rerum genere coniugij speciem quandam inesse uo-
 luisse.

A defini-
tione

A natura

A minore

In arbore
coniugii
Li. 14. c. 4

luisse. Omitto enim iam de arboribus, in quibus Plinio autore, cum primis graui, adeo manifesto sexus discrimine coniugium inuenitur, praesertim in palmis, ut nisi marita arbor in foeminas circumstantes ramis incumbat, tanquam concubitum appetens, haec planè steriles mansurae sint. Idem indicat, autores esse, qui credunt in omnibus quae gignit tellus, inesse sexum maris & foeminae. Taceo de gemmis, in quibus sexum inueniri scriptis idem autor, at non solus. Nonne deus ita res cunctas uinculis quibusdam connexuit, ut aliae alijs egere

Ingemis

Coit^occ:li
& terrae

uideantur? Quid coelum perpetuo motu uersatile, nonne dum tellurem omnium parentem subiectam, uario rerum genere foecundat, uelut infuso semine, mariti fungitur officio? Sed singula percurrere nimis longum arbitror. Quorsum autem haec spectant? eò uidelicet, ut intelligamus coniugali societate & constare, & contineri omnia: sine ea dissolui, interire, collabi cuncta.

Fabula &
eius expo
sitiō.

Fingunt ueteres illi ac sapientissimi poetae, quibus studium fuit philosophiae praecipua fabularum inuolucris tegere, Gigantes anguipedes terrae filios, extructis in coelum montibus bellum superis intulisse. Quid haec sibi uult fabula? Nimirum immanes quosdam ac feros homines & obscuros, à coniugali concordia uehementer abhorruisse, eoq; fulmine praecipitatos, hoc est, funditus interisse, cum id uitarent, quo solo constat humani generis incolumitas. At ijdem Orpheum poetam, ac citharædum saxa durissima cantu mouisse commemorant. Quid significantes? Nempe uirum & sa-

Horat. in
Arte.

pientem

pientem & facundum, homines saxeos & ferarum ritu uiuentes, à uago concubitu prohibuisse, atq; ad matrimonij sanctissimas leges adduxisse. Apparet igitur, qui connubij amore non tangitur, eum non hominem, sed saxum uideri, hostem naturæ, numini huius rebellem, sua pte stultitia sibi perniciem accersere. Crudelior enim est, qui generi suo, quàm qui uni sibi molitur exitium. Age uero, quandoquidem in fabulas minime fabulosas incidimus, idem Orpheus, cum apud inferos Plutonem ipsum, manesq; permouit, ut Eurydicen suam liceret abducere: quid aliud poetas cogitasse putamus, quàm ut nobis coniugalem amorem commendarent, qui apud inferos quoque sanctus, ac religiosus haberetur? Eodem pertinet, quod antiquitas coniugio Iouem Gamelium Fest. Pöp. præfecerat, Iunonem pronubam, Lucinam, quæ parturientibus adesset: superstitiose quidem errans in deorum nominibus, at non errans in hoc, quod matrimonium rem sacram ac dignam, quæ dijs curæ sit, iudicarit. Diuersi quidem apud diuersos populos ac nationes, ritus Ab auctoritate & exemplis. legesq; fuere. Nulla unquam gens tam fuit barbara, tam ab humanitate omni aliena, apud quam coniugij nomen non sanctum, non uenerandum sit habitum. Hoc Thrax, hoc Sarmata, hoc Indus, hoc Græcus, hoc Latinus, hoc uel extremus orbis Britannus, aut si qui sint his quoque semotiores, religiosum habuit. Quid ita? quia necesse est omnibus esse commune: quod communis hominum parens in seuit: & adeo penitus in seuit, ut huius rei sensus non solum ad turtures & columbos, uerum etiam

Pietas &
in feris.

Plin. lib. 8
cap. 43.

Simile.

Hebraei,
Persæ.

Laert. in
Arista.

am ad immanissimas feras pertingat. Siquidem leones
in uxorem mites sunt, Pro catulis dimicant trigides. As
sinos per obstantes ignes agit prolis tuendæ pietas.

Atque hoc sanè ius nature uocant, ut efficacissimum,
ita latissime patens. Ut igitur diligens cultor non est,
qui presentibus rebus contentus, arbores adultas satis
quidem accurate tractat: ceterum neque propagandi,
neq; inserendi curam agit, propterea quod necesse est,
paucis annis eos hortos quantumuis diligenter excul-
tos interire, Ita parum diligens in Repub. ciuis censen-
dus, qui presenti turba contentus, de propaganda ciui-
um multitudine non cogitat. Nemo igitur unquam egre-
gius ciuis habitus est, qui non liberis gignendis, recteq;
instituendis operam dederit. Apud Hebræos & Pers-
as laudi in primis erat, quàm plurimas habere uxo-
res, tanquam ei patria plurimum deberet, qui cum nu-
merosissima sobole locupletasset. Num tu Abraham
ipso sanctior uideri studes? Is pater multarum genti-
um non esset appellatus, idq; deo auspice, si uxoris con-
tubernium refugisset. Num tu Iacob religiosior habe-
ri queris? Is Rachelis amplexus tam diuturna seruitu-
te redimere non dubitauit. Num Solomone sapienti-
or? At quantum ille uxorum gregem domi aluit? Num
Socrate castior, qui Xanthippen sceminam etiam mo-
rosam domi pertulisse legitur: non tam ut ille suo mo-
re iocabatur, quo domi disceret tolerantiam, sed ne in
nature officio claudicasse uideretur. Intellexit enim uir
unus Apollinis oraculo sapiens iudicatus, hac lege se
genis

genitum, ad hanc natum, hoc se debere naturæ. Nam si recte à ueteribus philosophis dictum est: si non temere à nostris theologis comprobatum: si merito, uelut adærgionis uice ubiq; decantatum, neq; deum, neq; naturam quicquam frustra facere: cur hæc membra tribuit, cur hos stimulos, hanc gignendi uim addidit, si coelibatus per se laudi ducitur? Si quis te magnifico munere donaret, arcu, ueste, aut gladio, indignus accepto uideberis, si uti eo aut noles, aut nescies. Cum cætera omnia tanta ratione sunt constituta, haud uerisimile uideri debet, hac una in re naturam dormitasse. Nec audio qui mihi Confutatio. dicat fœdam illam & obscenam pruriginem & Venereis stimulos non à natura, sed à peccato profectâ. Quid tam dissimile ueri? Quasi uero matrimonium, cuius munus sine his stimulis peragi nequit, non culpam præcesserit. Iam in cæteris animantibus unde illi stimuli? à natura, an à peccato? Mirum ni à natura. Nam in corporis affectionibus minimum interest inter hominem & reliquas animantes. Postremo nos imaginatione fœdum reddimus, quod sumpte natura pulchrum ac sanctum est. Alioqui si res non opinione uulgi, sed ipsa natura uelimus expendere, qui minus fœdum brutorum animantium more, edere, mandere, concoquere, excernere, dormire, quàm licita permissâque Venere uti? At uirtuti potius quàm naturæ parendum. Perinde quasi uirtus sit ulla dicenda, quæ cum natura pugnet: unde nisi proficiatur, ne esse quidem poterit, quæ cultu & disciplina perficiatur. Sed apostolorum te institutum Confutatio.
deleat Confutatio.

Matth. 19.

delectat, qui & ipsi cœlibatum sunt secuti, & alios ad id uita genus sunt cohortati. Imitentur sanè apostolos uiri apostolici, quorum cum sit muneri & docere, & instituere plebem, non queunt simul & gregi, & uxori satisfacere. Quanquam & Apostolis aliquot uxores fuisse constat. Episcopis cœlibatum concedamus. Quid tu apostolicum institutum sequeris, ab apostolico munere longe alienissimus, homo nimirum & prophanus, & priuatus? Illis hoc uenia datum est, ut uacent à coniugij munere, quo magis uacaret copiosiore prolem Christo gignere. Sit istud sacerdotum ac monachorum priuilegium, quos apparet in Essenorum institutum successisse. Tui status alia ratio est. At ipse Christus, iniquies, beatos pronunciauit, qui sese castrarunt ob regnum dei. Non reijcio auctoritatem, sed sententiam interpretor. Primum arbitror hoc Christi dogma, ad ea tempora potissimum pertinere, quibus oportebat ecclesiam ab omnibus mundi negocijs quàm maxime exeditum esse. Cur sitandum erat per omnes terras, inminebat undique persecutor. Nunc is est rerum ac temporum status, ut nusquam reperias minus inquinatam morum integritatem, quàm apud coniugatos. Exaggerent quantumlibet suum institutum monachorum ac uirginum examina: iactent quantum uolent ceremonias, cultusq; suos, quibus potissimum inter ceteros eminent: sanctissimum uita genus est, pure, casteq; seruatum coniugium. Præterea non is modo sese castrat, qui uiuit cœlebs, sed qui caste, sancteq; colit coniugij munus. Atque
utinam

utinam uere castrati sint, quicumque suis uitijs magnificum castrationis prætexunt titulum, sub umbra castitatis turpius libidinales. Neque enim mei pudoris esse puto, commemorare, in quæ dedecora sæpe prolabantur, qui nature repugnant. Postremo ne præcipit quidem Christus ulli coelibatum, at idem diuortium palam interdicit. Mihi sanè uidetur, non pessime consulturus rebus ac moribus hominum, qui sacerdotibus quoque ac monachis, si res ita ferat, ius indulgeat coniugij: præsertim quum ubique tam ingens sit sacerdotum turba, quorum quotusquisque castam agit uitam? Quanto satius concubinas in uxores uertere, ut quas nunc habent cum infamia, cum irrequieta conscientia, habeant palam cum honesta fama: ac liberos gignant, quos ut uere legitimos ament, sancteque instituant, quibus & ipsi pudendi non sint, & uicissim ab illis cohonestentur. Atque id, opinor, iam pridem procurassent episcoporum officiales, nisi prouentus amplior esset ex concubinis, quam ex uxoribus. Sed diuina quædam res est: angelica res est uirginitas. At humana quædam res est coniugium. Ego nunc homo loquor homini, plebeius plebeio, infirmus infirmo. Laudanda quidem res est uirginitas, at ita, si non hæc laus ad quam plurimos transferatur. Quam si uulgo usurpare homines incipiant, quid uirginitate dici, cogitari uic possit exitius? Tum si in cæteris maxime laudem mereatur uirginitas, in te certe reprehensione carere non potest, per quem stabit, quo minus optimum illud genus & immortalitate cum primis dignum obli-

Confutatio.

teretur.

teretur. Postremo minimum abest à uirginitatis laude, qui ius illibatum coniugij seruat, qui uxorem gignens de proli, non libidini habet. Si frater fratris sine liberis defuncti semen excitare iubetur, tu uniuersi tui generis spem interire sines, præsertim cum ad te unum reciderit? Neque uero me clam est, magnis uoluminibus priorum patrum decantatas uirginitatis laudes: quorum Hieronymus adeo miratur eam, ut non multum ab sit à contumelia matrimonij, & ab episcopis orthodoxis ad palinodiam sit inuitatus. Verum donetur hic ardor illis temporibus, nunc optarim, ut isti qui passim sine delectu, ad coelibatum, ad uirginitatem adhortantur, etatem, quæ sibi nondum est nota, hoc operæ collocarent in describenda imagine casti purique matrimonij. Atqui his ipsis quibus tantopere placet uirginitas, non displicet bellum aduersus Turcarum gentem, qui nunc merito tot partibus nos superant: quorum si rectum est iudicium consequetur, ut in primis rectum & honestum habeatur, pro uirili liberis gignendis operam dare, & in uentutem in belli usum sufficere. Nisi forte bombardas, tela, naues, ad hoc bellum apparandas putant, uiris opus esse non putant. Iidem probant ut ethnicorum parentes ferro trucidemus, quo liceat filios etiam insciētes baptizare. Id si uerum est, quanto mitius est idēne efficere coniugiorum officio? Nulla natio tam immanis est, quin excretur infanticidium. Principum leges pari propemodum seueritate puniunt prouocatum abortum, & accersitam pharmacis sterilitatem. Quiritas

Quis

Quia minimum interest inter eum, qui quod nasci coepe-
 rit, intercipit: & eum, qui procurat, ne quid nasci possit.
 Hoc quod in tuo corpore uel arefeit, uel magno eti-
 am salutis periculo corrumpitur: quod in somnis elabi-
 tur, homo erat, si modo tu esses homo. Execrantur He-
 bræorum literæ, uirum qui iussus congregari cum uxore
 fratris defuncti, ne quid nasceretur, proiecit semen in
 terram: & uita iudicatus est indignus, qui uitam inui-
 dit nascituro foetui. At quantulum ab hoc differunt, qui A simili.
 sibi perpetuam sterilitatem indicunt? An non uidentur
 tot homines occidere, quot erant nascituri, si liberis gi-
 gnendis dedissent operam? Quæso, si cui sit fundus soli
 natura feracis, quem incultum sinat perpetuo sterilem esse,
 se, nonne legibus pœnas daret, eò quod Reip. intersit,
 ut suã quisq; rem bene tractet? Si punitur is, qui negligit
 agrum, qui ut maxime colatur, nihil aliud fert, quàm tri-
 ticum, aut fabas, aut pisa: qua pœna dignus est, qui recu-
 sat eum fundum colere, qui cultus fert homines? Atq; il-
 lic diutino molestoq; labore est opus, hic breuem cultu-
 ram etiam uoluptas ueluti paratum præmium inuitat.
 Quare si quid naturæ sensus: si honestum, si pietas, si re- Epilogus
superioris
argumenti
tationū.
 ligio, si officium, si uirtus te mouet, cur ab eo abhorres,
 quod deus instituit, natura sanxit, ratio suadet, diuine
 pariter et humanæ literæ laudant, leges iubent, omnium
 gentium consensus approbat, ad quod optimi cuiusq; ex-
 emplū adhortatur. Quod si pleræq; res etiam acerbæ, A iucūdo.
 uiro bono sunt expetendæ, non alio nomine, quàm quòd
 honestæ sunt, matrimonium profecto multo maxime
 expetendū

Rationes

expectendum. de quo quis dubitare possit, plūne habeat honestatis, an uoluptatis. Quid enim dulcius, quā cum ea uiuere, cum qua sis non beneuolentia modo, uerum etiam corporum mutua quadam communione arctissime copulatus? Si magnam quandam animi delectationem ex reliquorum necessariorum beneuolentia capimus, quā dulce in primis sit habere, qui cum animi tui secreto affectus communices: qui cum perinde ut tecum loquaris: cuius fidei te tuto committas: qui tuas fortunas suas esse ducat. quid tu credis habere felicitatis mariti uxorisq; coniunctionem, qua nulla possit in rerum

Confirmatio ex colatione.

natura inueniri, neque maior, neque firmior? Cum ceteris enim amicis animorum duntaxat beneuolentia coniungimur, cum uxore & summa charitate, & corporum permixtione, & sacramenti foedere, & fortunarum omnium societate copulamur. Præterea in ceteris amicitijs quanta simulatio? quanta perfidia? Sed ij quos nostri amantiſsimos existimamus, sicut hirundines, exacta æstate deuolant, ita fortuna reflante deficiunt. Nonnunquam recentior amicus ueterem eijcit. Paucos audiuiſimus, quorum fides usque ad uitæ finem conſtiterit. Vxoriam uero charitas non perfidia corrumpitur: nulla simulatione obscuratur, nulla rerum mutatione conuellitur: deniq; sola morte, imò ne morte quidem distrahitur. Illa parentum, illa sororum, illa fratrum pietatem, tui amore contemnit: te unum respicit: ex te pendet: tecum emori cupiet. Res est? habes quæ tueatur, habes quæ augeat. Non est? habes quæ querat. Si res secunda

unde sint, duplicatur felicitas: sin aduersa, erit quæ te
consoletur, quæ absideat, quæ inseruiat, quæ tuum ma-
lum suum esse cupiat. An tu uoluptatem ullam cum hac
tanta coniunctione conferendam censes? Si domi agis,
adest quæ solitudinis tædium depellat: si foris, est quæ
discedentem osculo prosequatur, absentem desideret,
redeuntem leta excipiat. Dulcis iuuentæ tuæ sodalis,
gratum senectutis solatium. Natura quidem homini
dulcis est uel quæuis societas, quippe quem ad beneuo-
lentiam atque amicitiam genuit. Hæc igitur quomodo
non erit dulcissima, in qua nihil non commune est? Con-
tra autem, si feras quoque solitudinem horrere, societa-
te delectari uidemus, mea sententia, ne homo quidem sit
existimandus, qui ab hac societate omnium & hone-
stissima, & iucundissima abhorreat. Quid enim eo ho-
mine odiosius, qui tanquam sibi uni natus, sibi uiuat, si-
bi querat, sibi parcat, sibi sumptum faciat, neminem a-
met, ametur à nemine? An non istiusmodi portentum di-
gnum censebitur, quod cum Timone illo ex uniuerso
hominum contubernio in medium mare projiciatur? Ne
que hic ausim illas tibi uoluptates proponere, quibus
cum natura nihil uoluerit esse homini dulcius, nescio ta-
men quo pacto à magnis ingenijs dissimulantur potius
us, quàm contemnuntur. Quanquam quis adeo seue-
ro, ne dicam stupido, sit natus ingenio, qui eiusmodi uo-
luptatum genere non capiatur: præsertim si citra nu-
minis, aut hominis offensam, citra famæ detrimentum
possit contingere? Equidem cum non hominem, sed

planè saxum dixerim. Etiam si minima bonorum, quæ
habet coniugium, pars est, ea corporum uoluptas. Sed
fac te istam ut uiro indignam cõtemnere: quanquam ne
uiri quidem uocabulum sine his meremur: ponatur, si
uis, inter extrema coniugij commoda: iam quid casto amo-
re esse potest amabilius, imò quid sanctius atque ho-
nestius? Accreseat interim dulcis affinium turba. Dupli-
catur parentum, fratrum, sororum, nepotum numerus.

Voluptas
ab affini-
tate & li-
beris.

Natura enim unam duntaxat matrem, unum patrem
tribuere potest. Coniugio pater alter, altera mater ac-
cedit, qui te, ut cui sua uiscera commiserint, singulari
pietate non prosequi non possunt. Iam uero quanti il-
lud estimabis, ubi pulcherrima coniunx pulchra faciet
te prole parentem? Vbi quis tibi paruulus aula Lucreti
Aeneas, qui tuos, tuæque coniugis uultus referat, qui te
blanda balbutie patrem appellitet? Iam accesserit con-
iugali charitati uinculum adamantinum, quod ne mors
quidem ipsa queat abrumpere. Felices, inquit Flaccus,
ter & amplius, Quos irrupta tenet copula, nec malis
Diuisos querimonijs, Suprema citius soluet amor die.

Alludit ad
hoc quod
Aeneid. 4.

In Epod.

Habes qui senectutem tuam oblectent, qui oculos clare
dant, qui iusta persoluant, in quibus renatus uidearis,
quibus superstibus tu ne occidisse quidem puteris. Nõ
abeunt ad alienos hæredes, quæ tibi parasti. Ita tãquam
omnibus persuncto uitæ munijs, ne mors quidem ipsa
acerba uideri poterit. Omnibus, uelimus, nolimus, se-
nectus imminet. Hic ratione natura prospexit, ut in li-
beris ac nepotibus repubescamus. Quis enim grauiter
ferat

ferat senectutem, ubi suos uultus, quos adolescens gessit, in filio conspexerit? Mors omnibus parata est. At hac una uia, uelut immortalitatem quandam meditatur natura providentia, dum sic aliud ex alio propagat, ut ueluti cum planta, arbore excisa repullulat, nec interisse uideatur, qui prole relicta moritur. At minime me fugit, quid inter hæc obmurmures. Beata res est coniugium, si omnia secunda eueniant: sed quid si morosa contingat uxor? quid si impudica? quid si liberi impij proueniant? Occurrent animo tuo exempla eorum, quibus coniugium exitium attulerit. Exaggera quantum potes, sed tamen hominum ista uitia fuerint, non coniugij. Crede mihi, non solet nisi malis maritis mala uxor contingere. Adde quod tibi magna ex parte in manu est, ut bonam eligas. Quid si corrumpatur? A malo quidem marito, uxor bona corrumpi potest: à bono mala corrigi consuevit. Falso uxores accusamus. Nemo si quid mihi credis, unquam nisi suo uitio improbam uxorem habuit. Iam ex bonis parentibus, ferè similes nascuntur liberi. Quanquam et hi utcumque nati, ferè tales euadunt, quales illos finxeris institutione. Iam uero non est quod zelotypiam metuas. Iste stulte amantium morbus est. Castus ac legitimus amor zelotypiam necit. Quid tibi tragœdia in mentem ueniunt? Hæc maritum adultera securi percussit: hæc ueneno sustulit: illa morum odio ad mortem adegit. Cur non potius Tiberij Gracchi Cornelia succurrit? Cur non Alcistis non optimi mariti con-

Refutatio in com-
modorū
matrimonio
n.

Zelotypia

De Arte- iunx optima? Cur non occurrit uel Iulia Pompeij, uel
 missa ui- Bruti Portia? Cur non eterno nomine digna Artemis-
 de Gel. li. sia? Cur non Hypsicratea Mithridatis Pontici regis u-
 10. cap. 18. xor? Cur non Tertiae Aemiliae comitas in mentem ue-
 Vide Val. nit? Cur non Turiae fides? Cur non Lucretia, Lentulaeque
 & Plutar. succurrit? Cur non Arria illa à Plinio celebrata? Cur

non innumeræ aliæ, quarum & pudicitia, & fides in ma-
 ritos, ne morte quidem potuit immutari. Rara, inquis,
 auis in terris, mulier proba. Et tu rara uxore dignum

Prouer. 13 te finge. Mulier, inquit sapiens ille, bona, pars bona. Au-
 de tuis moribus dignam sperare. Plurimum in hoc sis-
 tum est, quam deligas: quomodo fingas: qualem ipse te

Libertas. illi præbeas. Sed dulcior est, inquis, libertas. Quis
 quis uxorem accipit, compedes accipit, quas sola mors
 possit excutere. Quid autem dulce esse homini soli posse
 sit? Si dulcis est libertas, sociam asciscendam censeo, qua
 cum bonum istud tibi commune esse uelis, Quamquam
 quid ista seruitute liberius, ubi ita uterque alteri obno-
 xius est, ut neuter manumitti uelit? Astrictus es ei, quem
 in amicitiam recipis. At hic nemo libertatem ademo-

A simili. ptam clamat. At uereris, ne liberis morte assumptis,
 Orbitas. orbis in luctum incidas. Si orbitatem times, ob id ipsum
 Violatio qua retor- ducenda uxor est, quæ sola hoc præstare potest, ne sis
 quetur ar- gumentum. mus orbi. Sed quid tu tam diligenter, imò anxie, omnia
 matrimonij incommoda disquisis, quasi coelibatus ni-
 hil habeat incommodi? Quasi uero ulla sit uita mortali-
 lium, quæ non sit omnibus fortunæ subiecta casibus. E u-
 ta migret oportet, qui nihil incommodi ferre uelit.

Quod

Quod si ad cœlestem illam uitam respicias, mors hæc hominum uita est, haud uita dicenda. Sin intra humanam conditionem animum contineas, nihil est coniugali uita, neque tutius, neque tranquillius, neque iucundius, neque amabilius, neque felicius. Ab exitu rem spectata, quotumquenque uides, qui semel expertus coniugium, non auide repetat? Mauricius meus, cuius eximia prudentia tibi non est incognita, nonne ab obitu coniugis, quam unice deamabat, altero mense duxit in thalamum nouam sponsam? Non adeo libidinis impatientia, sed negabat sibi uitam uideri uitam, absque coniuge rerum omnium consorte. Iouius noster, nonne iam quartam ambit uxorem? Sic adamabat uiuas, ut nullam consolationem admissurus uideretur. Sic una defuncta, ad faciendam thalami solitudinem properabat, quasi leuiter illas amasset. Sed quid nos de honesto ac iucundo disputamus, cum non utilitas modo suadeat, uerum etiam necessitas ad coniugium impellat? Tolle matrimonium, per paucis annis uniuersum hominum genus funditus intereat necesse est. Xerxen illum Persarum regem, cum ex adito loco ingentem illam ac uix ulli creditam hominum multitudinem intueretur, lachrymas non tenuisse dicunt, quod ex tot hominum milibus, post annos sexaginta, nullus omnino supersuturus esset. Cur quod ille de suis copijs intellexit, non etiam de uniuerso hominum genere perspiciamus? Sublato coniugio, quotus quisque ex tot regionibus, prouincijs, regnis, urbibus, coetibus post centum annos supererit? Eamus

Ab euctis:

Ab utili
ac necessa
rio.

Locus cō-
munis.

nunc, & coelibatum miremur, qui eternam sit generi
nostro cladem allaturus. Quæ pestis, aut lues à supe-
ris, aut inferis immitti possit nocentior? Quid ab ullo
diluvio timeri possit acerbius? Quid tristius expecte-
tur, etiam si Phaëton teum redeat incendium? At ex
huiusmodi quidem tempestatibus multa relinqui solent
incolumia, ex coelibatu nihil relinqui fieri potest. Vis-
demus quantum morborum agmen, quot casuum dia-
scrimina, noctes, diēsque hominum paucitati insidien-
tur. Quot pestis absorbit, quot absorbet mare, quot
Mauors abripit? Taceo enim de quotidianis mortis-
bus. Circumuolat undique mors: ruit, rapit, properat
quantum potest genus nostrum extinguere, & nos coe-
libatum miramur, coniugium fugimus? Nisi forte plas-
cet Essenorum institutum, aut Dulopolitarum, quos-
rum gentem facinorosorum nunquam deficiens nume-
rositas propagat. Nam expectamus, ut Iupiter aliquis
nos eodem munere donet, quod apibus tribuisse dicitur,
ut sine concubitu fœtificemur, & posteritatis semina è
stosculis ore legamus? An uero postulamus, ut sicut è
Iouis cerebro Mineruam progeneratam poëtæ fabulan-
tur, ita nobis è capite liberi exilient? An denique ut ius-
ta ueterum fabulas, è terra ueluti mures in Aegypto,
è saxis proiectis quod est in fabulis, è duris arborum
truncis homines producantur? E terræ gremio per
multa sine nostro cultu enascuntur. Plantule sub una
bra matris sæpe pullulascunt: at homini hanc unam pro-
pagandi uiam natura esse uoluit, ut mutua mariti,
uxorisq;

uxorisque opera mortalium genus ab interitu uindicta
 caretur, quod si fugiant tuo exemplo mortales, ne ista
 quidem, quæ tu miraris, esse poterunt. Coelibatum
 miraris, suspicis uirginitatem? At nec cælebes erunt, Confutatio.
 nec uirgines, si coniugij usum sustuleris. Cur igitur
 prelata est uirginitas? cur honorata, si exitium ad-
 fert mortalibus? Laudata est, sed pro tempore, sed
 in paucis. Voluit enim deus hominibus cælestis illius
 uitæ tanquam imaginem quandam & simulacrum co-
 stendi, ubi neque nubent ullæ, neque nuptum dabunt
 ulli. Sed ad exemplum paucitas idonea est, multitu- A simili.
 do inutilis. Quemadmodum non omnes agri, quan-
 quam seraces ad usum uitæ seruntur: sed pars negligi-
 tur, pars oculis pascendis colitur. At patitur hoc ipsa
 rerum copia, in tanta aruorum amplitudine, exiguan-
 partem sterilem relinqui. Verum si nulli serantur, quis
 non uideat nobis ad glandes fore redeundum? Ita cœ-
 libatus in tanta hominum multitudine, in paucis qui-
 dem laudem habet, in omnibus summam reprehensio-
 nem habiturus. Iam si maxime in alijs sit uirtutis
 nomen habitura uirginitas, in te certe uitiosa fuerit.
 Cateri enim puritati studuisse uidebuntur: tu generis
 parricida iudicaberis, quod cum honesto coniugio pro-
 pagare potueris, turpi cælibatu passus sis interire. Li-
 ceat è numerosa sobole uirginem deo consecrare. Rus-
 tici frugum primitias superis immolant, non unius
 uersum prouentum, ad te unum stirpis tuæ reliquias
 O 4 esse mea

A pari.

esse memineras oportet. Nihil autem refert, utrum occidas, an seruare recuses, qui à te uno seruari & poterat, & facile poterat. At sororis exemplum te ad cœlibatum adhortatur. At ista uel una re potissimum debes à cœlibatu deterreri. Generis enim spem, quæ prius utrisque erat communis, nunc totam ad te unum reuolutam intelligis. Detur hæc uenia scxui, detur ætati. Puella dolore uicta peccauit, stultarum muliercularum, aut stultorum monachorum impulsu sese præcipitem dedit. Tu maior natu, uirum te esse memineras necesse est. Illa maioribus suis commori uoluit, tu ne moriatur, operam dabis. Soror subduxit sese officio, tu duorum tibi parates obscundas esse cogita. Non dubitarunt filia Loth, cum patre temulento rem habere, satius esse iudicantes nefario etiam incestu generi consulere, quàm pati interire. Tu matrimonio honesto, sancto, pudico, sine offensa, summa cum uoluptate, non consultes tuo generi alioquin intermorituro? Quare sinamus eos Hippolyti institutum imitari, sectentur cœlibatum, uel qui mariti fieri possunt, patres non possunt: uel quorum tenuitas liberis educandis non suppeditat, uel quorum genus aliorum opera possit propagari: aut certe eiusmodi est, ut magis Reipub. conducat intermori quàm propagari: uel quos peculiaris quidam æterni numinis fauor, communi hominum sorte selectos cœlesti cuiusdam functioni destinauit, quorum mira est raritas. Tu uero cum te ste medico uiro neque imperito, & minime mendaci, magnam posteritatem promittere uidearis: patrimonium habeas

Biaciv.

Genes. 19.
Exemplum
cum colla-
tione.

Epilogus
totius de-
clamatio-
nis.

habeas amplissimum, genus autem tum optimum, tum clarissimum, ita ut obliterari sine nephario scelere, magnoq; Reip. detrimento non possit, tum adsit etas integra, nec desit forma: offeratur uero coniunx puella, qua neq; integriorem, neq; illustriorem ullam uiderunt ciues tui, pudica, modesta, pia, facie diuina, cum dote amplissima: cum rogent amici, lachrymentur propinqui, instent affines, patria flagitet: ipsi maiorum tuorum cineres è tumultis id ipsum te obtestetur, tu tamen adhuc contaris, adhuc coelibatum cogitas? Si qua res parum honesta abs te peteretur, si qua difficilis, tamen uel tuorum uota, uel generis charitas animum tuum expugnare debuerat. Quanto equius est id amicorum lachrymas, patrie pietatem, maiorum charitatem ab te obtinere, ad quod te diuinae pariter & humanae leges hortantur, natura instigat, ratio ducit, honestas allicit, tot commoda inuitant, necessitas etiam ipsa cogit? Sed iam argumentorum plus satis. Confido te iam dudum me monitore sententiam mutasse, animumq; ad salubriora consilia appulisse. Plurimum conducet in hoc suasorio genere longe De exerci
omnium utilissimo, diligenter exerceri. Dominatur enim tatiõe hu-
ferè in omnibus generibus. Primum igitur cuiusmodi ius gene-
sit, quod persuadere cupis, attente est considerandum. ris præce-
Deinde quæ sunt in eo comoda omnia diligenter collige ptio.
mus, & amplificabimus: contra uero si quæ insunt incommoda, quæq; illius animum posse deterrere uidentur, ea aut extenuabimus, aut remouebimus, excogitatis quam plurimis rationibus, & rationum confirmationibus, ac

locupletationibus. Qui loci incident communes, ad reus
accommodandi sunt, uelut hic incidebat, omnibus rei us
insitam esse uim propagandi sui. Item mille morbis, mil-
le casibus atteri genus humanum. Item quàm nihil in hac
uita iucundum sine consorte. Item senectutem ac mor-
tem tolerabiliorem fieri, paratis liberis. Postremo ue-
ro uidendum quibus argumentationum formis, aut quib-
us exornationibus ea quæ excogitata sunt, quàm cõs-
modissime possint explicari.

DE GENERE DISSVASORIO.

IN dissuasione omnia incommoda colligemus. Hæc
quemadmodum inueniri possint, mox paucis demon-
strabimus, quæ quidem meditata, & tanquam ad ma-
num habere oportebit. Proponat autem didascalus ali-
quod argumentum scite excogitatum, capita rationum,
exempla, similitudines: & si uolet dispositionem pau-
cis ostendat, reliqua puerorum ingenijs relinquat. Deinde
de illorum inuenta castiget, mox palinodiam scribere iu-
beat. Nonnunquam etiam acuendi ingenij gratia, infam-
es materias proponat. Veluti si quis suadeat pauper-
tatem, exilium, ingratitude, egrotationem, contem-
tum studiorum, neglectũ linguarũ, tyrannidem, uel ut ue-
tululus uetulam ducat, ut domum ducat uxorem improbã:
Nihil enim est ita natura bonum, quin ab ingenioso ora-
tore deprauari possit. Hac exercitatione tum copia, tum
promptitudo quædam, quauis de re dicendi parabitur:
Ame modo suatum est matrimonium, ubi pleraq; eius
uitæ

Infames
materiæ in-
terdum
pueris pro-
ponendæ.

ita commoda collegi, contra autem coelibatus incommoda exaggeravi. Incommoda uero matrimonij, quae illic partim extenuavi, partim refelli, ea in palinodia erūt exaggeranda: contra, commoda aut uehementer depremdenda, aut commoda esse neganda.

Quonam igitur modo erit haec palinodia instituenda? Aut hoc ipsum argumētum iisdem positis circumstantijs, in diuersam partem tractabimus: aut fingemus amicum secum haesitantem, utram uitam uelit amplecti, aut iam nuptias animo destinaſſe. Et ut à circumstantijs discamus inuenire argumenta, thema certis personis confictum proponemus, hoc pacto. Petrus adolescens, minimus fratrum suorum, summo ingenio, & iam literis initiatus, matris opera à schola reuocatus, ab eadem ad ducendam uxorem sollicitatur, puellam, & diuitem, & egregia forma. Pater neq; uxori, neq; filio resfragatur, sed liberum illi permittit, ut eligat. Scribit nunc illi sodalis, equalis, & socius studiorum, conaturq; illum à matrimonio deterrere. Hic, ut coniugium quàm miserrimum ostendat, omnes eius uitae erumnas contra het. primum ab ipsius coniugij natura. Adducet enim seruitutem, & eam quidem, quam semel admissam effugere nullo modo possis. Nulla enim seruitus, non misera esse potest, quā hominem natura libertatis audidum finxerit. Atq; hic incidit locus communis, late tractabilis. Ad haec, quum omnis seruitus misera est, tum illa minime uiro conuenit, qua cogimur mulierculis inseruire. Praeterea quod nulla est seruitus. Accedit etiā alterum

Thema cū
circumstantijs.

A natura.

A ratione
seruitutis.

inconso

incommodum, quod eam ipsam sustinere cogeris & alere, cui inseruis. Nam reliquis in seruitutibus, serui ex dominis pendent, at illa ex te. Prius ibas, quò uolebas: cenabas ubi uolebas: uiuebas qui cum uolebas, uagabaris, nugabaris, conuiuabaris, lusitabas, confabulabaris. Nunc domi desidendum, cenandum domi, cubandum domi, uiuendum more illius. Quæ si facis, ubi dulcis illa libertas? Sin minus, lites domi paratas, audienda iurgiosa uxoris conuitia. Res augeri poterit per contentionem? Seruus uernaculus, siue emptitiuus, uel precio dato, uel ex heri benignitate, sperat libertatem: hic sola mors habet ius manumittendi. At formosa est, non potest non esse uoluptati. Imò si formosa est, certam misericordiam effugere non potes. Nam si deformis esset, minus quidem animum uoluptate oblectaret: at rursus metu minus angeret, minus procax esset.

Nunc quum formam suam non ignoret multo erit insolentior. Tum si parum pudica sit, qui tibi iucunda poterit esse uita? Sin pudica, quod haud scio an fieri possit, perpetuo metu cruciaberis, ne te non satis amet, ne corrumpatur, ne mutet animum. Nam si non ames, miserum est uiuere cum ea, quam non ames. Sin ames, hæc omnia secum incommoda adfert amor, suspiciones, iniurias, iurgia, rixas, & cætera. Præterea stulti est compedes suas quauis aureas amare. Quid refert, linco, an serico fune straguleris? Deinde extenuabis eam corporis uoluptatem, qua negabis tantos dolores esse emendos. Est enim pecuina prorsus, plena fastidij, plus aloes quam mellis

Ex aggeratio seruitutis.

Per contentionem.

A contrario.

Per extenuationem.

mellis habens: indigna magnis ingenijs, An hæc una tan
 ti est, ut multo dulciores uoluptates relinquant, et tot mi
 serias adeas? Atq; hic rursus incidit locus communis, ad
 uersus eam uoluptatem, quæ ex coitu percipitur, quam
 quidam non inscite morbi comitalis speciẽ dixere, Pla
 to escam malorum. Nulla res magis hebetat animi uigo
 rem, nulla magis eneruat uires corporis, nulla magis ac
 celerat seniũ. Post hæc ostendat rem esse plenã periculo
 se aleæ. Hic locus incidet odiosus, de uicijs fœminci se
 xus, quàm pauca bonæ aut pudicæ reperiantur, quàm
 paucos non pœnituerit initi coniugij. Hæc omnia quæ
 nimium frequenter accidunt ponet ob oculos. Vxorem
 rixosam, procacẽ, impudicam: breuiter his moribus, ut
 quod frequenter accidit, maritum ad mortem adigat:
 perennes querelas, dotis exprobrationem, affinium gra
 ue supercilium, garrulam socrus linguam, suffosorem
 alieni matrimonij, liberos impios ac perditos, aliãq; quæ
 plurima collegere, Iuuenalis, Tertullianus, Hieronymus
 & alij qui in uituperando matrimonio uires eloquen
 tiæ deprompserunt. Atq; hinc ueluti gradu facto, de
 scendet ad ea incommoda, quæ felix etiam matrimoniũ
 serẽ consequuntur: maiorem rei domesticæ curam, stu
 dium augendarum facultatum, adipiscendorum hono
 rum: huc enim extimulat uxoris fœcunditas, morbum
 filiorum aut uxoris, mortem, luctum, orbitatem. Contra
 quæ uoluptas sit in literis. Non posse quenquam simul,
 & uxori & musis uacare. Quæ dignitas, quæq; felici
 tas uirginitatis. Hic per contentiones enumerabit, quæ
 relinq

Loc^o cõis.Ab autho
ritate.Ab incom
modorũ
enumerã
tionePer cõten
tionem.

Occupatio.

A diuerso studio.

Locus cōmunis.

relinquat, quæ subeat. Sed sine matrimonio genus humanum sustineri non potest, quasi uero desint, qui isto munere fungantur. Istuc alijs relinque, qui humanis rebus sunt nati, tu ad diuina, ad coelestia factus es. Sunt tibi fratres quorum opera genus tuum possit propagari. tuum est illud non liberis, sed literis illustrare. Plures filios tibi parabis beneficijs tuis, quàm uxor possit gignere. Et saepe uero fidelius amant, quos pararis, quàm quos genueris. Puta te tot habere filios, quot pueros, quot adulescentes, ad honestas literas, ac piam uitam institueris. Hi parentem non grauant sumptu, non scrutant alendi sollicitudine, imò potius alunt parentem. Et hic est locus communis, longe uerius esse patrem, qui fingit ac formit animum, quàm qui generat corpus. Ad horum omnium singula poterunt accommodari exempla, cetera rarij; quibus ostendimus orationem locupletari. Hæc in dicasse suffecerit, ne plus satis oneremus lectorem.

DE CONSOLATORIA EPIST.

Quam uita mortalium undiq; plena sit calamitas, neq; multos reperire liceat, quos suæ fortunæ non pœniteat, nullum officium incidit frequentius, quàm ut amicorum animos consolando subleuemus. Neq; uero mediocre beneficium est, tempestiua & amica consolatio, qua quories in rebus afflictis, eorum quibus bene uolumus ægritudini re mederi non licet, uerbis saltē lenissimus dolorē. Verum scite id ipsum faciamus oportet, ne uelut imperiti medici uulnus crudū adhuc & recens ex ulcero

Ulcere[m] potius quàm mitigemus. Proinde triplex erit ratio tractandæ consolationis: una simplex & aperta, per quam argumentis declaramus non esse causam dolendi: quum uiro sapienti nihil accidere possit triste præter turpitudinem, neq[ue] à quoquam ledi possit, nisi à seipso. Huiusmodi ualidis pharmacis utemur, quoties nobis cum philosopho, aut alioqui uiro cordato res est. Altera per insinuationem sumenda, quoties aut animus est infirmior, aut dolor recentior, acerbiorue, quàm ut aperte patiatur sibi admoueri manus. Siue quum erectior est animus eius, quem consolamur, quàm ut uideri uelit opus habere consolatore. Nam quemadmodum sunt quidam animo tam excelso præditi, ut quum ægrotent grauius, tamen pudeat medicum accersere, quod ignauium, ac forti uiro pudendum existiment ægrotare: ita sunt qui pudore quodam generosæ mentis, quamlibet magnum dolorem animi premunt ac dissimulant.

Triplex ratio tractandæ consolationis.

Simile.

His hac arte erit obrependum, ut negemus nos consolandi gratia scribere, quum multis modis perspectam habeamus illius eximiam sapientiam, tum infractam animi magnitudinem omnibus fortunæ procelis maiorem. tamen si fatebimur casum esse eiusmodi, ut alium quemlibet facile possit deicere, tamen non dubitare nos, quin homo à puero ueræ philosophiæ præceptis institutus, longo rerum usu doctus, ad hæc inuictum quodam animi robore præditus, fortiter ferat, quod ex communi mortalium lege, uitari non potest: nos illius fortitudini gratulari uelle potius, quàm dolori mederi. Prius

Quomodo instituenda insinuatio.

ri. Priori incommodo sic medebimur, ut eius, quem consolari uolumus affectum in nos transferamus, sic attemptantes orationem ut nostro dolori magis obsequi, & illius aegritudinem mitigare uelle uideamur. Hac arte M. Tullius Milonis causam agens, ficto metū in se transfert, quo iudicum animis metum eximat. Si quidem quos dolor adhuc totos possidet, non aliter tractandi sunt, & isti, qui ob morbo uitiatum animi iudicium, sibi uidentur esse cornuti, aut uaso in longum prominenti, aut mortui, aut testacei. Oderunt dissentientes, amant eos, qui per dissimulationem, ipsorum imaginationi assentantur. Proinde qui his mederi student, non nunquam simulant sese eodem teneri malo. Porro contracta beneuolentia, facile persuadent remedium, ac paulatim obrepentes, tandem eximunt falsam imaginationem. Itidem agendum erit cum his, quorum animus nondum admittit ma-
 num medicantis. Dicemus nos ipsos ad consolandum parum esse idoneos, qui non minus angamur animo, quam is ipse, quem confirmare deberemus. Deinde doloris causas etiam exaggerabimus, eamque exaggerationem non solum à re ipsa, sed ab eius etiam qui patitur indignitate sumemus, non sine laude quadam eius iniuriam quam plurimis bonis uiris dolere dicemus. Quod ubi erit factum, tum medicamentum adhibebimus: hic omnia quae Extenuandi malum modus primus dolorem lenire possint, diligenter colligemus. Id fiet, si ipsum malum in quod incidit, uerisimiliter extenuabimus: & bonum unde excidit, quantum licet eleuemus. Malum extenuabimus, si minime diuturnum fore ostendemus.

A natura
mali.Coniectu
ra.Alter mo
dus exte
nuandi
malum.

demus. Solent enim patientius ferri incommoda, quæ breui finem habitura putentur, præsertim si eam incommoditatem magna aliqua spes sequutura monstratur. Hic omnes rerum coniecturas diligentissime dispiciemus, quibus eam spem quam maxime probabilem efficiamus. Vnde autem coniecturæ sumantur, rhetorum de statu coniecturali præceptiones haud obscure demonstrant: & Cicerois cum multa, tum illa in primis ad Cæcinnam epistola, exemplo esse potest, ubi idem facete suo more, tanquam augurandi disciplinam quandam tradere uidetur. His omnibus assentationem quandam admiscibimus. Quod si eiusmodi sit incommodum, ut diuturnum uideri necesse sit, alijs extenuandi rationibus utemur. Aut enim non esse incommodum, aut non esse tam graue, quam apparet, nitentur ostendere. Id faciemus, si quicquid erit in eo commodi, id accurate cum amplificatione quadam indicemus. Nullum enim tam graue malum homini potest accidere, ex quo non aliquid commodi decerpi queat. Si negabimus ullum esse malum existimandum, quod citra culpam homini obtigerit, quemadmodum docet Aristoteles, iucundam esse malorum recordationem, quæ cum honesta fama coniuncta sunt: ita leuius ferimus, quæ nostra culpa contracta non sunt. Hic philosophorum rationes & præter ceteros Stoicorum plurimum adiuuabunt: si eiusmodi calamitatem, uel fame eius profuturam, uel gradum quandam ad maxima commoda iactum esse ostendemus: Solet enim summa uirtus, summaque felicitas à durissimis

in itijs plerunq; proficisci: idq; exēplis approbabilibus,
 si theologico more eiusmodi tempestatem à superis pro-
 pitijs immisissam dicemus, corpori quidem molestatam, sed
 animæ salutarem. Nihil autem æque dolorem leuat, teste
 Cicerone, ut communis tanquam legis humanæ conditio-
 nis recordatio, quare id mali, illi cum uniuerso mortali-
 lium genere, uel certe cum clarissimis optimisq; uiris
 quàm plurimis commune esse declarabimus. Hic illustri-
 strium uirorum exempla, qui in eosdem luctus incide-
 runt, aut certe similes: quiq; eos fortissimo animo, ma-
 xima cum laude tulerunt, accumulabimus. Postremo ad
 exhortationem ueniemus: ad pristinam animi toleran-
 tiam, magnitudinem, sapientiam, eruditionem uocabi-
 mus, in conclusione omnem operam, studium, diligentia-
 am, & ipsi, & eius filijs, ac necessarijs deferemus. In cō-
 solando iocus erit uehementer fugiendus, nisi leue sit in-
 commodum, ut ioco possit exhilarari. Tum si modo cui
 scribimus, is erit, qui huiusmodi rebus capiatur, quàm
 blandissime iocandum erit, ita tamen, ut ueras consola-
 tiones cum iocis permisceamus. Præterea cauendum, ne
 non tam amice consolari, quàm præcipere uideamur, ne
 si uehementer erit familiaris, cui scribimus: ne tanquam
 sani egrotantibus imperemus: ne quid de nostra, alio-
 rûnue felicitate commemoremus: ne Tityrum illum Ver-
 gilianum rustice imitemur: O Melibœe, deus nobis
 hæc oia fecit, Ut enim societas miseriam leuat, ita alie-
 næ immunitatis recordatio, egritudinē exasperat. Quæ-
 quum satis diligenter præcepta putem, exemplum adija-
 cimus

Epilogu.
 quomodo
 instituen-
 dus.

Quid caue-
 dum in cō-
 solatione.

ciemus. Canidius uir in Rep. sua præclarus, per inuidiã factionum aduersarum eiectus, in longinquis regionibus exulat, relicta domi uxore, paruisq; liberis, cum amicus consolatur. Officium meũ tibi, ut à quo per sepe meo in luctu fuerim amantissime cõfirmatus, uicissim in tuo tristissimo casu deberi quidem agnosco: sed te nihil egere gaudeo. Ita enim fortiter, sapienterq; exilium ferre audio, ut nos, qui tui desiderio angimur, tua potius, q̃ tu nostra consolatione simus subleuandi. Næ tu sanè uir fortissime, nihil à tuis studijs alienũ facis. Ita enim à puero, et optimis maiorũ institutis, et philosophiæ rationib. assiduum præparasti, ut nullus te fortune flatus, nec secundus erigere, nec aduersus possit deicere. Non quo te tã acerbi uulneris sensu omnino carere putem. id enim stupentis magis, quàm excellentis animi uidetur. Quis enim tam saxo pectore sit, qui, quod tibi euenit, quũ summis in Remp. meritis, summã contumeliam accepert, tanta ingratitude non permoueatur? Quis tantũ obliuionis ex illo Letheo flumine bibit unquam, ut nulli natalis terræ, amicorum, uxoris, liberorum desiderio teneretur? Non tibi doleat uulnus qui accepertis, quum multis non tuis modo, uerum alienis, bonis tamen, doleat. Quare si te dolere uetem, inhumanissimus planè uidear: tametsi affirmare ausim, per multas esse causas, cur tu malum moderatius ferre debeas: quod si etiam diuturnum fore uideretur, tamen erat, quo te sustentares. Nempe in primis tua uirtute, literis, conscientia resiste factorum: qua quidem nulla est in rebus aduersis,

Argumentum siue thema epistolæ.
Orditur ab officio.
Epistola consolatoria exili.
Ductus est obliquus.

A studijs amplificatio.

Occupatio.

Cõplexio

uel uerior, uel præsentior consolatio. Nunc certissimo augurio breui futurum spero, ut tibi de honestissimo re-
ditu gratulemur: omnesq; existiment æmulos tuos, qui tuam salutem extinguere credebantur, dignitatem tuam uehementer illustrasse. Id quidem ego, augurium ne uas-
num putes, certissimis signis, partim quidē à tua uirtute, & maximis in Rempublicam officijs, partim à tem-
porum natura colligo. Eam enim in te sapientiam, integritatem, industriam, nostra Resp. domi, belliq; experta est: ut et si tu pro animi tui magnitudine, patria carere facile posses, illa certe tali ciue diutius carere omnino non sustineat. Cur igitur sic meritum eiecit, inquires? Re-
rump. tempestates nosti. nec uulgi animos ignoras, quibus nihil instabilius: qui procellarum in morem sursum ac deorsum fluctuant, nec quenquam constanter, aut odisse solent, aut amare. Ita est humanum ingenium, uirtutis, nec præsentis fulgorem, nec absentis desiderium ferre possumus. Præsentem, ut Flaccus ait, odimus, sublatam ex oculis, querimus inuidi. Camillum uirum clarissimū, cuius in pace splendorem Romana Resp. ferre nō potuit, afflictis in rebus, coacta est reuocare, nec prius quàm expulisset, qualem ciuē habuisset, ciuitas alioqui sapiens intelligere potuit. Itaq; quum absenti patriam reddidissent, & dictaturam non ambienti decreuissent, imperium quod à ciuibus deserebatur, ab exule defensum est. Socratem, uirum omnium quos terra produxit optimum, Anyti & Meliti calumnia undecim uir-
ri ueneno damnarunt: quē ubi desiderare coepit ciuitas
Athe-

A persona

Confutatio.

Exempla.

Amplificatio à circūstantia personæ.

Atheniensis, repente omnium conuersis animis, in ipsos accusatores publicus est impetus factus. Socrati statuæ erectæ. Serius quidem illi, quàm Socrati commodum erat, respuerunt: tu nondum ita cecidisti, quin facile restitui possis. Iam multos quos tuus in Rep. splendor urebat, tui desiderium cruciat: factionis aduersæ qui sunt, partim amicorum precibus uicti, partim absentia tua, partim ipsa die mutati, posuerunt odium, nonnulli ad amicorum tuorum partes transfugerunt. Nemo certe est, qui non mitius oderit. Per oportune uero bellum oritur, & magnum, & periculosum, & quidem cum ijs ipsis, quos aliquando tua uirtue coercitos meminerunt. In quo quum uehementer Respub. tuam operam sit desideratura, in certam spem adducor fore, ut qui ab ingratissimis ciuibus fueris eiectus, à supplicibus reuocaris, ut nõ tam acerbum fuerit eiectum fuisse, quàm gloriosum sic fuisse reuocatum. Habes augurium meum: quod ita meum est, ut idem amicorum tuorum nemo non speret, inimicorum nemo non metuat. Quo si quid addubitarem, non uterer ullis remedijs potius quàm illis: quibus te uirum fortem facile sustentari uideo, quibusq; ipse utor quotidie, & te uti facile suspicor. Optima consolatrix philosophia, quæ non unum aliquod malum, inanibus fortis lenire, sed ad omnes fortunæ incursum, animum armare solet. Huius, ut ita dicam, lacte quum ab ipsis sis incunabulis nutritus, quid ego sus Mineruam, aut uulas Athenas? sed tamen pro tua modestia memorẽ, aiunt, te moneri patieris, uidelicet ut hominis felicitatem, non

Facit uerũ simile.

Ab occasione.

A spe.

Transitus

Consolatio e philosophæ decretis.

Ab animi dotibus.

Paradoxa in fortuna & temeritate, sed in animo esse sitam meminere
 ris. Patriam, opes, honores, ceteraq; munera sua, fortuna
 na potest eripere: animum sapientem, neq; dare, neq;
 eripere potest. In te ipso omne praesidium tuum consti-
 tutum esse cogites: sapienti viro, praeter turpitudinem,
 nihil acerbi posse accidere. Virtutem seipsa contentam,
 non e casu mutabilitate pendere. Non cruciari, sed cru-
 ciatu dignum admittere, in malis est numerandum. Tua
 te uirtute inuoluas oportet. Exilium dolet? Non tu mi-
 ser, qui immeritus pateris, sed ij longe miserrimi, qui im-
 merentē eiecerunt. Infelicius enim longe est, facere iniu-
 riam, quam accipere. Patriam ingratisi ciues eripue-
 runt: animi magnitudinem, uirtutem, integritatem, eru-
 ditionem, honestam famam, eripere non potuerunt, nec
 poterunt. At hoc ipsum dolet, quod optime meritis ab
 ea Rep. quam se pnumero tua uirtute seruaris, exulas.

**A defini-
 tione.**

**Confuta-
 tio.**

At istuc maximā egritudinis partem leuare deberet. So-
 crates uir integritate laudatissimus, uenenū bibiturus,
 uxore ciulante, deplorantēq; quod innocēs esset moritu-
 rus, obiurgans: Stulta, inqt, nocentē me mori malle? At

**Confuta-
 tio.**

Quod uenit ex merito, leuiter, lenteq; ferendum.

Quae uenit indigno poena, dolenda uenit.

Vulgi ista sententia est, & stulticia plena. Sapienti ue-
 ro, quae maior esse possit consolatio, quam ex recte fa-
 ctorum conscientia, quae quū aderit, etiam si fractus illa
 batur orbis, impavidū ferient ruinae. Omne solū forti pa-
 tria est. Egestas, exiliū, bellum, non mala, sed materia uir-
 tutis sunt. Crescit enim, & alitur aduersis rebus animi

**Sententia
 mixta si-
 mili.**

uigor,

rigor, perinde ut ilex, quæ quo diligentius duris bipennis
 bus tondetur, eo latius ramos diffundit. Darius se rebus
 aduersis prudentiorē fieri dicebat. Ego uero ita existi
 mo multos egregios uiros, fortuna sæuitiæ non pruden
 tiores modo, uerum etiam clariores euasisse. Num Hero
 culis gloria per orbem sic emanare potuisset, nisi illi Iu
 no tot monstra, tanquam uirtutis materiam obiecisset?
 Vlysses equidem non tam bellicis rebus, quàm toleran
 tia malorum, quibus decennium est iactatus, immortale
 nomen adsequutum puto. Cedunt ipsa interdum felici
 ter mala, & à superis propitijs immittuntur. Multos ti
 bi recensere possem, quibus ita cessit exilium, ut optan
 dum fuisse uideretur: qui quum in patria, uel obscuro, uel
 inuidiosi uiuissent, apud exteros, & rem amplissimam,
 & summas honores sunt assequuti. Claudium uirum no
 bilissimum à ciuibus in exiliū actum, Gallia excepit. Iam
 exul adeo locuples, clarusq; est, ut non modo patriam
 non desideret, uerum etiam quod nō antè reliquerit, poe
 niteat. Petrum Aliacensem Cameracensis ciuitas episco
 pum, eiecit, Roma ex exule fecit Cardinalem. Multa ad
 pud nostros, ad gloriā uirtutis uia grassantibus obstant
 æmulatio, inuidia, postremo uirtutis, & splendoris satie
 tas quædam. Quare cum ex his rebus, quas tu semper es
 admiratus, & in quibus felicitatem constituendam iudi
 cauisti, nihil tibi decessit, nihil est, quod te his casibus ue
 hementer afflictes, quibus natura uniuersum homi
 num genus subiectū esse uoluit. Hac enim lege nascimur
 omnes, ut omnibus fortunæ casibus subiaceamus. Sic

Apopht
thegma.Exempla
fabulosa.Locus cō
munis.Exemplū
confictumComple
xio huius
partis.Mitigatio
mali à cō
munitate.

libitum est fortunæ in rebus humanis ludenti, indignos
 attollere, optimum quæq; deicere, leta miscere tristia
 bus. Quid autem acerbum uideri potest, cuius conditio
 tibi cum omnibus est communis? Repete cogitatione, &
 ueteres, & recentes annales. Quem tu regem, quem du-
 cem, quem clarum uirum ab hoc seuo fortunæ ludo im-
 munè fuisse comperies? Quoties illa è domino seruum,
 è rege captiuum, è consule rhetorem, è triumphatore
 exulem, ex patriæ conseruatore hostem patriæ fecit?
 Quid unquam habuit Græcia Alcibiade uel generosius,
 uel fortius? At hic ubi splendore suo inuidiam suscitasse
 set, ex ea Repub. quam multis uictorijs illustrasset, in
 exilium eiectus est. Aristides ob inuidiam, quod ob mo-
 rum incorruptam integritatem uulgo iustus cognomi-
 naretur, ostracismo damnatus, solum uertere iussus est.
 Quid Phocione iustius? at hunc etiam uenenum bibere
 coëgit. Quid Socrate castius? At huic sua uirtus exi-
 tium attulit. Quid de Scipione dicam? quid de Bruto,
 quid de Catone, quid de Cicerone, qui ea repub. carere
 compulsi sunt, quã magno suo periculo ipsi seruassent?
 At quanto animo sapientissimi uiri, ciuũ iniurias tulerunt?
 Nimirum intelligebant uirtutem suam, & gloriã
 bene gestis partam, non in ingrata patria residere, sed
 unã in exilium comitari. At frustra suam operam in in-
 gratissimos ciues cõtulerant. Minime. Quid ita? quia
 non ut in patria senescerent, ea pericula susceperat, sed
 ut æternã sibi famam cõpararent. Exules tamen erant.
 Minime. q̄ ob rē? Eam enim pro patria habere desiderat,
 in qua

Per contē-
 tionem.

Exemplū
 Græcum

Exemplū
 Romano-
 rum,

Subiectio

in qua talibus uiris locus non esset. Vbiunque bene sumus, in patria sumus. Quare non magno eius desiderio tenebantur, ubi minus tute, quàm in exilio uiuendum intellexerant. Numidico Metello, qui ob summam animi constantiam eiectus erat, quum in spectaculo sedenti, literæ reuocationis redderentur, ne apericidas quidem putauit, ante quàm ludi finirentur. Et Metellus quidem Roma negligenter plane carebat, sed Metello Roma carere non potuit. Quam ob rem non poterat, quia cuius præsentis animi magnitudine ciues inuidi cruciabantur, eius absentis industriam requirebant. Ille uero exulem se esse non meminit, ne afflictum quidem aut miserum putabat. Cur ita? Nimirum persuasum habebat eos, qui rem exilio dignam admitterent, miseros esse: eos uero, qui ob uirtutis inuidiam exularent, non supplicium, sed glorie materiam accepisse. Secundis enim in rebus animum magnum obtinere non magnum negocij est. At se uiente fortuna, animo non frangi, sed æquabilem mentis statum tenere, id uero longe pulcherrimum putatur. Tu uero quum sis istis uiris, neque rerum usu, neque animi magnitudine inferior, literarum etiam peritia superior, strenuos gubernatores debes imitari, qui quum maxime aduersa tempestas incumbit, tum minime à clauo discedunt. Neque enim magni artificij est, tranquillo mari, uentisq; serentibus, rectum tenere cursum, sed egregium nauclerum tempestas arguit aduersa. Et quoniam mare ingressis, uenti in manu non sunt, ijs qui contigerunt æquo animo utendum erit. Adde fieri nonnunquam, ut

Nocma.

Cv iij.

Collectio

Allegorie

uenti nimium secundi, plus periculi adferant, quam aduersi: cogunturq; plus equo turgentia uela contrahere. Rebus enim plus satis ex sententia procedentibus, facile precipites in exitium ferimur: aduersis uero, ut cautiore, diligentioresq; ita tutiores nonnunquam sumus.

Conclusio Quapropter cordatis uiris fortuna fauorem semper suspectum esse uideo, quæ tum maxime insidiatur, quum blanditur maxime. His ego te rationibus facile confirmassem: quanquam quale est Herculem uelle consolari: nisi iam certa de reditu tuo spes omnium tuorum animos obtineret. Tu fac, ut animi uirtutem domi, bellaq; spectatam in ista interim palastra parem obtineas. Mihi liberorum tuorum negocia tanta sunt cura, ut ne tibi quidem ipsi maiori esse possint. Vale.

Consolatoria themata. Quanquam autem orbitati et exilijs potissimum adhiberi solet consolatio, tamen licebit & alia themata comminisci uarijs de rebus quæ molestiam adferunt: ueluti de morbo corporis, de ualetudine parum prospera aut firma, de senectute, de parum bonis auiibus contracto matrimonio: cuius frustra poenitet, de monachali instituto: de sacerdotio, aut alio uitæ genere, cuius tædet eum, qui sese addixit: de generis infelicitate, de conditionis humilitate, de paupertate molesta, de inuidia, de rebus aliquo casu ereptis: de beneficijs penes ingratum hominem depositis: de liberis improba uita de honestantibus parentem, de pestilentia, de bello, ceterisque innumeris. Nam hos ueluti fontes uisum est indicare præceptoribus, unde sumant subinde nouum thema.

Subij

Subijciemus & alterum exemplum. Antonius Suetus amisit filium optimæ spei adolescentem. Hunc consolatur amicus.

Aliud the
ma.

ALIVD EXEMPLVM CON-
solationis.

Quam acerbum vulnus ex adolescentis optimi decessu pater acceperis Antoni clarissime, equidem ex meo ipsius dolore facile cõiecturam facio. Quare uehementer sim inhumanus, si parentem in tam tristici casu lugere uctem, cum alicuius ipse non queam non lugere, Impudens autem merito uidear, si tuo dolori parem mederi, cum ipsi mihi medico sit opus: siq; patri coner lachrymas abstergere, cum ipse lachrymarum nullum ad huc modum facere possim. Quanquam enim hoc fortuna telum paternum pectus altius ferire debuit, tamen illud tibi prestare solet singularis quædam sapientia, ut omneis casus humanos, non solum forti & infracto, uerum etiam alacri perferas animo. Proinde tibi confites oportet, ut animi dolorem, omnino iustissimum (quis enim neget?) si nondum potes abijcere, certe premas, ac modereris. Cur autem non etiam abijcias? uidelicet, ut quod ab idiotis impetrat paucorum dierum spacium, id à sapientissimo uiro impetret ratio. Nam quæ maxime tercula tam impotenter filij mortem luget, cui dies non egritudinem leniat primum: deinde penitus etiam adimat? Nusquam animo deiici, sapientis est. At in his casibus, quibus omnes ex æquo maximi pariter ac minimi sumus obnoxij, dolere immoderatius, extreme uer cordis

A suo dolore.

Transitus ad argumentationem. Argumentatio.

Ratio.

Expolitio per collationem.

Exemplū impar.

Mitigatio
mali à cō
munitate.

cordie mihi uidetur esse. Quis enim ignorat, nisi prorsus incogitans, hac se lege natum esse, ut quando cunque uocarit deus, sit protinus hinc emigrandum? Itaque qui mortē hominis deplorat, quæso, quid aliud, quàm se mortalem esse deflet? Aut cur potius mortē deplores, quàm natiuitatem, cum utraque iuxta secundum naturam sit? Perinde ac si quis gratias agat, quod ad conuiuium sit admissus, queratur autem sese dimitti. Quod si quis uelut è sublimi specula, uniuersi mortaliū generis conditionem, uitamq; contempletur, non merito delicatus sibi uideatur, si inter tot orbitatis exempla, inter tam densa senum ac iuuenum funera, grauius scrutietur animo? perinde quasi soli nouum aliquod ac magnum malum acciderit, quasiq; unus tãquam albae, quod aiunt, galinae filius, extra publicã aleam statui postulet. Quas ob res sapientissimi legum conditores, ut luctum aliquem parentum affectibus indulgent, ne uidelicet à quibuslibet ἀπ' ἀλλοτρίας illam exigere uideantur, à nonnullis etiam Stoicis damnatam, ita eum modicis sanè finibus circumscripserunt. Siue quod intelligerent, in id genus casibus, qui cum omnium sunt cōmunes, tum uero non fortunæ iniuria, sed ipso naturæ cursu atque ordine inducuntur, breuem moerorem sufficere: uel, infirmioribus, utpote natura uulnus quod inflixit leniente, sensimq; cæcatricem obducente: siue quia perpenderint, dolorem non solum inutilem esse ijs, quibus impenditur, uerum etiam perniciosum ijs, à quibus sumitur, grauem ac molestum amicis ac familiaribus, uitamq; socijs. Iam uero, si quis

Ab auctori
tate.

Id est, do-
loris indi-
gentiam.

Simile.

Si quis rem recta reputet uia, an non dementia species
 esse uidetur, ultro malum malo addere: & cum sati ias-
 turā nulla ratione sarciri possis, tamen ultro tibi per-
 niciem accersere? Perinde ut si quis ab hoste nonnulla
 facultatum parte spoliatus, quicquid reliquum est, id os-
 mne iratus in mare deiciat, atq; cum modum fortunam
 suam deplorare sese prædicet. Quod si nos parum mo- Exempla.
 uet Mimus ille nobilis, & quouis etiam philosopho dis-
 gnus: Feras, non culpes, quod mutari non potest, certe
 Dauidis sapientissimi regis exemplum pulcherrimum in-
 mentem ueniat, cui simulatque pueri, quem tenerrime di-
 ligebat, mors est nunciata, confestim solo crexit sese, pul-
 uerem absterfit, cilicium abiecit, deinde lotus et unctus,
 uultu mutato, alacris ad epulas accessit. Id factum admi-
 rantibus amicis, Quid est, inquit, cur me iam conficiam
 dolore? Nam ante hac, utcunq; spes erat fieri, ut meo lus-
 etu flexus deus, infantē seruaret: nunc nullis ille lachry-
 mis ad nos reuocari potest, nos ad illum breui propera-
 bimus. Quis tam demens ut cuiquam supplex esse uelit,
 quem certo sciat precibus non commoueri? At morte ni A simili.
 hil inexorabilius, nihil surdus, nihil rigidus, Arte man-
 sucscunt ferae, uel immanissimæ. Est quo frangatur mar-
 mor: est quo mollescat adamas. nihil est quo mortem de-
 linias. Ea nec formæ parcit, nec opibus, nec ætati, nec im-
 perijs. Atque ob id ipsum equiore ferenda animo, uel Exempla
 quod inuitabilis, uel quod tam ex æquo cōmunis omni- imparia.
 bus. Iam uero quid ego tibi recensere pergā tot ethnico-
 rum exempla, qui suorum interitum excelso infractoque
tulea

Animad-
uertenda
diligenter
exemplo-
rum tra-
ctatio de
qua prius
docte pra-
cepit.

tulerint animo? A quibus animi fortitudine superari
Christianos, nonne turpissimum uideatur? Nunc tibi suc-
currat nobilis illa, meritoq; literis omnium celebrata Tes-
lamonis & Anaxagoræ uox: Sciebam me genuisse mor-
talem. Succurrat Pericles Atheniensium dux, non tant
eloquentia, quam animi fortitudine celebris, qui cum in-
tra quadriduum duobus mirificis adolescentulis orba-
tus esset, solito wultu, atque adeo coronatus, etiã in con-
silio differuit. Succurrat Xenophon ille Socrate pre-
ceptore dignus: cui inter sacrificandum mors filij esset
nunciata, coronam modo deposuit, atq; eandem mox re-
posuit, simulatq; fortiter in acie cecidisse cognouit. Suc-
currat Dion Syracusanus, qui cum in amicorum confessis
non nihil agitare, ac subito tumultu in ædibus coorto sci-
scitatus, quid esset rei, didicisset filium de tegulis lapsum
interisse, nihil commotus, iussit extincti corpus mulieri-
bus rite sepeliendum tradi, sese quod instituerat, non
omissurum. Hunc imitatus Demosthenes, amissa filia cha-
rissima, atq; unica, septimo ab eius obitu die coronatus,
& candido uestitu ad populum prodijt. Cuius facti, &
fidem confirmauit, & illustrauit gloriam Aeschinis ini-
mici criminatio. Succurrat rex Antigonus, cui cum nunt-
iatum esset, filium in extraordinario conflictu cecidisse,
se, paulisper cunctatus, & intuens eos qui renunciarat,
magno quidem animo, sero, inquit, interisti Alcynone
(nam id erat filio nomen) qui tam temere in hostes te
conieceris, neque tuæ salutis, neque meorum memor mo-
nitorum. Quod si Romana te magis capiunt exempla,
respice

Exempla
Romana,

respice Pulvillum Horatium, cui capitolium dedicanti, Valer. li. 3
cap. 10.
 cum nunciatum esset, filium uita defunctum esse, nec ma-
 num à poste remouit, neque uultum à religione ad pri-
 uatum dolorem flexit. Respice Paulum Aemilium, qui in Idem eod.
 tra septem dies duobus amissis filijs, progressus in con-
 cionem, ulro populo Romano gratulatus est, quod pu-
 blicam fortunæ inuidiam, domestico luctu redemisset.
 Cogita Qu. Fabium Maximum, qui cum filium consula- Cic. Tul.
libro 3. 86
epist. li. 4.
 rem, & egregijs clarum gestis amississet, consul in con-
 cionem prodijt, & encomium filij recitauit. Intuere
 Catonem Censorium, cui cum filius natu maior obisset,
 singulari ingenio, summa uirtute iuuenis, ad hæc præ-
 tor iam designatus, nihil tamen hoc casu commotus est,
 ut Reip. negocia segnius administraret. Occurrat Mar Valer. lib.
5. cap. ult.
 tius, cognomento Rex. Is cum filium summæ pietatis, ma-
 gnæ spei, postremo unicum amississet, orbitatem suam ad
 deo infracto tulit animo, ut statim à rogo iuuenis curi-
 am peteret, ac senatum legis ferendæ causa euocaret.
 Occurrat L. Sylla, cui filij mors, nihil omnino acerrimâ Seneca ad
Martiam.
 illius in hostes uirtutem cõtudit, nec effecit, ut falso sibi
 Felicis cognomentum usurpasse uideretur. L. Bibulus Valerius
lib. 4. cap.
1. & Seneca
ad Mar-
tiam.
 postero statim die, quàm utrunq; filium interfectum cog-
 nouit, ad solita officia processit in publicum. Huius col-
 lega C. Cæsar cum Britanniam peragraret, et filie mor-
 tem didicisset, tamen intra tertium diem imperatoria
 obiit munia. M. Crassus in Parthico bello, cum filij caput
 pilo præfixum conspiceret, nam id hostes ludibrii causa
 propius accedentes oslentabant, conuicijs etiam exaspe-

rantes calamitatem, usque adeo non est animo consternatus, ut repente per omnes ordines equo circumiectus clamaret, suum hoc malum priuatim, ceterum publicam Reip. salutem in militum incolumitate sitam esse. Atque

Valer. lib.
5. cap. 8.
Seneca ad
Mart. &
ad Albi-
nam.

ut omitterem exemplorum agmen, Gallos, Pisones, Scaevolas, Metellos, Scauros, Marcellos, Aufidios, Claudius Cæsar, cum eum amisisset, quæ & genuerat, et adoptauerat, ipse tamen pro rostris laudauit filium, in conspectu

Præteritio

posito corpore, interiecto tantummodo uelamento, quod pontificis oculos à funere arceret, & flente populo Romano, solus non fleuit pater. Atque ut hos quidem imitari pulchrum, ita turpissimum sit, non præstare uiros

Seneca ad
Mart.

cum animum quem foemine præstiterunt. Cornelia dixit, & insepultos. At consolantibus amicis, ac miseram dicentibus: Nunquam, inquit, non felicem me dicam, quæ

Transitus

Gracchos peperit. Sed quid nos hæc ex priscorum annalibus repetimus? Quasi uero non quotidiana uita, satis exemplorum suppeditet? Circumspice uicinos, circumspice cognatos & affines, quot reperies etiam mulierculas, quæ mortem liberorum moderate ferant? In tantum non opus est ad hanc rem, magnis philosophiæ

Ab exte-
nuatione
commodi
amissi.

præsidij. Nam si quis modo secum animo reputarit, quàm calamitosa sit hæc nostra omnis uita, quot periculis, quot morbis, quot casibus, quot curis, quot incommodis, quot uitij, quot iniurijs sit obnoxia: quàm exigua pars eius nobis abeat, non dicam cum uoluptate, sed non aliqua ægritudine contaminata: deinde quàm
fugax

fugax etiam ac præceps, propemodum etiam gratulabitur ijs, qui maturius eam reliquerint. Breuitatem grauitate expressit Euripides, qui uitam mortalium, dieculam unam appellat. Sed melius Phalereus Demetrius, Euripidem castigans, qui eam non potius temporis punctum dixerit. Optime uero Pindarus, qui uitam hominum, umbrae somnium appellat. Res duas maxime nihili coniunxit, umbram et somnium, ut planè quàm sit inanis hæc uita, demonstraret. Porro quàm eadem sit calamitosa, probe perspexisse uidentur antiqui poëtæ, qui mortaliū genus, non alio epitheto rectius insigniri posse iudicauerunt, quàm si eos *μοχθηροῦς* & *δειλοῦς*, id est, calamitosos et miseros, cognominarent. Nam prima pars æui, quæ quidem optima putatur, sese nescit. Mediam protinus negotiorum tumultus, cur æq̃ excipiunt, Extremam morbi ac senectus occupat, ut de felicissimis interim agamus. Quis igitur non optimo iure probet illam Sileni sententiam, optimum esse non nasci, proximum quæ ocysime aboleri? Quis non approbet Thracum institutum, qui nascētes luctu lamentisq̃ excipiūt, rursus exeuntes è uita gaudio gratulationibusq̃ prosequi solēt? Quod si quis ipse sibi narret, quæ suis auditoribus solitus est Hegeſias, is et suam mortē optabit potius quàm horrescet, et suorum obitum æquissimo seret animo. At obstrepit interim paternus dolor. Ante diem perijt, perijt adhuc ephēbus, perijt optimus, ac singulari pietate filius, uitaq̃ longissima dignus. Queritur nature uices inuerti, quod filio pater, iuueni senex superstes sis. Sed

Q obsecro

Vide pro
uer. Opti-
mum nom
nasci.

Valer. lib.
8. cap. 9. &
Herodot.
lib. 5.
Confutatio.

A finitiōe

obsecro te per deum immortalem, quid tandem appella-
 lus, ante diem? Quasi uero non unusquisque uita & dies
 & supremus esse possit. Alius inter materni latebras uter-
 ri, uix dum homo praefocatur, & inter fingentis adhuc
 naturae manus intercudit. Alius dum nascitur, alius dum
 uagit in cunis abripitur. Alius in ipso statim aui flore,
 uix dum percepto uita sensu, perit. Et tot hominum mi-
 libus, quam paucis datum est ad senectae limen, quem
 admodum uocat Homerus, pertingere? Hac nimirum
 lege deus animum in huius corpusculi praesidio consti-
 tuit, ut quocumque die, quocumque momento iusserit
 decedere, protinus inde sit exeundum. Neque uero
 quisquam ante diem euocari sibi uideri possit, cum nul-
 li sit certus dies praescriptus, sed is demum legitimus est
 dies, quemcunque imperator ille noster supremum esse
 uoluerit. Nos si sapimus, unumquemlibet perinde ut
 supremum opperiemur. Quanquam in tanta uita breui-
 tate, fugacitateque, quantulum queso refert, paulo se-

Collatio.

rius, an maturius eximaris? Neque enim magis inter-
 esse uidetur, quam cum plures ad capitis supplicium
 ducuntur, primus, tertius, an octauus feriaris, nihilomi-
 nus mox feriendus. Quid enim aliud ipsa uita, quam perpe-
 tuus quidam ad mortem cursus? Nisi quod commodius cum
 his agitur, qui a tam laboriosa uita functione maturius

Collatio.

dimittantur. Verum ut amentis est, iniussu imperatoris
 e castris excedere, ita stulti atque ingrati, missionem a dia-
 ce celerius datam, non libenter amplecti. Maxime si iam
 non sine laude discedat, qui dimittitur, sique ad praemiu-

non

Non ad ignominiam auocetur: Neque enim conuenit eui
 spacium solstitijs metiri. Recte factis aestimanda est etas:
 ut is diu uixisse putetur, nō qui plurimos annos ^{et ὡς} Sentētia-
Id est, In-
utile tellu-
ris pōdus.
 οὐ ἄχθος ἀγοῦρας, ut inquit Homerus, terram pressit et
 numero addidit, sed qui gnauiter peracta uita fabula,
 honestā sui memoriā posteris reliquit. An quereris, quod
 statim tibi talem filium dederit deus, qualē optasses post
 annos multos euadere? Quid quod neque usque adeo prae-
 mature defunctus est noster adolescens. Iam uigesimum
 attigerat annum, qua quidem etate, mea sententia, opti-
 mum est mori, quia uiuere dulcissimum. Iam patrie ci-
 uem bonum, iam patri filium piū, iam equalibus conui-
 ctorem iucundum, denique superis bonam et integram
 mentem praestiterat. Deceffit uitiorum ignarus, cala-
 mitatum imperitus. Porro quid allatura fuerit uita lon-
 gior, incertum. Certe plerunque fieri uidemus, ut post A conie-
ctura.
 sterior etas, et grauioribus uitij adolescentiae puri-
 tatem inficiat, et pluribus calamitatibus inuentutis fe-
 licitatem contaminet. His omnibus seu malis, seu peris-
 culis illum mors cita subduxit. Nunc denique tuto glo-
 riari potes, te filium optimum habuisse, uel habere ma-
 gis. Sed habueris tantum, non habeas etiam. Vtrum po-
 tius equum est, discutiari te quod amiseris, an gaude-
 re, qui talem habueris? Vide ne parū grati sit animi, me-
 minisse repetiti muneris, nō meminisse dati. Magnū pro-
 fecto munus, filius pius, sed ita datum, ut ad tempus frue-
 reris, non ut perpetuo tuum esset. Sic enim tecum con- A simili.
 sidera uir sapientissime, imō sic pariter consideremus.

Si quis princeps, summi precij, summaeq; artis tabulam nobis dedisset utendam, utrum eam, quando cunque colubitum fuerit, reposcenti, sereno vultu reddemus, gratis insuper agentes, an tristes ad hunc modum cum ea expostulabimus? O te crudelem, quam precioso munere nos spoliasti, quantum uoluptatem nobis ademisti, quam cito rem tam egregiam nec opinantibus eripuisti: nonne is optimo iure, tam ingratis querimonijs ad hunc responderit modum? Hoccine premij pro meo officio reporto? Itane nihil meministis, nisi hoc tantum, quod bellissimam tabulam amisistis? Excidit animo, gratis & ultro commodasse me? uos tot iam dies, mea benignitate pauisse oculos, animum oblectasse? quod dedi, benignitatis erat, quod reposco, meo iure facio. Vobis aliquid ex me lucri fuit, iactura nihil fuit, nisi quod uestro uitio id esse propriū fingebatis, quod erat comodaticium. Proinde perire uobis uidetur, quod repetitur. Imò quo preciosior, quo iucundior ea res fuit, quam utendam permisi, hoc magis atq; magis mihi debetis. Nec ante tempus repetitum uideri oportet, quod citra iniuriam poterat non committi. Hæc ratio si nullo pacto refelli poterat, cogita quanto iustius natura, dolorem ac querelas nostras huiusmodi sermone possit reprehendere. Atque his nimirum rationibus, dolorem nostrum leniri cōueniebat, etiam si mors totum hominem tolleret, neq; quicquam nostri post funus superesset. Nunc si saltem hoc credimus, de quo nihil addubitauit Socrates ille Platonius, uidelicet hominem ipsum animū esse, corpus hoc nō

Prosopopœia.

Epiphonema.
Completio.

Transitus

Ab auctoritate.

hoc nihil aliud esse, quàm animi uel organum, uel domicilium, aut ut uerius dicam, sepulchrum & carcerem, unde cum emerferit, tum demùm sui iuris esse, multoq; quàm antea felicius uiuere, quid est quod mortem incusamus? quandoquidem usq; adeo non perit ille qui moritur, ut tum demum nasci uideatur potius. Et nobis animo frui licet, quod oculis non cernimus: nihilo secius quàm amicis absentibus cogitatione frui solemus. Et haud scio, an aliquanto suauius, quàm si eos coram oculis conspiceremus: propterea quod corporum conuictus, non raro nobis offensarum materiam consuevit ministrare, & consuetudinis assiduitas, amicitiae iucunditatem nonnihil imminuere. Eius si desideras exemplum, an non sat arguendo sunt Apostoli, qui tum demum uere frui Christo, uereq; amare cœperunt, posteaquam illis corporea praesentia fuisset adempta? Sic est profecto, bonorum amicitia animorum non corporum coniunctione constat. Qui uere amant, animos amant, non corpora. At animorum copulam, nulla uis, nulla temporum nulla locorum intercapedo potest dirimere. Porro nimis quàm puerile est, amicum iam perisse putare, simulatque sub oculis esse desierit, Tu quoties libebit, filium tibi cogitatione, sermonibusque praesentem reddes. Ille uicissim tui meminit, sentitq; penitus animi tui affectus, nonnunquam & in somnis occur sabit patri: et arcanis quibusdam modis animus utriusque sese complectentur, & confabulabuntur. Quid autem prohibet, quo minus iam nunc imagineris cum illo uiuere, qui cum paulo

Ab exemplo.

γρωμῆ.

Transitus
ad nostra
tia.

Exaggera
tio in fi-
ctioe.

Comitio.

post es uicturus? Quantulum enim est hoc omne quod uiuimus? Sed haecenus ijs remedijs sum usus, quibus cum ethnico quolibet agere poteram. Nunc quid pietas, quid Christiana fides, à nobis impetrare debeat, paucis consideremus. Iam primum si maxime misera mors esset, tamen oportebat boni consulere, quod nulla uia corrigi poterat. Rursum si totum extingueret hominem, equius tamen ferenda, quod tot huius uitæ calamitatibus finem imponat. Porro si animum originis æthereæ, graui corporis ergastulo liberat, propemodum etiam gratulandum ijs, qui è uita decesserint, & in felicem illam libertatē postliminio redierint. Nunc uero cum haud dubie piæ animas ex huius uitæ procellis, ad immortalitatis portum transmittat, ac ne pilum quidem hominis perimat, quippe corporibus quoque ad eandem immortalitatem aliquando reuocandis: utrum quæso lugere, an magis gratulari conueniat ei, quem ex hoc turbulentissimo uitæ pelago, in tranquillam illam immortalitatis stationem, mors matura transuexerit? Age paulisper huius uitæ (si modo uita est appellanda) sordes, & ruminas, pericula in unum congere. Rursus è diuersa eius uitæ commoda, quæ pios hinc ereptos manent, compare: & facile uidebis, hoc homine nihil esse iniustius, qui summum bonum, ad quod unum nati, conditiq; sumus, perinde quasi maximum malum deploret. Orbem teclannitas, cum filium coelo genueris, cuius ceu numinis cuiusdam memoriam, ut sacrosanctam uenerari possis: qui coelitus tui curam agens, res tuas ceu dexter ali-

quis

quis deus, bene fortunare ualeat. Neque enim ille, aut non sentit res mortalium, aut solitam in patrem pietatem, unà cum corpore deposuit. Viuit profecto, mihi crede, uiuit ille, adestque præsens nobis: & hoc ipsum nostrum colloquium audit, sentitque, ac fortassis hunc ipsum luctum nostrum ridet, ac damnat. Quod ni cor- Profopo-
porum horum moles obsisteret, fortassis & audiremus pœia.
eum lachrymas nostras huiusmodi dictis increpantem: Quid istuc est quod agitis? Quid senectutē uestrā inuti-
li, ne dicam, amenti luctu conficitis? Quid iniquissimis querimonijs, fatum, fortunam, mortem in ius trahitis? An mihi existius uitæ malis exempto, & in hanc felicitatem euecto inuidetis? Sed bona uerba. Non inuidet nec paterna pietas, nec amicitia candor. Verū quid aliud sibi uult ista comploratio? An lachrymis dignum censetis, quod è seruitute in libertatem, de ærumnis ad Cōtraria.
felicitatem, de caligine in lucem, de periculis in tutum, de morte ad uitam, de morbis ad immortalitatem, de tot malis ad summum bonum, de caducis ad æterna, de terrenis ad cœlestia: deniq; quod ab hominum colluuiæ ad angelorum contubernium sum traductus? Iam appello uestros istos animos. Quæso per uestram in me pietatem si uobis esset in manu, me ad istam reuocare uis Fictio.
tam, num essetis reuocaturi? At quo tandē flagitio tantum odium commerui? Si reuocare nolitis, quorsum attinent istæ querelæ, non solum inutiles, ut dixi, uerum etiam impiæ? Porro nisi me immortalitas iam ludum omnis doloris expertem reddidisset, ego uicissim uestras istas

Confutatio.

lachrymas, alijs lachrymis deflerem, & tam crassam dñi mi uestri caliginem commiserarer. At nostram ipsorum uicem ploramus, inquitis. Verum istuc sanè haud amantium est, sed ad sese respicientium, & uel alieno incommodo suis rebus consulere uolentium. Sed age, quid tandem istuc iacturae est, quod mea mors uobis attulit, at quod conspectu meo frui non licet? At qui nihilo secius, interim memoria nostri frui licet, tanto quidem felicius, quanto tutius. Nam existimate me malis omnibus præceptum, quaecunque in uita homini possunt accidere, & quorum magnam partem uestra uiuacitas experita est. Non est qui uobis obsequium exhibeat, sed est qui apud deum Opt. Max. pro uestra salute patronum agat, ut sedulum, ita & efficacem. Denique quantulum hoc momenti est, quod nostram dirimet consuetudinem? Vos modo pro uestra uirili date operam, ut pie peracta uita fabula, mors dignos reperiatur, qui huc traducamini. Hæc inquam, si nobis loqueretur filius, nonne merito nostri luctus nos pudefceret? His sermè rationibus, animi mei uulnus lenire soleo, quæ tibi communia facere uolui, non quod his remedijs magnopere egeres, sed arbitratus sum congruere, ut qui cum mihi luctus esset cõmunis, cum eodem et consolationem communicarem. Cæterum ut quæ fusius disserta sunt, in epilogum contraham, hoc pacto efferuescētem animi tui dolorem coercebis. Mortuus est filius, genueras mortalem. Tanto, inq̃, bono priuatus sum: reddidisti ei qui gratis dederat. Gradus orbitas: leuius ferēdum, quod aliqua sarciri potest.

Patrem

Completio generalis.

Epilogus.

Patrem destituit. Quid prodest flere, quod mutari non potest? Aut cur anxie de plores, quod tibi cum tot hominum milibus commune est? Sed interitum filij nō possum nō flere. Quiduis potius quā perit, qui bene moritur. At occubuit immatura morte: nulla mors non matura re etc morienti. Ante diem uiuere desijt: nullus cuiquam certus mortis dies. In ipso æui flore extinctus est: tum optimum est mori, cum uiuere est suauissimum. Obijt adole scens: hoc pluribus uitæ malis subductus est. Optimum amisi filium: gaude quod talem habueris. Innocens è uita decessit: nulla mors magis optanda, minus deploranda est. Sed interim filio frui non licet. At animo licet & mox ipso totus toto fruieris. Si quid nouisti rectius istis, candidus imperti: si non, his utere mecum, Ac bene uale, quod quidem uult etiam ipse filius.

Dialogif-
mi.

Sic Senec.
Optimum
est mori
cum iuuat
uiuere. Et
Quicumq;
ad extre-
mum fati
fui uenit
senex mo-
ritur.

SYLVA.

QVapropter hoc te primum rogo, ne cōtra has, aut demittas animum, neue obrui, tanq̄ fluctu, sic magnitudine negocij sinas, cōtraq; erigas ac resistas, siue etiā ultro occurras negocijs. Nullus dolor est, quē nō tēporis longinquitas minuat, atq; molliat, & cui non cal lum obducat. Homines nos esse meminerimus, ea lege na tos, ut sub telis fortunæ proposita sit uita nostra. Neq; esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus conditio ne, uiuamus: neue tam grauiter eos casus feramus, quos nullo consilio uitare possumus. Euentisq; aliorum memo ria repetitis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. Homi

Cicero.

Cōfirmat
sententia.

nes sapiētes turpitudine nō casu, & delicto suo non aliorum iniuria commoueri debent. Conscientiam recte uoluntatis, maximā consolationem esse rerū incommodariū necesse ullū magnum malum, præter culpā, memineris.

Cicero.

Est omnino difficile, non grauitè id ferre, sed tamē animos nostros maximis in rebus gerendis, & sustinendis exercitatos, frangi & debilitari molestia non oportet. Quoniam molestissime homines ferre debent, quæ ipsorum culpa contracta sunt.

Tu fac animo magno, fortiq; sis, speresq; fore, ut fracto impetu leuissimi hominis, tuam pristinam dignitatē & gloriam consequaris.

Cic. epist.
fa

Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quod ualde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas, & consilijs tuorum amicorum, & ipsa die, qua debilitantur cogitationes, & inimicorum, & proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem uideo in rebus tuis.

Lib. 4. epistola: Vehementer te esse sollicitum. Eodem, epist. Postea q̄ mihi. Eodē. Neq; monere te audeo.

Reliquum est, ut consoler, & afferam rationes, quibus te à molestijs coner abducere. At ea quidē facultas, uel tui, uel alterius consolandi, in te summa est, si unquā in ullo fuit. Itaq; eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione, & doctrina proficiſcitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid sit forti & sapiente homine dignum, quid grauitas, quid altitudo animi, quid actus
tua

tua uita, quid studia, quid artes quibus à pueritia florui
sti, à te flagitent, tu uidebis.

Extremum illud est, ut te hortet & obsecrem, ani-
mo ut maximo sis: nec ea solum memineris, quæ ab alijs
magnis uiris accepisti, sed illa etiam, quæ ipse ingenio
studioq; peperisti: quæ si colliges, & sperabis omnia op-
ttime, & quæ accident, qualiacunq; erunt, sapienter fe-
res. Sed hæc tu melius, uel optime omnium.

Quare non debes, aut propriam fortunam, aut præ-
cipuam postulare, aut communem recusare.

Lib. 5. epistola: Et si unus ex omnibus, tota. Eodem.
Et si eomet & c.

Sed ut illa secunda moderate tulimus, sic hanc non so-
lum aduersam, sed etiam funditus euersam fortunam
fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis
boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contem-
nere debebamus, propterea quod nullum sensum esset
habitura, nunc sic affecti, non modo contemnere debeas-
mus, sed etiam optare. Tu si me diligis, frueri isto ocio,
tibiq; persuade, præter culpam ac peccatum, quo semper
caruisti et carebis, homini accidere nihil posse, quod
sit horribile, aut pertimescendum.

Lib. 6. epistola: Et si ea perturbatio & c.

Sin omnino interierint omnia, fueritq; is exitus, quæ
uir prudentissimus M. Antonius iam tum timebat, cum
tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa qui-
dem consolatio, tali præsertim ciui, & uiro, sed tamen
necessaria; nihil esse præcipue cuiquam dolendum in eo
quod

quod accidat uniuersis. Quæ uis insit in his paucis uerbis (plura enim committenda epistola non erant) si attendes, quod facis, profecto etiam sine meis literis intelliges & cætera.

Ita enim uiuere, ut non sit uiuendum, miserimū est: mori autē, nemo sapiens miserū duxit, ne beato quidem.

Sed in ea es urbe, in qua hæc uel plura, & ornatiora, parietes ipsi loqui posse uideantur & c.

Ego tibi hoc confirmo, & si leuis est consolatio ex miserijs aliorum, nihilo te nunc maiore in discrimine esse, quàm quemuis aut eorum qui discesserint, aut eorum qui remanserint. Alteri dimicant, alteri uictori timent. Sed hæc consolatio leuis, illa grauior, qua te uti spero, ego certe utor: Nec enim dum ero, angar ulla re, cum omni uacem culpa: & si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus, γλαῦκα εἰς ἀθίνας, qui ad te hæc.

Lib. 6. ex epistola: Noui quid ad te. Ab eo loco. Hoc loco si uideor augere & c.

Quod reliquum est, quando tibi uirtus, & dignitas tua reatum ad tuos aperuit, est tuæ sapientiæ, magnitudinisq; animi, quid amiseris, obliuisci, quid recuperaueris, cogitare. Viues cum tuis, uiues nobiscum. Plus acquisiisti dignitatis, quàm amisisti rei familiaris, quæ tamen ipsa esset iucundior, si ulla esset Resp.

Lib. 6. ex epistola: Gratulor tibi mi Balbe. Ab eo loco: Mihi tamen placuit mi Balbe.

Tua me calamitas uehemēter excruiat, meis incommodis modice tangor.

Tu fac

Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti: primum ob eas causas, quas scripsi: deinde quod ea de Repub. semper uoluisti, atq; sensisti: ut non modo secunda sperare debeas, sed etiã si omnia aduersa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum quaecunque acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes.

Quamobrem fac animo magno fortiq; sis: & si turbidissima sapienter ferres tranquilliora Lete seras.

De reliquo, ut te saepe per literas hortatus sum, ita uelim tibi persuadeas, te in hac causa nihil habere, quod timendum sit, praeter communem casum ciuitatis: qui et si est grauissimus, tamen ita uiximus: & id ætatis iam sumus, ut omnia quæ non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus.

Vacare culpa magnum est solatium, praesertim cum habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi uiuo nunq̃ eripietur, altera ne mortuo quidem.

Lib. 9. epistola: Delectauerunt me literæ tuæ, locos habet consolatorios.

Ac ne sis perturbatus. Noui enim te: et non ignoro, Ad Atticū quàm sit amor omnis sollicitus, atq; anxius. Sed res est, ut spero, non tam exitu molesta, quàm aditu:

Sed ad hæc omnia una consolatio est, quod ea conditione nati sumus, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus.

Ex lib. ad Brutū, tota & elegans: Funderer officio.

ERAS. DE RATIONE
EX EPISTOLIS PLINII
Secundi.

Plinius.

Quibus ex causis necesse est, tanquam immatus
ram mortem eius in sinu tuo defleam: si tamen
fas est aut fieri, aut omnino mortem uocari, qua tanti uir
imortalitas magis finita, quam uita est. Viuit enim, uis
uetq; semper: atq; etiam latius in memoria hominum, &
sermone uersabitur, postquam ab oculis recessit. Volo
tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac una con
templatione defixus est, Virginiū cogito, Virginiū
uideo, Virginiū iam uanis imaginibus, recentibus tamen
audio, adloquor, teneo: cui fortasse ciues aliquos uirtuti
bus pares, & habemus & habebimus, gloria neminem.

Simile.

Vt enim crudum adhuc uulnus, medentium manus re
formidat, deinde patitur, atq; ultro requirit: sic recens
animi dolor consolationes reijcit, ac refugit, mox deside
rat, & clementer admotis acquiescit.

Torqueor quod discipulum ut scribis, optime spei
amisisti, cuius & ualetudine, & morte impedita studia
tua quid nesciam, cum sis omnium officiorum obseruatis
simus, cumq; omnes quos probas, effusissime diligas?

Iisdem nunc ego te, quibus ipsum me hortor, moneo,
confirmo. Et gaudium mihi, & solatium in literis: ni
hilq; tam letum, quod his letius: nihil tam triste, quod
non per hoc minus triste. Tamen in magna consolatione,
ingens est sollicitudo.

CONSOLATORIA SYLVA MEA

Valer

Valeat illa uulgi sententia, ubi non sis qui fueris, non est quæ uiuere uelis. Quæ si minus potest tota displicere, cogita non tantum qui nuper fueris, sed qui olim: neq; tantum obuersetur animo tuo, unde cecideris, sed etiam unde surrexeris.

Absit à uiro muliebris illa uox, dum mea me uictum doceat fortuna dolere. Imò te ratio reddat aduersus omnes uitæ casus inuictum, ut propellas animo dolorem, non ut assuescas.

Tibi recti conscientia, & honorum iudicium pluris esse debet, quàm inuidorum hominum sermo.

Magis te confirmare debet, paucorum insignium, et probatissimorum hominum graue testimonium, quàm inepti uulgi fabulæ.

Leuius ista feres, si percipias animo, quid posteritas de te loquutura sit potius, quàm tuum seculum, cui liuor adimit iudicium.

Neque tantum de fortuna tua ademisse, quantum ad nominis tui gloriam addidisse æmulorum tuorum iniuria mihi uidetur.

Non hic tui consolandi officium mihi sumpsit, quod minus magnifice de animi tui magnitudine sentirem, sed quemadmodum gubernatores optimi uim tempestatis, ita uiri fortissimi fortunæ impetum superare interdum non possunt.

Non me fugit, quàm graue uulnus acceperis ex uxoris obitu. Amisisti foeminam singularis exempli, etiam si priscis seculis uixisset. Quam illa marito uerecundiã
prestitit

Occupatio.

præstitit, quum ipsa summam mereretur? Quam multas, quã eximias uirtutes, ex diuersis ætatibus, ex uarijs matronis collectas, ac mixtas una expressit? Tamen hoc tibi debet esse magno solatio, quod tãtum bonum tam diu possederis. Vixit enim tecũ annos quadragintaquatuor, sine iurgio, sine offensa. Sed hoc ægrius fero, inquires, quo tenui diutius. Nam gustatas tantum uoluptates facilius obliuiscimur. At uide ne ingrati sit hominis, tantũ cogitare, quid amiseris, non meminisse quã diu fruitus sis. Certe prudentiæ tuæ fuerit, non committere, ne hoc ualeat apud animum tuum ratio, quod alioqui necessitas ipsa, & dies longa, & satietas doloris inducit.

Communis dolor. Tu nepotibus, ego pronepotibus orbatus sum, Sed spero futurum ut alij nati, dolorem hũc gaudio mutent, quando salua est, unde hoc sperare licet.

Multum ab istis dissentio, qui in graui dolore putant hominem sibi relinquendum, donec uulnus tempore mitius, medicam admittat manum. At ego quemadmodum primum arbitror, animum philosophiæ præceptis aduersus omnes malorum incursum, ueluti antidoto præmunitum habere: ita proximum arbitror, statim repugnare dolori, ne ueluti morbus iam familiaris factus, nullis remedijs possit exigi.

Scribis dolorem, quem ex uxoris obitu conceperas non solum non leniri die, sed in lies etiam incrudescere:

Quo magis censeo uelut in uetere morbo ad quolibet mutationis auxilia confugiendum: Sunt balnea, rusticatio, negociorum cura, studia literarum, peregrinatio, speo

no, spectacula, contentio cum aduersarijs, publici magis
stratus functio. Horum atq; his similia, nunc hoc, nunc
illud tentandum est. Fortassis incidet tandem in alia
quid, quod egritudinem istam animi, uel sanet, uel ceterum
clauus clauum protrudat.

CONSOLATIO FAMILIARIS CVM
obiurgatione, mea.

TE ne sic angis, sic animo iacere? Quorsum tandem
attinet, ut te afflictes, ut te lachrymis conficias?
An ista malum lenient, an non potius exacerbabunt?
Quorsum attinet tam misere deplorare, quod mutari non
potest? Vbi nunc est illa animi tui constantia: ubi literae,
quibus aliorum dolorem leuare consueueras? Alijs mede-
ri potuisti, tibi nihil prodes. Ipse tibi nunc medicus sis
oportet. Cur frustra et te ipsum lachrymis, et amicos
querelis exanimas? Quae est ista animi impotentia, quae
mollicies? Num te uirum esse oblitus es? Itane ista tam
grauiter fers? quasi uero ista tibi uni contigerint, aut
tanta sint, ut alijs non multo etiam acerbiora euenerint.
Quid uel tuo animo uel doctrina indignius, quam sic
angis, sic frangis, sic te ipsum abijcere, quo modo ne mulier
quidem ulla posset? Neque enim uideo, quem fructum ad-
ferre possint inanes lachrymae, et querimoniae. Nam si
eiusmodi malum iudicas, ut ad salutem reflecti neque-
at, cur luctu duplicas incommodum? Si spes est, cur
non ea potius te sustentas: atque id agis, quae ratione quam
primū ex istis malis queas emergere? Si desperas, memi-
neris illud, in istiusmodi rerū conditione, bonū animum,

dimidium adimere mali. Sin speras, cur perinde, tanta
quam in re desperatissima te maceras?

Audio te tam grauiiter angī, ut ex luctu, mentis etiā
am errore afficiaris. Deum immortalem quid tibi uis?
Quin tu potius obduras, ac seruas te rebus secundis?
Cur tu & amicis luctum auges, & inimicis uoluptatem
præbes, & te ipsum indigne conficis?

Virg. Aen.
neid. 6.
Tu ne ce-
de malis
sed cōtra.

Tu contra audentior ito. Quò tua te fortuna sinet.
Ducunt uolentem fata, nolentem trahunt. Tu, dum
ista te conscientia, iste animus, ista uirtus, ista literæ, ista
rerum gestarum memoria te comitabitur, caue te putes
exulem ubicunq; locorum, quocunq; sub cælo erit uiuen-
dum, etiam si ultra Getas relegatus esses. Sed quid ego
sus Mineruam? Facit sanè non loquacitas mea, sed bene-
uolentia longiores epistolas. Vale.

CONSOLATIO IOCOSA ET
familiaris.

Quod te lachrymis conficis, non miror, qui puel-
lam amiseris, nondum totos sexaginta septem
annos natam, idq; relicta dote satis opima. In hoc tibi
scribere uisum est, ne doloris magnitudine uictus, tibi
manus adferres. Priusquam extille lachrymis, fac iuxta
prouerbum, uiuorum memineris.

Tua puella redibit nunq̄. Alioqui matrem deslere uē
deberis. Mitto tibi strophium, quo lachrymae extera-
geas, & succum medicum, quo lippitudini fletu contra-
ctæ medearis. Clama te miserum, sed nunquam efficies.
quin istam miseriam tibi complures inuideant.

Nisi

Nisi desinis macerare te, uereor ne populus in te id
 eiat cōiiciū illud. πρὸς τὸν μητρὸν τὰ φρον δ' ἀκρῶν. Id est, Ad noueræ tumultum plorat.

AD CONSOLATIONEM RESPONSIO

Iam quibus modis respondendum sit consolatori res ipsa dabit consilium. Nam sermè gratias agimus, præmum pro officio deinde laudamus ingenium, quod nihil adduci potuerit ad leniendum dolorem, quod ille non summa dicendi facultate differuerit. Postremo quod illius & prudens & erudita & grauis, deniq; cum primis amica oratio, aut bonam doloris partem nobis ademerit, aut totum excusserit. Aut si nobis non profuit illius consolatio, laudabimus animum, studium, & ingenium illius: quod tanquam bonus ac peritus medicus nullum non remedij genus admouerit, sed arte maius esse malum. Aut ita respondebimus imperioso consolatori, facile quum ualeamus recta consilia egrotis damus. Tu si hic fies, aliter sentias. Exemplo supersedebimus, sylvæ nonnihil suppeditabimus.

Terentius

Cic. ex famil. lib. 4. Ego uero scrui. lib. 5. Quanquā ipsa consolatio.

Ad Atticū

Vtinā illum diem uideam, cū tibi agam gratias, quod me uiuere coëgisti. Adhuc equidem ualde me pœnitet.

Sed te oro, ut ad me Vibonem statim uenias, quò ego multis de causis conuerti iter meum. Sed cò si ueneris, de toto itinere, ac fuga mea consilium capere potero.

Si id non feceris, mirabor, sed confido te esse omnino facturum.

Quod me hortaris, ut firmo sim animo, uellem posses aliquid afferre, quamobrem id facere possem.

Quod me ab hoc mœrore recreari uis, facis ut oïa ege.

Sed me mihi non defuisse tu testis es. Nihil enim de mœrore minuendo scriptum ab ullo est, quod ego nō dami legerim. Sed omnem consolationem uincit dolor. Quin etiam feci, quod profecto ante me nemo, ut ipse me per literas consolaret, quem librum ad te mittam.

Consolari iam desine, obiurgare uero noli. Quod quum facis, et ego tuum amorem & dolorem desidero, quem ita affectum mea arūna esse arbitror, ut teipsum consolari nemo possit.

Ad consolationem mea.

Tua quidem oratio sperare me iubet, quod improbum sit etiam optare.

Vide ne me lactes inani spe, ne doloris uorsuram fecero, mox cum scœnore recursuri.

DE PETITORIA EPISTOLA

Quatuor
in petiti-
one seruan-
da.

Seruius enarrans locum, in libro Aeneidos primo, ubi Iuno supplex petit ab Aeolo, ut classem Aeneae disijciat, indicat præcipere rhetores in omni petitione quatuor seruanda esse: primum ut quod petimus ostendamus esse in potestate eius, à quo petimus: præterea, ut doceamus esse iustum quod petimus: deinde, ut modum ac uiam indicemus, qua confici possit quod petimus: denique ut sequatur remuneratio. Hunc ordinem in petitionibus Vergilio fuisse perpetuum, uelut hoc in loco:

Aeneid. 1.

loco:

loco: Et mulcere dedit uentos, & tollere fluctus, ostendit facultatem. Mox: Gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat equor, declarat esse iustum. Iustum enim quicquid molimur in hostem. Rursum: Incute uim uentis, & disijce corpora ponto, modum aperit & uiam. Addit remunerationem: Sunt mihi bis septem. Ac recte quidem Seruilius & expedite. Nos tamen paulo crassiore Minervam aperiemus. Primum, quoniam uaria est naturarum quas petimus: & magna est uarietas personarum, quæ rogant, aut rogantur, oportet & petendi rationem esse uariam. Sunt enim quædam, quæ fauorabiliter petimus à quouis, ueluti consilium: sunt quæ pudore suffundunt rogantem, ueluti quum petimus mutuam, aut rem parum honestam. Igitur in genere duplex erit petendi modus, rectus & obliquus. Vbi causa erit fauorabilis, aperte suadebimus esse præstandum quod petimus: ubi secus, per insinuationem irrepemus in petitionem. Primum exaggerantes, quanta nos circumstat necessitas, & quam magnum telum sit necessitas, & quam inutilis pudor uiro egenti: neque fugere nos, quam sit improbum, rem tantam ab eo petere, de quo nihil unquam sumus pro meriti. Post hæc paulatim per cuniculos ostendemus, nobis non mediocre spem porrigi ab insigni illius benignitate, qua solitus sit etiam ignotis, & indignis opitulari: ob eximiam ingenij bonitatem, ad subleuandas omnium miseras propensi. Hic pudor non uulgariter commendat rogantem, quemadmodum improbitas alienat animi. Nullus enim libenter in eum confert beneficiū, qui

Varia petendi ratio

Hortensius
Catonis
uxorem
petit.

ceu debitum flagitat, magisq; poscit, quam petit. Pro-
fuit Hortensio, quod quæ cuperet ex uxore Catonis V-
ticensis sustollere prolem, nõ ipsam petijt, sed illius filiã
Portiam Bibulo nuptã, plurimas interim causas addu-
cens, quare cuperet ex ea gente heredem. Ille cum re-
spondisset se facile assensurum, si modo probaretur ge-
nero. tandem uerecunde subindicauit, se Martiam ipsius
uxorem petere, cuius copiam facere, ipsi esset in manu,
qui maritus esset. Iam imprudens concesserat, quod pe-
tebatur. Itaq; persuaso Martiæ patre, duxit eam uxo-
rem, Autor Plutarchus. Vbi nihil erit opus hac insinua-
tione, tamen eius à quo rem difficilem petimus, beneuo-
lentiam modis omnibus conciliabimus. A persona ipsius
cuius benignitatem quum erga ceteros, tum erga nos
grate commemorabimus: dicemusq; nos ei, cui iam sus-
mus tot nominibus deuinctissimi, uelle fieri deuinctio-
res: à persona nostra testificantes, quanto studio semper
illum coluerimus, quodq; præcipuam fidutiã in illo sem-
per habuerimus: simul ostendentes hoc quod petimus, ut
nulli nos libentius debituros, quam illi, cui debemus om-
nia, ita nulli facilius esse prestare. Quod etiam magis
exponemus in explicando modo. Si qua erunt nostra in
illum merita, ea summa cum modestia significabimus
magis quam commemorabimus. A persona maiorum us-
triusq; si docebimus inter utriusq; parentes ueterem
atq; arctissimam necessitudinem intercessisse, compluri-
bus mutuis officijs huc usq; cultam, & confirmatam. A
persona aduersariorum, si declarabimus nobis esse cetero

Beneuolẽ
tia quem
admodũ
in petiti-
one captari
debeat.

tamen cum ijs, quos is etiã odit, à quo præsidia poscimus? A re, si docebimus, eam piã esse, iustã, honestã, nobis necessariã, illi facilem & honorificã. Deinde si citra arrogantiam ostendemus, quid ex ea re commoditatis sit, ad ipsum etiã aliquando rediturum. Si quid inriti incommodi quod animum illius, uel alienet à nobis, uel deterreat, id uel dilucemus, uel extenuabimus. Si erit opus, admiscebimus obtestationes earum rerum, aut personarum, quibus scimus illum posse commoueri. Posremo pollicebimur memorem animum, nec habituros modo gratiam, uerum etiã relatuos, si dabitur, cum scenore: nos ipsos totos, resq; nostras omnes illi uicissim dedicabimus, ac deseremus. Facultatem nostrã extenuabimus: de animo, studioq; magnifice pollicebimur.

Illud adijciam, non hic solum, uerum etiã alijs in rebus aliquando plus ualere iocum tempestiuum, & aptum, quã seriam petitionem. Tantum de præceptionibus satis esto, reliqua iuuenibus, aut præceptori animaduertentiã relinquo.

EXEMPLVM PETITIONIS

obliquæ.

A necessitate.

INGENIJ mei pudorem ipse non ignoras uir eximie. Sed quò non adigit mortales, uere durissimum telum necessitas? Eo in loco sunt res meæ, ut ni protinus ad manum sint ducenti angelati, tam perierit tuus Rodouicus, quã extrema faba, quod aiunt. Scio beneficium esse magnum & eximium: neq; me fugit, q̃ nulla sunt mea in te officia, quorum fiducia rem tantam ausim

R. 4 abs

abs te petere, præsertim quum tot, tantisq; nominibus iam pridem obstrictus tibi, nondum ulla ex parte retulerim gratiam. Et tamē nisi deus aliquis, uelut ἀπὸ τοῦ καὶ Χρῆστος alicunde sese proferat, funditus interij. Quare quemadmodum in summa rerum desperatione, nautæ solent sacram iacere ancoram, ita ego dispectis omnib. ad te uelut ad propitium quoddam numen confugio, Non ausim rogare, quanquam huc adigit necessitas, tamen illud uolui te scire, statum rerum mearum: ut si me iudicas dignum exitio, te iudice peream æquiore animo: sin tua pietas, multis iam argumentis ante hæc in me declaratis dignabitur me ex hoc discrimine eximere, conabor omnibus neruis, ne te unq̄ huius capitis seruati poeniteat.

PETITIO REI PARVUM

honestæ.

Infinitivus,
tio,

Non ignorabam, quàm impudens esset in causa pessima, à uiro omnium optimo patrocinium rogare. Non enim conabor excusare factum meum, ne grauius peccem impudentia, quàm hæctenus peccatum est stultitia, & incogitantia ne dicam dementia. Horreo scit animus, abhorrens & ab ipsa malorum meorum commemoratione, sed tamen aperiendum uulnus, si spes rem medelam. Sortem satis amplam, quam pater dederat in negociationem, nuper alea perdidit. Ingens flagitium fateor, sed utcunque succurri poterat, si solum esset. In scio patre, cum matris pedissequa rem habui. Illa me callidior, negauit se facturam sui copiã, ni pollicea rer me maritum ipsi futurum. Ibi mihi nõ Iupiter, ut inquit

Hestia

Propositio.

Hesiodus, dimidium mentis, sed Venus totam mentem
 ademit, Polliceor demens. Nunc aiunt nulla ratione res
 scindi posse, quod sic actum est. ut illis sit pessime, qui le
 ges tam iniquas condunt. Pater merito iritatus, abdicat
 tionem parat. Quod si sit, nullum uideo melius consili
 um, quàm ut laqueo uitam finiam. Quir enim libeat ui
 uere in tantis malis? Scio te nihil non posse apud pa
 trem. Solus es qui me possis redigere in gratiam. Quod
 si quid te miseret mei, non ausim rogare, sed tamen ui
 des calamitatem meam. Efficiam ut te mei seruari nun
 quam uel pudeat, uel poeniteat. Sic admissum hoc omni
 officiorum genere sarciam. Actatem uides. Sæpenume
 ro à grauioribus commissis, iuuenes sese ad bonam fru
 gem conuertère. Utinam quod factum est, fieri posset
 infectum. Sed quod mutari non potest, pensari potest.
 Maximum quidem hoc peccatū est, fateor, sed primum.
 Deniq; quid sibi uult pater? Si abdicat, nec mihi adimit
 uxorem, et sibi parat orbitatē; sin ignoscit, habebit hoc
 semper addictiorem filium. Fac breui sciam, utrum meis
 malis sim omnino perdēdus, an tua bonitate seruandus.
 Nihil enim miserius, quàm pendere.

In operi
 bus.

ab impre
 catione.

PETITIONIS HONESTAE

exemplum.

Improbū fortasse alijs uidebitur, præsul amplissime,
 cum à quo tantum beneficiorum acceperim, quantum
 ne sperare quidem unquam sum ausus, rursus nouis pre
 cibus sollicitare. At ego ingenui, minimeq; ingrati animi
 existimo, cui multum debeas, ei plurimum uelle debere.

Exordiū
 ab insinua
 tione.

R S Cui

A beneficijs in se collatis. Vide num propterea rectius le- gi possit.

Cui enim extremas fortunarum mearum partes potius acceptas ferre cupiam, quam ei ipsi cui primas, cui meo dias debeo? Quid enim Lucius esset, nisi te tanquam nomen quoddam propitium nactus esset? Tu me puerum, ob nescio quam in me uirtutis indolem: praeterea fors tasse, quod putabas meas literas tibi aliquando, uel usui uel ornamento futuras (quam utinam de me, uel existimationem, uel expectationem non omni ex parte uidear fefellisse) adoptasti. Nec semel complexus, unquam fouere, iuuare, ornare destitisti. Itaque si quid hodie in me, uel uirtutis, uel bonarum literarum, uel dignitatis esse putatur, id omne tuae debeo munificetiae. Sed duo mihi restare uidentur, ut & tu opus tuum pulcherrime coeptum perficias: & ego efficiam, ne nullum tantorum in me beneficiorum fructum ex me cepisse uidearis. Quod utrumque ut fiat, & ego maximopere cupio, & tibi in manu est. Eadem opera & tu me alumnium beaueris, & eo in loco collocaris, quo multis in rebus tibi usui esse possim. Post diuturnos, ut scis, in literis theologicis exhaustos labores, ad calendas Maias theologica laurea sum insigniendus: quam quidem professionem paulo splendidius uitae genus decere, non ignoras. Praeterea, quoniam haecenus amplitudini tuae sumptui tantum fuis, equum est, ut aliquando sim & usui, & dignitati. Iam uero hoc ipso tempore uacat praepositura Corinthiensis, non maxima quidem illa, sed meo consilio commodissima: tum quod & in tua sit patria, et à mea non ita multum absit. Habebis, qui tuorum, tuaque illic negotia perinde

Narratio.

inde curæ sit habiturus, ac si propria forent. Præterea quicquid unquam dignitatis mihi accessurum est, id in tuam unius gloriam accesserit, cui semel me debeo, quantus sum. Nec me latet, quàm potentes sim competitors habiturus, quàm hoc honore indignos, quàm utrique nostrum malivolentes. Nihil me terret, modo tu uelis, qui unus plus ceteris omnibus potes patrocinari. Quid enim tu audeas à principe petere, quod ille cunctetur præstare? Quare si me non temere adoptasti: si qua unquam ex parte tuo de me iudicio respondi: si me uirum gratum ixisimas, fac ut hæc præpositura mihi tribuatur. Ad ego abs te & diligentius, & pluribus uerbis contemderem, nisi uererer, ne de tua humanitate, quam ego semper in me propensissimam sum expertus, diffidere uiderer. Ego uicissim modis omnibus enitar, ita me eo honore dignum præstare, ut neque te noui huius in me muneris poeniteat, & ueterum tuorum erga me beneficiorum fructum aliquem percipias, Vale.

PETITORIAE SYLVA.

Pluribus uerbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut id fieri nostra amicitia pateretur, aut res uerba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. Cic. epist. fam.

Hoc uelim tibi persuadeas, si rationibus meis à te prouisum esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam uoluptatem esse capturum.

Quod si mihi tua clementia opem tulerit, omnibus in res

in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo.

Lib. V. epistola: Coram me tecum, tota.

Cum uero ea tua sit uoluntas, humanitas, beneuolentia erga me, libenter amplector talem animum. Sed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id quod ostendis, magnam habebō gratiam, si non feceris, ignoscā: et alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitror. Est enim res profecto maxima. Quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est: ita tamen, ut si nos sumus, qui esse debemus, id est, studio digni, & literis nostris, dubitare non possumus, quin ea maxime conducant, quæ sunt rectissima.

Lib. VI. epistola: Si mihi non tecum, tota.

Lib. IX. petitio iocosa: Et si munus flagitare.

Cicero ad
Atticum.

Tu si me amas tantum, quantum profecto amas, expeditus facito ut sis, si in clamaro ut accurras. Sed do operam, & dabo, ne sit necesse.

Nunc mihi & consilijs opus est tuis, & amore, & fide, quare aduola. Expedita erunt mihi omnia, si te habeo. Multa per Varronem nostrum agi possunt, quæ te etiam urgente erunt firmitiora. Multa ab ipso Publio elici, multa cognosci, quæ tibi occulta esse non poterunt: multa etiam, sed absurdū est singula explicare, cum ego te requiram ad omnia. Vnum illud tibi persuadeas uelim, omnia mihi fore explicata, si te uidero.

Quam ob rem si me amas tantum, quantum profecto amas, si dormis, expergi se cre: si stas, ingredi: si ingrederis, curre: si curris aduola. Credibile non est, quan-

tum ego in consilijs, & prudentia tua: quodq; maximum est, quantum in amore & fide ponam. Magnitudo rei longam orationem fortasse desiderat: coniunctio uero nostrorum animorum, breuitate contenta est.

Quare ut Numestio mandavi, tecum ut ageret, item atque eo, si potest, acrius te rogo, ut planè ad nos adules: respiraro si te uidero.

Pluribus uerbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur.

Tantum te oro, ut quoniam me ipsum semper amas, eodè amore sis. Ego enim idem sum. Inimici mei me a mihi, non me ipsum ademerunt. Cura ut ualeas.

Tu me, ut facis, opera, consilio, gratia iuuas.

Quintū fratrem optimum, humanissimumq; susteta.

Omniem autem spem habeo existimationis, prius earūque rerum in tua erga me mihi perspectissima beneuolentia: quam si his temporibus miseris, & extremis præstiteris: hæc pericula, quæ mihi communia sunt cum cæteris, fortius feram: idq; ut facias, te obtestor, atque obsecro.

Te etiam atq; etiam oro, ut me totum tuendum suscipias, ut si ij salui erunt, quibus cum sum, unà cum ijs possim incolumis esse, salutemq; meam tuæ beneuolentiæ acceptam ferre.

Itaque te uehementer etiam atq; etiam rogo, magis quam à me uis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare.

Quanquam hæc epistola non sua soris est, sed rogatoris.

toris. Igitur mi Plance, rogo te, & etiam oro, sic medi-
us fidius, ut maiore studio, magisq; ex animo agere non
possim, ut totum hoc negocium ita agas, ita tractes, ita
conficias, ut quod sine ulla dubitatione apud COSS.
obtinuimus propter summam bonitatem, & æquitatem
causæ, id tu nos obtinuisse non modo facile patiare, sed
etiam gaudeas. Qua quidem uoluntate te esse erga At-
ticum, sepe præsens & illi ostendisti, & uero etiam mi-
hi. Quod si feceris, me, quem uoluntate, & paterna ne-
cessitudine coniunctum semper habuisti, maximo bene-
ficio deuinctum habebis. Idq; ut facias, te uehementer
etiam atque etiam rogo.

Nunc mi Capito, scio enim quantum semper apud
eos, quibus cum sis, posse soleas, eo plus apud hominem
facillimum, atque humanissimum Plancum curare, elabo-
ra, uel potius eblandire: effice ut Plancus, quem spero
optimum esse, sit etiam melior opera tua.

Quod certe facies, si tu neruulos tuos mihi sepe co-
gnitos, suauitatemq; qua nemo tibi par est, adhibueris.
Quod ut facias, te uehementer rogo.

Ignosce mihi, quod cum antea accuratissime de Bus-
throcijis ad te scripserim, eadē de re sæpius scribam. Nō
me hercle mi Plance facio, quod parum confidam, aut
liberalitati tuæ, aut nostræ amicitie, sed cum tanta res
agatur Attici nostri, nunc uero etiam existimatio &c.

Oro atq; obsecro te Cicero, necessitudinem nostram,
tuamq; in me beneuolentiam obtestans, sororis meæ li-
beros, obliuiscaris esse Lepidi filios, meq; his in patris
locum.

locū successisse existimes. Hoc si à te impetro, nihil profecto dubitabis pro his suscipere.

Scribere multa ad te neq; possum præ solitudine, ac stomacho, neq; debeo. Nam si in tãta re, tamq; necessaria uerbis mihi opus est ad te excitandum, & confirmandum, nulla spes est, facturum te quod uolo, & quod oportet. Quare noli expectare longas preces. intueri me ipsum, qui hoc à te, uel à Cicerone coniunctissimo homine priuatim, uel à consulari tali uiro remota necessitudine priuata, impetrare debeo. (sim.)

Hoc te ita rogo, ut maiore studio te rogare non possim. Innumerabilia sunt tua in me officia, domestica, forensia, urbana, prouincialia, in re priuata, in re publica, in studijs, in literis nostris, omnia uiceris, si feceris &c.

Cui enim ego potius dignitatem meam acceptum ferre cupiam, quàm cui salutem & omnia debeo.

Credibile non est quantum ego in consilijs, & priuata Petir. cõs. dentia tua, quod maximum est, quantum in amore & fide ponam.

Te habere consiliorum autorem, & solitudinum socium, omni in cogitatione coniunctum cupio.

Quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet.

Te autore, mihi uel agendi, uel quiescendi ratio constabit.

Nunc mihi consilijs opus est tuis, & amore, & fide, omnia mihi expedita erūt, ubi tuam sententiã accipero.

Hac in re consilium de tua sententiã capiemus.

Tuum ad nos reditum, tum omnes tui uehementer desiderant, tum tempus & res tuae postulant.

Autoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia.

Noli pati litigare fratres, & iudicijs turpibus consistari.

Sed quid tibi mando nominatim, me totum tuo amari, fideiq; commendo.

Sed si me amas, quod quidem iam facis, aut perbelose simulas.

Nunquam putauit fore, ut supplex ad te uenirem, sed hercule facile patior, datum tempus, in quo amorem experiar tuum.

Plinius.

Quod superest, rogo ut pari simplicitate, si qua existimabitis addenda, commutanda, omittenda, indicetis.

Petit. iudicij.

A simplicitate tua peto, quod de libello meo dicturus es alijs, mihi dicas. Neque est difficile quod postulo.

Lib. III. epistola: Assumo te in consilium &c.

Mihi & tentandi aliquid, & quiescendi te autore ratio constabit.

Obsequar tamen consilio tuo, cuius mihi autoritas pro ratione sufficit.

Audisti consilij mei motus, superest alterutra ex parte iudicium tuum, in quo mihi aequae incunda erit simplicitas dissentientis, quam comprobantis autoritas.

Politianus lib. VII. epistola: Multo aequius fuerat.

Habes quid mihi uideatur, et intelligis animi mei uotum, sed tamen tuum consilium sine exceptione sequar: ad tuam

ad tuam uoluntatem me confirmabo, à quo honeste dissen-
tire non possum. Nihil assentor. tantum enim animi in-
ductio, & me hercle amor in te meus, apud me ualet, ut
quæ tibi utilia sunt, & quæ tu uis, ea omnia mihi protia-
nus & recta, & uera uideantur.

Hac in re facturus sum, quicquid tu decreueris. nam
huius totius consilij, te ducem, me comitem esse decet.

Quod ut facias, non solum te rogo, uerum etiam sub-
deo. Neque enim mihi iucundius erit, si nos iniiseris,
quàm utile tibi.

SYLVA MEA.

Habes rerum mearum statum. Diuinas animi mei uo-
tum. Vides quid res ipsa flagitet. nam ipse nihil
ausim rogare, ne uidear non minus improbus, quàm miser.

Improbis planè uideri possem, qui te quotidianis
meis postulationibus, occupatissimum interpellem: nisi
eo te animo esse cognoscerem, ut quos semel tueri coepe-
ris, non quiescas donec planè confirmes.

Ex tua unius humanitate quantus sum pendeo. In te
uno omnes spes, fortunæquæ meæ sunt sitæ.

Nihil est tam arduum, quod te patrono cõsequi posse diffidam.

Nihil tam amplum est, quod uel ego abs te petere
non audeam, uel tu præstare nequeas.

Quàm tu facile potes, tam ego uehementer cupio.

Parum recte de tua liberalitate sentit, qui rem iustam
uerbosius abs te petit.

Adjice et hunc calculum, ad altissimos cumulos tuos

rum in me beneficiorum : quibus & si nihil accrescere posse uideatur, tamen hoc unum desiderant, ut undique absoluti, atq; exaggerati esse uideantur.

Quum plurima sint tua in me officia, nihil tamen fuerit hoc uno, uel maius, uel iucundius.

Non dubito quin mirere, atq; etiã stomachere, quod tecum eadem de re agam sæpius.

Scio, perfricui faciem insigniter, qui hoc ausim abs te petere: sed hanc impudentiam me docuit non mea natura, sed dura necessitas.

Res est tam pia, tam iusta, ut uir æquus eam nec hosti negare debeat. Nostra tam arcta est necessitudo, ut nihil tam iniquum sit, quod alter ab altero non debeat impetrare.

Si uideor improbus, qui rem tantam abs te flagitem uerius quàm petam, dabis ueniam. Hanc audaciam me docuit non mea natura, sed tua humanitas, qui mihi nihil negare soleas.

Res est eiusmodi, ut si tecum consideres, quod abs te peto, sim abs te potius rogandus.

Inuitus onero te precibus, sed urget necessitas.

Scio tantos patronos non uocandos ad mediocrem, aut uulgarem operam, sed hoc negocium eius generis est, ut ab uno te præstari possit.

RESPONSIO AD PETITIONEM.

Cicero ad
Atticum.

Quod mecum per literas agis, unam ob causam malletem coràm egisses, Non enim solum ex oratione

tionē, sed etiam ex uultu, & oculis, & fronte (ut aiunt) meum erga te amorem perspicere potuisses. Nam cum te semper amaui, primum tuo studio, post etiam beneficio prouocatus, tum his tēporibus Resp. te mihi ita commendauit, ut chariorem habeam neminem. Literæ uero tuæ, tum amantissime, tum honorificentissime scriptæ, sic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium uiderer, sed accipere à te ita petente, ut inimicum meum, necessarium tuum, me inuito seruare nolles, cum id nullo negotio facere posses.

Lib. iij. tota epist. Facis pro cætera reuerentia. Faciam ergo quod desideras, tam diligēter, quàm libenter. Plinius,

Quod admones, gratias ago: quod rogas, queror. Admoneri enim debeo, ut sciam: rogari non debeo, ut sciam, quod mihi non facere turpissimum est.

Excusarem me profecto uel fratri, hoc sanè tempore, Mea, sed arctior est amicitia nostra, quàm ut ullam patiatur exceptionem, quoties alterutrius seria res agitur.

DE COMMENDATITIA

epistola.

Hic finitimum est commēdatitium genus. Quum enim commendamus aliquem, alieno nomine quipiam petimus: quare iisdem rationibus erit tractādum.

Hic tres erunt considerandæ personæ. Nostra, cui scribimus, cuius quem commendamus. Postremo loco res ipsa cuiusmodi sit erit inspicienda. A nostra persona persuadebimus, si causas, à quibus ad hunc commendandum fuerimus commoti, iustas, magnas, plurimāsue

Tres in cōmendatione considerandæ personæ. A nostra persona.

ostendemus: uel quod de nostris, aut nobis ipsis sit bene
 meritis, uel quod nobis cum ipso, aut nostris cum illius
 maioribus, uetus, & coniunctissima familiaritas inter
 cesserit, aut hospitium, uel quod sanguine propinquus,
 patria, studijsue coniunctus, affinis, aut aliqui charus,
 & commendatus: uel ita denique hominem describemus,
 ut ob modestiam, probitatem, eruditionem, integritate
 tem, humanitatem, nobilitate, dignus sit, qui quum omni
 bus bonis, tum illi in primis debeat esse quam commenda
 tissimus. Si qua uero uel nostra, uel illius quem com
 mendamus, maiorumque eius in alterum merita precesse
 serunt, ea summa cum modestia significabimus, extenu
 antes quidem ipsa benefacta, benefaciendi autem ani
 mum amplificantes. Vehementer commendationem iu
 uabit, si eum quem commendamus, de eo cui commenda
 mus quam optime, et sentire et predicare dicemus. Non
 possumus enim non beneuolentia quadam commoueri er
 gaeos, quibus nos citra assentationem intelligimus esse
 se admirationi. Quare scite Isocrates precipuum ami
 citiae conciliandae initium monstrauit, ut absente
 tem laudemus, apud eos, quos renunciaturos suspicemur:
 si utriusque nostrum summam de eo fiduciam ueris
 similiter aperiemus, sollicitudinem uidelicet quandam in
 ijciamus oportet, ubi eiusmodi hominem omnem spem su
 am in ipsius unius humanitate reposuisse intelliget, nula
 lius praeter suam unius opem implorare uoluisse. Et a per
 sonis quidem hoc modo commendationem tractabimus.

A perso
 na com
 mndati
 & eius cui
 cominen
 damus.

A re.

A re commendabimus, si eam facilem illi duntaxat,

cui commendamus monstremus: si piam, si honestam, si utilem probabimus. Tum si eiusmodi erit, ut ex ea ad patronum aliquid laudis, gratiæ, autoritatis, aut emolumentum uenturum uideatur, id accurate admonebimus, si eodem beneficio quàm plurimos deuincturum dicemus. Deinde obsecrationibus uti licebit. Postremo loco & nostro, & commendati nomine pollicebimur illum gratum, & memorem futurum. Nos eodem beneficio perinde ac si in nos esset collatum, perpetuo deuinctos fore. In calce mutuam operam, & studium deferemus. Constat enim epistolam commendatitiã ex duobus misceri generibus, sua sorio, & demonstratiuo: Quum enim eum quem commendamus, cum laude describimus, in demonstratiuo genere uersamur: quum rem ipsam aut honestam, aut utilem, aut facilem ostendimus, in deliberatiuo. Sed breuis debet esse commendatio, neque nimis accurata, præsertim si ad eum scribimus, cui sumus ipsi uehementer commendati. Testimonij enim pondus habere debet, potius quàm disputationis speciẽ. Et huius generis esse potest triplex tractatio: Recta, obliqua, & iocosa. Recta quum aperte docbimus eum esse dignum fauore quem commendamus. Obliqua quum negabimus nos hunc commendare uelle, tãtum admonere ut hominem uelit cognoscere: futurum enim, ut quum alij gratias agere soleant ijs, qui commendationem receperunt, ille ultro gratias sit acturus, quod nostra opera contigerit nosse talem uirum. Iocosa, quum intelligimus nos plus effecturos sermonis iucunditate, quàm se-

Breuis huius generis comprehensio.

Commendationis triplex tractatio.

Iocosa.

rijs argumentis. Non arbitror operæ precium, de singulis exempla proponere, ne nimium increseat uoluminis magnitudo. Tantum in sylua formulas aliquot annotabimus. Commendatorij generis exempla, quum apud Ciceronem sint plurima, tum, illa epistola, cuius initium est: Nondum erat auditum: uniuersum commendandi officium una complectitur.

HERMANNVS THEOLOGVS AN-
dronio Bolano antistiti S. D.

A persona
cōmēdati.
Commen-
datio ex
obliquo.

Quanquam mihi Dionysij mei fortunæ maiori propemodū, quàm meæ ipsius curæ essent, præsul humanissime, idq; non modo propter uetustissimam arctissimamq; quæ mihi cum eius familia fuit necessitudinem, uerum etiam propter admirabilem hominis et modestiam, et probitatem, tamen cum tibi pluribus uerbis commendandum non putauī, ne uel de nostra amicitia, uel de hominis uirtute parum fisis uiderer. Id enim nostra necessitudo, qua nihil arbitror inueniri coniunctius, postulare uidetur, ut quemcunque bene uolentia complectendum statuissem, idem tibi quoque et charissimus, et q̄ commendatissimus debeat haberi. Tanta rursus est hominis tum probitas, tum modestia, tum eruditio, ut uel citra meas literas quū optimo cuiusque, tum tibi eiusmodi uirorum amantiſſimo non possit non esse quàm commendatissimus, nisi utrunque parum noui præsertim quod tibi ipsi cum patre huius, uiro, ut scis, omnium, qui unquam fuerūt gratissimo uetus hospitium fuerit. Non eguit quidem ille nostra commendatio

ne, quana

ne, quanq̄ commendari planè uoluit, & uni adeo tibi uoluit. Mirum enim dictu fuerit, quantũ fiducia, in tua uis humanitate reposuerit, q̄ amanter de te & loquatur, & sentiat. Neq; enim quæ essent à mente diuersa, loqui consuevit. Nec errat mea quidẽ sententia, Cui enim obscurum est, quantum pro tua autoritate, & apud illustrissimum principem, & populũ ualeas? Tum quantum studiosis uiris semper fauerit tua benignitas, sepe maiorum suorum antehac nunc & mea prædicatione didicit. Res est autem eiusmodi, ut tibi non multum negocij, Narratio. huic plurimum commoditatis sit allatura. Debet huic Abbas Syrus ex agris nescio quibus, iam multorum annorum fructus, homo, ut scis, & pecuniosus, et calumniosus, cuius quidem prædecessores, sine ulla controuersia constantè soluerunt, Hic simul atq; insatiabilem habendi sitim, unà cum mitra est assequutus, debitum inficitur, in ius, imò potius, in iniuriam uocat. Correctio Pudet dicere, quas Proteus ille optimo adolescenti tergiuersationes neccat, quàm astutas elabendi uias quærat. hominem non si. Quod quidem cum semper molestum esse debeat, quia iniquum, tum hoc tempore Dionysio meo incommodissime sanè obijcitur, hoc in tempore negari pecuniam, quum ea sic est opus, ut quum maxime. Proximo uere, erat doctoris insignia consequuturus, quo maiore eum autoritate possit Reip. commodis inseruire. Est enim iuris utriusq; mire peritus. Vide autem quàm iniquam sit huius Midæ causificationibus studiosissimũ ius uenem, è medio studiorũ suorum cursu ad iniustas lites

uocari, & iam multis sudoribus promeritum honorem, penè è manibus extorqueri. Rem iam partim ex me cognosti, reliqua ex ipso coràm agente disces. In te uno uetriusq; nostrum spes sita est. Quare te per nostram bene uolentiam, & paterni hospitij memoriã, maiorem in modum oro, ut ei in causa æquissima præsidio uelis esse. Abbatem istum uel odio, uel autoritate, uel metu ad soluentem compellas, à litibus quibus maxime pascitur, deterreas. Et magna & multa sunt tua in me officia, hoc tamen ita mihi erit gratum, ut pro omnium summo sim habiturus. Apud iuuenè ita beneficium collocaris, ut nunquam antehac apud quenquam rectius. Bene uale.

Est uulgare ac frigidum commendationis genus, quum hoc officium extorquetur à nobis.

Si tibi molestus sum huic imputa. Nam mihi fuit molestior.

Tu pro tua prudentia, ubi ex ipso iam cognito quid sibi uelit cognoris, dispicies, quid sit factu optimum.

Commodabis illi mea causa, si modo id potes absque tuo incommodo: sin minus, quouis ablega hominem potius quàm ut ad me redeat.

Est & iocosa commendatio, quæ nonnunquam plus efficit quàm seria. Exemplum est in epistolis Ioannis Campani, qui monachum quendam importunum commendat suo Cardinali. & nos aliquando sic pusillum quendam, & recaluastrum ac macilentum commendauimus Mæcenati nostro, qui per eum miserat pecuniã, & in literis caluum appellarat, solitus & me iococaluum

caluum dicere, quod essem raro capillitio, Commendas uimus autem, in hanc ferme sententiam. Caluus ille caluo pecuniam bona fide reddidit. Verum si pernosesse quo in statu sit iste caluus, haud quaquam admirareris, hominem sic esse macilentum, ut uix ossibus hæreat: sic esse raro capillitio, ut uix tres pili supersint in capite. Est illi longa lis apud tuum tribunal. Ea res sic expilat, sic exugit hominem, ut ni tua succurrat bonitas, ne pilum quidem nummorum sit usquam habiturus, & periculum sit, ne prorsus fame pereat. Causa pia est, pro matre litigat, neque quicquam superest, nisi ut suprema sententia pronuncietur. Bene uolo homini. Quis enim non faueat similis simili? Eodem beneficio tibi duos caluos duos magnos uiros obligabis. Hæc friuolum uideretur admonere nisi conduceret ad hoc, ut præceptor ex his facile reperiatur uarias thematum formas.

COMMENDATICIAE SYLVA.

E Pistola lib. epist. fa. 1. cuius initium: Aulo Trebonio, tota huius generis est. Cic. epi. fa.

Lentulum nostrum eximia spe, summæ uirtutis adolescentem, cum ceteris artibus quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui, fac erudias, Nulla enim erit hæc præstantior disciplina. Quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperque dilexit, in primis amamus charumque habemus.

Lib. 2. Fabio uiro optimo. Tota.

L. Valerium iuriconsultum ualde tibi commendo, Iocosa.

S S cuius

sed ita, etiam si non est iurisconsultus. Melius enim ei cauere uolo, quam ipse alijs solet. Valde hominem diligo, est ex meis domesticis atq; intimis familiaribus, Omnino tibi agit gratias, sed idem scribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. Id eum ne fallat, te etiam atq; etiam rogo.

Atq; ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut quam ipsius causa confido te facturum esse omnia, tamen abs te hoc petam, ut si quid residet in te amoris erga me, id omne in Pomponij negotio ostendas. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

Lib. 6. Cum A. Cecinna tanta. Tota & elegans.

Hunc mi Caesar sic uelim omni tua comitate complectare, ut omnia, quae per me possis adduci, ut in meos conferre uelis, in unum hunc conferas: de quo tibi homine hoc spondeo, non illo uetere uerbo meo quod cum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem uirum, prudentiorem esse neminem. Accedit etiam, quod familiaritate inducit, in iure civili singularis memoria, summa scientia. Huic ego neque tribunatum, neque praefecturam, neque ullius beneficij certum nomen peto: beneuolentiam tuam & liberalitatem peto. Neque impedio, quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriola insignibus, Totum denique hominem tibi trado de manu (ut aiunt) in manum tuam istam & uictoria & fide praestatem. Sumus enim putidiusculi, quam quam per te uix licet. Verum, ut uideo, licetbit. Rufum istum
amicum

amicū tuum, de quo iterum ad me scribis, adiuarē quā
 tum possem, etiam si ab eo laesus essem, cū te tantopere
 uiderem eius causa laborare. Cum uerò et ex tuis literis
 et illius ad me missis intelligam, et iudicem magnæ cu-
 ræ ei salutē meam fuisse, non possum ei non amicus esse:
 neq; sola tua commendatione quæ apud me, ut debet, ua-
 let plurimum, sed etiam uoluntate, ac iudicio meo.

Lib. 11. Per magni interest. Tota, et elegans.

Item proxima. Lamia uno omnium. Item eodem lib.

Cum Appio Claudio.

Lib. 15. Et si non satis. Eodem Caio Auiano. Item
 proxima. Aulum Fusum.

Item multæ sequentes epistolæ sunt eiusdē generis.
 Eodē. Non dubito. Quin totus hic liber nihil habet præ-
 ter epistolas commendatitias. Lib. 15. Marcum Fabium.

Quare cæteris in rebus, tantum ei tribues, quantum
 humanitas tua amicitiaq; nostra postulat.

Cic. ad
 Atti.

De Tullia mea tibi antiquissimum esse uideo, idq; ita
 ut sit, te uehementer rogo.

Ego autem mi Plance, et si non dubitabam, quin et
 S. C. et lex et Coss. decretum, ac literæ apud te pluri-
 mum autoritatis haberent, teq; ipsius Attici causa uelle
 intellexerã, tamen hoc pro cõiunctione, et beneuolentiã
 nostra mihi sumpsi, ut id à te peterẽ, q; tua singularis hu-
 manitas, suauissimiq; mores, à te essent impetraturi. Id
 aut est, ut hoc, quod te tua spõte facturũ esse certo scio,
 honoris nostri causa libeter, nõ prolixè, sed celeriter fa-
 cias. Mihi nemo est amicior, nec inuicior, nec charior

Attico

Attico, cuius antea res solum familiaris agebatur, eaq; magna, nunc accessit etiam existimatio, ut quod consecutus est magna & industria & gratia uiuo Cesare, mortuo id, te adiuuante, obtineat. Quod si à te erit impetratum, sic uelim, existimes, me de tua liberalitate ita interopretaturum ut tuo summo beneficio me affectū iudicē.

Ego etiam mi Cicero proprie, familiariterq; te rogo, ut Veterem ames, uelisq; esse quàm amplissimum, qui & si nulla re deterreri à proposito potest, tamen excitari tuis laudibus indulgentiaq; poterit, quo magis amplexetur, ac tueatur iudicium suum, & mihi gratissimum erit.

Filiam meam, & tuam, Ciceronemq; nostrum quid ego mi frater tibi cōmendem? Quin illud mœreo, quod tibi non minorem dolorem illorum orbitas affert, quàm mihi. Sed te incolumi orbi non erunt.

Itaq; eum tibi commendo maiorem in modum, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum, quem fac ut tua liberalitate tibi obliges. Est tribunas militum in exercitu nostro. Gratum hominem obseruantemq; cognosces. Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo.

Quare ut instituisti complectere adolescentem.

Ex lib. ad Brutū. Tota. Bibulus. Itē epi. Multos tibi.

Omnibus rebus ita eum trahes, ut intelligat nostrā commendationem non uulgarem fuisse.

COMMENDATORIAE AD NV

ptias exemplum.

Tota

Tota epi. lib. 1. Petis ut fra. t.

Elegans exemplum commendationis, erit tota illa epi. lib. 2, cuius initium: Et tu occasiones obligandi me avidissime amplecteris.

Lib. 3. epi. Quod ipse amicis tuis.

Lib. 4. Calvisium nepotem.

Eodem lib. Si quid omnino. Rursum lib. 6. Attilium crescentem.

Obliga me, oblige ante, quam dicat, nam cum dixerit gratias ages. Spondeo sollicitudini tuæ, spei meæ, magnitudini causæ suscepturum.

Est indolis optimæ, breui producturus alios, si hic interim prouectus fuerit à nobis.

Accepisse te beneficium credes, cum propius inspexeris hominem, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil uolo elatius de modestissimo uiro dicere) parem.

Videor ergo demonstrare tibi posse Iulium Genitorem. amatur à me, iudicio tamen meo non obstat charitas hominis. quæ ex iudicio nata est. Vir est emendatus & grauis, paulo etiam horridior, & durior, ut in hac læticia temporum: quantum eloquentia ualeat, pluribus credere potes. Nam dicendi facultas aperta, & exposita statim cernitur. Vita hominū altos recessus, magnasque latebras habet, cuius pro Genitore me sponsorem accipe. Nihil ex hoc uiro filius tuus audiet, nisi profuturum. Nihil discet, quod nescisse rectius fuerit: nec minus sæpe ab illo, quam à te, meq; admonebitur, quibus imaginibus oneratur, quæ nomina, & quanta sustineat. Proin

Commen-
datio præ-
ceptoris.

de fa

de fauentibus dijs, trade eum præceptori, à quo mores
primum, mox eloquentiam discat, quæ male sine moribus
dicitur.

Lib. 5. epi. Video quàm molliter tuos habeas.

Claudius amari à te cupit, dignus hoc ipso quod cupit,
deinde quod ipse te diligit. Neque enim ferè quis
quam exigit istud, nisi qui facit, uir alioqui rectus, in-
teger, quietus, ac penè ultra modum, si quis tamen ultra
modum, uerecundus.

Hunc hominem, appetentissimum tui, mihi crede,
complectere, adprehende, imò & inuita, ac si ama tan-
quam gratiam referas. Neq; enim obligandus sed remun-
nerandus est in amoris officio, qui prior cœpit.

COMMENDATIO MEA.

Multis in illum beneficijs conferendis reddidi-
sti te quodammodo obnoxium. Ita enim, nunc
moribus comparatum est, ut posteaquam multa præsti-
teris, hoc tantum meminerint quod negatum est.

Postea quàm hominem cœpisti benefaciendo tuum fa-
cere, beneficia beneficijs cumulanda sunt.

Non decet stare semel incitatam liberalitatem, cuius
pulchritudinem usus ipse commendat.

Cur hunc hominè tibi tanto studio cōmendandū pu-
tarim, mirari desines, ubi eum propius nosse cœperis.

Huic persuasum est: & te apud principem, & me
apud te plurimū ualere: & de te quidē haud fallitur, de
me ne fallatur, non tam promeritus sum, quàm cupio.

Pluris

Pluribus hanc rem abs te contenderem, ni uererer, ne cui de tua humanitate uiderer diffidere.

Scio non sine causa dictum Horatio: Quem cui com- In episto-
la ad Lol-
lium,
mendes etiam atq; etiam aspice. Sed huius hominis integritas, sic mihi multis argumentis est explorata, ut non dubitem illum tibi uel capitis mei periculo commendare. Quem si complecteris, gratias agam, quod mihi credideris. Sed tu mihi magis ages gratias, quod tibi tradiderim hominem in manum, qui tibi fuerat etiam è longinquo oarcessendus.

RESPONSIO AD COMMENDATIONEM.

Numerium Numestium libenter accepi in amicitiam: & hominem grauem & prudentem, & dignum tua commendatione cognoui. Cicero ad
Atticum.

Plinius lib. 6. epist. Commendas mihi, Rursum epi. Rogas ut agam.

Quid ego audio? Vis tibi ignosci, quod me tuis commendatitijs literis oneras. Imò sic interpretor, ingens beneficium abs te datum, qui tali uiro me conciliaris. Mea,

Quid possim tu uideris. Quis sit exitus rei futurus, fortunæ in manu est. Illud efficiam ut Antonius intelligat nostram amicitiam haudquaquam uulgarem esse.

Et tu diligenter commendas hominem, & ille mihi uisus est dignus cui tantopere faueas. Sed temporum iniquitas in causa fuit, quo minus licuerit illi tantum præstare quantum uolebamus.

DE MONITORIA EPISTOLA.

Monitos

Duplex
monentis
officium.

Monitoria epistola duplex est officium. Et uita
um, si quod mutari uolumus, docte indicare, et
que sint agenda, ea nescienti, tanquam scienti ostendere. Et quo
niam uix quisquam equo animo sua discit uitia ideo rea
prehensionis acerbiter laude mitigabimus. Cum multa
in eo sint egregia, negabimus passuros nos, ut tot uir
tutes unius uitij neuo obscurentur, neque commissuros
ut tantus amicus cum exceptione laudetur. Deinde ip
sum uitium uel ab etate, uel ab imprudentia extenua
bimus, uel maximis quoque uiris idem fuisse ostendemus:
aut certe ipsum quidem esse mutandum, sed tamen ab ad
nisi liberalitate, aliaue uirtute proficisci, haud magno
negocio mutari posse. Nos haec precipuo in illum amo
re scribere dicemus, alijs non idem facturos. Orabimus
ut pari libertate in nos utatur, nisi forte minus amet. Id
enim proprium amicitiae munus, ut libera sit admonitio
ac mutua. Et similia, quae ad hanc sententiam pertine
bunt. Quod si tyranno, regi, aut alioqui potenti scribis
mus, cuius aures nullam omnino sint reprehensionem ad
missurae, cum falso laudantes reprehendemus. Quum es
nim multas in eo uirtutes praedicamus, a quibus est elie
nissimus: quum item in alijs quaedam abominanda exe
ramur uitia, a quibus illum immunem esse dicimus, taci
te admonemus agnoscentem. quid mutare, quid sequi
debeat. Hoc equidem consilio laudationes illas princi
pum repertas fuisse auguror, ut sub laudis specie suos
rum uitiorum sine offensa, sine pudore admonerentur.
Alioqui quid ea assentatione foedius? Vbi uero sine re
pre

prehensione quid agendum sit, ostendemus, auctoritatem quandam nobis constituamus oportet, sine eius, quem monemus iniuria. Idq; uel ab ætate, qua illum longe præcedimus, uel à multarum rerum usu, qui in eo tantus per ætatem nondum esse potuit: uel à diuturno studio in quo nos simus plurimis annis uersati, illo nunc ingrediente: pollicebimur nos amantiissime, simulq; fidelissime consulturos. Demum grauitate quadam sermonis, quid quo modo fieri conueniet ostendemus.

Probatissimorum autorum dictis & exemplis crebris utemur, præsertim eorum quorum auctoritas grauis est apud eum quem admonemus, & quid quæq; laus dis, aut infamiae consequutum sit, ostendemus. Ad prius illud admonendi genus quo amicum uel blandius uocamus ad meliora consilia, uel liberius obiurgamus, pro personarum aut rerum uarietate, multum conducet liber Plutarchi, quem scripsit de discernendo adulatorẽ ab amico. Ad posterius hoc quod tantũ docet, non obiurgat, conferent epistolæ, imò libri omnes Senecæ, Cypriani, Hieronymi & aliorum qui uiuendi formam diuersis præscripserunt. Sed præcipue Plutarchi libelli, qui morales appellantur. In priore reperientur huiusmodi sermõ themata. Admonendus amicus submorsus, ut magis Themata. sese accommodet ad mores omnium. Sit magis comis in uxorem, mitior in liberos, clementior erga famulos, obsequetior erga amicos. Itẽ qui linguæ sit liberioris, admonendus, ut circũspectius loquatur, quod nõ eodẽ candore ab omnibus excipiantur, quæ dicuntur.

plus satis addictus studijs admonebitur, ut parcat ualeto
dini, ut se partiatur studijs ac necessarijs negocijs, ut se
magis accommodet ad sensum communē. Ita qui simplici-
oris erit ingenij admonebitur ne quid fidat fictis amicis.
Qui deditus erit aleæ reuocabitur ad alios lusus. Qui
profusior, ad frugalitatē, qui ferocior, ad modestiā, qui
incogitantior, ad uigilantiā. Atq; item de ceteris. nam
sunt innumera. Hoc genus minimū differt à suo sorio. In
posteriore licet huiusmodi themata fingere. In studio li-
terarū quomodo uersandum. Stilus quibus modis potissi-
mū parādus. Quibus rebus cōcilianda fama. Quibus ar-
tibus uitari possit inuidia. Quo pacto colenda amicitia.
Quid uitandū, aut sequendum in matrimonio, qua de re
scripsit Plutarchus. Quibus modis instituendi liberi.
Quid faciendū ludi magistro. Quid ei, qui decreuerit in
aula principum uiuere. Quod officiū boni medici, prin-
cipis aut episcopi, ducis aut militis, boni concionatoris.
Ex his similia licebit similesq; materias comminisci. Sæ-
pe miscetur utrūq; genus, cuius accuratissimum exem-
plum si quis querit, legat Ciceronis ad Qu. fratrem epi-
stolam, cuius initium: Et si non dubitabam quin hęc epi-
stolam. Præstabit in huiusmodi thematibus exerceri, un-
de præter phrasim paratur et prudentia potius quàm
in friuolis et anilibus materiolis. In re tam uaria, non
magni referebat exemplum subijcere, sed tamen hoc fa-
ciemus, ne prorsus exemplo careat præceptio.

EXEMPLVM EPISTOLAE

monitoriæ:

Quonia

Quoniam ex Italia reuersus, inter tuos uiuere
 decreuisti, eritq; tibi & pro tua eruditione,
 & natalium splendore, & uitæ dignitate in omnium
 oculis summa cum expectatione uiuendum, oras ut se- Propositi-
tio.
 nex iuueni optimam quandam uiuendi formam com-
 monstrem, quo possis & maleuolorum reprehensionem
 effugere, & optimi cuiusque iudicio probari, denique
 & animi tranquillitati & corporis ualetudini consu-
 lere. Incredibile dictu est, quantum iam nunc ista animi Laudat in-
stitutum.
 tui maturitate delecter, qui iuuenis adhuc, ea quæ senes
 plerique negligimus mediteris. Optima inquit Cicero,
 est uitæ eligenda ratio, quam iucundam reddet consue-
 tudo. Quare quanquam singularis tua, & eruditio, &
 prematura quædam animi magnitudo, monitore non es-
 geat, tamen quantum ætate, qua sola te uincimus: quan-
 tum longo rerum usu, qui prudentes efficere solet, quan-
 tum multorum annorum studio consequi potuimus, in-
 stitutum quàm optimum præscribemus. Quod & ues-
 terum plerosque tenuisse uideo, me quoque, quantum
 potui, sequutum esse gaudeo, ne te quidem sequutum
 fuisse poenitebit olim. Principio, quod semper fecisti, Docet æ-
genda.
 cum animum obtine, qui nihil acerbum, nihil durum exi-
 stimet, quod sit honestum. Qui nullo uel metu deterri-
 tus, uel spe captus, ab officio deflectatur. Quàm opti-
 mos tibi adiungito. Malos ne lacefito: tua ne iactes: a-
 lienæ ne carpas. Pac quum omnibus sis antefereñdus, ipse
 te præferas nemini. Amicū ita ames, tanq̃ aliquando osu-
 rus: inimicum ita oderis, tanq̃ olim amaturus. Cum bonis

officijs certa: nemini aduerseris: omnibus te affabile præbeas: domi hilaris, foris compositus. Nemini tua arcana committas, memor quæ fallax sit multorum amicitia. Beneficium confer libenter, inuitus accipe. Morositatem in primis fuge. Officiorum diutissime meminisse oportet, iniuriarum facile obliuisci. Gloriam si contemnes, ultro te sequetur: sin sequeris, fugiet sequentem. Ne capta laudari, sed fac laudanda. Cum præpotentibus, aut nulla sit consuetudo, cut comis. Nullus sumptus tibi sit præciosior tempore: diem in operas partire. Ieiunus stude, aut scribe, præsus, hilariora quædam agito, cessa nunquam. His rationibus si diligenter uteris, et animi tranquillitati consules, et charus quam plurimis, nemini odiosus esse poteris. Corpus uero moderatis agitationibus exerce, ne ignauia torpescat, neue immodicis laboribus frangatur. Cibis sit temperatus, ac tempestiuus: prande liberius: coena parcius, potus non quantum libidini, sed quantum nature satis est, sume. Vale.

ALIUD EXEMPLVM.

Dum te incredibili quodam ardore literarum flagrare minime dubitarem, Christiane non uulgaris amice, hortatore nihil opus esse putauit, sed eius quæ ingressus esses, uide duce modo, ac tanquam indice. Id quod mei officij esse iudicauit, uidelicet ut tibi homini non modo multis modis copulatisimo, uerum etiam iucundissimo, ue stigia, quibus ipse à puero essem ingressus, commostrarẽ. Quæ si tu pari cura accipies, atque ego dicturus sume

rus sum, futurum cōfido, ut neq; me monuisse, neq; te p̄
 ruisse p̄cēnuerit. Prima igitur cura sit, ut p̄ceptorē Docet agē
 tibi dcligas q̄ eruditissimū. Neq; enim fieri potest, ut is
 recte quēquā erudiat, qui sit ipse ineruditus. Quem si
 mulatq; nactus eris, fac modis omnibus efficias, ut ille
 patris in te, tu filij uicissim in illum induas affectum. Ad
 quod quidē cum ipsa honesti ratio nos debet adhortari,
 quod nō minus debeamus ijs, à quibus recte uiuēdi ratio
 nem, quam à quibus uiuendi initia sumpsimus: tū mutua
 ista beneuolentia tantum ad discendum habet momenti,
 ut frustra sis literatū p̄ceptorem habiturus, nisi habue
 ris & amicum. Deinde ut te illi et attētum & asiduum
 p̄beas. Contentione enim immodica, nonnunquam ob
 ruuntur ingenia discēntium. Asiduitas uero, & medio
 critate sua perdurat, & quotidianis incrementis maio
 rem opinione aceruum accumulāt. Satiēte cum omni
 bus in rebus, tum in literis nihil perniciosius. Laxanda
 est igitur aliquoties illa literarum contentio, intermiso
 cendi lusus, sed liberales, sed literis digni, & ab his non
 nimis abhorrentes. Imò mēdijs ipsis studijs perpetua
 quādam uoluptas est intermiscenda, ut ludum potius di
 scendi, quā laborem existimemus. Nihil enim perquā
 diu fieri potest, quod non agentem aliqua uoluptate
 remoretur. Optima quæque statim, ac primum discē. Ex
 tremæ est dementiæ, discere dediscēda. Quod in cus
 rando stomacho solent p̄cipere medici, idem tibi in
 ingenijs seruandum puta. Caue ne aut noxio, aut immo
 dico cibo ingenū obruas: utroq; enim iuxta offenditur.

Ebrardum, Catholicon, Brachylogum, cæterosq; id genus, quos percensere, neq; possum, neq; opere precium est, ijs relinquito, quos barbaricam immenso labore discere iuuat. In initio non quàm multa, sed quàm bona percipias, refert. Sed iam rationem accipe, qua possis non solum rectius, sed etiam facilius discere. Hoc enim in homine artifice præstare solet artis ratio. ut tantundem operis, quàm rectius, expeditiusq; tum leuius etiam efficiat. Diem tibi in operas partire, id quod et à Plinio Secundo, et à Pio pontifice Max. uiris præstantissimis, factitatum legimus. Principio, quod caput est, præceptorem interpretantem, non attentus modo, sed et auidus auscultato. Non contentus impigre sequi differentem, aliquoties præuolare contende. Omnia illius dicta memoriæ, præcipua etiam literis mādabis fidelissimis uocum custodibus. Quibus rursus ita confidas caue, ut diues ille ridiculus apud Senecam: qui sic animū induxerat, ut se tenere crederet, quicquid seruatorum quisquam meminisset. Noli committere, ut codices habeas eruditos, ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cum alijs retracta. Nec his contentus, aliquam temporis partem tacitæ cogitationi tribuere memento: quam un. am D. Aurelius, tum ingenio, tum memoriæ in primis conducere scripsit.

Conflictatio quoq; et tanquam palestra ingeniorum, neruos animi præcipue tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec sciscitari, si quid dubitabis: nec castigari, si quid errabis, sit pudor. Nocturnas lucubrationes, atq; intempestiua studia fugito: nam et ingenium extinguit

Ad Lucilium
epist.
27. de Calpurnio
Sabinio
Sabinio,

extingunt, & ualeitudinem uebementer offendunt. Aurora musis amica est, apta studijs. Pransus, aut lude, aut deambula, aut hilarius confabulare. Quid quod inter ista quoq; studijs locus esse potest? Cibi non quantum libidini, sed quantum ualeitudini satis sit, sumito. Sub coenam paulisper inambula: coenatus, idem facito. Sub somnum, exquisiti quippiam, ac dignum memoria legito. De cogitantem sopor opprimat: id experrectus, à te ipso repositus, Plinianum illud semper animo insideat tuo: Omne perire tempus, quod studio non impertias. Cogitata iuuenta nihil esse fugacius: quæ ubi auolarit semel, redit nūquam. Sed iam hortator esse incipio, indicem pollicitus. Tu suauissime Christiane, hanc formam, aut si quam poteris meliorem, sequere, ac bene uale.

QVI SIT MODVS REPETENDÆ
lectionis.

Quibusdam prima ac unica serè cura est, statim ad uerbum ediscere: quod equidem nō probo. est enim tum magni laboris, tum fructus propè nullius. Quorsum enim attinet, psitaci more, uerba nō intellecta reddere? Commodiorem igitur uiam accipe. Lectionem quidem auditam continuo relege: ita, ut uniuersam sententiã paulo altius animo insigas. Deinde à calce rursus ad caput redibis, & singula uerba excutere incipies: eaduntaxat inquirens, quæ ad grammaticam curam attinent. Videlicet, si quod uerbum obscurum, aut ancipitis deriuationis, si heteroclitæ coniugationis: quod supinum, quod præteritū faciat: quos habeat maiores, quos

nepotes, quam constructionem: quid significet, & huiusmodi nonnulla. hoc ubi egeris, rursum de integro percurrito: ca iam potissimum inquirens quæ ad artificium rhetoricum spectant. Si quid uenustius, si quid elegantius, si quid concinnius dictum uidebitur, annotabis indice, aut asterisco apposito. Verborum compositionem inspicias, orationis decora scrutaberis. Autoris consilium indagabis, qua quicq; ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit uehementius, caue præter casam, quod aiunt, fugias. Fige pedem, ac abs te ipso rationem exige, quare tantopere sis ea oratione delectatus: cur no ex cæteris quoq; partem ceperis uoluptatem. Inuenies te acumine, aut exornatione aliqua oratoria, aut cõpositionis harmonia: aut ne omnia persequar, simili quapiã causa commotum fuisse. Quod si aliquod adagium, si qua sententia, si quod prouerbum uetus, si qua historia, si qua fabula, si qua similitudo nõ inepta, si quid breuiter, acute, aut alioqui ingeniose dictum esse uidebitur, id tanquam thesaurum quendam animo diligenter reponendum ducito ad usum et ad imitationem. His diligenter curatis, ne pigeat quarto iterare. Nam hoc habent eruditorum uirorum, summo ingenio, summis uigilijs elucubrata scripta, ut milia relecta, magis, magisq; placeant, semperq; admiratori suo nouum miraculum ostendant, id quod tibi in tabula tua sepenumero nec sine causa laudata euenire solet, quod antea non animaduertisses. Idem tibi multo amplius in bonis autoribus eueniet. Releges igitur quarto, ac quæ ad philosophiã, maxime uero Ethicam referri posse

posse uideantur, circumspecies, si quod exemplum, quod moribus accommodari possit. Quid autem est, ex quo non uel exemplum uiuendi, uel imago quædam, uel occasio sumi queat? Nam in aliorum pulchre ac turpiter factis, quid deceat, quid non, iuxta uidemus. Hæc si facies, iam uel edidiceris, quanquam aliud egisti. Tum demum, si libet, ad ediscendi laborem accedito: qui tum aut nullus erit, aut certe perquam exiguus. Quid deinde? Restat, ut cum studiosis congregiaris, tuas annotationes in medium proferas, uicissimq; illorum audias, alia laudabis, alia reprehendes: tuas partim defendes, partim castigari permittes. Postremo quod in alijs laudasti, tuis in scriptis imitari conaberis. Secreta studia à doctis laudantur: at ita, ut postea è latebris in harenam prodeamus, uiriumq; nostrarum periculum faciamus. Id quod sapientissime à Socrate est dictum. Experiamur utrum partes ingeniorum uitales sint, nimirum obstetricum industriam imitati. Quare alternatim utrisq; utetur, qui non uulgariter uolet euadere doctus. Vale.

ALIVD EXEMPLVM DE
uita aulica.

Scribis te nolentem ac reluctantem, uoluntate p^{ro}positio. rentum rapi, protrudiq; in aulam principis. Quando igitur necessitas uinci non potest, superest ut comode utendo perficias, ut aliquando te isthinc explices quàm minimo malo. Nec enim omnibus infeliciter cessit, Allusum ad puerb. hanc adisse Laidem. Et ne tibi uideax non satis grauis Nō cuiuis homini admonitor, scito me ab ipsa pueritia ad annum usque &c.

quinquagesimum in aulis principum militasse. Primum
 illud tecum statuito, ne quid cui credas, quantumuis in
 speciem amico, quantumuis arridenti, complexanti, pol-
 licenti, deieranti. Nec quenquam existimes tibi ex ani-
 mo amicum, nec tu sis cuiquam amicus ex animo: tamen
 perinde quasi neminem non ames, ita blandus & comis
 esto singulis. Esto largissimus eorum officiorum, quæ
 tibi nihil adferunt impendij. Saluta blande, complectere,
 re, cede uiam, aperi caput, subinde repete honoris &
 charitatis titulas, lauda affatim, pollicere benigniter.
 Prius igitur domi uultum componito, ut is tibi paratus
 sit ad omnem fabulæ partem, ne quid ueri affectus in fa-
 cie subluceat. Meditanda domi est actio, ut oratio uul-
 tui, ut uultus ac totius corporis gestus, orationi fuc-
 tæ subscriuiat. Hæc sunt aulicæ philosophiæ rudimen-
 ta: ad quæ nullus erit idoneus, nisi prius omnem pu-
 dorem abstulerit, ac uultu natiuo domi relicto, quæ-
 si personam sumpserit. Proximum erit, ut factiones to-
 tius aulæ subodoreris, sed ita, ne cui te facile admisce-
 as. Si quos, aut si quas uideris nihil non posse apud prin-
 cipem, uide ut te semper inflectas ad latus nauis felici-
 us. Nec pudeat, aut pigeat assentari morionibus etis-
 am, quos animaduuerteris esse gratos Ioui. Sed hunc
 ipsum omnibus technis captabis. Quoties in illius con-
 spectu consistes, arte præ te feres simplicem quandam
 alacritatem, quasi gaudio gestias quoties illi datur ad-
 esse. Et postea quàm comperisti, quibus rebus offenda-
 tur, quibus oblectetur, non multum erit negocij apud il-
 lum

Proverb.
 Ad felicem
 inflectere
 parietem.

lum quamuis magnam inire gratiam. Commodè subser-
uias, ad orationem arridebis: si loqui non dabitur, ap-
plaudas uelut admirabundus. Sed apud alios plenis, ut
aiunt, tibijs illius laudes decantabis. Aliqui certe perse-
rent, si passim prædicaueris. Nunc hic, nunc ille tibi cas-
pandus erit munusculo, sed eleganti & apto magis, quàm
precioso, ne uidearis aureo piscari hamo. precium ad-
des oratione. Excusabis tenuitatem fortunæ. Vbi illa cõ-
tigerit opulentior, polliceberis montes aureos. Si qua
præda affulserit, caue quisquam deorum aut hominum
tibi tam charus sit, ut illi cedas. Semper tibi proximus
esto. Quoties de re agitur, uel patri uerba danda sunt.
Non semper in aula spirant uenti secundi: ubi spirant,
arripienda est occasio. Nullius iurisiurandi tam sancta
sit tibi religio, ut huius gratia patiaris opimam præ-
dam elabi de manibus. Si quibus principem senseris ue-
hementer in sensum, ac diuersam factionem gestire uictõ-
ria, semper accommoda te felicioribus, sed ita, ut alteram
partem non ledas capitaliter, nisi id fiat tuo magno, cer-
toque bono. Solent enim principum fauores, uentorum in-
morem subinde resflare in diuersum. In summa, ubique ue-
nare commodum tuum. Ne quem aperte ledas. Caue
mensam habeas domi. ea res exhauriet te sumptibus. Lon-
ge præstat conuiuiam esse, quàm conuiuatorem. Noli sup-
putare, quanti constet una cœna domi data, sed subdu-
cito rationem, ad quantam summam post annum ea res
tibi sit reditura. Proceres aliquot cole. Horum mensis te
adiungito, sed ita, ne crebrius ad eundem. Hic comis &

commodus esto conuiuius, sic festiuus ac lepidus, ut ne quē
 offendas. Si quid in te dictum erit petulantius, in lusum,
 iocūque uertito, etiam si seria res sit. Ab omnibus tāt
 quam ab hostibus caucto. Ne cui concedas, unde te poss
 sit ledere. Si quos senseris tibi parum amicos, fac artis
 ficio summo dissimules, & communibus officijs hoc ma
 gis apud illos amicum agas. Lauda apud eos, quos sus
 spicaris renunciaturos. hac arte aut fient amici, aut mis
 tius erunt inimici. Tantum caue, ne qua detur ansa le
 dendi. In ceteris nugis aulicorum esto lepidus congers
 ro. Tantum ab alea temperato: siquidem ad hunc sco
 pulum multi fecere naufragium, sic, ut uix licuerit enas
 tare nudos. Da operam, ut quā minimum inquineris.
 Ad rem augendam & constabiliendam ubique uigila.
 Vbi satis pingueris, excogitanda ratio, ut quod paucis
 contigit, feliciter ab aula te subducas, tibi que uiuas. Ne
 que perpetuus adsis principi, neque nimium diu absis:
 quorum alterum parit tædium, ac satietatem, alterum
 obliuionem. Ut autem etiam commodo tuo absis, ambi
 legationes, sed fauorabiles, minimiq; negocij, ita sub
 inde redibis nouus ad principem tuum. Semper esto
 querulus ac petax, & quemadmodum callidæ meretrix
 ces, uarijs nominibus ac modis, semper aliquid auferunt
 ab amatoribus, ita tibi studio sit, semper aliquid auferre
 re à principe. Sed ea potissimum petenda, quæ ille sine
 suo sumptu largiri potest. Quod genus sunt, sacerdo
 tia, preposituræ, abbatie. Si quid erit tale, cuius tu eas
 pax non sis, suborna qui petant suo nomine, sed tuo com
 modo.

Vide plu

modo. Hæc arbitror esse satis pro primis elementis: ra apud
Huttenū i
Aula sua.
posthac ubi te profecisse uidero, abstrusiora quædam
impartiam. Vale.

EXEMPLVM EPISTOLAE QVÆ

habet admixtam obiurgationem.

Contigit tibi genus cum primis honestum: conti- Coacerua
tione rege
dilatata.
git res satis ampla: contigit ingenium: contigit
eruditio non vulgaris, nec deest iudicium. Quid mul-
tis: felix eras, nisi unum quiddam tibi deesset, ut hoc tua
pace dixerim. Nam hæc qui scribit, tibi ex animo bene
uult, ut si quis alius. Quid istuc inquires. Ut animo impe-
res tuo, mi Saxoni. Quid conferunt literæ, si nescias uti?
Non hercle plus, quàm cithara ei qui nesciat canere. Ad Subiectio
hoc discitur philosophia, ut ne quid agatur ex affectu-
um arbitrio, sed ex rationis iudicio. Et unum hoc quod
deest ad felicitatē, ipse tibi præstare potes. præstiteris
enim ilico, si magnopere uelis. Quid tibi cum istis liti-
bus? Sit interim leuis momenti, quod & rem deteris, &
temporis iacturam facis, animi tranquillitate cares, &
minus iucundus es uxori, liberis, amicis, minus adeo tibi
ipsi: uides toties periclitari ualetudinem tuam. Ut belli, A simili.
sic litis incertus euentus. Sed finge certam uictoriam:
quæso te, totum hoc quod euinces, tot incommodis emen-
dum putas, etiam uitæ discrimine? Scio, non facis ista
tuopte ingenio, quo nihil est ad pacem, & amicitiam
propensius. Instigat te lippus ille ueterator, homo fas-
ctus ad lites. Sed obsecro te per nostram amicitiam, quæ
magis libet isti uni auscultare, quàm optimo parenti,
quæne

quàm his amicis, qui tibi non minus bene uolunt, quàm sibi.
 Tu quidē pro tuo candore alios aestimas è tuo ingenio:
 at uerior ne consultor iste sibi consulat, non tibi. Mihi
 A signis. uultus ipse hominis impostorem clamat. Atq; utinam
 hic mihi sit leua mens: sed uereor ne sero sapias, meq; uerum
 tem uerum fuisse dicas. Reijce nebulonis uenenatā blandiloquentiam. Patrem uirum & singulari prudētia præditum, et tui plus quàm paterne amantem: imò tuum ipsius ingenium, tuam eruditionem in cōsiliū adhibe. Rem per arbitros cum affine transige, uel parum æquis conditionibus, fortasse capies aliquod rei dispendium. Crede mihi, si rerum omnium rationem subduxeris, istud dispendium summum erit compendium, etiam si in solidum pereat, quo de lis est. Vale.

Cōclusio.

MONITORIAE SYLVA.

Cic. epist. fam.

NAm neque pugnandum arbitrarer contra tantas
 No pes, neq; dolendum, etiam si id fieri posset, summorum
 morum ciuium principatum, neq; permanendum in una
 sententia, conuersis rebus, ac bonorum uoluntatibus mutatis,
 sed temporibus assentiendum. Nunquam enim præstantibus in
 Repu. gubernanda uiris laudata est in una sententia perpetua
 permansio, sed ut in nauigando tempestati obsequi artis est,
 etiam si portum tenere non queas: cum uero id possis mutata
 uelificatione assequi, stultum est cum tenere cum periculo
 cursum, quæ cœperis, potius quàm eo commutato quò uelis
 tandem peruenire. Sic cum omnibus nobis in administranda
 Rep. propositum esse debeat id, quod à me sepiissime dictum est,
 cum

eum dignitate ocium: non idem semper dicere, sed idem
semper spectare debemus.

Et si eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id repre Mitigatio
hendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed
quod ea te sapientia esse iudicem, ut meum consilium
non antepoſnam tuo, tamen & amicitia nostræ uetustas,
et tua summa erga me beneuolentia, quæ mihi iam à pue
ritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad
te, quæ & saluti tuæ conducere arbitrarer, & non alie
na esse ducerem à dignitate.

Sed quoniam quod mihi placeret ostendi, reliqua tibi
pro tua prudentia considerabis.

Scribam aperte, sicut & mea natura, & nostra ami
citia postulat.

Oro, obtestorq; te pro nostra uetere coniunctione,
ac necessitudine, proq; summa mea in te beneuolentia, et
tua in me pariter, te ut nobis, parenti, coniugi, tuisq; om
nibus, quibus es, fuistiq; semper charissimus, saluum cõ
serues: incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent,
consulas. Quæ didicisti, quæq; ab adolescentia pulcher
rime à sapientissimis uiris tradita memoria, & scientia
comprehendisti, ijs hoc tempore utare: quos coniunctos
summa beneuolentia, plurimisq; officijs amasti: eorum de
siderium si non æquo animo, at forti feras.

Nunc tantum significandum putauit, ut potius amo
rem tibi ostenderem meum, q̄ ostentarem prudentiam.

Adhuc enim patitur tua summa humanitas, & sapia
tia, me quod sentiam, libere dicere.

Lib. X. epist. *Que locutus est Furnius noster.*

Cicero ad
Atticum.

Vt enim gubernatori cursus secundus, medico salus, imperatori uictoria, sic huic moderatori reipublice beata ciuium uita proposita est, ut opibus firma, copijs locuples, gloria ampla, uirtute honesta sit. Huius enim operis maximi inter homines, atque optimi illum esse effectorem uolo.

Vehementer à te Brute dissentio, neque clementiæ tuæ concedo, sed salutaris seueritas uincit inanem speciem clementiæ. Quod si clementes esse uoluerimus, nuntquam deerunt bella ciuilia.

Hæc ex oraculo Apollinis Pythij ædita tibi puta, nihil potest esse uerius.

Nunc Cicero, nunc agendum est, ne frustra oppressum esse Antonium gauisi simus, neu semper primi cuiusque mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo peius.

Etiam illud te admoneo, ne quid ullis literis committas: quod si prolatum sit, moleste feramus. Multa sunt, quæ ego nescire malo, quàm cum aliquo periculo fieri certior.

Cic. epist.
fam.

Nec te tam longæ nauigationi & uia per hyemem nisi bene firmum committas, neue nauiges, nisi explorate. Qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Solent nautæ festinare quæstus sui causa, cautus sis mi Tiro.

Accepi tuam epistolam uacillantibus literulis, nec mirum tam graui morbo.

Audio te animo angere, & medicum dicere, ex eo te laborare.

borare. Si me diligis, excita ex somno tuas literas, humanitatemq; propter quam tu es mihi charissimus.

Nunc opus est te animo ualere, ut corpore possis. Id quum tua, tum mea causa facias, à te peto.

Mihi crede, tuis literis perlectis, exilui gaudio.

Quid est enim negotij, continere eos quibus praesidis, si te ipse contineas? Nam ut quisque est uir optimus, ita difficillime esse alios improbos suspicatur.

Multis enim simulationū inuolucris tegitur, et quasi uelis quibusdam obducitur uniuscuiusque natura, Frons oculi, uultus, per sepe mentiuntur, oratio uero sepiissime.

Quid enim ei praecipiam, quem ego in hoc praesertim genere intelligam prudentia non esse inferiorem me, usu uero etiam superiorem.

Quapropter incumbe toto animo, & studio omnē in eam rationem qua adhuc usus es, ut eos &c.

At ille quidem princeps ingenij & doctrinae Plato, tum deniq; fore beatas Resp. putat, si aut docti, ac sapientes eas regere coepissent, aut qui regerent omne studium in doctrina ac sapientia collocassent.

At ea quidem quae supra scripta sunt, non ut te institerem scripsi (neq; enim prudentia tua cuiusquam praeterea desiderat, sed me in scribendo, commemoratio tuae uirtutis delectauit: quanquam in his literis longior fui, quam aut uellem, aut me fore putavi.

Sed te illud admoneo, ut te ante cōpares, quotidieq; meditare resistendum esse iracundiae, quum ea maxime animum mouet, tum diligentissime linguam esse contia

nendam: quæ quidem mihi uirtus, non interdum minor uidetur, quàm omnino non irasci.

Mitiga-
tio mori-
tionis.

Nihil enim nec temere dicere, nec astute reticere deo beo. Apud Xenophontem est Cyri & Agesilai, summo imperio, nullum unquam uerbum asperius auditum fuisse.

De sorore quod scribis, testis erit tibi ista, quantum mihi cura fuerit. Utinam fratris in eam animus esset is, qui esse deberet. Quem quum esse offensorem arbitrarer, eas literas ad eum misi, quibus & placarem ut fratrem, & monerem ut minorem, & obiurgarem, ut errantem.

Tu pro tua prudentia, quid optimū factu sit uidebis. Nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset &c.

At uide quanto diligentius homines metuant quàm meminerint.

Pecunia omnium dignitatem exæquat.

Nunc te obiurgari patere.

Plinius.

Neque enim tantopere mihi considerandum est, quid uir optimus in presentia uelis, quàm quid semper sis probaturus.

Quo magis te, cui uacat, hortor, cum in urbem proxime ueneris, uenias autem ob hoc maturius, illi te exponendum limandumque permittas. Neque enim ego, ut multum, inuideo alijs bonum, quo ipse careo, sed contra sensum quendam uoluptatemque percipio, si ea quæ mihi denegantur, amicis uideo superesse.

Quod tibi scripsi, ut te sortitum provinciam præmonerem, plurimum tibi credas, nec cuiquam satis fidas: deinde scias, si quis forte te, quod abominor fallat, para-

tant

tam ultionem. qua tamen ne sit opus, etiam atque etiam attende. Neque enim tam iucundum est uindicari, quam decipi miserum.

Possum ego, quod pluribus uerbis, pluribus etiam uoluminibus philosophi docere conantur, ipse breuiter tibi mihiq; precipere, ut tales esse sani perseueremus, quales nos futuros profitemur infirmi.

Lib. I. Tota epist. cuius initium: Cōsulis an existimē.

Quorsum hæc ne tibi optimæ indolis iuueni, quorūdam immensa luxuria, specie frugalitatis imponat. Conuenit autem amori in te meo, quoties tale aliquid inciderit, sub exemplo præmonere quid debeas fugere. Igitur memento nihil magis esse uitandum, quam ista luxuriæ, et sordium nouam societatem, quæ cum sint turpissima, discreta ac separata, turpius iunguntur.

Lib. III. Tota. Cum patrem tuam.

Quomodo principes sub specie laudis excitadi sunt ad honesta, docet Plin. lib. iij. epist: Officium consulatus.

Rursum lib. VII. epist. Terret me hæc tua.

Eodē lib. Queris quemadmodum, de ratione studij.

Item eodem lib. Deliberas mecum.

Rursum epist. Gaudeo quidem. Rursum lib. VIII.

Amor in te meus cogit, non ut præcipiam (neque enim præceptore eges) admoneam tamen, ut quæ scis teneas et obserues, aut scias melius. Nam tota usq; ad finem, huius argumenti est, et elegans.

MONITIO MEA.

DE malo principe tacendum censeo, nam si male lo

quaris ingens periculum est, si bene, graue flagitium est.

Non te cuiusquã autoritas abducat à recto, Est qui-
dem cõsultum inherere maiorum uestigijs, siquidem illi
recto itinere præcesserunt. Alioqui quid intere st, inter
hunc imitatore, et gregem, ducem illum suum, quoquo
se conferat sequentem?

Hoc ipso mihi places, quod ipse tibi displices. Nam
uerissime dixit Plinius: Magis in studijs homines timor,
quã fiducia decet.

Aede tandem aliquod indolis tuæ specimen. Ostende
te aulæ, ostende Reip. patere te assignari famæ. Scis il-
lud, occultæ musices &c.

Mitiga-
tur admo-
nitio.

Ostendi, quid in te, hoc est in opere pulcherrimo
desiderem.

Quem si sine exceptione laudassem, & fide caruis-
set laudatio, quæ in nullum competit mortalem, & tibi
nihil profuissim. Nunc omnes intelligunt, & intelligis
ipse, mihi cætera uere placere, quam non dissimularim,
quæ mihi displiceant.

Sciebam tibi nihil opus esse monitore, sed tamen li-
buit admonere, ut quod facis, faceres.

Quod transactum est reuocari iam in integrũ non
potest, quid in posterum oporteat fieri cõsulendum est.

Nunc monere te serum est, obiurgare inhumanum.
utinam aut ego possim te ex istis malis eximere, aut tu
monitis meis obtemperans, in ista non incidisses.

Quid faciam? Obiurgabo te qui toties admonitus ut
caueres, uelut obstinato deuotoq; animo temet in istas
calas

calamitates conieceris? Sed ærumnosum amicum obiurgare, crudele est. Admonebo? seruum est. utinam seruum non esset. Scio quàm tu frustra soleas admoneri. Complorabo tuam infelicitatem? quid aliud quàm plagam exacerbare uero. Vnum illud superest, si quid tamen superest, ne doloris impatientia, malis per se grauissimis, grauius aliquid adiungas, & omnes ingenij consilijque tui neruos excites, ut temet isthinc euoluas.

Etiã atque etiã cura ualeitudinem tuam. Et quanquàm est hyems, tamen memento te Auenione uiuere.

Deliberationem tuam ad amicos retuli, quorum una omnium est sententia, ut relictis istis nugis oratorum ac poetarum, te totum ad ius pontificium conferas.

Cicero id epistolæ proprium esse putauit ut cui scribitur de ijs quæ ignorat certior fiat. At ego ad te ea quæ melius incipso tenes.

Quare aut amori meo concedas oportet, aut hanc epistolam esse neges.

RESPONSIO AD MONITIONEM

Raras tuas quidẽ (fortasse enim non perferuntur) sed suaues accipio literas, uel quas proxime acceperam, quæ prudentes, quàm multi & officij, & consilij. Et si omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu admonebas, tamen confirmantur nostra consilia cum sentimus prudentibus, feliciterque suadentibus idem uideri.

DE AMATORIA EPISTOLA.

Amatoriae epistola non omnes eodem in genere uersantur. Aliae enim petunt, aliae expositulant, aliae queruntur, aliae blandiuntur, aliae purgant. Quare commode de his arte praecipere non poterat. Huius generis duas species nonnullos fecisse uideo, honestam & turpem. Nos honestam, conciliatoriam appellamus, alteram amatoriam. Conciliatoria est, qua nos in beneuolentiam antea ignoti insinuamus. Eam sic insituemus. Principio causas, quibus ad ambiendam illius amicitiam sumus accensi, probabiliter exponemus. Id quanquam uix citra assentationem fieri potest, tamen assentationis suspicionem accurate amouebimus. Deinde si quid in nobis erit, quod illum ad nos mutuo amandum prouocabit, id sine arrogantia significabimus, hoc modo.

SANTERANVS FAVSTO S. D.

Exemplū
epistolae
concilia-
toriae.

Tua carmina quae passim apud nos incredibili omnium admiratione leguntur, iam pridem me accenderunt, ut in amicorum tuorum numerum adscribi uehementer arderem. Neque enim diuinam modo ingenij quandam uim, uerum etiam probitatem modestamque praese ferunt. Incitauit me currentem (ut aiunt) Antonius, qui persaepe mecum, & amantissime, & facundissime de his moribus collocutus, ultro etiam hortatus est, ut ad te scriberem, te cum esse, qui non solum oblatas amicitias diligenter coleres, uerum etiam sponte tua soleas alios prouocare. In te quidem quoniam
omnia

Omnia summa ac diuina suspiciam, de me nihil adfirmare
 posse, nisi hoc unum, nempe traditurum me tibi
 hominem, tui obseruantissimum, parum quidem erudi-
 tum, eruditorum tamen candidissimum admiratorem,
 & predicatorem simplicem: simulandi ac dissimulans
 iuxta ignarum, & pertinacissimum amicorum cultor-
 em: re quidem parum beatum, sed animo beatissimum,
 liberum, apertum, facilem, denique tui cupidissimum.
 Hunc si tu uicissim amplecti potes, uel ob hoc ipsum,
 quod te tam perditè amat, fac eum in tuum gregem re-
 cipias. Quod si feceris, rem palmariam me hodie arbi-
 trabor adsecutum. Tu porro ut cæteris rebus omnibus
 superes, non committam ut amoris magnitudine tibi
 concedam. Vale ac nos ama.

Quod si puellæ animum ad mutuum amorem sollici-
 citabimus, duobus potissimum arietibus utemur, lau-
 de, & misericordia. Laude enim cum omnes homines,
 tum puellæ imprimis gaudent, potissimum autem à so-
 ma, in qua summum bonum constituunt, tum ab etate,
 moribus, genere, cultu, & rebus consimilitus. Deinde
 quod molli sit animo id genus, & facile ad misericor-
 diam commouetur, quam maxime supplices uideri stu-
 debimus. Quæ illius sunt uehementer amplificabimus,
 nostra extenuabimus, aut certe summa cum modestia
 proferemus. Summum amorem, cum summa desperas-
 tione coniunctum ostendemus. Nunc lametabimur, nunc
 blandiemur, nunc desperabimus: nunc rursum nos ipsos
 callide laudabimus, pollicebimur: exemplis utemur

De amato-
 ria præce-
 ptio.

illustrium, & honestarum mulierum, quæ ingenuo amor
 ri indulserunt, & iuuenum ipsarum fortunis longe in-
 feriorum. Amorem nostrum, quàm honestissimum cona-
 bimur ostendere. Deniq; quàm poterimus uerecundissi-
 me orabimus, ut si amantem redamare neutiquam dedi-
 gnetur, saltem amari se citra incommodum, æquo animo
 ferat: quod nisi impetremus, decretum est apud nos quo-
 uis modo crudelem abrumpere uitam. Exemplum huius
 præceptionis, ab Ouidio cæterisq; poetis petent, qui-
 bus ea res curæ est. Quanquam est genus amatoriarum
 epistolarum quod abest à nequitia, ueluti quum adole-
 scens probus probam, ac bene educatam puellam ambit
 uxorem ducere. quanquam hoc quoque blandicias ha-
 bet, habet lachrymas, querimonias, suspiria, somnia, cæ-
 teraque non turpia quidem illa, sed ineptiora tamen, &
 ad aliquam nequitie speciem accedentia, quæ nescio an
 expediat adolescentibus proponere. In his erit plus dif-
 ficultatis, & uberior exercendi ingenij materia, quot-
 ties pauper diuitis, obscurus claro genere natæ, de for-
 mis formosæ nuptias ambit: denique quoties senex pu-
 elle. Omnes hæ formæ, quanquam ad genus suasorium
 pertinent, tamen multum admiscetur ex genere demon-
 stratiuo, quod amor laude potissimum concilietur. Hic
 ingenij fuerit excogitare rationes, quibus seipsum præ-
 dicet aliquis, citra speciem arrogantia, aut stoliditatis.
 Nisi personæ tales fingentur, ut hoc ipsum sit affectan-
 dum. Qualis est apud Vergilium Corydon, apud Te-
 rentium Thraso.

AMATORIAE SYLVA.

A Vdi igitur me hoc ἀγορεύεωσ dicentem. Ne Id est, sine
 uiuam mi Attice, si mihi nō modo Tusculanum, impostu-
 ra.
 ubi certe sum libenter, sed μακάροων ὕσσι tanti sunt, ut Id est, bea-
 sine te sim totos dies. torum in-
 sulæ.

Nihil enim est (mihi crede) uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amaui, ut scis, M. Bru- tum, propter eius summum ingenium, suauissimos mo- res, singularem probitatem atq; constantiam: tamen Idi- bus Martij tantum accessit ad amorem, ut mirarer lo- cum fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem cumula- tum etiam uidebatur. Quis erat qui putaret ad eum a- morem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, ut mihi nunc deniq; amare uidear, an- tea dilexisse.

Lib. 6. epi. Nunquam sum magis. Rursum: Scribis Plinius. de absentia mea.

Angeli Politiani epistola lib. 9. Cum superioribus diebus.

DE DEMONSTRATIVI GENE-
ris epistolis.

GENUS demonstratiuum raro quidem per se adhi- betur, frequenter autē in alijs generibus incidit. Exempli causa, si quem commendare nitimur, in perso- nae demonstrāda laude uersari necesse est, quod idem ac- cidit in consolatione, petitione, exhortatione, admoni- tione. Præterea in criminatione, defensione, inuectiua et

V S consi-

consimilibus generibus. Quod si cui suademus, ut in alia urbem aut uillam commigret, demonstratione, eius loci faciem ante oculos ponimus. Quoties autem per se adhibetur, totum est ad delectationem accommodatum. Quare ut in pictura, ita in demonstratione conueniet adhibere sermonis uarietatem, uerborum apparatus, exornationum festiuitatem, annominationes, membra, comparia, contraria, uerba poetica. Si per personam describimus, ut regis, regine, principis, alteriusue, ei cui ea sit ignota, rhetorum super hac re notissimas præceptiones ignorare non oportebit. In epistola satis erit uultus totiusq; corporis habitum, figuram, gestum, motumq; tanquam pictura exprimere: deinde ad animi, fortunæq; commoda uenimus. Quod satis luculenter à rhetoribus præceptum, neq; cognitu difficile, prudens præterco. Si locum quempiam describimus, perinde ac si hominem manu in eum duceremus. primum tanquam procul intuenti uniuersam loci faciem cogitationi subiicimus. Situm tanquam depingentes, describemus. Num in edito an humili, an decliui. In plano, an monte, nemoroso, an secus. Quo flumine, mari, aut lacu alluatur, aut cingatur. Quantum passuum in longum, in latum, in ambitu contineat. Hic consideratis cæli plagis, quem prospexitum, quas urbes, quos agros, quos montes, quæ nemora in unam quamq; partem habeat. Quo sole illustretur, quibus uentis tradatur, cui cæli portioni subiaceat, cuiusmodi cælum habeat, salubre, an pestilens, amœnum. an secus exponemus.

Descriptio personæ.

Loci descriptio.

Deinde

Deinde tanquam propius accedentes, singula accuratius ostendemus. Et ut quicquid aduenientibus sese consuevit offerre, ita primum exponemus. Si ullam aut amplius aedificium demonstrabimus, à primo ingressu exordiemur, cuiusmodi atrium, quantum, qua figura, quo lapide, quot habeat cubicula, et in quam partem uergentia, quem in quamque partem habeat prospectum. Deinde aeream, uestibulum, penetralia, conclauia, trichinia, breuiter, totum aedificium lustrabimus, situm cuiusque rei sine confusione exprimentes, ut is qui legit, cum locum uidere se oculis putet. Si flumen aut lacus erit, quam amplum, quam rapidum, quo colore, unde nascatur, unde augeatur, quae praeterfluat, quod influat, diligenter exponemus, quos sinus faciat, quas insulas, quos agros, quae nemora irriget, quod piscium genus, quae piscandi, ac nauigiorum forma. Si ager erit, quid ferat, quantum, quo ritu colatur, cuiusmodi cultores, quod arborum genus, cuiusmodi uinum proferat. Si mons à radicibus usque ad cacumen omnia diligenter perlustrabimus: et si quid habeat nouum, prodigiosum, aut alioquin memorabile: qualis est apud Pomponium Melam descriptio montis Atlantis, apud Plinium Aetnae. Ad hoc pertinet amphitheatrorum, animantium, pomparum, tabularumque descriptio. Vocabulorum idoneorum uim, ex eorum libris qui de situ orbis Latine scripserunt, quaeque de architectura, facile comparabimus. Et incidit hoc genus per sepe, quum peregrinantes ex itinere de nouis rebus transcribimus. Si quae locum insignem, principem nobilem, si quod

Urbis & aedificij descriptio.

Fluminis aut lacus descriptio

Agrorum descriptio
Montis descriptio.

si quod animal inusitatum uidimus, id his rationibus, summa cum legentis uoluptate describemus. Loci describendi exemplum erit, Tusculanorum, ac Laurentis apud Plinium, & regia Psyche apud Apulcium, & aliás descriptiones crebræ apud poetas & historicos: ueluti domus Somni & Fame apud Ouid. Cleopatra Cydno aduectæ apud Plutarchum, picturarum apud Philostratū. Si genus hominum describimus, à corporum descriptione exordiemur, deinde ad uestium genus, ad animorum habitus ueniemus. Postremo uiuendū ritum omnem ante oculos ponemus. In hoc demum genere, siue laudemus, siue uituperemus, hypotyposim, effisionem, imaginem, & exornationem quam notationem appellat Cicero, & si quod aliud schema, quod ad energiam facit, scite exhibebimus. Itaq; de hoc genere hæc præcepisse sat erit. Nam exemplis singula demonstrare, perlongum sit, & undecunque magna uis exemplorum suppetit.

Vide Ciceronem in Rhetoricis ad Herennium li. 4.

DE IUDICIALIS GENERIS EPISTOLIS & primum de Criminatoria.

SI quem accusare uolumus, & cause statum, & confirmationes, confutationesq; argumentandi rationes: et quibus rem uerisimilem, aut dissimilem faciamus, quibus exaggeremus, quibus extenuemus, ea omnia è rhetorum præceptis percepta habere conuenit. Neq; enim alio artificio scribitur epistola, quam oratio. Tamē quoniam in epistola breuitas esse debet, & singulos locos persequi non licet, ea que potissimum ad rem spectant,

stant, excerpemus, multa in suspitione relinquemus. In
 criminatoria igitur epistola nonnunquam ab abrupto Exordiū
crimina-
torie.
 principio conueniet exordiri, quo statim & nostrum do-
 lorem, & rei atrocitatem indicemus, Id erit, si uel à con-
 questione, aut dubitatione, uel ab exclamatione, aut alio
 qui figurata oratione initiū capiemus. Quāquam idem
 apud iudices fieri uetant rhetores. Deinde rem uerisimī-
 liter narrabimus, argumentationes, & amplificationes
 eidē breuitatis causa admiscētes. Mox probabilibus ar-
 gumentis rem docebimus. Postremo epilogum, aut ali-
 quid epilogi loco subiiciemus.

EXEMPLVM,

Pudet me, ita me deus amet, præfekte iustissime, de Abruptū
 mei hospitis, tui ciuis, insigni contumelia queri. Quid au- principiū.
 tem dixi contumeliam? Non occurrit uocabulum, quo rē Dubitatio
 atrocissimam satis digne explicem: neq; ulla tragœdia
 nephario sceleri par inueniri poterit. Quod ubi accepe-
 ris, quæ tua est æquitas, innocentiæq; & meæ conditio-
 nis miserescet, & ciuis tui uehementer pudebit: si ta-
 men cuiusmodi nebulones pro ciuibus tuis sint habendi.
 Et tempestate illa, omnium quas, uel uidimus, uel audiui-
 mus, seuissina, quæ pridie Id. Octobr. sexaginta oneras Narratio
 rias naues, omni mercium genere refertissimas, in mari
 Adriatico oppressit, Varus Saxonius inter multa homi-
 num milia, quæ naufragio periere, solus, aut certe cum
 per paucis emerit, homo omnium quos terra sustinet im-
 piissimus. Credo uel in meam perniciem à Neptuno mihi
 irato

irato seruatum, uel certe quod maris elementū, pestem
 talem, sub Tartara potius præcipitadam, exhorruerit.
 Excepi hominem nudum, e gentē, squalidum, confectum.
 seminecem. Cur inquires, tale portentum in domum tuam
 uocabas? Irato genio, dijs iratis, mente leua. Fateor ne-
 que enim postulo ut hanc appelles humanitatem & mis-
 sericordiam, attamen ut hominem excepi, mouebat me
 hominis miseranda conditio, & eo magis, quod ipse eius
 smodi calamitatis rudis non essem. Perpulit multorum
 commendatio, hortabatur patria, quam tametsi mea nō
 est, tamen non secus ac meam semper sum amplexus:
 Vincebar fucatisimi nebulonis, mira quadam, sed falsis-
 sima specie probitatis, oratione, lachrymis, ipsa deniq;
 canicie. Hæc uel quamuis astutum hominem fallere pote-
 rant. Nunc quid ego commemorem, quæ mea fuerit in
 illum comitas, liberalitas, hospitalitas? In intimam fami-
 liaritatem admisi demens. Omnes fortunas communes
 feci: familiam, & rem domesticam eius manibus concre-
 didi. Ita duos fermè menses apud me est humanissime
 habitus. Hic ego dictum illud nimium uerum esse sum ex-
 pertus, nō minus esse periculum malis benefacere, quàm
 bonis male. Nam ille bonus uir, repente ex hospite præ-
 do, ex sene factus est stuprator. Cum famula domestica,
 clam rem habuit, ac grauidam mihi reliquit. Indignum
 facinus clamabis, scio. Sed mane nondum tragœdiæ aus-
 disti argumentum. Nam hæctenus comœdia uideri
 potest. Quum iam foedissimam fugam constituisset,
 sacratissima ea nocte, quæ Christo est natalis (uide,
 ut scia

A coniu-
gatis.

Verisimi-
le facit.

Coacerua-
tio.

A sententia
A contra-
rio.

Transitus

Amplifi-
cat à cir-
cunstātia.

ut scite sceleris artifex tempus delegerit) quum iam uxor cum reliqua familia ecclesiasticis uigilijs operans daret, me prater morem, & illo insperante domi relicto, eo quod subito dolore correptus essem, iam intempesta nocte, in proximo filiae cubiculo strepitum audio, nescio quem, deinde stridorem, tanquam ferro effringentis. Miror quid sit. puerum excitum iubeo uisere, offendit hominem. Mentitur se ab uxore missum ut preculas, quas filia reliquerat, adferat. Paulo post clariori etiam strepitu exit. Post horam ferè uxor anhela domum accurrit. Percontor quid noue rei sit, ait filiam inter frequentem turbam è suo comitatu dilapsam nusquam apparere. Oboritur utriq; certa suspicio: mihi quidem è strepitu, uxori uero multo amplius, quod cum aliquoties antea furtim cum ea confabulantem comperisset, tunc ea nocte, nescio quid confusurationis animaduernerat. Mihi quoq; tot res coniecturam facere poterant, nisi A signis. si talpa cecior fuisset. Pallebat mihi canus amator, macies uultum obduxerat. At ego illum aqua maris, non igni senili pallere putabam. Cubiculum ingressi, scrinium effractum offendimus, arma relicta, sublatum & uestium & pecunie & annulorum, ut quicq; occurrerat furto fugèq; commodissimum. Quid facerem, & spoliatus hospes & plusquam orbis pater? Et nox & hyès, & solitudo urbis, deniq; et ipsa diei religio predoni fauebat. Hic animi mei curas facilius fuerit tibi aestimare, q̄ mihi narrare. Ciues aliquot egre cōtrahō, exilio, percontor, uestigo, audio unā cum puella conspectū.

uia quam

uia quam obliquā uulgo nomināt, suffarcinatū, et admodum properantem. Intellego infelix. Itum est ad portū, quō ea ducit uia, nihil inuenio præter scalmum ulteriōri in ripa, in citeriori zonam, quæ tumultuanti filiæ exciderat. Sedeo exanimatus, orta luce, quæ mihi tristissimā longe, omniumq; funestissima illuxit. Vbi res in uulgum emanauit, passim querelæ feruent. Ab alijs mutuum acciperat, alijs imposuerat: alius ex illius conuictu aliquid desiderabat, nemini non aliquid ad fuerat mali. Sed quid me consoletur? communis cum multis iniuria? Audio, sed heu sero audio, huiusmodi flagitia apud illum nouis non esse. His artibus, ita à puero fuisse exercitatum, his rudimentis cœpisse, ut seipsum ne senex quidem unquam uincere potuerit. Nulla unquā honesta Venere delectatum. ne à cognatis quidem solitum abstinere. Nihil unquam sacrum illi fuisse: hominem semper fuisse alieni appetentissimum, suorum profusorem: simulandi ac dissimulandi mirum artificem. Quid enim ego hic optime uir, uel meam calamitatem, uel illius scelus uerbis exagerem? Rem uides, qua quid unquam auditum est atrocius? Hospitium polluit, fidem perfide uiolauit, pro summis beneficijs summum maleficiū reddidit, familiā perdidit, uernaculam per nephas illectam constuprauit: scœnia compilauit, filiam puellam, et unicam rapuit, me nudum, orbum, senem reliquit, à quo fuerat nudus, egensq; receptus. Quid illi posthac sceleratum uideri poterit, quem neq; hospitij religio, neq; tanta in ipsum mea benignitas, neq; legū metus, neq; numinis ullius reuerentia, neque

A studio.

Epilogus.

πᾶσ.

Cōgeries.

neq; etatis pudor, aut canicies, neq; tam sacra noctis pictas à tam nephario flagitio potuit dehortari? Quod portentum, si quando in manus tuas inciderit, non orandus es, ut meo nomine pœnas tua scueritas sumat, sed ut optimam patriam teterrima peste liberet, quam funditus extingui, & decorum intersit, & hominum. Vale.

Quum hæc recognoscere, optime lector, manifesto deprehendi me, quum illa scriberem, quo libro utcumque absoluto, satis facerem amico parum amico, quicquid ueniebat in buccam, chartis illcuisse. Alioqui nihil erat negocij aliud argumentum excogitare, epistolis accommodatius. Dicit aliquis, quid epistolæ cum tribunalibus? Imò frequenter & hoc genus incidit, ueluti quum nostram, aut amici famam purgamus, & tuemur aduersus obrectatorum calumnias, nonnunquam recriminantes eos, qui crimen impingunt. Nonne D. Hieronymus, quum à se depellit intentatam stupri cum Paula suspicionem, totus uersatur in coniecturalibus argumentis, & locum communem tractat, à questionibus? Sed quoniam de nullo genere diligentius præceptum est ab artis scriptoribus & hoc non admodum accommodum est pueris exercendis, quibus hoc quicquid est operis potissimum paratur, pergemus ad alia, quæ magis congruunt huic instituto.

DE EXPOSTULATORIA EPISTOLA

Expostulatio inter amicos per sepe fieri solet, quoties officium eorum requirimus. Ea ne quid amicitiam exasperet, mitiganda est, uel laude, uel ioco,

uel dissimulatione, nisi talis erit cui scribimus, ut apud illum nihil nõ liceat. Ipsam quidem rem damnabimus, sed uoluntatem quantum licebit, excusabimus. Mirari nos dicemus, quid in causa fuerit, quid uis suspicari malle, quam illum ab officio cessasse.

EXEMPLVM.

Mitigatio per iocum
 Centenas iã ad te literas dedi, tu ne unas quidem reddidisti, quid cõiectem? quid diuinem? Viuere te, an sepultum esse? Sed uiuere, atq; etiã ualere, nuper mihi gener tuus nunciauit. Quò nam uctus ille tuus in me animus euauuit? Itãne potuit ob diurnam absentiam Guilielmo Lucius excidere? Potuit ne illa tam uehemens flamma languescere? Potuit extingui tantum amoris incendium? Et quò nostri tibi cura recessit? Ego, mirum est dicitur, quanto tui desiderio macerer: & tu fortassis nostrè securus, nouis amoribus te oblectas. Ne mihi ueteres illas excusationes protuleris: non fuit ocium, non erat tabellarij copia. Quæ nam ista tam importuna negocia, ut nec semihoram amico operam dare non sinant? At qui hoc saltem scribe, dislineor occupatione, non licet scribere. Vale. An me planè uacuum credis? Quot noctes iucundis susurris consumpsimus, & nunc tantulum somni defraudare, dum unum aut alterum uersiculum amico scribas, piget? An uero tot iam mensibus nemo unquam oblatu est, cui literas committeres, presertim familiares? Nemo cui aliquid mandares, per què me saluere iuberet? Omnes isthuc abeunt, isthinc nemo emergit?

Occupatio.

Quid? Sed audio te nuper noua dignitate auctum, fortassis superbius nobis es factus, postquam esse coepisti percuriosior. Quod si commodo tuo fit, modestius silentium feram tuum: sin uel obliuione nostri: uel aliquo incommodo detentus, taces, grauius, ut par est, patiar. At ego quiduis suspicari malo, quam te officio tuo functum non esse. Vt cunq; tamen res est, fac me hoc scrupulo quam primum leues. Nolim hac in re te causam habere nimium bonam. Malo iure questus de te uideri, quam tibi ualeitudinem aduersam, silentij causam fuisse.

ALIVD EXEMPLVM.

Hem isti mandes, si quid recte curatum uelis. Tene ita dormitasse in rebus amici tam serijs? Sed ego tibi non successeo, mihi succenseo, qui tibi mea curanda mandarim, non ignarus, quam in tuis ipsius negocijs soleas esse indiligens.

ALIVD EXEMPLVM.

Librum relegens, quum tot mendas offenderem, easque non contemnendas, mi Scriboni, non potui non desiderare in te fidem illam, et uetere nostra necessitudine et tuis pollicitis, et mea de te fiducia dignam.

Magnifice receperas, et ego maius quiddam expectabam, Mitigatio per dissimulationem. quum tu polliceraris. Ut id sperarem, fecit ista tua modestia, tuique mores ab omni fuce, leuitateque uisi semper alienissimi. Quare hic tui dissimilis fueris, magnopere demiror: nisi quod res ipsa clamat, non uulgariter abs te cessatum esse. Neque enim potes in alium reijcere culpam, quum in hoc

praefectus sis ad edo operi, ne liceret alijs operis deprauare librū. Atqui nulla in re magis erat praestādū officii amico. Si nullo salario, aut iniquo prouinciam suscepisses, tamen amici causa par erat aduigilare, cuius fame periculo eras cessaturus. Si parum apud te ponderis habebat amicitiae nostrae ratio, tamen hoc officij studiosis omnibus largiri conueniebat, quorum utilitati parabatur opus. Nunc quum larga etiam mercede typographus penset operam tuam: quum scires hoc amici non uulgaris summopere referre: quum non ignorares esse boni uiri, uel gratis de bonis literis, atq; harum cultoribus bene mereri, non possum satis admirari, q̄ in re tāta, tantopere sit dormitatū. Qui literas tractat, rem tractat nō modo publicam, uerum etiam sacram. Non potest esse leue cōmissum, quo ledūtur tam multi: et quod alijs in rebus incuriae nomine damnatur, hic impietas est. Iniquum est non eius satisfacere animo, à quo mercedem plus quā aequam accipis. Inhumanum, negligere famam amici: infidum, non praestare quod promiseris: impium, oscitanter agere in negotio musarum. Vide igitur mi Scriboni, quot modis abs te peccatum est. Sed haec nobis sera est querela, tantum obtestor per omnia quae tibi sancta sunt, ut quod hic admissum est incogitantia, in ceteris cura, diligentiaq; pensetur.

EXPOSTVLATORIAE SYLVA.

Cicero.

E Pistola famil. lib. V: Si uales bene est. Lib. V. epi.
 Praeposteros habes tabellarios.

Scd

Sed abs te ipso, qui me accusas, unas scito mihi literas redditas esse cum & ocij ad scribendum plus, & facultatem dandi maiorem habueris. Ad Atticū

Tu uelim ad nos sæpe scribas. Si rem nullam habebis, quod in buccam uenerit scribito.

Tu mihi, etiam si nihil erit quod scribas (quod fore ita uideo) tamen id ipsum scribas uelim, te nihil habuisse quod scriberes, dummodo ne his uerbis.

Verberaui te cogitationis tacito duntaxat cōiucio. Cicero:
Quod fasciculus alter ad me iam sine tuis literis perlatus est, non potes effugere huius culpæ poenam te patro no. Marcus est adhibendus, isq; diu & multis lucubrationibus commentata oratione, uide ut probare possit, te non peccasse.

Non possum te negligentiae non accusare, qui tanta de re, tam breuiter, tam indiligenter scripseris.

Aut de sidiosus, aut uehemēter distētus sis necesse est, qui in tam copioso argumento epistolæ tuæ breuis sis.

Brutianum Laconismum mihi tibi proposuisse uide ris, qui epistolam uix tribus uersibus scripseris.

Vix adduci possum, quod mihi de te ab autoribus alioquin minime uanis adfertur. Est enim et à mea de te existimatione, & à tuis moribus pristinis lōge alienum. Plinius.

Isne ut nos tanta impensa derideat?

Lib. 1. epist. Olim nullas mihi epistolas, tota.

Lib. 11. epist. Ira scōr. tota.

Lib. 1. Ex postulationis iocose exemplum. tota epistola cuius initium: Heus tu promittis.

Lib. II. epist. Ex literis, & sermone multorum.

Eodem lib. epistola. Dederam commodum.

EXPOSTVLATIO MEA.

ANTONIUS tibi diem dicit, & sponforem appellat. Non enim praestas quod receperas, te frequenter ad se scripturum.

Ego uero tibi uehementer etiam irascerer, qui toties tam accurate monitus à nobis, non auscultaris, nisi paruum esset humanum, irasci calamitoso.

Arcanum quod nuper tibi commisi, utpote ei quem nihil unquam celare solebam, id audio iam prolatum in lucem, quotidie ad plures serpere. Te rumoris huius autorem esse necesse est, quando ipse mihi sum conscius, ne mini illud praeter te unum mortaliū communicasse, Quod si falsò est mihi obnunciatum, est quod uehementer gaudeam. Malim enim in illis uanitatem accusare, quàm in te amici fidem desiderare: sin uere, haud te dignum fecisti. Quid enim tam perfidum, quàm amicorum arcana prodere? Res est non tam ex postulatione, quàm acri reprehensione digna. Sed nondum de tua fide diffido. Tu fac hoc scrupulo me quàm primum leues.

Charior mihi es, quàm ut tibi possim irasci. Sed tamen uehementer & miror, & doleo, quod contempto meo consilio, & fideli, & salutari, in tantam turbam te ipsum conieceris.

Tantus in te meus amor, ut nulla exauriri possit iniuria, sed tamen non commoueri non possum.

Absolutè

Absolui non potes, ne Cicerone quidem patrono in culpa tam manifesta. Vbi nam sunt tui fasciculi literarum, ubi sarcinae ingentes, quas tu mihi abeunti promiseras homo hominum qui uiuunt uanissimes? at nunc isthinc adfertur nihil.

Hæc ad te scripsi liberius, fretus conscientia officij mei, beneuolentiæq; quam à me certo iudicio susceptam, quoad tu uoles conseruabo.

Mitigatio
postula-
tionis.

DE PURGATIONE.

Expostulationem purgatione diluimus, ita ut nos ea expostulatione nõ modo nihil offensus, uerum etiam uehementer delectatos ostendamus. Deinde suspicionem obiectam grauiter abominabimur. Postremo rationes quam maxime probabiles, quibus eam purgemus, proferendæ sunt. Quanquam huic generi mire uario, uix ulla certa ratio præscribi potest. Ex re, ex tempore, ex personis consilium sumamus oportet.

EXEMPLVM.

Non tam molestum fuit me abs te immerentem accusari, quam iucundum officium meum requiri. Est enim immodici amoris argumentum temere de amico suspicari. Quanquam tu meum tam diuturnum silentium, non sine causa miraris. Hic enim mensis est propè decimus, ex quo nihil ad te literarum dedi. Sed dii prohibeant quæ tu scribis, ut Lucius Guilielmi obliuisci unquam possit. Vnquam ne Guilielmi possit Lucius non meminisse. Ego ne

Inuersio
per anti-
thesin.

Suspicio-
nis abomi-
natio.

nouis me oblectem amoribus? Egone successibus rerum
 elatus, te minoris faciam? Quasi uero ulla mihi fortuna
 sine te dulcis aut fuerit unquam, aut esse possit? Caue ue-
 ro credas ulla negocia tanti apud me esse, quæ non faci-
 le post habeam, si quando ad te scribendum erit. Cur igitur,
 inquires, nihil adfertur scriptorū? Audies. Scripseram
 tibi, primum per Stilbontem affincem tuum Idibus
 Maijs: deinde per socerum meum Petroniū Calend. Iu-
 lijs. Priores quidē tibi non esse redditas scio. Ait enim
 reuersus Stilbon, sibi eas in itinere excidisse, ideoq; ueri-
 tum te conuenire. Socer quum istuc iter instituisset, con-
 siliū in profectioe mutauit. Post hos nemo mihi conti-
 git, cui recte cōmitterem. Ne tuas quidem omnes acce-
 pi. Cæterum hoc tibi etiam atq; etiam persuadeas uelim
 neminem uiuere, aut tui amantiorem, aut æque memo-
 rem, siue scripsero siue non scripsero. Vale.

Hoc in genere quoniā frequenter incidit inter ami-
 cos, uarijs thematis exerceri cōueniet. Expostulatur e-
 nim cū amicis, quod in officio scribēdi cessauerint, q; mā-
 data nō peregerint, aut serius, secūsue peregerint, q; o-
 portuit. Quod per incogitantiam aliquid effutiuerint,
 quod præstiterat tacuisse. Quod parcius aut ne glectius
 scripserint, aut acerbius: quod in re seria nō cōsuluerint,
 amicū quem nō oportebat quicquam ignorare: quod de
 animo amici parum magnifice sensisse uisi sint, qui quum
 egerent ope, dissimularint. Hoc genus minimū abest à
 monitione, quæ obiurgationē habet. Huic finitimum est
 illud, quoties querimur apud alios de quopiam.

Purgas

A perso-
 nis ratio-
 nes.

PURGATORIAE SYLVA.

Si esset in his fides, in quibus esse debebat, non laborarem. Cic. epist. fam.

Lib. III. epist. Et si quantum ex literis.

Quod si rarius fiet, quàm tu expectabis, id erit causa quod non eius generis meae literae sunt, ut eas audeam temere committere. Quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem, non praetermittam.

Sed tamen significatur in tuis literis, suspicio quaedam, & dubitatio tua, de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi, purgandi autem mei necessarium.

Quereret tecum, atque expostularem, nisi (ut supra scripsi) purgare me tibi hoc tuo tempore quàm accusare te mallet, id quod putarem esse rectius. Itaque nihil de te, quod credideris de me, quamobrem non debueris credere, pauca dicam.

Non obliuione amicitiae nostrae, neque intermissione consuetudinis meae, superioribus temporibus ad te nullas literas misi, sed quod priora tempora in ruinis rei publicae nostrisque iacuerunt: posteriora autem me à scribendo tuis iniustissimis, atque acerbissimis incommodis retardarunt.

Peto à te, ne me putes obliuione tui rarius ad te scribere quàm solebam, sed aut grauitate ualitudinis, qua tamen iam paululum uideor leuari, aut quod absim ab urbe.

Habes epistolam uerbosiore[m] fortasse, quàm uelles:

X S quod

quod tibi ita uideri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si quæ uolo, expediero, breui tempore te, ut spero, uidebo.

Quapropter eo animo sumus inter nos, quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me præstare possum.

Lib. II. epist. Quamquam me nomine.

Lib. V. epist. Si tu exercitusq; ualetis. Totâ.

Lib. XII. epist. Itane præter litigatores.

Lib. XIII. epist. Quum antea capiebam.

Sed est quod abs te mihi ignosci peruelim.

Abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam existimationem, miserrimo eius tempore uenirem: cum is omnia sua studia, & officia in me contulisset. Quod si uoles in me esse durior, ambitionem mihi putabis obstitisse. Ego autem arbitror, etiam si id sit, mihi ignoscendum esse. Δείον ὄψις ἀγαθὸν ἵ τιμῆ

Cicero ad Atticum.

Id est, Diuinum enim bonum honor.

Non committam posthac, ut me accusare de epistolarum negligentia possis.

Tu modo uideto in tanto ocio, ut par in hoc mihi sis.

Nimum raro nobis abs te literæ afferuntur, cum et multo tu facilius reperias, qui Romam profiscatur, quàm ego, qui Athenas: et certius tibi sit me esse Romæ, quàm mihi te Athenis. Itaq; propter hanc dubitationem meam, breuior hæc ipsa epistola est.

Idco sum breuior, quod, ut spero, coram breui conferre, quæ uolumus licebit.

Si forte rarius tibi à me, quàm à cæteris literæ red-

dans

dantur, peto à te, ut id non modo non negligentiae meae, sed ne occupationi quidem tribuas, quae et si summa est, tamen nulla esse potest tanta, ut interrumpat iter amoris nostri, & officij mei.

Quare uoluntatis meae me nunquam poenitebit, con filij poenitet.

Ex lib. ad Brutum. Tota. Clodius Trib. pleb.

Meae obiurgationes fuerunt amoris plenissimae, sed uereor ne hoc quod infectum est, serpat longius.

De literarum missione sine causa abs te accusor.

Plinius.
Excusatio
prolixioris
epistolae.

Longius me prouexit dulcedo quaedam tecum loquendi, sed iam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in epistola excedam.

Lib. IX. epist. Facis iucunde. Tota.

Habes epistolam, si modum epistolae cogites, libris, quos legisti, non minorem. Sed imputabis tibi, qui contentus libris non fuisti.

Lib. I. epist. Quod ad te iam diu.

Lib. III. epist. Salue Politiane mi.

Lib. III. epist. Utinam quas circa medium.

Lib. III. epist. Neque desidia meae.

Politianus

Lib. V. epist. Quanto tu erga. Eodem, epistola. Non tu nou.

Eodem, epist. Herculem me uocas.

Lib. VIII. epist. Non causam dico.

Lib. XI. epist. Grate mihi omnino. lib. XII. epist.

Offendit ut uideo.

PURGATIO MEA.

Scio

SCio te quæ facis, optimo animo facere. Quid enim mihi exploratius esse potest, quàm animus tuus erga me? Sed tamen ut ingenue dicam quod sentio, uideris mihi quædam facere, non ausim dicere inconsultius, uirorum prudentissimus, non dicam inimice, uir sincerissime fidei, sed tamen parum circumspecte.

Non dubito quin ista facias amico animo, sed tamen mihi gratulor, inimicis meis non esse tantum ingenij ad lædendum.

Ais te fecisse amico animo: sed mea quid refert, ustrum me amice iugules, an inimice?

Libet ex uniuerso hominum contubernio in extremas fugere solitudines, quoties istorum linguacissimorum hominum mores in mentem ueniunt, qui ad hoc unum se natos arbitrantur, ut alienam innocentiam, sua putanda mendaciq; lingua contaminent.

Quod si toties sim tibi literis purgandas, quoties illi falso insimulabunt, & ego scribendo, & tu legendo defatigaberis.

Quid ego istis maledicentissimis nebulonibus, qui nostræ beneuolentiæ inuident, ac semper aliqua commisioniscuntur, quo eam uel extinguant, uel diminuunt, imprecer, nisi ut penitus obmutescant?

Quod mandata tua ita ut tu iusseras, & ego receperam, nondum peregi facultas mihi hæctenus desuit, non uoluntas.

Literis consequi nequeam, quàm uehementer meis negocijs, uel potius fatis indignor, quorum culpa non
dum,

dum, neque meo studio, neque tuis uotis, licuit satisfacere.

Et ipse mallet, et tu promeritus es, ut officio potius, quam purgatione apud te uterer, nisi utriusque nostrum fortuna mea inuideret.

In hoc tibi Iouem lapidem iurare non dubitem, me insciente facta omnia.

Tibi quidem fama publica refragatur, uerum ego uel sacramento contendebam, abs te rem tam illepidam profectam non esse.

Sancte tibi deiero, uel iuranti crede.

Credulitas enim error est magis, quam culpa, et quidem in optimi cuiusque mentem facillime irrepit.

AD PURGATIONEM RESPONSIO.

Politianus lib. 2. epist. Et si literarum tuam.

Lib. 12. epist. Literas accepi tuas. Eodem epist. Tu uero.

Tantum mihi dolorem cruciatumque attulerunt errata aetatis meae, ut non solum animus a factis, sed aures quoque a commemoratione abhorreant.

Et si iusta et idonea usus es excusatione intermissionis literarum tuarum, tamen id ne saepius facias rogo.

Quare quum in primis tuas desiderem literas, noli committere ut excusatione potius expleras officium scribendi, quam assiduitate literarum.

AD PURGATIONEM RE

sponsio mea.

Antea tibi non nihil irascebar, nunc sum uehementer

ter

ter iratus, nec iniuria. Hæc tua tam diligens purgatio effecit, ut uidearis, aut parū nosse meum ingenium, aut certe de amicissimo homine, non amicissime sentire.

Offensum me suspicaris, quod de uocula nescio quæ, in meis scriptis fueris cauillatus.

Egone tam ferox sim, ut id ab amico moleste feram, quod si faciat amulorum quispiam, non iniuria, sed officio me affectum putem.

Tu uero uel omnia mea scripta, me amico reprehendas licebit.

Ceteri quos purgas debent mihi probati esse, si tibi sunt.

Nihil est quod uereare. ego enim ne pilo quidem minus te amabo. Hæc de re, ut soles, scribe fraterne.

Ad hoc genus pertinent omnes illæ mitigationes, quibus excludimus suspicionem, uel arrogantiam, uel odium, uel seuitiam, uel cuiuscunque rei, quæ uidebatur offensura. Quum præpostero ordine respondemus conuenit illud ὕστερον πρότερον ὀμνητικῶς, quo usus est Cicero ad Atticum.

Sed quid ago? penè oblitus erā me epistolā scribere. Quò rapior? penè exciderat, cui uiro scriberem.

DE EXPROBRATIONE.

VT cum amicis expostulamus, ita inimicis & gratis exprobramus. Quare illam mitigari debere docuimus, hanc exaggerandam monemus. Et quoniam omnīs exprobratio, ab humanitate uidetur recedes

cedere, coactos nos id facere dicemus, uel ob nulli tolerandam illius ingratitude[m], uel ob insignem stoliditatem hominis: uel quod nos maledictis quotidianis ad id compulerit: uel quod cum impudētissimis hominibus impudentius sit agendum, & malo nodo, malus querendus cuneus, & id ab optimis uiris sepe factitatum admonebimus. Et reliqua quæ ad hanc sententiam faciunt, profereamus: aut certe per dissimulationem ad exprobrationem ueniamus. Conscientiam ipsius subinde testabimur. Rem ipsam artificiosa narratione ante oculos ponemus in qua perpetuo & nostram in illum beneficentiam, & illius in nos ingratitude[m] amplificabimus.

EXEMPLVM.

Non tandem pudebit te tui, senex omnium qui uiuunt, ingratiſſime? Cupiebam, ita me deus amet, & meorum in te meritorum obliuisci, & tuam ingratitude[m] silentio dissimulare, si quoquo modo patereris. Sed uincit meam modestiam tua improbitas. Audes hominis monstrum, tantam meam in te beneficentiam expertus, ultro etiam te iactare impudens, tanquam aliquid de nobis sis promeritus? Audes me ultro ingratum uocare, quum tu pro summis officijs, quantum potuisti maleficiorum reposueris? Hic ego tuam ipsius conscientiam appello, tuam inquam illam conscientiam, quam tu tot sceleribus pollutam intra te gestare cogeres, eandem ingratitude[m] tuam, & testem, & carnificem. Dic mihi sceleratissime senex, nunquam ne tibi succurrit quàm supplex apud me ambieris, ut uel aliqua ex parte apud me
Abruptū
exordiū
more iras
torum.
Repetitiua
heres

hereres, ut aliquid tibi mearum literarum impartirem?
 Peream ni me ipsum tui pudet, quoties oris tui speciem
 illā arte sceleratissima compositam, cogitationis oculis
 intueor. Te hominem canum, rugosum, tantum blandi-
 tiarum, lachrymas etiam effudisse? Me quidem referre
 pudet. At quorsum attinet narrare memori? Narret tibi
 conscientia quæ feceris, quæ dixeris, quæ promiseris,
 quæ iuraueris. Vltro benignus obtuli, quod homo alios
 qui impudentissimus, ne petere quidem audebas. Scis
 post ipse quā fraterno sum te animo complexus, quā
 tantum laborum, uigiliarumq; tua causa susceperim. Ego
 meis posthabitis rebus, asinum ad lyram duxi. In eo doc-
 cendo (si dijs placet) tantum mensium triui demens. Dic
 mihi omnium, quos sol uidet, ingratisime, quis istos mo-
 res, uel unum diem pati posset? Quis istud os, uel quā-
 tāuis mercede uidere sustinuisset? Iam nunc animo meo
 ingens oboritur nausea, et tibi oboriretur, si faciem istā
 monstruosissimam meis oculis uidere posses. Sedebas pu-
 er pulchellus, bos ad palestram exercendus, & me præ-
 ceptorem oculis illis refugis, ac ferinis, per hirta, canaq;
 supercilia intuebare, defluente interim in canescentem
 barbam saliuā. Adde intractabile, spinosumq; ingenium,
 caput plus quā marmoreum, sensum stupidum. Ego
 ista, quæ ne ipse quidem interdum ferre poteras, scis q̄
 patienter tulerim, deuorari, decoxerim. Quid à me
 præteritum est, quo tarditatem tuam uincerem? Audes
 inficiari homo frontis perfrictæ? Testabuntur laborum
 meorum apud te monumenta. Non rubore perfunderis,
 quos

A circum-
stantia.

A suorum
beneficio-
rum colla-
tione.

Communi-
catio.

ἰσχυρότερος
οἷς.

ἰσχυρότερος
οἷς.

Interro-

quoties librum à me multis sudoribus euigilatum in-
 tueris? Non exhorrescis, non te ipsum refugis, si quan-
 do ad te redis, id est, si quando ab ista phrenesi paulu-
 lum resipiscis? Tu hominem sic de me meritum non a-
 mare, non uenerari potes? Tu putida ista lingua in se-
 ctaris, cuius tu linguam tam officiosam es expertus? Antithe-
sis.
 Quid ego hic te tibi ostendam? Scis quod uirus, quam
 sceditatem ex ista contaminatissimi pectoris tui cloaca
 euoueris. Quam omnis ingratitude sit execrabilis, nul-
 la tamen detestabilior, quam in præceptorem. Qui
 si parum officiosus fuisssem, tamen tuum erat, ut parens
 tis, ita præceptoris uitia, uel tegere, uel commode in-
 terpretari. Nunc talem ipse fuisse fateris, ut nunquam
 sis parem habiturus, & pro officijs ea reponis ingra-
 tissime, quæ hostis non faceret hosti. Philippus rex Ma-
 cedonum, duci cuidam, qui possessionem eius à quo nau-
 fragus fuerat humanissime exceptus, à rege flagita-
 tam acceperat, frontem ferro candenti hoc elogio insi-
 gnijt, hospes ingratus. An non tu dignior es, cuius
 fronti cauterio titulus hic inuratnr, discipulus ingras-
 tus? Sanctius est præceptoris nomen, quam hospitis. Et
 sceleratius incescere famam, quam eripere prædium.
 Promittis satisfactionem, si redeam. minitaris atrocio-
 ra, si non redeam. Quid insanius? Nunc tibi prædicor
 omnium eruditissimus: rursus eodem ore prædicor
 omnium qui uiuunt indoctissimus. Quid delirius? Hæc
 an non palam arguunt insignem animi tui peruersita-
 tem, qui sciens, dataq; opera pessime facias illi, qui tibi
Ab exem-
plo.
 Y fecit

Cögeries. fecit optime? Et aude*s* istis cum factis solem intueri?
Cöplexio Aude*s* in hominum uenire cœtus? Aude*s* in templis ad
 aras sacras istas manus, istos oculos ostendere? Aude*s*
 ista uiperœa lingua, quam in hominem beneficentissimam
 toties uibrasti, precari superos ingrati tudinis ultores?
 Num tu superos, aut inferos ullos esse credis? Sed ego
 exprobrandi finem faciam, quum tu laccessendi finem faci
 cias nullum. Vale ut mereris.

EXPROBRATORIAE

sylua.

Huius generis exemplum erit illa Ciceronis ad
 Octauium, cuius initium est: Si per tuas legiones
 etc. Et illa Hieronymi ad Iulianum. Apud Ouidium item
 Medæ epistola ad Iasonem.

Cicero. Epist. fam. lib. V. Et si statueram.

EXPROBRATIO MEA.

Quando aliam pro meis in te officijs abs te gra
 tiam expectabã, indignor non tibi, qui es omni
 um ingrati*ssimus*, sed mihi ipsi, qui hominem ingratum,
 & improbum deuinxerim.

Ego ea quæ ne sperare quidem unquam es ausus, in
 te contuli.

Ego te nihil pro merito officijs cumulau*i*, tu me sic
 merito contumelijs oneras.

Desperatis etiam Hippocrates uetat adhibere meam
 medicinam.

DE EPISTOLA INVECTIVA.

Inue*ctio*

Inuectiuarum scribendarum artificium partim ex demonstratiuo genere sumitur, partim è iudiciali. Nam in hominis uituperio uersari necesse est, in quo notationibus frequentibus utimur. Præterea et obiecta diluimus, et fortiter regerimus crimina: quod ad iudiciale genus pertinet. Ea à rhetoribus didicisse debemus. Nos solum hic admonendum putauimus, ut in ipso statim inuectiue exordio, non tolerandam stoliditatem, superbiam, importunitatem, maledicentiam aduersarij demonstremus. Nos præter ingenium ac morem nostrum, coactos id facere dicemus. Nos illum non imitatuos, ut confictis criminibus agamus, sed à conuicijs temperantes, obiecta tantum diluamus. Deinde ex hominis descriptione uerisimile efficiemus, cum uel odio, uel innata maledicendi libidine, ea commentum esse. Vnum ex obiectis, quod quàm rectissime dilui possit, proponemus. Id ubi diligenter refellerimus, cum reclamatione dicemus hominis impudentiam, uanitatem ex eo uno spectari oportere. Tum ea ipsa, quæ nobis conatus est ingerere, in ipsum retorquebimus, et aut eadem, aut grauiora admisisse ostendemus. Multa in suspitione relinquemus: uel quod tam sint obscœna, ut ab homine uerecundo, nec aduersario lacesenti debeant obijci: uel quod ob multitudinem flagitiorum, è plurimis pauca duntaxat dicere uoluimus: ex uno, aut duobus facinoribus, reliquam eius uitam facile posse aestimari. Deinde ubi incanduimus, orationis progressu, scommatis, salibus, dictterijs hominem eludemus.

demus. Et non odiosum modo, sed & ridiculum ostendimus: nec minus contemnendum ob insignem stulticiam, quam detestandum, ob inauditam improbitatem, Multam ironiam adhibebimus. In fine tanquam ipsi nosmet reprimamus, hortabimur, ut aliquando resipiscat, ne cogamur & nos aliquando modestiam relinquere. Exemplum qui querit, legat mutuas illas inuectivas Demosthenis, & Aeschinis: Ciceronis, & Salustij: Hieronymi, & Ruffini: Pogij, & Valle: Politiani, & Seale. Nos quoniã hoc in genere minime sumus exercitati, ueremur ne huius scripti artificio parum possimus satisfacere. Atque utinam liceat semper esse rudem. Neque uero nos hic artem maledicendi docere uolumus: tametsi nihil est uitij, telum habere paratum, quo te defendas, si quis improbe laceßiuerit: nec ad hanc rem admodum sit opus arte, quum nulli ferè non sint ad maledicendum diserti.

Occupatio.

INVECTIVAE SYLVA.

Politianus lib. XII. epist. Herculem factitium.
Item epistola: Vtrum pugnantiã.

Cicero.

Literas tuas legimus simillimas edicti tui contumeliosas, minaces, minime dignas, quæ à te nobis mitterentur.

DE DEPRECATORIA EPISTOLA.

Deprecari

Nunc ad deprecationem transeamus. Deprecamur, quum culpam manifestam fatemur, & tamen ignosci uel nobis, uel alijs oramus. Hic supplices erimus, culpam ingenue fatebimur. Extenuabimus postea,

stet, uel ab imprudētia, uel ab etate, uel hinc quod nunc primum deliquit, uel ab ipso commissi genere, solitam culpae partem in alios transferemus. Eum qui peccauit, sic affligi pudore, metu, poenitentiāque dicemus, ut dignus sit misericordia. Eius, quem placare conamur, clementiam laudabimus, & implorabimus. Spem melioris uitae ostendemus. Eam ex illius indole per se proba, aliisq; eius qui peccauit benefactis reddemus probabilem. Sic enim agit suorum nepotum causam apud Terentium Mitio. Interponemus auctoritatem, & pro reconciliando fideiubebimus.

EXEMPLVM.

Lachrymas excussit mihi filius tuus, adolescens non tam desperandus, quam instituentus. Venit ad me, macie & squalore confectus, Rogo quid haberet. Statim lachrymae obortae, singultim uix narrat, perisse se, quod patrem optimum amiserit sua stulticia. Rogo quid flagitij. Patetur se sortem, quam ad negotium acceperat, in amicam insumpsisse: te offensum, animam paternam abiectisse. Aduolutus est genibus meis, fleuit, promisit omnia se digna. Quid multa? fecit mihi poenitentiae fidem. Confido hoc malo edoctum, post hac diligentiozem futurum. Quare quando ille ad se redijt, te quoque in patrem redire conuenit. Satis iam graues huius flagitij poenas luit: ita grauius A metu: uiter fert iram tuam, ut prorsus hanc lucem cupiat effugere, nisi in gratiam recipiatur. Ego illum obiurgauit acerrime. Quid multas, ipse si uidisses, nec iratus las

A consilio

chrymas tenere potuisses. Quod reliquum est, clementer corrigi potest. immodica seueritate, ne frangatur animus imbecillis, cauendum est. Ne commiseris, ut te grauius in posterum poenitet tue seuitiae, quam illum nunc poenitet suae incogitantiae. Ignosce uel etati. Puer est, rerum imperitus, ab improbis conuictoribus impulsus est: lapsus est, & quidem nunc primum: culpam fatetur, orat, pollicetur, noxae dedit sese. Quid queris amplius pater à filio? Cogita & illum puerum esse, & te fuisse: atque ita quod pater es, utere: ut memineris

Extenuatio ab aetate.

Collatio.

te hominem esse, & hominis patrem. Nunquam ne tu ista etate lapsus es? Nunquam commisisti, quam ob rem pater tibi iure debuerit irasci? Non dubito quin commiseris, & fortasse grauiora. Hoc merito uulgo iacitur in nos, quod obliui quales ipsi fuerimus olim pueri, filios nostros uolumus ilico nasci senes. Haec inter nos tuto, ac libere loqui licet. Multis profuit etiam lapsus esse. Erit post hac hoc malo doctus, cautior. Habebis filium, si huius delicti gratiam feceris addictiorem. Et hunc puerilem errorem officijs abunde pensabit. Amat,

A spe.

Ab indole

ac ueretur uice patrem: indolis est probae, pudicum ingenium, animus minime stupidus. Multa in eo signa uideo, quae mihi certam spem faciunt, illum post hac talentum futurum, qualem utriusque uolumus. Adolescentem igitur tibi in manus restituo, totam causam ad me recipio, pro illo fideiussorem me constituto: quod si noxam addiderit, utrunque abdicet licebit, & filium, & amicum. Vale.

Altes

ALTERVM EXEMPLVM

ex Cicerone.

Si quid in te peccavi, ac potius quoniam peccavi, ignosce. In me enim ipsum peccavi uehementius. Nunquam putavi fore, ut supplex ad te uenirem, sed me hercule facile patior: datum tempus, in quo amorem expecarer tuum. Amabo te, da mihi & hoc: obliuiscere mea causa illum aliquando suo familiari, aduersario tuo uoluisse consultum. hoc ignoscere est humanitatis tuæ. Volo te, quum fortissimus sis uir cognitus, etiam clementissimum existimari. Magno erit tibi ornamento, nobilissimum adolescentem tuo beneficio esse saluum.

ALIVD EXEMPLVM EX EPI

stolis Plinij.

Castigabat quidam filiū suum, quòd paulo sumptuo-
sus equos & canes emeret. Huic ego, iuvene digresso,
heus tu, nunquam ne fecisti, quod à patre corripì pos-
set? Fecisti dico, non interdum facis, quod filius tuus, si
repente pater ille, tu filius, pari grauitate reprehēdat?
Non omnes homines aliquo errore ducuntur? Non hic
in illo sibi, in hoc alius indulget? Hæc tibi admonitus im-
modicæ scueritatis exēplo pro amore mutuo scripsi, ne
quando tu quoque filium tuum acerbius, duriusq; tracta-
res. Cogita & illum puerum esse & te fuisse, atque ita
hoc, quod es pater utere, ut memineris hominem te esse,
& hominis patrem. Vale.

DEPRECATORIAE SYLVA.

Cic. epist.
fam.

344

ERAS. DE RATIONE

Tuas inimicitias, ut reipublicæ donares te uicisti, alienas ut contra Rempubli. confirmes, adducêris?

Hæc sylua
pertinet
ad conso-
lationem.

Quantum dolorem acceperim, & quanto fructu sim priuatus, & forensi & domestico, Lucij fratris nostri morte, in primis pro nostra consuetudine tu existimare potes. Nam mihi omnia quæ iucunda ex humanitate alterius & moribus homini accidere possunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi id quoque molestum sit, cum et meo dolore moueare, & ipse omni uirtute, officioque ornatissimum, tuique, & sua sponte, & meo sermone amantem affinem, amicũque amiseric.

Nunquam putauit fore, ut supplex ad te uenirem, sed hercule facile patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam scis. Amabo te, da mihi & hoc: obliuiscere mea causa, illum aliquando suo familiari aduersario tuo uoluisse consultum, cum illius existimatio ageretur. Hoc primum ignoscere est humanitatis tuæ. Suos enim quisque debet tueri. Deinde si me amas, omitte Atticum Ciceroni tuo, quem quanti facias, præ te soles ferre. Totum hoc, ut, quod semper eximatus, nunc planè intelligam, me à te multum amari.

Ad reconciliationis argumentum faciet epistola Plinij lib. 8. cuius initium: Nosti ne hos.

Lib. 9. epistola. Libertus tuus. tota, elegans deprecationis exemplum.

RESPONSIO.

Epist.

E Pistola. famil. lib. 5. epist. Si uales bene est. Sed hu-
iusmodi uos clientes & c.

Orat, confitetur, purgat, poenitet. Quid queris
quod factum est, infectum fieri non potest. Non tam ti-
bi hoc factum displicet, quam ipsi qui fecit. De reliquo
futurum illum emendatum ego in me recipio: meo peri-
culo, pro illo fideiubeo. Si rursus peccauerit, uel me ip-
sum ad supplicium deponito. Vt iure peccanti succen-
sebas, ita poenitenti equum est ignoscere, praesertim
puero, & aliena malicia ad delictum impulsio. Non quid
huius stulticia, sed quid tua clementia postulet, tibi con-
siderandum puto. Eia ne nimium durus sis pater. Nihil
ne tu peccas uel senex? & puero nihil uis condonare?
Vin' tuos continuo senes nasci? Adeone excidit, qualis
in ista etate fueris?

DE EXTRAORDINARIIS GENERI-
bus epistolarum, & primum de nunciatione.

Que sub aliquo trium generum, suasorio, demō-
stratio, iudiciali contineri uidebantur, hacten-
us absoluimus. Nunc ad reliquas epistolarum species
uenimus, quae quanquam rhetorici artificij, non ita mul-
tum desiderant, tamen frequentius ferè incidunt, quam
illae superiores. Rescretur igitur in primis ea species,
qua significamus amico, si quid nouae rei gestum sit ap-
ud nos, quod illius referat scire, aut quod illi uoluptas-
tem sit allaturum, siue priuatum sit illud, siue publicum.
Priuatum, ut quum absentem certiores facimus, qua ua-
letudine simus, quid agamus in studijs, quid rure, quid in

cula, quid in edificijs, quid in litibus successerit, aut si quid alioqui noue rei moliamur, usque ad conuiuiorum & colloquiorum nugas. Publicum, ut de pace, de bello, de regum gestis, aut foederibus, de pestilentia, aut inundationibus, terramotibus, tempestatibus, alijsq; similibus. Nec huius generis, quoniam uarium est, certa ratio praescribi potest. Tantum illud in genere dicā, quod nunciatio simplex, & lucida esse debet, breuis praeterea & distincta, interdum gratulationem, aut consolationem habet admixtam. Narratione constat, de qua paulo inferius praecipimus.

EXEMPLVM.

Quoniam iam annum serè à nobis abes, quicquid hic interim nouorum est ortum, puto & me tibi debere scribere, & te scire uehementer cupere. Audies igitur ex me noua quidem permulta, haud omnia leta tamen. Non ignoras rerum mortalium conditionem, nihil tam beatum in humanis negocijs, quod non aliqua incommo-
ditate temperetur. Patruus tuus, incredibile est, quantum te amet, quantum tua gloria delectetur. Vetus, in-
quies, est illud. Audi igitur, quod nouū dices. Antiquus ille cōpotor tuus, ille, inquam, quem nosti, Nebridius, tantus amator, tam elegans, tam nitidus homo, tam mulierosus. Ille strenuus aleator, inuictus potor, ille gurges, ille belluo, ille undequaq; perditissimus. Quid fecit, inquies, an uxorem duxit? Imo repente mutatus, omnibus nugis uale dixit, sumigerorū institutū professus est, Iocari me
dices

dices, scio, sed ita rem esse comperies. Quid hoc? an tibi uetus uidetur? Quis nunc non exclamet illud ἄνω ποταμῶν: Quis neget ouem è lupo fieri posse? Accipe quod magis mirere. Varus ille tuus carnifex, Varus esse desijt. Iam te amat, quod nunquam antehac: te laudat, tuos colit, tuum aduentum exoptat. Bene dicere discit, homo maledicentissimus. Verum dicere incipit, homo uanissimus. Fidē seruat, nebulo perfidissimus. Eamus nunc, & poëticas transformationes rideamus, quum tantam rerum mutationem breui factam uideamus. Auunculus tuus pontificium Idibus Ianuarijs euicit, non sine maxima quidem contentione. Nosti competitoris & improbitatem, & factiones. euicit tamen. Id te quam primum scire uolui, ut illi per literas diligenter gratuleris. Hereditas ea, quæ tibi è manibus penè erat extorta, mea tibi est opera restituta. Ne mihi pro hoc officio gratias egeris. Facio enim tuis in rebus, quod tu in meis solebas. Voluptatem tibi ingentem nunciabo. postridie Non. Mart. soror tua peperit marito filium, patri tibiq; nepotulum. Iam quid muneris abs te feram, si rem tibi aperiam multo festiuorem? Dij te omnes diligunt. Absenti tibi, ne expectanti quidem sacerdotium accessit, & amplum, et in primis honestum, Ad V. Idus Febr. Cornelius uir integerrimus, è uiuis migravit. Hic ægrotans, quum competitores non placerent: olfecit es nim iam tum inhiare, te successorem nominauit. Mens sem superuixit. Huiusmodi thymos dormienti tibi fortuna rectibus tuis implicat. Tuū erit curare, ne quod incidit cla-

Id est, sursum flumina. Proue.

De thymos uide L. 9. ca. 15.

dit elabatur. Non enim desunt, qui prædæ inhiant. Habes de rebus priuatis: de publicis credo isthuc rumorem nostras literas præuertisse. Cal. Iul. regis unctio incredibili cum apparatu celebrata est. Calendis Augustis ipse urbem Parisiorum inuectus est. Ad quartum Non. Septemb. nuptiæ regia pompa peractæ. Legati multorum regum nomine auditi, nemo non magnifice donatus discessit. Britanni nescio quid tumultus ostenderant, sed res æquis conditionibus composita est. Audisti de statu publico. Quod reliquum est, non indicarem, nisi te scire tua magnopere interesset. Pestis menses iam aliquot apud nos sæuit. Ea cum permultos ex amicis, tum socrum tuam fœminam, omnium quas in uita uiderim, optimam absumpsit. Frater eodem morbo correptus, res creatus est. Sic uisum est illi, qui res humanas è duobus illis dolijs, pro arbitrio suo temperat. Aequo animo feras oportet, quod mutari non potest. Quid hac in re te facere conueniat, tu tecum statues. Habes ferè quæ te scire uolebam. Si quid interea noui emerferit, faciam te quàm primum certiozem. Tu cura, ne quid ignoremus rerum tuarum. Vale.

Lege Homerum I. liad. 24.

NUNCIATORIAE SYLVA.

Quæ gerantur accipies ex Pollione, qui omnibus negocijs non interfuit solum, sed præfuit.

Cic. epist. fa.

A nobis agentur omnia diligenter, ut neq; si quid obtineri poterit, non contendamus, nec si quid non obtinerimus, repulsi esse uideamur.

De omni

De omnibus rebus quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optime ex Emplatorio cognosces: qui nō solum interfuit his rebus, sed etiam præfuit. neq; ullum officium erga te hominis amantißimi, prudentißimi, diligentissi mi prætermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces, quæ quales sint, non facile est scribere.

Hic tui omnes ualent, summaq; pietate te desiderant & diligunt, & colunt. Tu & cura ut ualeas, & te ista hinc ne temere commoueas.

Lib. 4. epist. Et si scio non iucundiss.

Lib. 7. Si te dolor aliquis.

Lib. 8. epist. Tanti non fuit ar.

Lib. 9. Caninius noster me tuis.

Nos de Dolobella quotidie quæ uolumus audimus, sed adhuc sine capite, sine autore, rumore nuncio.

Narro tibi plana. Relegatus mihi uideor, postquam in Phormiano sum.

Isti puero, quem ad te iussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modo actuum, sed etiam opinionum tuarum.

L. Iulio Cesare, C. Martio Figulo consulibus, filiolo me auctum scito, salua Terentia & c. Ad Atti-
cum. Quanquam huius operis omnes fermè sunt huius generis, ut illa, cuius initium: *Quæris ex me.*

Hec res quemadmodum ceciderit, et tota res quo loco sit, uelim ad me scribas, & ita, ut instituisti. Nam ista ueritas, etiam si iucunda non est, mihi tamen grata est.

Hæctis

Hec tibi scripsi, quia æquum erat, te pro amore multo tuo, non solum omnia mea facta, dictaq; uerum etiam consilia cognoscere.

Lib. 1. epist. cuius initium: Ridebis, & licet rideas. tota, nunciatorie iocose exemplum est.

Lib. 3. epist. Solet esse gaudio tibi. Et item proxima.

Lib. 3. epist. Rem atrocem. Rei atrocis.

Lib. 4. epist. Tusci grædine excussi. Rusticationis.

Lib. 4. epist. Causam per hos dies. Actiōis. Ac mox epistola: Audisti ne Val.

Lib. 5. epist. Et tu rogas, tota.

Habes acta mea tridui, quibus cognitis, uolui tantū te uoluptatis absentem, & studiorum nomine, & meo capere, quoniam nūm præsens percipere potuisses.

Hec tibi scripsi, quia de omnibus que me uel delectant, uel angunt, non aliter tecum, quam mecum loqui soleo. Deinde quod durum existimabam, te amantiſſimū mei fraudare uoluptate, quam ipse capiebam. Neq; enim sum tam sapiens, ut nihil mea intersit, an ijs, que honeste fecisse me credo, testificatio quædam & quasi, præmium accedat.

Lib. 6. epistola: Petis ut tibi. Rursum huic proxima. Mox epistola: Ais te adductum.

Lib. 7. epist. Et mihi discēdi & tibi do. De spectro.

Lib. 6. epist. Quam multum interest.

Lib. 8. epist. Vidisti ne aliquādo. Descriptio fontis.

Eodem libro, epistola: Num isthic quoq;. Descriptio inundationis.

Eodem libro, epistola: Ad quæ noscenda. Descriptio
lacus prodigiosi.

Inuicem tu si quid epistola dignum, ne grauari scribere. Nam cum aures hominum nouitate letantur, tum ad rationem uitæ exemplis erudimur.

Lib. 9. epist. Incidi in materiam. De Delphino per
derasta.

Eodem. epist. Queris quemadmodum. Quid agat
toto die ruri.

Lib. 4. epist. Vulgare est.

Politian.

Lib. 4. epist. Accepi epistolam tuam.

NVNCIATORIA MEA.

Scriberem ad te pluribus de rebus, sed uereor ne uel
mea diligentia tibi sit molesta uel ueritas acerbæ.

Scribito ad me, quem nosti curiosum, non solum quid
gestum sit, aut geratur isthic, uerumetiam quid diui
nes futurum.

Ad hanc formam pertinet & percontatoria, quoties
es nihil aliud agimus in epistola, quàm ut sciamus, quid
rerum agat amicus. Huius exemplum illa Plinij lib. 2.
Studes an piscaris? Item lib. 3. Rectè ne omnia?

Quum rem quampiam ridiculam nunciaturi sumus
absolutis aliquot narrationibus, coueniet illud ex Ho
mero, εἰδότε μοι νῦν μὲν σῶν. Excitatur enim huiusmo
di transitiuiculis lector, & mire conueniunt familiari
bus epistolis.

Id est, Di
cite mihi
nunc Mus
sæ.

DE MANDATORIA EPISTOLA

Episto

Epistola mandatoria nihil habet artificij, præter sermonis elegantiam, & breuitatem. Exemplum.

N. LIBERTO SVO S. D P.

Vt præsens multum diuq; te admonui, caue quicquam meo iniussu tētaueris. Si quid existet noui, me per literas consules. Agrum de quo scribis, emendi tibi ius permitto, modo ne pluris trecentis scutatis ueneat. Petronium impudentissimum debitorem, semel atq; iterum appellatum, in ius uocabis. Si inficiabitur, chirographū tibi mitto, dies iam pridem excessit. Ab Asinio creditam pecuniam meo nomine repetes, eamq; si reddet, recipies. De permutando sacerdotio, fac Stilbontem uiram, ut scis, & consultissimum, & nostri amantiissimum in consilium adhibeas: Is quod censebit factū opus, id perinde ac si ego autor essem, exequitor. Antequam domum ædificandam cementarijs locaueris, prius cum Phrydia communicato, deinde eius hac de re sententiam ad me scribito. Hos libros unā cum epistolis, Trebatij mei manibus reddendos curabis & diligenter, et quā primum. Strabonio uerbis meis gratias ages quā maximas, Genero meo meis uerbis gratulaberis, Lucium contubernalem meum plurimum saluere iubebis: Sed heus tu, penē præterieram, quod minime præteritum oportuit: Nepotem meum fac ut quā primum ab isto præceptore tam inepto abducas, ac eruditiori committito. Caue te pecunie ratio offēdat, si modo idoneum doctorem nancisci poteris. Si qua unquā in re sedulo tuo functus es officio,

in li.

in lite Verulana fac omnem fidem, industriam, diligentiam, ingenium expedias. De uilla instauranda quiesce, donec meam sententiam acceperis. Vestes meas omnes unà cum anulis Ad XI Calen. Iulij transmittito. Non pluribus te monebo. Tu fac ut quemadmodum & soles, & equum est, tuo officio fungare. Erit apud me diligentia tua præmium. Vale.

MANDATORIAE SYLVA.

E Pistola. fa. li. 16. Sunt aliquot huius generis. Cicero
ad Atticã
Petrus, ut antea ad te scripsi, omnes libros quos frater suus reliquisset, mihi donauit. Hoc illius munus in tua diligentia positum est. Si me amas, cura ut conseruentur, & ad me perferantur. Hoc mihi nil potest esse gratius. Et tum Græcos, tum uero Latinos diligenter ut conserues uelim. Tuum esse hoc munusculum putabo. Sed omnia ut uoles. Ego enim quicquid feceris, id tui recte, tum etiam mea causa factum putabo.

Peto autem ut pictorem quàm diligentissimum assumas. Nam cum est arduum similitudinem effingere Plinius,
ex uero, tum longe difficillima est imitationis imitatio. A qua rogo ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem sinas aberrare.

Est apud Horatium in epist. exemplum mandatorie iocose, ut proficiscentem monui te sæpe, diuq;. Hoc genus minimum abest à petitorio. Mandamus enim cum autoritate. Petimus ab ijs, in quos nobis mandandi ius non est.

ERAS. DE RATIONE
MANDATORIAE MEAE.

Filium quantus est, tuæ fidei trado. Totam meam sollicitudinem in te transfero. Tu pater esto, ego me sic geram quasi patruus sim non pater.

DE EPISTOLA COLLAUDATORIA.

COLLAUDATIO est, qua filium, filiamve, militem, seruum, libertum, famulum, uxorem, aut alios in quos nobis ius est, ut officio suo sanctos laudamus.

Epistola collaudatoria patris ad filium.

Exemplum. Nihil ex omni rerum genere potuit mihi nunciari iucundius, quam te ijs moribus agere, qui et te ipso, et tuo genere sint digni. Nunc ego te filium agnosco meum, quum te audio toto animo literis incumbere: fugitare consuetudinem cessatorum, parcere rei paternæ, si modo non id falsò est mihi nunciatum. Tu perge in officio mi fili, hocq; persuasum habe, si te qualem uolo prestiteris filium, me benigniorem etiam quam uoles habebis patrem. Vale.

ALTERVM EXEMPLVM.

Epistola domini ad seruum.

Facis ut merito te et amem, et collaudem, qui non ut uulgi seruatorum solet, absentis domini negocia impedias, sed omni cura, uigilantia, opera coneris expedire. Eum ego demum frugi ministrum, et bene spectatum iudico, qui absente domino, quum impune cessare possit, in officio se continet. Audiui qua fide, qua industria mandata peregeris. Tu fac cetera eodem animo persequaris, ut qui nunc merito tute amo, perpetuo possim amare. Officio bene cepto, strenue

strenue perfungere. Domini negocia, tua ipsius, ut sunt, esse credito. Tu si frugi ministri officio functus eris, ego domini liberalis partes haud prateriero. Vale ac uigila

DE GRATIARVM

actione.

Gratias agimus ijs, in quos nobis nullum est mandandi ius. Hæc forma subijci poterat petitorie, aut consolatorie, aut monitorie. Hic beneficium quod accepimus, erit modis omnibus amplificandum. Nam sæpe gratiam retulisse uidetur, qui bene gratias egit. Amplificatur autem his fermè rationibus: si ultro collatum est: si incontinenter: si cito. Bis enim dat, qui cito dat. Si in tempore: si uberius, quàm alter ausus sit petere: si nihil promerito: si ne expectanti quidē: si ab eo cui libèter debemus, hoc est, ab eo quem amamus ex animo: aut si in eum collatum est, cui magis ex animo uolumus, quàm nobis ipsis. A genere quoq; beneficij sumemus amplificatiōnem: ueluti si quis fideli consilio iuuat, dicemus illi plus deberi, qui consilio iuuat, quàm qui pecunia. Neq; rara maius beneficiū præstat, qui obiurgat, quàm qui donat. Contra si quis pecunia iuuat, dicemus uulgare officium esse, uerbis opitulari: qui pecuniam prompte impartit, non potest non certissimus amicus uideri. Sunt et aliæ circumstantiæ, quibus exaggeramus beneficij magnitudinem: ueluti si nos simus prælati ijs, quibus ille ob affinitatē erat obnoxius: si nostra causa contempsit etiam simultatem aliquorum potentium. His cōmemorandis, declarabimus nos scire beneficij magnitudinem. Est autē

bona gratitudinis pars, & scire quantum debeas, & debere libenter. Ostendemus etiam, si poterimus, quam multos eodem beneficio deuinxerit: quodque eius beneficii utilitas, non tantum ad unum hominem pertineat, sed ad Reip. commodum. Deinde pollicebimur citra iactantiam, nos aut parem, aut uberiorem etiam gratiam relatuuros. Si nulla referendi facultas erit, certe animum memorem & gratum pollicebimur, precabimurque; ut superi cumulate referant gratiam bene merito, quod nobis ob fortunarum tenuitatem non licet. Et huius generis erit tractatio duplex, recta, & obliqua. Nam aliquoties non agendo gratias, maxime gratias agimus, quum ostendimus aut beneficium esse maius, quam ut uulgari more uerbis oporteat gratias agere: aut amicitiam nostram esse maiorem, quam ut alterum alteri oporteat gratias agere.

Exemplū
gratiarū
actionis.

Quod in negotio meo rogari te passus non es, sed ul-
tro studium tuum, operam, diligentiam & obtulisti, & præ-
stitisti, ueterem tuam in me, meosque, humanitatem libere ag-
nosco. Et facis tu quidem non meis meritis, quæ hactenus
in te nulla extiterunt, sed tua uirtute dignum, qui nullis
à me prouocatus officijs, tam prompto in me sis animo, ut
beneficium accepisse uidearis, quum præstiteris. Quare
quum tuo officio plurimum adiuuenti meis rebus attuli-
sti, tum isto animo ita delector, ut dictu sit incredibile. Ve-
re negant referre quantum beneficium, sed quam amico
animo præstiteris. Ex eius modo potius, quam rei, officium
est metiendum. Meum erit, quod referre nequeo,
perpetuo meminisse. Nam quid ego tibi multis uerbis gra-
tiam

tiam agam? An hoc passurus es, qui ne moneri quidem te passus es? Utinam eam mihi facultatem aliquando concedant superi, ut possim hunc animum tui ardentissimum, re potius, quam uerbis declarare. Interim si quid erit, in quo mea uicissim opera utendum putabis, caue rogaueris, sed ut tuo mancipio precipito: inuenies ad quiduis & promptum, & alacrem. Vale.

ALIVD EXEMPLVM.

Accepi munus tuum, re quidem magnificum, sed te autore longe mihi tum preciosissimum, tum iucundissimum. Recte enim à Nasone tuo scriptum est: Sic acceptissima semper Munera sunt, autor quæ preciosa facit. Quo quidem quid me tibi deuinctum esse fatear, quum si niam olim deuinctissimus? Totus in ere tuo sum: arctioribus uinculis me tibi astringere nõ potes. Quod referam, uel isto munere, uel potius tuo isto in me animo, qui mihi munere ipso longe est suauior, dignum, nihil habeo nisi me ipsum: quem si alicuius esse precij putas, totum peculio tuo adscribito. Crede mihi, nihil habes in omni genere possessionum tuarum, quo tu tam proprie possis & uti, & abuti, quam Nicolao tuo. Vale.

ALIVD EXEMPLVM.

Multa sunt tua erga me officia: at nullũ omnium mihi fuit aut oportunius, aut iucundius, quam quod fratrem meum in causa difficillima tuo patrocinio iuueris. Qui ut est mihi propemodum me ipso charior, ita quicquid in illum contulisti, id mihi gratius etiam uideri debet, quæ si in me ipsum esset collatum. Sed ne diligentius tibi gra

tias agam, nostra familiaritas flagitare uidetur. Neque enim tu noui quicquã fecisti, & ego re quã uerbis beneficium rependere malim. Vale.

AGENDI GRATIAS SYLVA.

Cicero e-
pist. fa.

MVLtū enim interest, utrum laus minuatur, an salus deseratur: me meã tamen ne nimis poeniteret, tua uirtute perfectum est. Curasti enim ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quã ademptum de fortuna uideretur.

Amoris quidem tui quoquẽ me uerti, uestigia uel proxime de Tigellio. Senti enim ex literis tuis, ualde te laborasse. Amo igitur uoluntatem. Immortales ago tibi gratias, agamq; dum uiuam: nam relaturum me affirmare non possum. Tantis enim tuis officijs non uideor mihi respondere posse, nisi forte, ut tu grauisime, disertissimeq; scripsisti, ita censurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Facere non possum, quin in singulas res, meritaq; tua, tibi gratias agam. Sed me hercle facio cum pudore. Neq; enim tanta necessitudo, quantum tu mihi tecum esse uoluisti, desiderare uidetur gratiarum actionem. Neq; ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tam uili munere defungor orationis: & malo præsens obseruantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare. Quod si mihi uita contigerit, omnes gratas amicitias, atq; etiam pias propinquitates in tua obseruantia, indulgentia, assiduitate uincã. Tantũ me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est.

Iam non ago tibi gratias. Cui enim re uix referre possum, huic uerbis non patitur res satisfieri.

Te tamen, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istuc quicquid esset nugarum, me scire uoluisti. Signum enim magnum amoris dedisti.

Lib. XIII. epistola: Et si libenter petere à te.

Gratæ mihi tuæ literæ sunt, quibus accurate perscripsisti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es.

Cicero ad Atticum.

Noli expectare dum tibi gratias agam. Iam pridem hoc ex nostra necessitudine, quæ ad summam beneuolentiam peruenit, sublatum esse debet.

Studium tuum, curaque de salute mea, nulla me noua uoluptate affecit. Non solum enim usitatum, sed etiam quotidianum est aliquid, audire de te, quod pro nostra dignitate fideliter atque honorifice dixeris, aut feceris.

Neque enim mihi in omni uita res tam erit ulla proposita, quam ut quotidie uehementius te de me optime meritum esse letet.

Certatim ergo tibi gratias agimus. Ego quod illam mihi, illa quod me sibi dederis, quasi inuicem elegeris. Plinius.

Lib. V. epistola: Accepi pulcherrimos, tota.

Cum plurima officia tua mihi grata et iucunda sunt, tum uel maxime quod me celandum non putasti, fuisse apud te de uersiculis meis multum copiosumque sermone, cumque diuersitate iudiciorum longius processisse.

Amari curam et sollicitudinem tuam, quod cum audivisses me æstate Tuscos meos petiturum, ne facerem sustinisti, dum putas insalubres.

Bene fecisti, quod libertum aliquando tibi charum reducentibus epistolis meis, in domum, & in animum recepisti. Iuuabit hoc te. Me certe iuuat: primum quod te talem uideo, ut in ira regi possis: deinde quod tantum mihi tribuis, ut uel auctoritati meae pareas, uel precibus indulgeas. Igitur & laudo, & gratias ago, simul in posterum moneo, ut te erroribus tuorum, & si non fuerit qui deprecetur, placabilem praestes.

Ad agendas gratias pro liberalitate, qua aliquis usus est in tenuem, & à quo non speretur mutua liberalitas, faciet epistola Plinij lib. IX. cuius initium: Laudes mihi.

Lib. I. epistola. Tu uero Hermolaë.

Lib. XI. epist. Ain' uero, Eodem, epistola. Ago tibi gratias.

Politianus.

M E A.

Quid tibi, quid inquam pollicear: num me ipsum quantus sum dedam? At exiguum est ijs me dedere, qui nisi fuissent, ipse non essem.

Pergratum mihi est, quod crebro certior per te fio de rebus quae isthic geruntur, & tuam erga me beneuolentiam facile perspicio.

Ceteris omnibus uinci me patiar, certe beneuolentia mutua non cedam. Nam ut recte dixit Plinius: Vincti in amore turpissimum est.

Quod audio te isthic pro mea dignitate fortiter digladiari, nihil quidem adfertur noui, sed tamen hoc audio libentius, quo sepius.

Quod

Quod referre gratiam, ita ut uolebam, non possum,
fortuna debet imputare.

Hoc quod mihi reliquum est, te amabo, te colam, te
uenerabor.

Mea enim mihi fortuna eripere potuit, me ipsum nõ
potuit. Mea enim, non mei ipsum mihi fortuna ademit.

Quid ego te hortor, ut tui similis esse pergas, quum
indies te ipsum ultro benignitate superes: quid tibi gra-
tias agam, id quod neutiquam expectas?

Quod non modo non negabo, sed etiam semper et
meminero, et prædicabo libenter.

Non est alius quisquam, cuius officijs me tam esse deo
uinctum, non solum fatear, uerum etiam gaudeam.

AD GRATIARVM ACTIO

nem responsio.

Quod autem grata tibi mea erga te studia scri- Cic. epist.
fam.
bis esse, facis tu quidem abundantia quadam a-
moris, ut etiam grata sint ea, quæ prætermitti sine ne-
fario scelere non possunt.

Officium meum erga Rhodonem, cæteraque mea stu-
dia, quæ tibi ac tuis præstiti, tibi homini gratissimo, gra-
ta esse uehementer gaudeo: mihi quæ scito indies maio-
ri curæ esse dignitatem tuam, quæ quidem à te ipso in-
tegritate, et clementia tua sic amplificata est, ut nihil ad-
di posse uideatur.

Quanquam gratiarum actionem à te non deside-
rabam, cum te re ipsa, atque animo scirem esse gra-
tissimum, tamen (fatendum est enim) fuit mihi periu-
-

eunda. Sic enim uidi, quasi ea quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, quid antea? Semper quidem, sed nunquam illustrius.

EX PLINIO.

Gratiarum actio pro libera admonitione.

E Pistolarum quas mihi, ut ais, aperto pectore scripsisti, obliuisci me iubes: at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim uel præcipue sentio, quanto opere me diligas, cum sic egeris mecum, ut solebas cum tuo filio. Nec dissimulo hoc mihi iucundiores eas fuisse, quod habebam bonam causam, quam summo studio curassem, quod tu curari uolebas. Proinde etiam atque etiam te rogo, ut mihi semper eadem simplicitate, quoties cessare uideor, nunquam enim cessabo, conuicium facias. Quod et ego intelligam à summo amore proficisci, et tu non moruisse me gaudeas.

LAMENTATORIA EPISTOLA.

Exemplum
lamentationis.

Inter commoditates, quas multas adfert amicitia, commemoratur et illud, quod si quid dolet, licet in amici sinum effundere: quæ res solet bonam ægritudinis partem adimere. Genus hoc affine est consolatorio: sed in hoc nihil opus est arte, quum unumquemlibet dolor soleat reddere disertum.

Non possum tibi, quales uterque uolumus, epistolas mittere, quum mihi nihil rerum omnium ex sententia procedat. Sed quid ego, mi Laurenti, te meis querelis exanimus? nisi quod iuuat apud familiarissimum amicum

culum graues animi mei curas deponere. Credo omnes
& superos, & inferos in meam pernicicm coniuiraffe:
ita ubi hoc malum uix effugi, succedit aliud multo acer-
bius. In morbum iam iterum atque iterum incidi, decia-
di, recidi. Multo uix ſuſtu recreatus, en ſenex ille Sog-
dianus, peſtis omnium quas unquam irati dij mortalia-
bus immiſere, longe deterrima, ſe mihi erudiendum de-
dit. Quid ibi miſeriarum non uidi? Quantum luſtus,
quantum lachrymarum ſummis meis laboribus mihi con-
ſciui? Id monſtrum iam biennium me exercet. Fugio,
quando uinci non poteſt. Iam deorum aliquem mihi pro-
pitium factum arbitrabar, quod Antonium, hominem
candiſſimum eſſem naſtus, cuius humanitas illius fe-
ritatem leniebat. Inuidit mihi rurſum, neſcio quod nu-
men, iucundiſſimi ſodalis conuiſtum, diſtrahitur inui-
tus ab inuito. Inde ſolus, & deſtitutus, dum omnia ten-
to, nihil non experior, Deum immortalem, in quos flu-
tus, in que monſtra incidi? His tantis tam perpetuis
malis, uel Hercules ipſe, aut ſi quid Hercule fortius, uiri
ei poterat. Obdurui tamen, ſic mecum cogitans, aduersa-
ſam fortunam, & ſi infeſta eſſet, aliquando malis meis
ſatiatam, equiorem futuram. Nemini perpetuo acera-
bam aut fuiſſe unquam, aut eſſe poſſe. Et ecce de inte-
gro morbo capitali corripior miſer: qui quod erat di-
uturnus, & corpus & loculos penitus exhauiſit. Nec
erat cui meus doleret dolor: quos iuuaret, permulti.
Sogdianum autem illum, præter cæteros, delectabat ma-
lum meum, cui moleſtiſſimum ut eſſet, gram meritas.

tuna

tum quidem animum deieci, non quod sperarem quicquam, sed ne deterrimo illi seni uoluptatem augerem. Seruatus sum, sed superis, opinor, iratis, si miseris ferendis seruatum esse uoluerunt. Quid enim postea uel maximis, uel minimis in rebus à me tentatum est, quid tam dextro consilio institutum, quod non infelicissime euenit? O me omnium qui sunt, qui que fuerunt, infortunatissimum. Egone unus ex uniuerso hominum numero, præposterus ille Polycrates extiti, cui omnia aduersarentur, cui nihil unquam obtigerit optatum? Hic tu me, scio, ueris, ut aiunt, bonis commemorandis, non mirum literis, et ingenio consolari incipies. Tolle mihi inanes istas consolationes, quæ ægritudinem meam exasperant etiam, tantum abest ut leniant. Odi iam ego mecum hoc ingenium: odi literas, quibus si carcerem, minus miser essem, minus sentirem, minus angerer. Sed que re larum plus satis. Tu cura ut recte ualeas, quando nos dii noluerunt.

LAMENTATORIAE SYLVA.

Cic. epist.
fam.

Libro V. epistola: Omnis amor tuus. Si liber exisset, quando non tam interest, quo animo scribatur, quam quo accipiatur, ne ea res incepte mihi noceret, cum præsertim adhuc stili pœnas dem: quæ quidem in re, singulari sum fato. Nam cum mendum scripturæ litura tollatur, stultitia fama multetur, meus error exilio corrigitur, cuius summa criminis est, quod armatus aduersario male dixi. Rempub. lugebam quæ

non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficia erat mihi charior: & hoc tempore, quanquam me non ratio solum consolatur, quæ plurimum debet ualere, sed etiam dies, quæ stultis quoque mederi solet, tamen doleo ita communem rem esse dilapsam, ut ne spes quidem melius aliquando fore relinquatur.

Lib. IX. epist. Vel meo ipsius interitu.

Lib. XIII. Ad Terentiam pleræque.

Quantum dolorem acceperim, & quanto fructu sim Cicero ad Atticum. priuatus, & forensi & domestico, Lucij fratris nostri morte, in primis pro nostra consuetudine tu existimare potes. Nam mihi omnia quæ iucunda ex humanitate alterius, & moribus, homini accidere possunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi quoque id molestum sit, cum et meo dolore moueare, et ipse omni uirtute, officioque ornatisimum, tuique & sua sponte, & meo sermone amantem affinem, amicumque amiseris.

Quod me ad uitam uocas, unum efficis, ut à me manus absteineam. Alterum non potes, ut me non nostri consilij utique poeniteat. Quid enim est, quod me retineat, præsertim si ea spes non est, quæ nos proficiscētes prosequatur?

Premor cum luctu, tum desiderio omnium rerum, quæ mihi me chariores semper fuerant. Cura ut ualeas.

Velim pro tuo in me amore, hanc in anem meam diligentiam, miserabilem potius, quam ineptam putes.

Ita sunt res nostræ, ut in secundis, fluxæ: ut in aduersis, bonæ. In re familiari ualde sumus, ut scis, perturbati.

Amis

Amisimus mi Pomponi, non omnem modo succum, ac sanguinem, sed etiam colorem, & speciem pristinam ciuitatis.

Ego uero, quem fugiam, habeo: quem sequar, non habeo.

Solicitem esse te, cum de tuis communibusq; fortunis, tum maxime de me, ac dolore meo sentio: qui quidem dolor meus, non modo non minuitur, cum socium sibi adiungit dolorem tuum, sed etiam augetur omnino. Pro tua prudentia sentis, qua consolatione leuari maxime possim. Probas enim meum consiliū, negasq; mihi quicquam tali tempore potius fugiendum fuisse.

Qui sit omnium rerum status noster uides. Nihil est mali, quod non & sustineam, & expectem. Quarum rerum eo grauior est dolor, quo culpa maior.

Omnia tamen sunt feliciora, quam peccati dolor, qui & maximus est, & aternus. Cuius peccati, si socios essem habiturus ego, quos putauī, tamen esset ea solatio tenuis. Sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum.

Quam ob rem, quoniam neq; consilij tui, neque consolationis cuiusquam spes ulla mihi ostenditur, non queram hæc à te posthac: tantum uelim, ne pristinū hoc officium intermittas. Scribas ad me quicquid ueniet tibi in mentem, cum habebis cui des, & dum erit ad quem des quod longum non erit.

Cicero.

Quid restat, nisi ut miser fiam?

O rem perditam, o facinus indignum, o me infelice

tem, quid hoc statu uel desperatius, uel foedius? O me afflictum.

De prædio per calumniam erepto, grauius angetur, nisi iam animus diuturna desperatione ad nouum dolorem obduruisset.

Ita animus multis malis obstupuit, ut sensu etiam malestie carere cœperit, quod ipsum est omnibus miseris miserius.

Quid queris? nihil me infortunatius. Nos tamen in his etiam miseris, crecto animo, & minime perturbato sumus, honestumq; & dignitatem nostram magna cura tuemur.

Plura scribere non possum, ita sum animo perculso, & deiecto.

Non faciam ut enumerem miseras omnes, in quas incidi propter summam iniuriam, & scelus, non tam inimicorum meorum, quam inuidorum, ne et meum moerorem exagitem, & te in eundem luctum uocem.

Ego & sæpius ad te, et plura scriberem, nisi mihi dolor meus, cum omnes partes mentis, tum maxime huius generis facultatem ademisset.

Itaq; quum meus me moeror quotidianus lacerat & conficit, tum uero hæc addita cura, uix mihi uitam reliquam facit.

Nec tam miserum quicquam est, quod non in fortunam nostram cadere uideatur. Quare quando me afflictum & confectum luctu audies, existimato me stulticie meæ poenam ferre grauius, quam euenti, quod ei crede

Lamenta-
tio gra-
uissima.

diderim, quem esse nefarium non putaram.

Nos non inimici, sed inuidi perdidimus. Nam quod me tam sepe & uehementer obiurgas, & animo infirmo esse dicis, quæso ecquod tantum malum est, quod in mea calamitate non sit? Ecquis unquam ex tam amplo statu, tam bona causa, tantis facultatibus, ingenij, consilij, gratiæ, tantis præsijs bonorum omnium concidit? Possunt obliuisci qui fuerim, non sentire qui sum? Quo caream honore, qua gloria, quibus liberis, quibus fortunis, quo fratre? Quem ego ut nouum genus calamitatis attendas, quum pluris facerem, quàm me ipsum semper fecissem, uitam ne uiderem, ne aut illius luctum, squaloremq; aspicerem: aut ne me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi, afflictumq; offerrem. Mitto cetera intolerabilia, etenim fletu impedor.

Dies autem non modo non leuat luctum hunc, sed etiam auget. Nam ceteri dolores mitigantur uetustate, hic non potest, & sensu præsentis miseriæ, & recordatione præteritæ uitæ, non cõtinuo augeri. Desidero enim non me a solũ, neq; meos, sed me ipsum. Quid enim sum? Sed non faciam, ut aut tuum animum angã querelis, aut meis uulneribus sepius manus adferam.

Magis opto quàm spero, ut ægroto dum anima est, spes esse dicitur.

Non mediis fidijs præ lachrymis possum reliqua nec cogitare nec scribere.

Aut quis me non solum infelicioꝝ, sed iam etiam turpior?

Lamenta

Lamentationis exemplum erit tota illa epistola lib. I
lacturam grauiſſimam, Rurſus li. III. epist. tota. Modo
nunciatus eſt. Rurſus: Audio Valerium Martialem,

Lib. V. epist. Tristiſſimus hæc tibi, tota.

Lib. VIII. epist. Omnia mihi ſtudia.

Mihi aut uidetur acerba ſemper, & immatura mors
eorum, qui immortale aliquid parant. Nam qui uolupta
tibus dediti, quaſi in diem uiuunt, uiuendi cauſas quotiſ
die finiunt: qui uero poſteros cogitant, et memoriam ſuæ
operibus extendunt: his nulla mors non repentina eſt, ut
quæ ſemper inchoatum aliquid abrumpat.

Triste illud quod Iulius Valēs grauiſſe iacet: quanquā
ne hoc quidem triste, ſi illius utilitatibus æſtimetur, cuius
ius intereſt quam maturiſſime inexplicabili morbo liberari.
Illud planè non triste ſolum, uerum etiam luctuoſum,
quod Iulius Auitus deceſſit, dum ex quaſtura reſe
dit: deceſſit autem in nauis, procul à fratre amantiſſimo,
procul à matre, à ſororibus. Nihil iſta ad mortuū perti
nent, ſed pertinuerunt, cum moreretur. Pertinet ad hos,
qui ſuper ſunt. Iam quidem in flore primo tantæ indolis
iuuenis extinctus eſt, ſumma conſecuturus, ſi uirtutes
eius maturuiſſent. Quo ille ſtudiorum amore flagrabat:
quantum legit, quantum etiam ſcripſit, quæ nunc omnia
cum ipſo ſine fructu poſteritatis abierunt? Sed quid ego
indulgeo dolori, cui ſi frenos remittas, nulla materia nõ
maxima eſt? Finem epistolæ faciam, ut facere poſſim etiam
am lachrymis, quas epistola expreſſit.

Eſt enim quedam etiam dolendi uoluptas, præſertim

si in amici sinum desleas, apud quem lachrymis tuis uel
laus sit parata, uel uenia.

Lib. 8. epist. Et gaudium mihi.

LAMENTATORIA MEA.

SI in malum hoc fortunæ iniquitate incidissem, hoc
nestior esset plaga: nunc nostra culpa uidemur ac-
cessisse, quod commode uitari poterat.

Res meæ in eum locum deductæ sunt, ut si uelis offi-
ciosus esse, epitaphium pares tuo Lucilio.

DE GRATVLATORIA

epistola.

Quem admodum in rebus afflictis, amici dolorem
consolatione mitigamus, ita si quid accidit læ-
tæ rei, uoluptatem amici gratulatione conduplicamus.
His modis omnibus exaggerabimus animi nostri uolu-
ptatem, quam ex amici successu cepimus, cuius omnia
uel commoda, uel incommoda pro nostris ducamus: imò
cuius rebus pro incredibili quadam erga illum bene-
uolentia, magis etiam commoueamur, quàm nostris
ipsorum. Deinde dignitatem, aut si quid aliud obrigit,
uarijs rationibus attollemus: siue per quod sit eximia:
siue quod à multis frustra ambita: siue quod ultro non
ambienti delata sit: siue quod bonorum iudicio con-
tigerit, non cæco fauore fortunæ: siue quod eiusmo-
di principis fauore, qui non solet nisi spectatos ma-
gnis honoribus ornare: siue quod totum hoc, quicquid
quid est homini, nulli ferat acceptum, nisi sua ipsius indu-
stria.

Stria, ut hinc nihil laudis sibi uindicare possit fortunæ
sue quod præter spem obtigit. nam hæc solent esse gra
tiora. Mox ubi rem satis auxerimus, ostendemus: ta
mer si sit amplissimum quod obtigit, tamen inferius esse
meritis illius. Hunc tantum esse gradum ad maiora,
si modo fortuna uelit hominis uirtutibus respondere.
Postremo loco bene ominabimur, benèque precabimur,
ut quod obtigit, bonis auius sit ipsi, amicis, ac Reip
pub. perpetuo faustum, ac felix. Est & obliqua gra
tulandi ratio, quando negamus nos amico gratulari
honorem qui contigit, sed ipsi honori talem uirum,
qui tum demum uidebitur splendidus, ac magnificus,
postea quàm ei delatus est, qui suis uirtutibus & or
namentis sit dignitati, quam suscepit, multum digni
tatis allaturus. Quemadmodum enim magistratum ob
scurat, qui gerit indignus, ita illustrat uir omni deco
rum genere clarus & illustris. Aut negabimus nos illè
gratulaturos dignitatis accessionem, quam ille nec ama
bit, nec miratur: utpote uir prudens, qui intelligat,
quanto cum onere honor ille sit coniunctus: prætereà
modestus, qui nihil minus affectet, quàm populares
glorias: sed tamen gaudere, quod illi seges ac materia
data sit exercendæ uirtutis suæ, ut qui antehac sem
per uoluerit prodesse quàm plurimis, nunc etiam possit
ob autoritatis accessionem. Licebit utranque ratio
nem adhibere, per occupationem quam prius narra
mus, qui alij essent illi gratulaturi: nos non eadem gra
tulati, sed ea potius, quæ iam diximus in obliqua gra
Aa 2 tula

tulatione dici solere. Frequenter hic incidit genus eno-
comiasticum, ueluti in his, quæ modo recensuimus: alio
quando non incidit, ueluti quum amico gratulamur, qui
incolumis domum redijt ex itinere longinquo, quum a-
mico gratulamur filium natum, nisi forte dicamus hoc
Reipub. interesse, ut optimi quique uiri, & probissime
quæque matronæ, quàm maxime sint secundæ, quod ex
bonis serè nascantur boni. Porro felicitatē ciuitatis non
hinc pendere, si quàm plurimos habeat ciues, sed si quàm
optimos.

EXEMPLVM.

Incredibilem animo cepi leticiam, quum te summo
principū, collegijq; consensu, miro populi applausu præ-
sulem creatum esse intelligo. Gaudeo aliquando cum ho-
norem tibi ultro delatum esse, quo tu te semper dignissi-
mum præstitisti: Nec tibi tantum gratulor, qui honore
isto (quanquam tuis moribus, tuæ eruditioni debito) non
multum delectaris, sed multo magis patriæ gratulor,
quæ talem sit pōtificem habitura, qualem antehac habuit
nunquam. Gratulor tuis omnibus, quos quum semper mo-
rum innocentia decoraris, nunc etiam honoris claritas
te, et muneris autoritate illustrabis. Gratulor mihi ipsi,
te amplissimis honoribus esse auctum, cuius omnes for-
tunas semper meas esse duxi. Sacerdotio quidem isto,
in uniuersa Etruria neque honestius aliud, neque mas-
gis opimum, neq; tuis rebus commodius contingere po-
terat. Tu tibi qua es modestia, onus, haud honorem ob-
iectum dices. At ego sic existimo, superos & patriæ
per

per te consultum esse uoluisse, et tibi uirtutis materiam illustranda paratam. Quae res precor ut primum tibi, deinde gregi tuo, denique & nobis omnibus uertat bene. Me totum quantus quantus sum, ad tuum obsequium offero. Vale.

GRATVLATORIAE SYLVA.

Libro 2. epist. Scaera gratulatio. Eodem, epistola: Pri Cic. epist. mum tibi ut de. fam.

Lib. 3. epist. Quasi diuinarem. tota.

Qua in re gratulor tibi ita uehementer, ut te quoq; mihi gratulari, quam gratias agere malim. alterum non omnino desidero, alterum uere facere poteris.

Gratulor tibi mi Balbe, uereq; gratulor. Nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudij frui uelim: deinde frangi repente, atq; ita cadere, ut nulla res te ad aequitatem animi postea possit extollere.

Sapienter haec reliquisti, si consilio: feliciter, si casu.

Gratulor tibi affinitatem uiri, medius fidius optimi.

Libro 15. epistola. Te & pietatis in nos. Et plurimae sequentes.

De Cicerone quae scribis, iucunda mihi sunt, ueliam Cicero ad sint prospera. Atticum.

Et si contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satis quae ex ea magnam leticiam, uoluptatemque capiebam, tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod unguo hominum opinio socium me adferibat tuis laudibus.

Sum enim audior, etiam quàm satis est gloriæ, & tamen non alienum est à dignitate tua, quod ipsi Agas memnoni regi regum fuit honestum, aliquem in consilijs capiendis Nestorem habere: mihi uero gloriosum, te iuuenem COS. florere laudibus, quasi alumnum discipulæ meæ.

Lib. 4. epist. Magnam cepi uoluptatem.

Lib. 5. epist. Concesseram in municipium. tota.

Eodem, epist. Bene est mihi.

Lib. 9. epist. Magna me solitudine. tota.

Lib. 1. Explicare non possum.

Politia-
mus.

GRATVLATIO MEA.

Lucium tibi generum obtigisse, maiorẽ in modum gaudeo: speroq; & opto, istam coniunctionem tibi & uoluptati, & ornamento fore.

Neque nobis præsul optatior, neq; tibi munus magis optandum potuit obtingere.

Nuncius neq; optatior, neq; iucundior adferri potest, quàm qui nuper est de noua dignitate tua allatus.

Ex tuis literis, quibus te consulem declaratum significas, tantum cepi uoluptatis, quantum te semper amaui.

O factum bene, rem uoluptariam nuncias, pulchre nuntias, præ gaudio uix me capio.

Voluptatem incredibilem mihi tuis literis nuncias.

Literæ tuæ suauissimæ, quibus te nouis honoribus ornatum nuncias, tanta me letitia impleuerunt, ut prope sus dubitem, cui potissimum gratulari debeam: tibi ne,

QUI

tu tanta dignitas nec petenti, nec cogitanti contigerit: an patriæ, quæ talem sit præsulem habitura: an principis qui talem consiliarium: an mihi potius, qui tuis fortunis perinde ac meis delector.

Scio te istiusmodi ornamenta nec desiderasse, nec delectari, & ita prorsus existimare, onus, non honorem tibi iniectum. At tanto es isto honore dignior, quo delectaris minus, eoq; magis uirtuti tuæ gratulor.

Natum tibi bellum puerum, uxore salua uehementer gaudeo.

Quod ex itinere difficillimo, & diuturna peregrinatione patriæ sis redditus incolumis, tuo nomine ex animo gaudeo.

Rem tibi ex sententia tua euenisse, incredibile dictum quantum letor.

Caue putes te ipsum ex ista tua fortuna, plus cepisse uoluptatis, quàm ego ex tuis literis ceperim, quæ me de noua dignitate tua certiozem fecerunt,

Quod nouis honoribus sis auctus,

Quod magistratum assequutus.

maiozem in me

Quod legatio tam splendida delata, dum gaudeo.

Quod doctoris titulo ornatus,

Familiam tibi feliciter domi crescere,

Hereditatem amplissimam obuénisse uolupte est: te tam certis, tam charis amicis orbatum nonnihil doleo.

Ego absuisse te tam diu à nobis & doleo, quod carui fructu iucundissimæ consuetudinis tuæ: & letor, quod absens omnia cum maxima dignitate es assequus

Ad A. tu.

tus, quòdque in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondet.

Gratulor, quod qui semper episcopus fuisti, nunc etiam uideberis.

RESPONSIO AD GRATV

lationem.

Gratulatio tua & si mihi probatissima, quod ab optimo sit animo, tamē hoc mihi multo iucundius est, & gratius, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui uere me salutem fauerent, te cupidissimum mei, singularemq; mihi beneuolentiam prestitisse cognoui.

RESPONSIO MEA.

O diem letum, non tibi solum, sed tuis etiam omnibus candidissimo notandum calculo.

Si quid esset in rebus meis unione uel candidius, uel preciosius, hac nota signarem eum diem, quo mihi nunciatum est, te nobis è periculosissimo bello redisse, non solum incolumem, uerum etiam uictorem, & quidem summa cum laude.

O diem terq; quaterq; letum, nec unico margarito mihi signandum.

Precor superos, ut hoc gaudium, quod nobis omnibus largiti sunt, perpetuum esse uelint.

Si casu te contulisti in aulam, gratulor fortunę tuę: sin iudicio, magis etiam gratulor tuę sapientię.

DE IOCOSA EPISTOLA.

In unoquoque epistolarum genere, quoties res patitur, iocum admiscere debemus. Quo in genere et Ciceronem plurimum ualuisse, & Iohannem Campanum serè immodicum, ac solutum esse uidemus, sepe proximum scurrilitati. Argutius iocatur Ausonius. Cuiusmodi uero debeat esse iocus, Cicero in libris de oratore, & Quintilianus capite de risu monstrauit. Exempla suppetabit Macrobius, & Athenæus. Primum illud curandum, ut tempestiuus sit iocus, ut liberalis, ut decori meminerit. Qui si apte adhibebitur, plus sepe numero habet momenti, quam oratio quâlibet seria. Sed cauendum erit, ne quando nobis eueniat, quod a sino Aescopico castelli lusus infeliciter emulato.

IUCOSAE. SYLVA.

Libro. 7. epist. In omnibus meis.
Nam de Cornelio nihil audeo dicere cuius tu periculo stultus es, quando te ab eo sapere didicisse profiteris, quin tu urges istam occasionem, & facultatem, qua melior nunquam reperietur,

Lib. 7. epist. Legi tuas literas.

Eodem. epist. Nisi ante Roma. proxima: Mirabar quid esset. Ac cetera pleraq; ad Trebatium.

Lib. 9. epist. Num tu homo ridiculus es? Et aliquot sequentes ad eundem. Eodem. epist. Accubueram.

Tui desiderium, spe tuorum commodorum consolor.

Nos planè diuites sumus, sed ne erres, Stoico more, qui omnes diuites putât, qui coelo et terra frui possunt,

Ad S Lib.

Lib. 1. epist. Næ tu homo es. Item proxima: Pici.

Lib. 5. epist. Ita respõdebo. Itẽ epist. Si tu edentulus.

Lib. 7. Breues aliquot epistole sunt, partim iocose, partim argute. Quin & Ausonius multus est in iocando, nec minus Guilhelmus Budæus, Gallus & hic.

CONCILIATORIA.

EST genus epistolarum non dissimile commendato-
rio, quod nobis uisum est appellare conciliatori-
um, Nam ut commendatione conciliamus alijs fauorem,
ac beneuolentiam apud amicos, ita quum studemus nobis
conciliare uiros, quibuscum ante hac nulla intercessit no-
ticia, aut amicitia, quodammodo nosmetipsos commenda-
mus. Hoc argumentum frequens est inter eruditos, dum
aliquoties totis regionibus disiuncti, tamen mutuis epi-
stolis sese prouocant ad sodalitatem literariam, ac fœ-
dera musarum. Et nescio quomodo uix unquam abest
hic lenocinium assentationis, à quo tamen nec sanctimo-
nia probatos uiros uidemus abhorruisse. Illud erit ob-
seruandum, ut ita laudemus cum cuius ambimus amici-
tiam, ne uel adulari, uel fingere, uel insidiari, uel nas-
trum negocium agere uideamur. Rursus ita laudemus
nos ipsos, ut ne nobis ob arrogantiam pro beneuolentia
conciliemus odium. Dicemus similitudinem esse concilia-
tricem amicitia. Nos illius eximijs dotibus ad amadum
inflammatos, quas partim celebri fama, partim ex præ-
dicatione laudatissimorum hominum, partim ex ipsius
libris cognouerimus. Nos tamen si multum absimus ab
illius uirtutibus, tamen semper huc annixos, ut quod in
illo sua

illo suspicimus assequeremur, & aliorum iudicio aliquo usque progressos esse. Suspicionem assentationis subinde deprecabimur. Obtestabimur illius modestiam, ut amoris nostro ignoscat, cui temperare non possumus: etiam non ignari, quanto opere uir omni laude superior, praedicatione suarum uirtutum offendatur. In nobis rem attenuabimus, animum, studium, amorem optimarum rerum exaggerabimus. Orabimus, ut nos in suorum numerum ascribat. Pollicebimur, nos tametsi novos amicos, nulli ueterum celsuros, studio certe, ac fide, quantumuis reliquis in rebus impares. Nos ipsos, opes nostras, & quicquid opera nostra praestari poterit, totum illi deferemus, amicos etiam communes pollicebimur. Poterat hoc genus amatorio subijci, quo quidem loco non nihil attigimus. Nonnunquam & alios inuicem conciliamus, ac tum quidem hoc intererit inter comendationem, & conciliationem, quod qui commendat, petit nonnihil: qui conciliat, nihil petit officij, sed tantum conglutinat amicitiam. Ad hoc genus pertinet laudatio certae personae. Syluam modo subijciemus, nam & in descriptione nonnihil hac de re meminimus.

LAVDATORIAE SYLVA.

Mihi quidem humanitas tua, uel summa potius sapientia, non iucunda solum, sed etiam admirabilis uisa est. Virum enim excellentem, & tibi tua praestanti in eum liberalitate deuinctum, nonnihil suspicantem, propter aliquorum opinionem cupiditatis suae, te ab se abalienatum illa epistola retinuisisti.

Cic. epist. fa.

Sed nia

Plinius. Sed nimirum, quæ sunt in manu hominū, & mihi, & multis contigerunt. Illud uero, ut adipisci arduū, sic etiam sperare nimium est, quod dari non nisi à dijs potest.

Ego uero Rufum nostrum laudo, non quia tu ut ita facerem petisti, sed quia est ille dignissimus. Legi enim librum omnibus numeris absolutum, cui multum apud me gratiæ amor ipsius adiecit: iudicavi tamen. Neque enim soli iudicant, qui maligne legunt

Lib. 1. epist. cuius initium, Si quando urbs nostra
Laus hominis.

Eodem, epist. Amabam Pompeium.

Lib. 2. epist. Post aliquot annos.

Eodem, epist. Magna Iseum fama.

Lib. 3. epist. Nescio an ullum iucundius.

Eodem lib. epist. Annotasse uideor. Laus poetæ.

Lib. 6. epist. Sum ex his.

Lib. 9. epist. Vnice probo.

Lib. 1. epist. Mirum est. Laus uitæ rusticane.

Lib. 2. epist. Assen para. Vituperatio personæ.

Lib. 1. epist. Tanti mihi sunt.

Lib. 3. epist. Et si magnum te,

Eodem: O decus Italie. Laus puelle.

Lib. 4. epist. Scribis Marianū. Laus concionatoris.

Lib. 12. epist. Quam uellem. Laus pueri.

Politianus.

RESPONSIO AD LAUDEM.

Cicero epist. fam.
Plinius.

Libro. 15. epist. Letus sum laudari.
Si laudatus à te, laudare te coepero, uereor ne non tam proferre iudicium meum, quam referre gratiã uidear.

uidear. Omnia scripta tua pulcherrima existimo, maxima tamen illa, quæ de nobis. Accidit hoc una eademque de causa. Nam & tu quæ de amicis optime scribis, & ego quæ de me, ut optima lego.

Laudem pariter & gratias agam? Neutrum satis possum, & si possem timerè, ne arrogans esset ob ea laudare, ob quæ gratias agerem. Vnum illud addam, omnia mihi tanto laudabilia uisa, quanto iucundiora: tanto iucundiora, quanto laudabilia erant.

Lib. 1. epist. Quod proximis literis.

Politianus.

Item epist. Quod ex secundis rebus.

Item epistola: Lucretium Petreio.

Lib. 2. epist. Legit epistolam. Rursum: Non tu minus.

Eodem, epist. In epistola quadam.

Lib. 3. epist. Et si uideo. Eodè, epist. En ad te reuertitur. Rursum epist. Misit ad me. Eodè, epist. Vtinam quas.

Lib. 4. epist. Ignosce occupationibus.

Lib. 5. epist. In calce. Lib. 7. epist. Legit epistolam.

Eodem, epist. Honorifica mentio, Item proxima.

RESPONSIO AD LAUDEM MEAM

LAUDES istas quas affatim in me congeris, sic equidem interpretor, quasi non me depingere uolueris qualis sum, sed optimum exemplar præscribere, qualis esse debeam.

Hoc effecit ista tua tam magnifica laudatio, ut iam mihi minus incipiam placere, qui planè uideam, quantum absim ab ista perfecta uirtutis imagine.

Dum

Dum istam imaginem pingeres, non à me, sed abs te ipso sumebas exemplum.

Sentio quid agas, falsis istis laudibus nostram ignaviam extimulare uolwisti.

Aut planè falleris, aut nobis blanditur tua laudatio, Sed blandiatur sanè, dummodo mihi mea studia commendet. Nec enim alio consilio te blandiri scio.

Ideo summa tribuis, non quod ea sim assequutus, sed quod huc me summis uiribus uelis eniti.

Hoc agis laudando, ut aliquando uidear laudandus. Ipse summis ac maximis uirtutibus abundet oportet, qui in alijs paucas ac mediocres sic amat.

Quod in laudando me plus quàm immòdica benigne tate es usus, non ignoscerem, nisi iam olim ex Homeri

Id est, multa mentiū tur poetę ca lege poetis mentiri liceret. Ait enim, πολλα ψεύδοι τῶν ἀοιδῶν.

Id est, iucundissimā ca laudem. Non est mihi cornea fibra, quemadmodum ait Persius: nec apud me sanè incredibile est esse uerum, quod scripsit Xenophon, ἡ Δίσις ἔστω ἔπαυρον εἶναι, utiq; si promerear. Nunc nihil aliud quàm rideri me puto.

Est hoc ferè solenne inter eruditos, ut sese mutuis laudibus quasi scabant. Nec in totum damnandas arbitror has assentatiunculas, quibus alitur beneuolentia, & excitantur studia..

OFFICIOSA.

NEC infrequens est & illud epistolarum genus, quo amicis, etiam si nihil petant, operum nostram ultro offerimus, propterea quod sunt quos pudet rogare,

rogare, quum egeant amicorum subsidio. Hos oportet
 ultro delato officio ad postulandã operã amici prouo-
 care, & ea causa genus hoc officiosum uocare placuit.

OFFICIOSAE SYLVA.

EG O omni officio, uel potius pietate erga te, cate- Cicerò es
 ris satisfacio omnibus, mihi ipsi nunquam satis- pist. 5a.
 facio. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me me-
 ritorum, ut quoniam tu nisi perfecta re de me non con-
 quiesci: ego quia non idem in tua causa efficio, uitam mi-
 hi esse acerbam putem.

Nostram fidem omnes, & amorem tui absentis, præ-
 sentes tui cognoscent. Si esset in his fides, in quibus esse
 debebat, non laboraremus.

De cæteris rebus quicquid erit actũ, scribam ad te:
 & ut quàm rectissime agantur omnia, mea cura & opẽ
 ra, diligentia, gratia providebo.

Ego neq; de meo studio, neq; de nonnullorum animo
 mihi scribendum arbitror. Quid enim aut me ostentem,
 qui si uitam pro tua dignitate profundam, nullam par-
 tem uidear tuorum in me meritum assequutus: aut de
 aliorum iniurijs querar, quod sine summo dolore face-
 re non possum? Ego tibi in hac præsertim imbecillitate
 magistratum præstare nihil possum: at ea excepta,
 possum confirmare, te & senatus, & populi Romani
 summo studio amplitudinem tuam reuerenturum.

De Alexandrina re, causaq; regia, tantum habeo
 polliceri, me tibi absenti, tuisq; presentibus cumulatõ sa-
 tis facturum.

A nobis

A nobis agentur omnia diligenter, ut neq; si quid obtineri poterit, non contendamus, nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse uideamur.

A me nullum tempus prætermittitur, de tuis rebus & agendi & cogitandi, utorq; ad omnia Qu. Selicio Neq; enim prudentiorem quenquam ex tuis, neq; fide maiore esse iudico, neq; amantiorem tui.

A me omnia summa in te studia, officiaq; expecta: Non fallax opinionem tuam.

Tu uelim tibi ita persuadeas, nullã rem esse minimã, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior sit, q̃ meæ res omnes, idq; cū sentiam, sedulitate mihi met ipse satisfacere possum, re quidẽ ipsa, ideo mihi non satisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum, non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia, consequi possum.

Cetera quæ ad te pertinebunt, cum, etiam plus contenderimus, quàm possumus, minus tamen faciemus, quàm debemus.

Omnia uolo à me & postules, & expectes, uincam meis officijs cogitationes tuas.

In hoc toto genere plura faciam, quàm scribere audeo, Cetera, quæ tibi à multis prompta esse certo scio, à me sunt paratissima. Nihil in re familiari mea est, quod ego malim meum esse, quàm tuum, Hac de re & de hoc genere toto, hoc scribo parcius, quod te id, quod ipse confido, sperare malo te esse usurum tuis.

Ego quæ pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia, diligentissimeq; curabo, tuorumq; tristissimo meo tempore

tempore meritorum erga me memoriam conseruabo.

De mea autem in te uoluntate, sic uelim iudices, me quibuscumque rebus opus esse intelligam, quanquam uideam, quis sim hoc tempore, & quid possim, opera tamen & consilio, studio quidem certe rei, sane, saluti tuæ præsto futurum.

Quam ob rem tu, quantum tuo iudicio tribuendum nobis esse putes, statues ipse: & ut spero, statues ex nostra dignitate. Ego uero tibi profiteor, atq; polliceor eximiū & singulare meū studium, in omni genere officij quod ad honestatem & gloriā tuam spectet, in quo etiā si multi mecum contendunt, tamen cum reliquis omnibus, tum Crassis tuis iudicibus, omnes facile superabo.

Quam ob rem uelim ita & ipse ad me scribas de omnibus, minimis, maximis, mediocribus rebus, ut ad hominem amicissimū: & tuis præcipias, ut opera, consilio, autoritate, gratia mea sic utantur in omnibus, publicis, priuatis, forensibus, domesticis, tuis, amicorum, hospitum, cliētum tuorum negocijs, ut quoad eius fieri possit, præsentiae tuæ desiderium meo labore minuatur.

Tu tamen ei uelim scribas, ut nullam rem neque tam magnam, neq; tam paruam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna uideatur. Omnia quæ in tuis rebus agam, & nō laboriosa mihi, & honesta uidebuntur.

Tu si quid ad me forte scripseris, perficiam ne te frustra scripsisse arbitrere.

Quotiescunq; filium tuum uideo (uideo autem serē quotidie) polliceor ei studium quidem meum, et operam

sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis, gratiam autem atq; auctoritatem cum hac exceptione, quantum ualeam, quantumq; possim.

Lib. V I. epistola: Vereor ne desideres. multos habet locos consolatorios.

Singula persequi non est necesse: uniuersum studium meum & beneuolentiam ad te defero.

Tibi gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tucor, à te amari, & quid agas, quidq; agatur, certior fieri uolo.

De me autem sic uelim iudices, quantum ego possim, me tibi, salutis tuæ, liberisq; tuis summo cum studio preestito semper futurum.

Ego quid possim, nescio, uel potius me parum posse sentio. Illud tamen tibi polliceor, me quæcumq; salutis, dignitatiq; tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio, & officio in meis rebus fuisti. Hanc meam uoluntatem, ad matrem tuam optimam foeminam, tuiq; amantiſsimam detuli. Si quid ad me scripseris, ita faciam ut te uelle intellexero. Si tu minime scripseris, ego tamen omnia quæ tibi utilia esse arbitrabor, summo studio, diligenterq; curabo.

Interim uelim sic tibi persuadeas, mihi cū Reip. quæ semper habui chariſsimam, tum amoris nostri causa, maxime curæ esse tuam dignitatem. Da operam ut ualeas.

Sed ego tuis neque desum, neq; deero, qui siue ad me referunt, siue non, mea tibi tamen beneuolentia, fidesq; præstabitur.

Iniuriam enim fieri putabam, quum rogabar.

Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæq; mihi commendas, ea tantæ mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri.

Illud profecto cognosces, mihi te neq; chariorem, neq; iucundiorem esse quenquam.

Perficiam profecto, ut longi temporis usuram, qua caruimus, intermissa nostra consuetudine, gratia, & charitate, & officiorum meorum magnitudine sarciam.

Perficiam profecto, ut neque Resp. cuius in me animi, neq; tu amici desideres.

Cicero ad Atticum. Consolatio.

Sed hæc fors uiderit ea, quæ talibus in rebus plus quam ratio potest. Nos autem id uideamus, quod in nobis esse debet, ut quicquid acciderit, fortiter, & sapienter feramus, & accidisse hominibus meminimus: nôsque cum multum literæ, tum non minimum idus quoque Martiæ consolentur.

Ego quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, semper sine ulla dubitatione summo studio faciam. Hoc uelim tibi penitus persuadeas.

Ego quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, studiose, diligenterq; curabo. Da operam ut ualeas.

Nec uero ulla res erit unquam, in qua ego non uel uita periculo ea dicam, eaq; faciam, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor.

Lib. III. Deprehenderunt me.

Politianus.

Lib. X. Quanquam nec fortuna.

Non me hercle tam mea sunt, quæ mea sunt, quam quæ tua. Hoc tamen differunt, quod sollicitius, & intensius

Plinius.

tius tui me, quàm mei excipiūt. Idem fortasse eueniet tibi, si quando in nostra diuerteris, quod uelim facias. Primum, ut perinde nostris rebus, ac nos tuis, perfruaris: deinde, ut mei expergiscantur aliquando, qui me secure ac propè negligenter expectant.

Lib. VII. Calestrium Tironem familiarissimum.

Nihil est quod uerearis, ne sit hoc illi molestum, cui orbem terrarum circumire non erit longum mea causa. Proinde nimiam istam uerecundiam pone, teq; quid uelis, consule: illi tam iucundum, quod ego, quàm mihi, quod tu iubes.

OFFICIOSAE MEAE.

Nihil mihi magis in uotis est, quàm ut primum abs te ipso, deinde à cæteris omnibus quàm grauius esse cognoscar. Sed eiusmodi sunt tempora, ut et tuis in me meritis, et meo in te animo, satisfacere uelim magis quàm possim.

Me incolumi, nullam accipies iniuriam: et si mauius me uerbis Homericis tibi meum patrocinium polliceri:

Iliad. α. &
apud Pli.
L. 6. epi.
ad Priscū.

Οὐτὶς ἐμὲ ζῶντι καὶ ἐπὶ χθονὶ δ' ἐρηκομύοιο,
Σοὶ κοίλῃς παρὰ νεοῖ βαρείας χεῖρας ἐποίσα.

Nullus me uiuente, et terram aspiciente.

Tibi cauas apud naues grauas manus inferet. Pollio uidetur in te offensior. Hoc quanti aestimes ubi cognoro, tum eadem opera sciero quid mihi sit elaborandum.

Ceteri solent operam polliceri in licitis et honestis, et in his que prestare possint. Ego uero tibi omnem meam
in omnem

in omni re sine exceptione polliceor, qua postis tuo arbitratu uel uti, uel abuti. In his quæ perfici non poterunt, tamen efficiam, ut intelligas nec studium, nec fidem usquam defuisse.

Si officiosum est, ultro polliceri opem, aut operam, multo officiosius est, ultro mittere pecuniam. Huius argumenti, tamen si rari, exemplum reperies apud Plinium lib. VI. epist. Quamuis & ipse.

Sum quidē studiorū laboribus ita districtus, ut nemo magis: sed mihi nihil erat in studijs tam cordi, quod non postpositurus sum, si tali amico præstandū erit officium.

Non omnibus dormio, ita non omnibus uaco. Tibi nunquam non ero ociosus, si quid per me fieri uoles.

Non æquum arbitror, ut literarū prætextu me excusam amico: quū hoc ipsum me doceant literæ, non esse deserendum amicitiae officium, quo nihil oportet nobis esse antiquius, aut religiosius.

Hoc unum tibi etiam atq; etiam per suadeas uelim, nihil existere posse tam durū, tam periculosum, quod non firmi tua causa libenter etiam subiturus.

Nihil erit tam arduum, tam asperum, quod non sit iucundum futurum tua causa.

Opes quas tibi polliceor, nec mihi ad sunt, nec mihi de sunt.

Hoc corpusculam, hunc animum tibi totum quantus est deuoueo.

Hoc tibi spondeo mi Lucilli, neq; animum, neque diligentiam mihi de futurum.

Nec animo, nec studio, nec benevolentia, nec patientia cuiusquam pro uobis cedam.

DISPUTATORIAE GENVS.

EST epistolarum genus non infrequens inter eruditos, quo studiorum suorum inter se agunt commercia, quum aut sciscitantur de re quapiam, aut respondet sciscitanti: aut si qua de re parum conuenit disputant. Huius generis, quoniam uarium est, certa ratio reddi non potest. Tantum exempla quaedam indicabo.

DISPUTATORIAE SYLVA.

Cic. epist.
fam.

Lib. VII. epistola: Illu seras heri inter.

Lib. IX. epistola: Amo uere cundiam.

Plinius

Lib. I. epistola, cuius initium est: Frequens mihi disputatio. tota.

Lib. III. epistola: Attuli tibi.

Politianus.

Lib. I. epistola: Ostendet plenum.

Lib. II. epistola: Dictata illa tua.

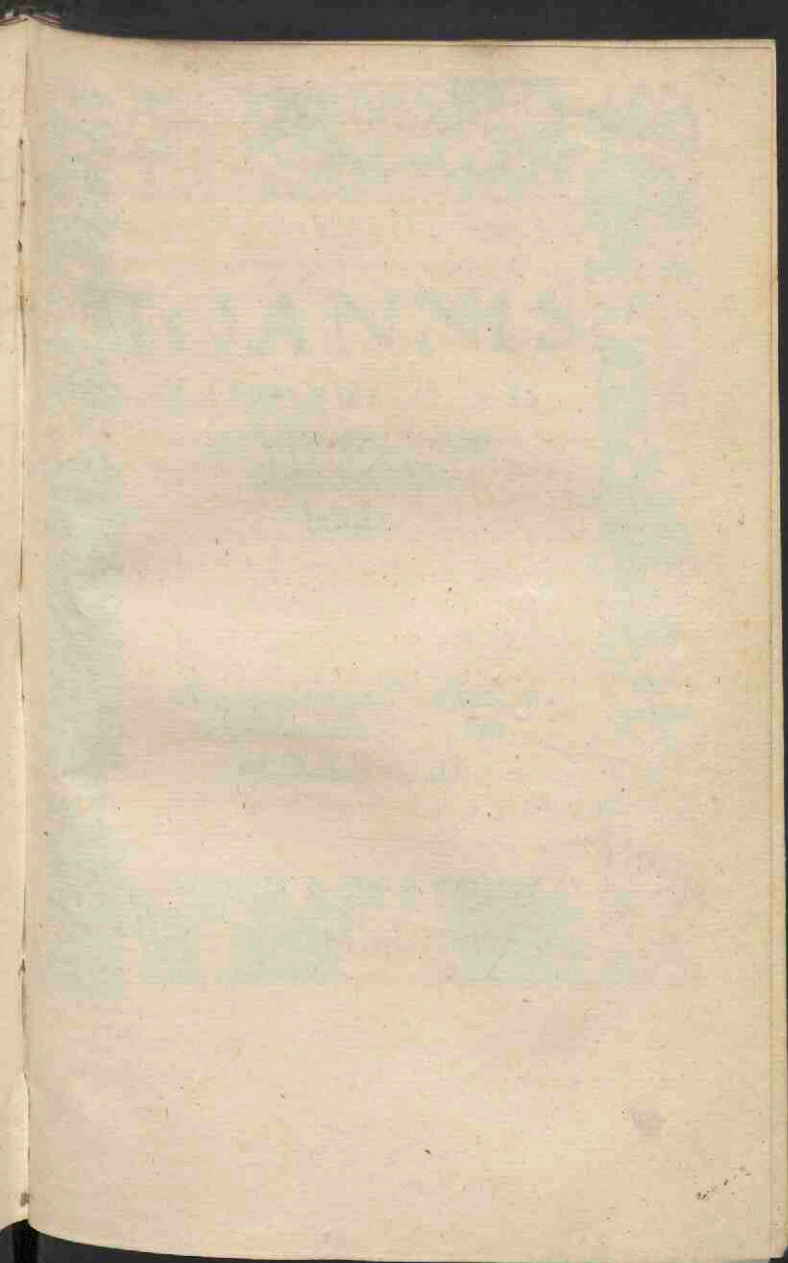
Lib. III. epistola: Irasceris obrectatoribus.

Lib. V. epistola: Et tu mihi.

Lib. IX. epistola: Ego quidem mi Hermolaë. Item proxima.

Lib. XII. epistola: Quantum pere me semper.

LIBRI DE RATIONE CON-
scribendi epistolas finis.

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON
FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME
BY NATHANIEL BENTLEY

IN TWO VOLUMES.
THE FIRST VOLUME.
FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE YEAR 1700.

NEW-YORK:
PRINTED AND SOLD BY
J. BENTLEY, AT THE
SIGN OF THE ANCHOR,
IN NASSAU-STREET,
NEAR THE CITY-HALL.

1800.

THE SECOND VOLUME.
FROM THE YEAR 1700
TO THE PRESENT TIME.

NEW-YORK:
PRINTED AND SOLD BY
J. BENTLEY, AT THE
SIGN OF THE ANCHOR,
IN NASSAU-STREET,
NEAR THE CITY-HALL.